

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1733

ՀԱՄԱԿՐԵՒ

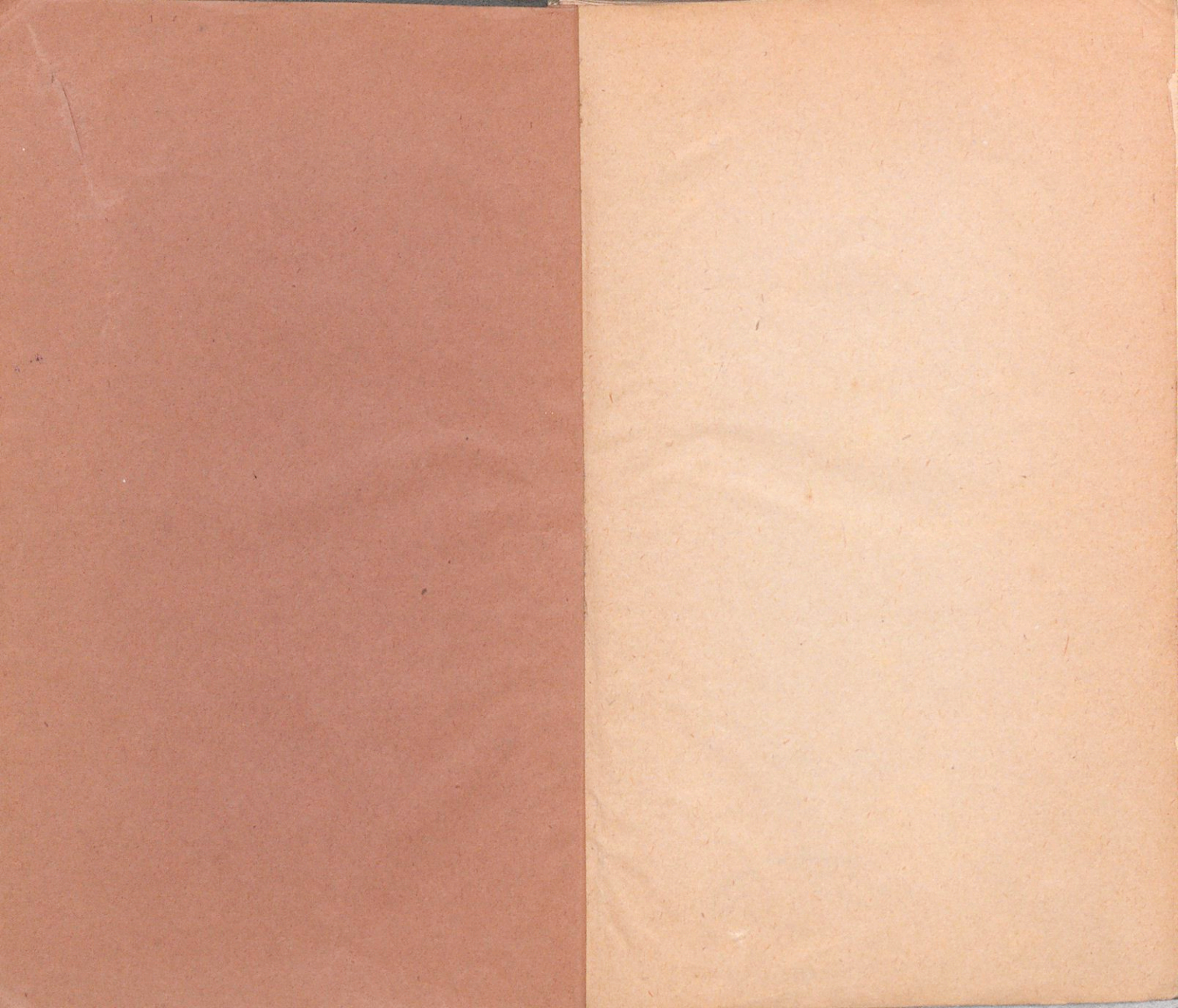
173

Խ-90

25

2010

Printed in Turkey

ՀԱՄԱԿՆԵՐ *Printed in Turkey*

173
Ի-90
Աս

ԱՌ ԸՆՏԱՆԻՍ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԽՐԱՏՏՈՒԻ

ԱՍԵՐԻԿԱՅԻ ՊՕՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷՆ
Ի ԼՈՅՍ ԸՆՄԱՅԵԱԼ

Կ. ՊՕԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1872

8043

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԱՆԵԱՑ

Որոցմէ կախում ունի
այս սզգաց ժամանակաւոր
ու յարիստեանական բարեխառնութիւնը,
որոց մէկուն մէջ ծնաւ

ՄԱՐԴՈՑ ՄԻ ՄԻԱՅՆ ՓՐԿԻԶԸ.

եւ որոնք կրնան

Քրիստոսի փրկարար վարդապետութեան
միջոցովը միայն՝ ընտանեաց Եղեռնական
փճակիկն վերադառնալ կամ մօտենալ

ԱՅՍ ԳՐԻՔՈՅԸ ԵՆՈՒԻՐԵԱԼ Է

2633
39

2001

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Արժանապատիւ բարեկարգ

Կը համարձակիմքանի մը խրատներ ուղղել առ
ձեզ, յուսարով որ այս միջոցով մեր քաղցր բա-
րեկամութիւնը ոչ պիտի աւրուի այլ զօրանայ,
և միտնգամայն օգտակար ըլլան խօսքերս:

Իբրև այր ու կին ձեր դիրքը այնպէս է որ
կրնաք ամենէն քաղցր յարաբերութիւններ ու-
նենալ իրարու հետ, թէև մեղքի պատճառաւ
մարդոց շատերն այն քաղցրութենէն զրկուած
են: Իբրև ծնողք ձեր պաշտօնը թագաւորի
մը պաշտօնէն աւելի բարձր է: Դուք ընտա-
նիքի մը գլուխ էք, և ընտանիքը թագա-
ւորութենէ մը աւելի կարևոր է, քանզի
թագաւորութեանց հիմն է: Ամէն մարդկա-
յին ընկերութիւն ընտանեաց վրայ հիմնուած
է: Մարդիկ ընտանեաց մէջ կը ծնանին և կը
կրթուին. հոն կը շինուի անոնց բարքը, հոն
կ'ըլլան անոնք աղէկ կամ գէշ. բոլոր ազգաց
վիճակը որոշողն ընտանիքն է: Եւ ոչ այսչափ
միայն, հոգիներուն յաւիտենական վիճակն ալ
անոնց հայրենական յարկին տակ առած կրթու-

Թե՛նէն կախում ունի : Ի՛նչ մեծ ու կարեւոր բան մըն է ընտանիքը . և դուք ահա անոր գլուխն էք : Ինչո՞ւ համար թագաւորական աթոռի բաղձաք . ձեր տանը մէջ անկէ մեծն ունիք : Ուստի եթէ ձեր տունը լաւ կառավարելու կերպը չէք գիտեր , շատ պէտք է որ սորվիք : Իրենց տուները լաւ կառավարել չգիտցողները կը կործանեն զանոնք : Ընտանիքի մը պէս մեծ և կարեւոր բանի մը կործանմանը միջոց ըլլալ ի՛նչ սոսկալի է : Լաւագոյն կ'ըլլար , եթէ արեգակը , լուսինն ու աստղերը կործանէին : Ուրեմն , եթէ այս մեծ նիւթին նկատմամբ օգտակար բան մը սորվելու պատեհութիւն ունիք , բոլոր սրբտով ջանացէք սորվելու : Յիշեցէք որ պատասխանատու էք Աստուծոյ : Դուք ոչ միայն թագաւոր , այլ և քահանայ էք . ձեր տունը սուրբ տաճար մըն է . ո՛րչափ մարդիկ Աստուծոյ այս տաճարը Բելիարի տուն գարձուցին : Ո՛րքան տուներ բնակարան եղած են երկպառակութեան , զեղխութեան և ամէն տեսակ չարութեան . Աստուած մերժուած է իւր տաճարէն , և սատանան կը բնակի հոն , Ո՞վ կրնայ հաշուել անոնց ծանր ծանր յանցանքը որոնք կորստեան համար կը պատրաստեն մարդոց հոգիները , որ երկնից համար կրնային կրթուիլ . կըրնային պատրաստուիլ Աստուծոյ հրեշտակներուն

հետ բնակելու յաւիտեանս յաւիտենից :

Այս խորհուրդներն են որ զիս շարժեցին ձեզի խրատ տալու , բարեկամներս . եթէ իմ գրածներս սիրով ընդունելու պատրաստ էք , ուրախ կ'ըլլամ շարթէ շարթ համառօտ նամակներով ձեզի հաղորդել ինչ որ Աստուած ինձի կ'ազդէ : Տէրը օգնէ մեզի որ այս բաներուն վրայ խմաստութեամբ խորհինք : Ամենէն լաւ կանոն Աստուծոյ խօսքն է . ուստի և այս մտածութեանց մէջ ջանանք սորվիլ թէ ինչ կը վարդապետէ այն սուրբ խօսքը :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՏՈՒ

Ն Ա Մ Ա Կ Ա .

Առ Ա յրև

Անհնար է կանոնաւոր ընտանիք ունենալ , եթէ առն և կնոջ մէջտեղ եղած յարաբերութիւնը կանոնաւոր չէ : Պէտք է որ այրը ճանշնայ կնոջ ճշմարիտ կացութիւնը , այսինքն՝ անոր ընտանեաց մէջ ունեցած դիրքը կամ աստիճանը . կինն ալ՝ իր էրկանը կացութիւնը : Ուստի և հարկաւոր է , ուլ այր , որ գիտնաք թէ ձեր կինն ի՞նչ է , և ինչո՞ւ համար է : Ասիկա գիտնալը շատ դիւրին կ'երևի , բայց և այնպէս արանց մեծ մասն ասիկա չեն գիտեր , Ես կ'ուզեմ յիշել նախ քանի մը բաներ որոնց համար չէ կինը :

1 . Կինը մարդուն ցանկութիւնը հաճեցնելու համար չէ . թէպէտ , դժբախտաբար , արանց մեծ մասն ամուսնութեան մէջ դրեթէ ասկէ ուրիշ բան չեն գիտեր : Բայց ասիկա այրն ու կինը անբան անասնոց աստիճանին կը խոնարհեցնէ :

2 . Կինն իր էրկանը և անոր կողմի մարդոցը աղախին ըլլալու համար չէ : Կ'երևի թէ ամուս-

նանալու մէջ ոմանց նպատակն է պարզապէս
ունենալ մէկը որ անոնց ֆլաւ եփէ, հանդերձը
լուայ, կարկտէ և շտկէ, և ուրիշ ասոնց նման
ծառայութիւններ ընէ : Այսպէս՝ ամուսնացեալ
կին մը շատ անգամ իր կեսորովը և էրկանը ու-
րիշ ազգականներուն գերին է : Անոնք կ'ու-
զեն որ հարսն իրենց տունը գայ, որպէս զի
իբրև աղախին իրենց համար աշխատի : Ասիկա
շատ մեծ անիրաւութիւն է : Սուրբ Գիրքն այս-
պիսի բան մը չի հրամայեր, ոչ ալ հաճութիւն
կու տայ ասոր :

3. Կինը հարստութիւն և ընտանեկան փառք
և համբաւ ստանալու միջոց ալ չէ : Շատերը
կ'ուզեն հարուստ կին առնել՝ անոր ստակին
միայն ցանկալով : Այլք կուզեն զօրաւոր և
առոյգ կին մը որ աշխատելով ստակ շահի, և
կամ խելացի կին մը կ'ուզեն, որպէս զի խել-
քով և ճարտարութեամբ վաստկի : Ուրիշներն
ալ ազնուական և պատուաւոր ընտանիքէ
կ'ուզեն կին առնել : Բայց այսպիսի նպատակ-
ներով կին առնելը ոչ միայն անարժան և ան-
վայել է մարդուս, այլ և ատելի է Արարչին, և
թշնամանք անոր :

Հիմա գանք ցուցնելու թէ ինչ է ուրեմն
կինը և ինչո՞ւ համար է :

1. Կինը գլխաւորաբար, ով այր, քու ըն-

կերդ է : Աստուած ըսաւ. «Աղէկ չէ որ մարդը
մինակ ըլլայ» (Ծննդ. Բ. 18) : Արարիչն այն-
պէս կազմած է մեզ, որ թէ այրը և թէ կինը
թերի կամ պակասաւոր են առանձին : Ընդ-
հանրապէս այրը թէ բնաւորութեան և թէ եր-
ջանկութեան մասին առանց կնոջ աւելի թերա-
կատար է քան թէ կնոջմով : Աստուած ուզեց
որ աս երկուքը միանան ամուսնութեամբ : Եթէ
աղէկ կին մը ունիս, անիկա աշխարհիս վրայ
քու ամենէն ազնիւ ընկերդ է : Անիկա այնպիսի
կարևոր տեղ մը կը բռնէ, որ Աստուած իւր
սրբազան խօսքին մէջ կ'ըսէ թէ, «Էրիկը պիտի
ձգէ իր հայրը ու իր մայրը, և իր կնկանը պիտի
յարի» : Ապա որչափ անհամաձայն է Աստուծոյ
խօսքին հետ այն ժողովրդոց գաղափարը որոնք
կինը շատ ստորին կը համարին քան զայրը, և
կ'ուզեն որ անիկա աղախնոյ պէս ըլլայ : Բայց
Աստուած զանի քան զծնողս իսկ նախապատիւ
ըրած է : Շատ քիչերը կը հասկնան թէ Սուրբ
Գիրքն ինչ բարձր, ինչ սրբազան գիրք մը կու
տայ կնոջ :

2. Քու կինդ, ով այր, քու օգնականդ է :
Ըսել չեմ ուզեր թէ անիկա քու տնական գոր-
ծերդ կատարելու համար միայն օգնական է,
այլ թէ օգնական է նաև քու գործերդ տնօրի-
նելու, տունդ կարգաւորելու, և զանիկա զուարթ

և երջանիկ ընելու : Անիկա օգնական է մանաւանդ կրօնական նկատմամբ : Երանի այն մարդուն որ բարեպաշտօն և երկիրդած կին մը ունի : Այնպիսի կին մը , Աստուծոյ շնորհքէն ետքը , ուրիշ ամէն միջոցներէ աւելի յարմար է իւր էրկանը օգնելու որ քրիստոնէական կեանք մը անցընէ :

Հիմա կը մնայ ցուցընել թէ այրը ինչպէս պէտք է վարուիլ իր կնոջը հետ : Կը յուսամ թէ , բարեկամ , դուռն նման չես այն մարդոց որ իրենց աչքին առջև իմաստուն են , և ալ բան մը սորվիլ չեն ուղեր : Կան որ , երբ իրենց խրատ կը տրուի այս մասին , անմիջապէս կը պատասխանեն թէ « Գուք կնապաշտ էք » . և ինչ որ կ'ըսես , ալ մտիկ չեն ըներ : Ես այսչափ միայն կը խնդրեմ որ դուք ձեր ուշադրութիւնը Սուրբ Գրոց դարձունէք , և անոր խրատները մտիկ ընէք : Երբ այն աստուածային մատեանին տուած խրատներն 'ի դործ դնէք , շատ դո՛հ կ'ըլլամ , թէ և ուրիշ խրատներ բոլորովին զանց ընէք :

Ինչ որ ըսենք , կամ ինչ աղէկ կանոններ որ տանք , բոլորը Սուրբ Գրոց մէջ կը գտնուին : Աստուծոյ պահանջածը պարզապէս սա է . Քուր օրէնք . բայց ոչ թէ ինչպէս որ ամէն էակ սիրելու ես , այլ յատուկ սիրով որ միայն կնոջը կը վերաբերի , քանզի անիկա « Ոսկորէդ ոսկոր ,

ու մարմինէդ մարմին է » , և առաքեալը կը հրամայէ որ « Էրիկները իրենց կնիկները սիրեն իրենց մարմիններուն պէս » (Եփես . Ե . 28) : Նոյն տեղը բազդատութիւն մը կը գտնուի , որ զարմանալի կերպով կը ցուցընէ թէ ասիկա ինչ տեսակ սէր է : Առաքեալը կ'ըսէ թէ էրիկը իր կնիկը այնպէս սիրելու է , « Ինչպէս որ Քրիստոս սիրեց եկեղեցին , ու իր անձը մատնեց անոր համար » : Այո , անձդ մատնելու չափ քու կնիկ սիրելու ես : Ոմանք այն պարբերութեան (Եփես . Ե . 22—33) առաջին մասը կը յիշեն , որ կնիկանը հնազանդելուն վրայ է , և վերջին ու մեծ մասը որ կնիկը սիրելու վրայ է՝ զանց կ'ընեն : Ինչ որ կ'ըսես մտիկ չեն ըներ , այլ միշտ նոյն բանը կը կրկնեն , նոյն լարը կը զարնեն ըսելով թէ « Կնիկը հնազանդելու է , կնիկը հնազանդելու է » : Այնպիսի անձինք թող երթան սորվին թէ ինչ է այն խօսքին միտքը որ կ'ըսէ , « Ինչպէս որ Քրիստոս սիրեց եկեղեցին » : Եթէ այնպիսի կատարեալ սէր ձեռք ձրգեն , ալ պէտք պիտի չըլլայ զանոնք խրատել :

Ճշմարիտ է որ կնիկ հնազանդելու է . և երբ քիչ մը ետքը խօսքերս դէպ 'ի կնին ուղղեմ , խրատ պիտի տամ անոր այս մասին . բայց կընոջը հնազանդութիւնն՝ անոր պարտաւորութիւնն է , և զանի սիրելն քու պարտաւորու-

թիւնդ է : Շատերն այնչափ զբաղած են իրենց կիները հնազանդեցնելու որ սիրելն կը մոռնան : Ընդհանրապէս աւելի կը յողմանանք ուրիշներու պարտաւորութեանցը վրայով քան թէ մերիններուն :

Ինչպէս որ ամեն՝ բան՝ աս ալ Աստուծոյ խօսքին լուսովը հասկնալու ենք : Սովորութիւնները և նսխապաշարումները մէկդի ընելով, այն խօսքին պատուէրներովը լուծելու ենք խնդիրը : Ես համոզուած եմ որ, եթէ այսպէս ըլլար, այս մասին աս երկրին սովորութիւնները շատ պիտի փոխուէին : Ամէնքն ալ պիտի տեսնէին թէ տակաւին շատ յառաջադիմութիւն պէտք է : Արեւելեան ազգերը կազ են և միշտ այնպէս պիտի մնան, մինչև որ իրենց երկու ոտքը, այսինքն՝ այրն ու կինը, կատարեալ ունենան :

Հիմա կը մնայ ըսել թէ կնոջ համար ունեցած սէրդ ինչպէս ցուցնելու ես : Այս կէտին նկատմամբ կ'ըսեմ թէ

Նախ՝ անոր իրական կացութեանը համեմատ պատիւ ցուցնելու է անոր : Կինը թող չկարծէ թէ անասնոյ պէս համարուած է . ինք զինք քու աղախինդ չհամարի : Եթէ այսպէս ըլլայ, շատ հաւանական է թէ այն համարմանը համեմատ պիտի վարուի : Պիտի ըսէ թէ «Ես մար-

դու տեղ չեմ գրուիր, ուրեմն հարկ չէ որ հոգ տանիմ թէ ինչպէս վարուելու եմ» : Գիտենք թէ Տաճիկ կանայք ինչպէս կը խորհին և կը խօսին : Եթէ անոնց մէկուն խրատ տաս որ առաջ երթայ, աւելի բան սովորի և աւելի աղէկ վիճակ մը ունենայ, շատ անգամ կը պատասխանէ . «Օլամազ, պիդ հայվանըզ, նէ ետվալըմ» : Համոզուած են թէ իրենց համար մարդ ըլլալ անհնարին է . ուստի և ջանք չեն ընելու : Եւ արդարեւ անոնց ջանք ընելը քիչ օգուտ ունի, քանի որ արք զանոնք այնպէս ստորին կը դասեն, և արածնութիւն չի տրուիր անոնց յառաջ երթալու :

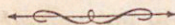
Ամէն ազգի մէջ կը տեսնենք թէ կանայք ինչպէս որ կը համարուին՝ այնպէս կըլլան : Կընոջ բնական առաջնորդն այրն է . որչափ որ այրը կ'ուզէ զանի առաջ տանել՝ այնչափ անկայ առաջ կ'երթայ : Եթէ արք կանանց չօգնեն, անոնք արանց իշխանութեան տակն ըլլալով, կամ անոնցմէ կախում ունենալով՝ իրենց թշուառ վիճակին մէջ կը մնան : Ամերիկայի ու Եւրոպիոյ կանայք ուսեալ կ'ըլլան, և շատ անգամ գիրքեր կը յօրինեն զորս միլիոնաւոր մարդիկ կարդալով պատուական կը համարին, մինչդեռ Ասիացիք կը խնդան, երբ կը պնդեն թէ կին մը կրնայ գիրք յօրինել :

Բայց կը յուսամ թէ ձեզի այսպիսի բաներու վրայ երկայն խօսել հարկ չէ . սաչափ միայն կ'ուզեմ հասկցընել թէ կանայք, և մանաւանդ Քրիստոնեայ կանայք ընդհանրապէս, երբ տեսնեն թէ արանց առջև արժէք ունին, և թէ կարող են այնչափ պատուական տեղ ունենալ անոնց համարմանը մէջ, և անոնց սիրոյն տէր ըլլալ, շատ պիտի ջանան որ իրենք զիրենք այն պատուոյն արժանի կացուցանեն : Ամէն կին կը ճանչնայ այնպիսի վիճակի մը յարգը . թող կինդ գիտնայ թէ աչքիդ առջև այնպիսի դերք ունի, շատ պիտի ջանայ որ զանիկա չկորսնցընէ : Անոմ բնաւորութիւնն այնպէս է որ, եթէ դուն զանի յարգես, անիկա շատ պիտի քաջալերուի և ջանք ընէ . եթէ, ընդհակառակն, արհամարհես, պիտի թուլնայ և յսասհատի : Գիտեմ որ այս երկրին մէջ ընդհանրապէս հակառակը կը խորհուրդ : Կ'ըսեն թէ եթէ կինդ յարգես, պիտի դէշանայ և ապստամբի : Ասիկա մարդոց իմաստութիւնն է, և Աստուծոյ իմաստութեանը հակառակ ու բոլորովին սխալ : Կինը ստեղծող և քեզի տուողը պատուիրած է որ զանիկա յարգես իբրև քու ամենէն պատուական ընկերդ, ինչպէս որ ցուցուցի Սուրբ Գրոց վկայութիւններովը, Ծնընդ. Բ. 24. և Եփես. Ե. 28 : Աղէկ դիտցիր որ ուրիշ ճամբայ բռնելով պիտի չյա-

ջողիս : Վայ այն մարդոց որ Աստուծմէ աւելի իմաստուն են, և կ'ըսեն թէ, եթէ անոր պատուիրածին պէս ընենք, այսպէս պիտի ըլլայ, այնպէս պիտի ըլլայ, և աղէկ պիտի չըլլայ : Ահա Տաճկաստանի մէջ մարդոց այսպէս ընելուն հետևանքը տեսէք : Կանայք ո՞ւր են, ի՞նչ են : Թերևս պիտի ըսէք . «Մեր կանայք թող կըրթուին որ յարգանաց արժանի ըլլան . և անատեն զանոնք պիտի յարգենք» : Ոչ . այդ չըլլար և բնաւ պիտի չըլլայ, դուք կնոջ իր կացութեանը վերաբերեալ պատիւ տուէք : Եթէ դուն, ով այր, թաղաւոր ես, կինդ թաղուհի է . թաղը քու ձեռքդ է, անոր գլուխը դեր : Մի ըսեր անոր թէ «Սորվէ, բարի եղիր, աղէկ վարուէ, անատեն իմ թաղուհիս պիտի ըլլաս» : Անիկա արդէն այնպէս է . թաղը դեր, անատեն թագուհւոյ պէս պիտի վարուի, այլ ևս ամչկոտ, երկչոտ և թշուառ էակ մը պիտի չըլլայ, այլ վայելչութիւն պիտի հագնի, և նոյն ժամանակ իր պարկեշտութիւնը պահելով՝ քեզի յարմար և պատուական ընկեր մը պիտի ըլլայ :

Մնամ սիրով

Խրատոր

Ն Ա Մ Ա Կ Բ .

Առ Ա յրև

Առջի նամակին մէջ ցուցուցինք թէ կնոջը պատիւ տալ պէտք է , և թէ անիկա իր կացութեանը վայելուչ եղած կերպով պիտի չբարուի , մինչև որ այն կացութեանը յարգը չճանչցուի : Հիմա կ'ըսեմ երկրորդ՝ Քու բոլոր վարմունքովդ ցուցուր թէ անոր կարեկից ես : Ձանք ըրէ անոր բեռը թեթևցընելու : Որչափ թեթևցընես՝ անիկա տակաւին շատ ծանր պիտի ըլլայ : Հարկաւ կ'ինը կը կրէ մարմնաւոր և մտաւոր ցաւեր որ այրը չի կրնար գիտնալ : Մանաւանդ անոր մտաւոր կազմութիւնը շատ փափուկ է : Ձաւկները ստէպ կը հիւանդանան , և գիշեր ցորեկ հոգ տանողն ան է . ուստի անխնայ աշխատելով կը մաշեցընէ իր մարմինը . և երբ անոնց մէկը կը մեռնի , մօրը սիրտն է որ ամիսներով , երբեմն նաև տարիներով ցաւ և կսկիծ կ'իմանայ . կնոջ հետ այնպէս վարուելու չես՝ ինչպէս արանց հետ կը վարուես . կ'ինը շատ տարբեր է : Արանց հետ ինչ կերպով որ կը խօսիս՝ կնոջ հետ ալ այնպէս խօսելու չես : Երկաթը կը գիմանայ հարուածոյ , բայց ապա-

կին կը բեկանի : Բևեկնին կրնայ փոթորկի դէմ դնել , բայց որթը կը կտորի կ'իյնայ : Այսչափ տարբերութիւն կայ արանց և կանանց մէջտեղ : Աստուած կ'ըսէ Քրիստոնէից . « Իրարու նեղութիւնները կրեցէք » : Եթէ մեր բոլոր ընկերներուն նեղութիւնները կրելու ենք , որչափ ևս առաւել մեր ամենէն մտերիմ ընկերիները : Եւ եթէ դուն այնպիսի սէր ունիս քու կնոջը՝ որչափ Քրիստոս ունի իր եկեղեցւոյն , և Առաքեալը կ'ըսէ թէ ունենալու ես այն սէրը (տես Եփեսոս , Ե . 23) , որչափ ևս աւելի յօժարութեամբ կրելու ես կնոջդ բեռը . ասիկա քեզի դժուարին երեւնալու չէ : Յուցուր ուրեմն այս մասին կարեկցութիւնդ կնոջդ : Ան քեզի չափ չյոգնի . քեզի շատ փնաս չըլլար շատ յոգնելէն , բայց անոր և անոր զաւկներուն փնաս կ'ըլլայ , երբեմն ալ մահ անգամ կը հետևի , երբեմն ալ բոլոր կենացը մէջ շարունակ հիւանդութեան նշաւակ կ'ըլլայ : Շատ մարդիկ այս բանը չեն գիտեր , շատերն ալ գիտնալով հոգ չեն ըներ . այնպիսիները պատասխան պիտի տան Աստուծոյ իրենց ընտանեաց արեանը համար : Ո՛րչափ անգամ այս բանը կը տեսնուի : Այլը կու գայ իրիկունը խանութէն , ուր բոլոր օրը նստած է իր Բեռնի հետ խաղալով և ծխելով . իսկ կ'ինը լուսնալէն մինչև արևին մարը մըտ-

նելը կերակուր պատրաստելով, լաթ լուալով, մանր տղոց հոգ տանելով ոտքի վրայ աշխատած և շատ յոգնած է : Այրը տուն գալուն պէս իսկոյն կը նստի բազմոցին վրայ, և կնոջը կը պուռայ, « Ծուտ ըրէ, ջուր մը բեր » . յետոյ ծուռ և խոժուռ դէմքով, « կերակուրն ինչո՞ւ պատրաստ չէ », կը գոչէ, կամ այս ինչ գործի համար կը հարցնէ թէ, « Ան գործը ինչո՞ւ չըրիր . քանի անգամ ըսեր եմ որ ան գործը ընես » : Բնաւ չուզեր տղոց մէկուն հոգ տանիլ, քանի որ կինը կերակուրը պատրաստելու զբաղած է : Եւ եթէ գիշերը տղոց մէկը կը հիւանդանայ կամ կուլայ, անշուշտ մայրը պիտի ելլէ դեղ տալու և կամ ուրիշ պէտք եղած դարմանն ընելու, և շատ անգամ կը պատահի որ այրը փոխանակ կնոջը կարեկից ըլլալու, նեղանալով անոր վրայ յիշոց և նախատինք կը թափէ այնպէս լալկան և պոռացող տղաք ունենալուն համար :

Արք ինչ կը խորհին . չեն գիտեր որ Աստուած զիրենք պիտի դատէ, և կանանց աշխատութիւնը, արտասուքը, թերևս նաև արիւնը պիտի պահանջէ անոնցմէ : Կինդ « Քու մարմինիդ պէս սիրես » կ'ըսէ Աստուած : Անոր հոգեքը յիշելու ես, ջանալու ես որ քու տուն գալդ հանգիստ և ուրախութիւն բերէ անոր,

ոչ թէ աւելի աշխատութիւն և տրտմութիւն : Ա՛րչափ վայելուչ է, երբ այրը պատրաստ է իւր զորաւորագոյն բաղուկը գործածելու իր ընկերին համար, և միշտ կը ցուցնէ թէ անոր հոգեքն իր հոգեքն են : Այնպիսի այր մը Քրիստոսի նման է, որ իւր սիրելի եկեղեցւոյն հետ մասնակից է անոր բոլոր նեղութեանցը մէջ :

Բնաւ չեմ ըսեր թէ այրը կնոջը գործն ընելու է : Չեմ ուզեր որ դուն հաց շաղուես, կամ լաթ լուաս, կամ ապուր եփես : Այսպէս ընող այրն աղէկ դատողութիւն չունի . իւր գործը կը թողու՝ կնոջը գործն ընելու համար, կայ գործ որ էրկան կը վերաբերի, կայ գործ՝ որ կնկան . ասոնք իրարու հետ շփոթուելու չեն : Էրկան մը չի վայլեր կնկան վերաբերեալ գործեր կատարել . և եթէ մասնաւոր պատճառ մը չկայ, ինչպէս հիւնդութիւն, կրնանք ըսել նաև թէ ամօթ է : Բայց այր մը իր և կնոջը վերաբերեալ գործերն առանց իրարու հետ խառնելու՝ կրնայ անոր օգնել : Դուն կրնաս նաև կնոջդ հանգստութեանը համար տունդ յարմար կերպով կարգադրել : Այրն այս մասին անհոգ ըլլալուն համար՝ երբեմն կինը պարապ տեղ մեծ աշխատութիւն կը կրէ : Սա կանոնը յիշելու է . Տան շինելու կամ կարգադրելու մէջ կնկանը հանգստութեանը նայելու է մասնաւոր Ժամ իւր կրնայ :

քանզի կինը միշտ հոն գործ կը տեսնէ , այրը՝ խիստ քիչ : Կան տուններ որ կարծես թէ կինը յոգնեցնելու նպատակաւ շինուած են . միշտ վեր կամ վար վազելու է . իրարու մօտ ըլլալու բաներն իրարմէ հեռու են : Յարմար կարգադրութիւնը գործերուն գիւրութեանը շատ օգուտ ունի :

Դարձեալ՝ երբ այրը ստակի կողմանէ աղէկ վիճակի մէջ է , և կը տեսնէ թէ տանը մէջ շատ գործ կայ , պարտական է վարձքով օգնական կամ սպասաւոր բռնել : Կան մարդիկ որ , թէպէտ պէտք եղածէն աւելի ստակ ունին , շատ կծծի ըլլալով՝ յաւէտ կ'ուզեն իրենց կանայք չափազանց աշխատեցնել քան թէ օգնական մը վարձելու համար քիչ մ'աւելի ստակ ծախք ընել : Ասիկա կինը ստակին զոհ ընել է , և Աստուած այսպիսի մարդոց բաժինն ագահներուն հետ պիտի տայ :

Բայց այրը , որչափ աղքատ ըլլայ , կրնայ իր ընկերին գործը թեթեւցնել : Կնոջը օգնելու համար փայտ կտտրել ամօթ չէ , ծանր աման մը վերցնել ամօթ չէ , վերջապէս , առանց անվայել շուտեան , այր մը կրնայ շատ կերպերով օգնութիւն ընել իր կնոջը : Ընհակառակն՝ ամօթ է տանը բոլոր գործերը , աղաք , կով , պարտեզ , և այլն , գարմանելու հողը և ուրիշ ամէն աշխատու-

տութիւն կնկանը թողուլ , քանի որ էրկան զօրութիւնը կնոջ զօրութեան կրկնապատիկն է , իսկ աշխատութիւնն՝ անոր աշխատութեան կէսը չէ : Ձեմ ըսեր թէ արանց գործն ընդհանրապէս թեթեւ է : Գիտեմ թէ երկաթագործը մինչև իրիկուն իր մուրճը վարելով կը յոգնի . գիտեմ թէ հիւսը կ'ուրախանայ , երբ արևը մարը կը մտնէ , քանզի ան ատեն միայն կրնայ ուրազն ու քերիչը ձեռքէն վար դնել . նոյնպէս որմնադիրը և քարահատը և ուրիշ արհեստաւորներ կ'աշխատին և կը յոգնին , և կարօտ կ'ըլլան հանգստեան , Բայց և այնպէս բոլոր այս գործաւորներուն կիներն ընդհանրապէս իրենց այրերէն աւելի կը զգան աշխատութեան ծանրութիւնը , քանզի ասոնց զօրութիւնը քիչ է , և հոգերը շատ : Աշխատած և յոգնած մարդը , երբ երեկոյն տուն կու գայ , իրաւունք չունի իր կնոջմէն սպասաւորութիւն պահանջելու , այլ մանաւանդ անոր օգնելու է , եթէ յարմար գործ մը կրնայ ընել : Դուն թերևս օրը տասը ժամ կ'աշխատիս . հաւանական է թէ կինդ տասուերկու կամ տասնուչորս ժամ շարունակ գործով զբաղած է :

Ես օգնութիւն ընելու ամէն պատեհութիւն և յարմար ժամանակ նշանակել հոս չեմ կրնար . ճշմարիտ սէրը գիւրաւ կը գտնէ զանոնք : Կարծեմ թէ տուած օրինակներս բաւական են այս

մասին : Չեմ կրնար բոլոր ճամբան ցուցնել , այլ միայն սկիզբը և առաջին քայլերը :

Մակայն մարմնաւոր օգնութենէ և կարեկցութենէ շատ աւելի կարեւոր բաներ կան : Երբ ընկերիդ հանապազօրեայ աշխատութիւնները թեթեւցնելու կը ջանաս , աղէկ կ'ընես . բայց աղէկ կ'ընես մանաւանդ , եթէ անոր միտքն ու հոգին սիրովելու , քաջալերելու և զօրացընելու կը ջանաս :

Անտարակոյտ , եթէ դուն կնոջմէդ աւելի կրթեալ կամ իմաստուն ես , պէտք է որ ունեցած մտաւոր մշակութիւնդ անոր հաղորդես : Ինչ օգնութիւն որ կրնաս տալ անոր այս մասին՝ թէ քեզի և թէ անոր շատ շահաւոր է . քանզի այս կերպով իրարու աւելի կը յարմարիք , և ձեր ընկերութիւնն օգտակար և հաճելի կ'ըլլայ : Կինդ բնաւ մի նախատեր անոր տգիտութեանը համար . ընդհակառակն՝ անոր օգնէ որ տգիտութենէն ելլէ : Կան ոմանք որ իրենց կանանց տգիտութեանը վրայ ստէպ կը խօսին անոնց երեսին , հիւրերու առջևն անգամ : Ո՞վ տեսած է բնաւ որ այսպիսի ընթացք մը երբեք օգտակար եղաւ : Կարեկից եղիր կնոջդ տգիտութեանը , և օգնէ անոր : Թերևս պիտի ըսես թէ այնպէս ըթամիտ է որ բան մը չի կրնար սորվիլ : Թող այնպէս ըլլայ . բայց ան

ատեն նախատելն օգուտ չընէր , եթէ քաղցրութեամբ չըլլար , ուրիշ կերպով ամենևին չըլլար :

Նաև կնոջդ վիշտերուն մէջ անոր կարեկից եղիր : Արդէն ըսի թէ անիկա հարկաւ ցաւեր և նեղութիւններ ունի որ դուն չես կրնար ունենալ և կամ աղէկ հասկնալ . բայց և այնպէս կրնաս կարեկցութիւն ցուցնել : Երբ անիկա արտասուք կը թափէ , մի վութար զանի յիմար կամ տղայաբարոյ կոչելու : Անոր վիշտերը չըզզալդ կամ չհասկնալդ չի ցուցնէր թէ անոնք ոչինչ են : Եթէ ոչինչ ալ են , իրաւունք չունիս արհամարհական և կծու խօսքեր գործածելու , կամ զանիկայ ծաղրելու :

Երբ
Երբ
Երբ

Իմ սիրտս շատ կը արտմի , երբ տեսած բաներուս վրայ կը խորհիմ : Ո՞րչափ խեղճ կանայք տեսած եմ , որ մխիթարիչ չունէին : Այո , խեղճ կ'ըսեմ , թէ և անոնցմէ ոմանք հարուստ էին , և իրենց արտաքին վիճակին նկատմամբ՝ հանգիստ : Չորօրինակ , աղջիկ մը որ իր հայրենի տանը մէջ սիրելի ըլլալով , իր ծնողաց , եղբարց և քոյրերուն հետ շատ քաղցր և զուարթ ժամեր անցուցած էր մանկութենէ ի վեր , խիստ մարդու մը կը տրուի , և իր հօրը տունէն կ'ելլէ : Հիմա կը զգայ տարբերութիւնը : Այլը սիրոյ քաղցր եղանակը չի գործածեր .

ուչինչ բաներու համար կը զայրանայ, փոքր պակասութեանց համար խոտիւ կը յանդիմանէ զանիկա: Ամիսներ կ'անցնին, և խեղճ կինը միշտ գառնութեամբ կը յիշէ իւր առջի վիճակը. սիրտը բեռնաւորուած է և երեսը արտում. ժամերով կուլայ, և աս ալ անհաճոյ կը թուի էրկանը որ կինը լալկան մանուկ կը կոչէ: Կինը մայր կ'ըլլայ, և մայրական հոգեր կը զգայ, բայց էրկանը բնաւ հոգը չէ, այլ կ'ուզէ մանաւանդ տունէն դուրս գտնուիլ՝ քան թէ տանը մէջ. իր կնոջմէն աւելի՝ ուրիշ ընկերներ իրեն սիրելի և հաճելի են: Զաւակ մը կը մեռնի, և մայրը կոտորած սրտով կը ավերի երկար ժամանակ. բայց հայրը շատ քիչ կը զգայ և շուտով կը մոռնայ: Սրճարանը կ'երթայ կինը մինակ թողլով. չի խորհիր թէ անոր վիրաւորեալ սիրտը մխիթարել իր գործն է: Այսպէս կինն իր բոլոր կենացը մէջ առանց կարեկցութեան, իբրև անապատի մէջ, կը ճամբորդէ. երջանկութեան ճաշակը չառներ, և մահը կանուխ հասնելով՝ մարմինն ու ցաւերուն ծանր բեռը միանգամայն կը ծածկէ գերեզմանին մէջ: Աստուծոյ մատեանին մէջ այսպիսի շատ պատմութիւններ կան, որոնք օր մը պիտի բացուին: Զըլլայ թէ քեզի դէմ ալ այսպիսի բան մը գրուի հոն:

Մնամ սիրով

Խրատորոս

ՆԱՄԱԿ Գ.

Առ Այրն

Քանի մը կէտերու նկատմամբ մասնաւոր ըստելիք ունիմ:

Նախ կամայորութեան վրայ: Հարկ է ասոր վերայով խօսիլ, քանզի շատ մարդիկ ունին աս պակասութիւնը և չեն զգար զայն. եթէ զգային՝ բաւական չարեաց ազբիւրը պիտի գոցէին:

Քու տանդ մէջ երկու կամք կայ, և հարկաւ միշտ պիտի ըլլայ. այսինքն՝ քու և կնոջդ կամքը: Անհնարին է որ երկուքն ալ ամէն ժամանակ և ամէն բանի նկատմամբ բոլորովին համաձայն ըլլան, Ասկէ ինչ կը հետեի: Ասկէ կը հետեի թէ, նախ՝ այրը և կամ կինը միայն բացարձակ կ'իշխէ, երկրորդ՝ երկուքը փոխադարձ զիջում կ'ընեն, և կամ երրորդ՝ իրարու հետ կը պատերազմին: Կարծեմ բաւական յայտնի է թէ այս երեքէն որն աւելի ընտրելի, կամ օրինաւոր է: Քիչ մը դիտելով կրնանք համոզուիլ թէ առաջինը բնաւ աղէկ չէ, նախ՝ քանզի միշտ և շարունակ բացարձակ իշխողը կը սորվի կամակոր, յաճնապաստան և բռնաւոր ըլլալ: Այնպիսի բացարձակ իշխանութեան

տակ եղողն ալ իր մարդկութիւնը կորսնցնեն-
լով գերի կ'ըլլայ : Կան կանայք որ չեն հա-
մարձակիր իրենց կարծիքը յայտնել, երբ անիկա
փոքր մասամբ իրենց էրկանը կարծիքէն
տարբեր է . գիտեն թէ ինչպէս որ անհնարին է
հովին փչելն արգելել, կամ գետին հոսանքը
դէպ ի վեր դարձունել, նոյնպէս անհնարին է
է իրենց էրկանը միտքը փոխել, երբ անիկա
անգամ մը միտքը բան մը դրած և որոշած է :
Երբեմն թոյլ և տկար այր մը իր կնոջն իշխա-
նութեանը տակ կը մնայ, ասիկա անվայել և
այլանդակ բան մըն է : Շատ ֆլաստակար է
զիջանիլ չսորվիլը, նոյնչափ ֆլաստակար՝ միշտ
զիջանելու ստիպուիլը : Մէկը մտքին հպար-
տութեանը և կամակորութեանը կը նպաստէ,
և միւսն անոր քաջութիւնն ու ազատութիւնը
կը ֆլաստէ :

Գիտենք նաև որ երբորդը, այսինքն՝ իրա-
րու հետ պատերազմիլը, կամ իրարու հա-
կառակիլն, աղէկ չէ, քանզի սէրն ու խաղա-
ղութիւնն այն կերպով կ'աւրուին, և ասիկա
յայտնապէս քրիստոնէութեան ու բնութեան
դէմ է : Այս է ամենէն ընդհանուր դժուարու-
թիւնը . այս է շատ տուներ կռուով և վիճա-
բանութեամբ լեցնողը : Ասոր վրայ ետքը պիտի
խօսինք :

Երկրորդ կերպն, այն է փոխադարձ զիջումն,
ամենէն աղէկն է : Երբ երկու անձինք չեն կրք-
նար համաձայնիլ, թող յիշեն որ մարդուս դա-
տումը սխալական է, և թէ մեր փափաքները
մեզ ստէպ կը մոլորեցնեն : Փոխանակ մեր փաս-
տը փութով պնդելու և յամառելու, խորհինք
որ թերևս մեր ընկերն իրաւունք ունի, և մենք
կը սխալինք : Դարձեալ՝ թէև անոր դատումը
սխալ ըլլայ, խղճի չդպչող բաներու մէջ՝ լաւ է
անոր ուղածին զիջանիլ ի սէր խաղաղութեան :
Շատ վոյելուչ և շնորհալի է, երբ այր և կին
այսպէս փոխադարձ իրարու ուղածին կը զի-
ջանին : Այս կերպով սէրը կ'աճի, և քիչ մը
անձնուրացութիւնը շատ անուշ պտուղներ յա-
ռաջ կը բերէ ընտանեաց մէջ : Բայց կամակո-
րութիւնը խաղաղութեան թշնամի, և սէրն ու
միութիւնը խափանող է :

Երկրորդ՝ ֆեմեանութեան վրայ քանի մը բաներ
ըսեմ,

Կարծեմ թէ փողոցներէն անցնելով տունե-
րուն մէջէն կռուոյ ձայն շատ անգամ լսած ես.
էրկան սոսկալի կերպով պոռալը, կնկան ալ
բարձր ձայնով արծիւի նման ճչելը : Այրն ու
կինը դրեթէ իրար սպաննելու չափ բարկացած
են, և կռիւն ինչէն ելած է. հաւանականա-
բար ոչինչ բանէ մը . զրօրինակ՝ մին կ'ուղէ

պտըտեւելու երթալ, միւսը չուզեր . մին կ'ուզէ
կար կարել, միւսը կ'ուզէ որ ցորեն մաքրէ . և
կամ՝ մին կը պնդէ թէ այս ինչ բանը կանանչ է,
միւսը կը հաստատէ թէ կապոյտ է : Այսպիսի
նիւթերու վրայ վիճաբանելով այնչափ զայրա-
ցած են , որ ամէն տեսակ անվայել խօսքեր կը
գործածեն , և վերջապէս թերևս զօրաւորա-
գոյնն իր կօշիկը հանելով կամ փայտ մը առ-
նելով միւսը կը ծեծէ : Եթէ կ'ուզես ընտանե-
կան սիրոյ քաղցրութիւնը բոլորովին դառնու-
թեան փոխուած տեսնել, այսպիսի օրինակի մը
նայէ , և սա դասը սորվէ , այսինքն՝ կ'ըստ
բնաս զփնփռել : Թող ըլլայ որ դուն շիտակ ես
և անիկայ սխալ է . լաւ է որ կինդ յաւիտեան
սխալման մէջ մնայ , քան թէ երկուքդ ալ աւելի
մեծ սխալման մէջ իյնաք կռիւ ընելով . եթէ
կռիւ չընէք ալ , գէթ պէտք եղածէն աւելի
կրից շարժում կ'ըլլայ :

Չվիճաբանելու քանի մը պատճառները հոս
կարգաւ կը դնեմ :

Նախ՝ մի վիճաբանիր , քանզի օգուտ չունի :
Քանի անգամ տեսած ես որ մարդ մը տաքցած
վիճաբանութեամբ համոզուած է . քանի՞ կին
տեսած ես որ այն կերպով իր սխալած ըլլալը
հասկըցած և խոստովանած է : Չեմ կարծեր
թէ մէկ ձեռքիդ մատուրներուն թուոյն չափ

տեսած ես այսպիսի բան մը բոլոր կենացդ մէջ :
Որչափ որ կը յիշեմ , ես մինչև հիմա և ոչ ան-
գամ մը տեսած եմ : Մեր բնութիւնն է որ ,
թէ շիտակ ըլլանք և թէ սխալ , ընդդիմու-
թեամբ աւելի կը հաստատուինք մեր համոզ-
մանը մէջ . և եթէ մտք համոզուած ըլլանք թէ
սխալած ենք , տակաւին կը յամառինք , կը
պնդենք և չենք զիջանիր , երբ մեր կիրքերը
գրգռուած են : Շատ անգամ կը պատահի կրօ-
նական վարդապետութեան նկատմամբ որ մար-
դիկ վիճաբանութեամբ սխալման մէջ կը հաս-
տատուին : Եթէ որ և իցէ մէկը կ'ուզես հա-
մոզել , մեղմութեամբ խօսէ . շատ զգոյշ եզիր
որ անոր կիրքերը չյարուցանես . եթէ այս ըլ-
լայ , յոյսդ կտրէ , ալ պիտի չհամոզուի : Անուշ
լեզուն ոսկրներ կը կոտրէ :

Երկրորդ՝ մի վիճաբանիր , վասն զի սխալ է :
Որ և իցէ մարդու հետ տաքութեամբ վիճաբա-
նելն իմաստութիւն չէ , և փաստակար է . բայց
մանաւանդ քու և քու ամենէն ընտիր ընկերոջդ
մէջտեղ բոլորովին անվայել է : Ամենեկին չես
կրնար այնպէս ընել առանց մեղանչելու : Ամէն
անգամ որ կը վիճաբանիք , ձեր միաբանու-
թիւնը կ'աւրէք , և դառնութեան արմատ մը
կը տնկէք : Արդարև այս խրատը ոչ միայն էրկան ,
այլ և կնկան կը վերաբերի , և թերևս երկուքն

ալ հաւասարապէս կը սխալին այս մասին : Անտարակոյս մէկ մարդ մինակ չի կրնար վիճաբանել , և խնդիրն ինչ որ ըլլայ , կամ սխալ մունքն ուր որ ըլլայ , երկուքը մի եւ նոյն կերպով կը սխալին կռուարարութեամբ :

Երրորդ՝ մի վիճաբանիր , քանզի վիճաբանութիւնն աւելի մեծ հակառակութիւններ կը պատճառէ : Վիճաբանութեան սկսիլը « Զուրին արձակմանը կը նմանի . ուրեմն վէճը չփոնկած ետ քաշուէ » : Հազարաւոր փորձերով ապացուցուած է , որ ոչինչ պատճառներէ անհայտելի հակառակութիւններ կ'ելլեն : Այս կրակը մի վառեր , դուցէ մէկ կայծ բոլոր տունդ փռնկցնէ :

Երրորդ՝ ներողամտութեան վրայ կ'ուղեմ խօսիլ :

Կայ արդեօք այր մը որ չի դիտեր թէ կիներ իրեն պէս մահկանացու , տկար և սխալական արարած մըն է : Անտարակոյս , այսպիսի մարդ մը չկայ : Բայց և այնպէս էրկան անհամբերութեանը նայելով՝ կարծես թէ անիկա այս իրողութիւնը չի դիտեր : Իր տկարութիւնը և անկատարութիւնը խոստովանելով , նոյն ժամանակը կարծես թէ կնոյնէն կատարելութիւն կը պահանջէ : Ապա թէ ոչ՝ ինչո՞ւ համար ամէն անգամ անոր մէկ յանցանքը տեսնելուն կը սրտմտի . ինչո՞ւ համար կը ցուցնէ թէ իր կնոյր

յանցանքները ներելի չեն , և նոյն ժամանակ կը կարծէ թէ իր յանցանքները ներելի են : Կըրնայ ըլլալ որ կիներն ալ ճիշդ նոյն կերպով էրկանը պակտութիւնները և յանցանքները ծանր համարի , և իրենները թեթեւ : Ընդհանրապէս՝ յանցաւորագոյնը միւսն աւելի յանցաւոր կը համարի : Զարմանք որ ամենէն ներողամիտ եղողներն անոնք են որ ամենէն քիչ յանցանք ունին . ընդհակառակն , ուրիշներուն ներել չողողներն անոնք են՝ որ ամենէն շատ յանցանք ունին : Ո՞վ կայ Յիսուսի չափ ներողամիտ , և անիկա « անօրէնութիւն մը չգործեց , և անոր բերնին մէջ նենգութիւն մը չգտնուեցաւ » : Եւ ո՞վ էին մարդոց յանցանքներն ամենէն շատ փնտռողները և հրատարակողները . ո՞չ ապաքէն այն կոյր , կեղծաւոր և իժերու ծնունդ եղող փարիսեցիք : Վասնորոյ , ո՞վ մարդ , ո՞վ որ ես , եթէ ուրիշներուն ներել ծանր և դժուարին և կամ անհնարին դործ մը կը գտնես , դիտելի որ դուն վատթար սիրտ մը ունիս , և թերևս քեզի դէմ մեղանշող մարդէն աւելի յանցաւոր ես :

Բազմաթիւ վկայութիւններով Սուրբ գիրք ուրիշներու ներելու մեր պարտաւորութիւնը մեզի կը սորվեցնէ : « Բոլոր խոնարհութիւնով և հեզութիւնով , երկայնամտութեամբ , սիրով իրարու ներողամիտ ըլլալով » . Նփես . Գ . 2 :

« Թէ որ դուք չներէք մարդոց իրենց յան-
ցանքները, ձեր Հայրն ալ ձեզի չներեր ձեր
յանցանքները » . Մատթ . 2. 13 : Շատ ուրիշ
վկայութիւններ կան որոնք յիշել հարկ չէ :
Այս պատգամներն իբրև ընդհանուր պարտա-
ւորութիւն մը կը սորվեցնեն ասիկա : Արդ եթէ
ամէն մարդու ներելու պարտական ենք, որ-
չափ ևս աւելի մեր մտերիմ բարեկամներուն .
մանաւանդ անոնց որ « Ոսկորէս ոսկոր, և մար-
մինէս մարմին » կը կոչուին, Այր մը ինչպէս
կրնայ իր կինը սիրել այնպէս ինչպէս որ Քրիս-
տոս Եկեղեցին սիրեց, և անոր ներողամտիտ չըլ-
լալ : Քրիստոս սրչափ կը համբերէ իր Եկեղեց-
ւոյն . սրչափ կը ներէ անոր ամէն մէկ անդա-
մին : Աս բանիս նկատմամբ Քրիստոս մեզի կա-
տարեալ օրինակ է, և այս խօսքն ամենէն գե-
ղեցիկ խրատն է :

Չկարծես թէ ընկերիդ յանցանքները բնաւ
յիշելու չես, կամ խրատ մը տալու չես անոր :
Եթէ ասոնք չընես, շատ սխալած կ'ըլլաս .
հաւատարիմ ընկեր մը չես ըլլար : Միտքս ան է
որ դուն խոնարհութեամբ քու յանցաւոր ըլ-
լալդ յիշելով՝ ներողամտութեամբ և համբե-
րութեամբ վարուիս կնոյդ հետ, և խիստ ու
դատաւորական եղանակաւ չմեղադրես զանի :
Նոյնպէս քու կնոյմէդ խրատ ընդունելու պատ-

րատ ըլլալու ես : Երբ անիկա քու յանցանքը
քեզի կը ցուցնէ, սիրով մտիկ ըրէ, և անաչա-
ռութեամբ քննէ քու անձը, որ ուղղես ինչ
որ սխալ է :

Եւ հիմա, սիրելի բարեկամս, քեզի իբրև
առ այր ուղղած խօսքերս կը վերջացնեմ, եթէ
իմ ըսածիս պէս վարուիս, այսինքն՝ գթութեամբ,
կարեկցութեամբ, քաղցրութեամբ, ներողա-
մտութեամբ . վստահ եմ թէ քեզի դալու փո-
խարէնը կրկնապատիկ պիտի ըլլայ : Եթէ այս-
պիսի ընթացք մը շարունակես, շատ ժամա-
նակ չանցած կինդ պիտի կարծէ թէ քեզի
պէս աղէկ մարդ մը չկայ : Պիտի չուզէ քու
սիրտդ ցաւցնել . քեզի հաճոյ ըլլալու պիտի
լանայ . և երբ յանցանք մը գործէ, շուտով
պիտի զղջայ : Ձեր տանը մէջ սէրը պիտի աճի .
ձեր բնակարանը երկնից մանրանկարը պիտի ըլ-
լայ : Եթէ կամիս, իմ ըսածներս մի յիշեր . բայց
քու խորհրդականդ ըրէ Աստուծոյ խօսքն առ
որ քու ուշադրութիւնդ ուղղած եմ, և տես
թէ սրչափ օգտակար են անոր խրատները, և
սրչափ բարի՝ անոր հնազանդելուն հեշտու-
թիւնները :

Մնամ սիրով

Խրատ

Ն Ա Մ Ա Կ Դ .

Առ կիճճ

Ով քոյրս , եթէ քու գիրքիդ և պաշտօնիդ վերաբերեալ պարտաւորութեանց նկատմամբ քեզի խրատ չտայի , գործիս մէկ մեծ մասը զանց ըրած պիտի ըլլայի : Ուստի կը խնդրեմ որ խօսքերուս սիրով մտիկ ընես , քանզի շատ ծանր և կարևոր բաներու վրայ պիտի խօսիմ : Թերևս այն բաներուն ծանրութիւնը զգացած չես . բայց ինծի կ'երևի թէ , երբ անոնք բացատրուին , պիտի ուրախանաս , միանգամայն պիտի դողաս :

Նպատակս ոչ այնչափ նոր բաներ յայտնել է որչափ հին բաներ բացատրել և հասկցընել : Համոզուած եմ թէ , ինչ որ այս նիւթիս նկատմամբ գիտնալ պէտք է՝ Աստուծոյ հեղինակութեամբը գրուած է : Ինչպէս որ ասկէ առաջ էրկանդ գրած եմ , նոյնը քեզի ալ կ'ըսեմ : Եթէ կարող ըլլայի Սուրբ գրոց խրատներն ի գործ դնել տալ՝ այնուհետև ուրիշ բան մը ըսել հարկ պիտի չըլլար : Ուրեմն միտքս աս է . Սուրբ Գրոց խրատներն և անոնց հոգին ու զօրութիւնը յայտնել : Օրհնեալ ըլլայ Աստուած որ ամէնքս ալ ազատաբար կը կարդանք Սուրբ Գիրքը . բայց և այն-

պէս չյուսանք թէ անոր մէջ բոլոր եղածը մէկէն պիտի հասկնանք : Այն Գրիստոնեայք անգամ որ ամենէն յառաջագէմ են՝ մինչև հիմա բոլորն ըմբռնած չեն , և անոնք որ իմաստուն են՝ Աստուծոյ գիրքին մէջ միշտ նոր գանձեր գտնելու վրայ են . պէտք է վնասուել : Ուրեմն հիմա Աստուծոյ իմաստութեանը դիմենք հասկնալու համար թէ ինչ է կնոջ գիրքը , և ինչ պարտաւորութիւն և արտօնութիւն ունի անիկա :

Ծննդոց Ե . 2 . կը կարդանք , « Աստուած արու և էգ ստեղծեց զանոնք , և անոնց անունը Արած , այսինքն ճարդ դրաւ » : Ասիկա կը ցուցընէ թէ երկուքը մէկտեղ կատարեալ մարդ կը կացուցանեն : Արդարև առհասարակ թէ Այլը թէ Կինը զատ զատ մարդ կը կոչուին , բայց մարդ բառը ճշմարտապէս երկուքը մէկէն կը պարունակէ . ոչ մէկը և ոչ միւսը կատարեալ մարդ է , այլ երկուքը մէկտեղ . այսինքն՝ այլը մարդկութեան մէկ մասն է , կինը՝ միւս մասը : Վասն որոյ Ադամ անկատար էր , քանի որ անոր ընկերը գտնուած չէր : Սա ալ կայ որ կինն իր էրկնէն առնուեցաւ , և անկէ ըլլալով՝ անտարակոյս անոր հետ մէկ է : Ծննդոց Բ . 24 . Մատթ . ԺԹ . 5 , և ուրիշ վկայութիւններ ասիկա կը հաստատեն : Ասկէ կը հետևի թէ , ինչպէս որ ոտք կամ ձեռք կամ աչք հարկաւոր է մարմնոյն , նոյնպէս կի-

նը հարկաւոր⁷ է էրկանը : Սա ալ կը հետևի նաև թէ էրկան և կնոջ որն աւելի մեծ կամ կարևոր ըլլալուն նկատմամբ եղած ամէն վիճաբանութիւն անտեղի է : Ո՞վ կրնայ ըսել թէ մարմնոյն ո՞ր անդամն աւելի պատուաւոր կամ պիտանի է : Մարմնոյն մէջ պառակտում ընել չըլլար . անոր բոլոր մասերը միանալով կատարեալ կազմութիւն մը կը ներկայացնեն մեզի :

Ուրեմն, ո՞վ կին, եթէ կը խորհիս թէ ուրիշ բան չես՝ բայց իբրև թէ էրկանդ սպասաւորը կամ անոր բարեկամը և կամ մէկ ստացուածը, բողբոլին կը սխալիս : Դուն էրկնէդ զատ՝ որև իցէ անձ մը կամ իր մը չես, քանզի անոր հետ մէկ ես : Բնաւ պիտի չկրնաս վայելուչ կերպով վարուիլ, կամ պաշտօնդ ըստ արժանւոյն կատարել, մինչև որ քու անձդ և դիրքդ չճանչնաս : Ո՞վ կրնայ իր վարքն իր տեղւոյն յարմարցնել, քանի որ իր տեղը չի գիտեր : Ռուստի այն խորհուրդները քենէ հեռացուր : Մի կարծեր թէ էրկանդ ստացուածքը կամ սպասաւորն ես : Մի կարծեր թէ միայն անոր տանը զարդն ես, եթէ գեղեցկութիւն ունիս : Այն գաղափարն ալ նուաստ է . քանզի անոր նայելով տանը պատերուն նկարին չափ յարգ ունիս կամ քիչ մը աւելի . բայց ան ալ ի՞նչ է : Գիտցիր որ դուն էրկանդ ամենէն մտերիմ ընկերն ես, ան-

կէ և անոր հետ մէկ, և անոր միմիայն յարմար օգնականը : Գիտցիր ևս որ ձեր զաւակներուն մայրն ըլլալով մեծաւ մասամբ զանոնք կրթող և անոնց բարոյական որպիսութիւնը և յաւիտենական վիճակը որոշողն ես : Այս վսեմ իրողութեանց համեմատ քանի մը համառօտ նամակներով քեզի խրատ տամ :

Քու դիրքդ ցուցուցի . կը մնայ քու տեղւոյդ վերաբերեալ պարտաւորութիւնները ցուցնել : Ինչպէս որ արդէն էրկանդ ըսի, գլխաւորը և ամէն բան պարունակողը սէրն է : Երբ կատարեալ սէր ունիս, չես կրնար էրկանդ օգտին համար եղած որ և իցէ ջանք զանց ընել : Սէրը ջանացողութեան աղբիւրն է . վասնորոյ, երբ այս չկայ, յոյս չունիմ թէ վարուց նկատմամբ սալու հրահանգս օգտակար պիտի ըլլայ :

Այս մասին Սուրբ Գրոց սուած խրատները քիչ չեն, « Որ խրատես նորահասակ կնիկները էրիկնին սիրող, զաւակնին սիրող ըլլալ » . Տիտ. Բ. 4 : Հարկ չէ ըսել թէ Սուրբ Գրոց բոլոր հոգին այս սէրը կը պահանջէ կնոջմէն : Միշտ կը սորվեցնէ թէ կինը էրկանը հետ մէկ է, ուստի ինչպէս կրնայ ըլլալ որ զանի սիրելու պարտական չըլլայ : Առաքեալը կը հրամայէ թէ « Ինչպէս որ եկեղեցին հնազանդ կ'ըլլայ Քրիստոսին, անանկ ալ կնիկները ամէն բանի մէջ իրենց է-

ըրկներուն » . Եփես. Ե. 24 : Եկեղեցին ինչպէս
կը հնազանդի . անտարակոյս՝ սիրով :

Բայց ենթադրենք թէ այրը գէշ է , և բնաւ
սիրելի չէ : Եթէ այսպէս է , արդարև շատ
ցաւալի է . բայց և այնպէս ասով պարտաւո-
րութիւնը չի վերնար . քանի որ այրդ է , սի-
րելու ես զանի : Թերևս պիտի ըսուի թէ ան-
հնարին է այնպէս ընել . չենք կրնար սիրել
զանոնք որ մեզի սիրելի չեն . եթէ սիրենք՝ կը
սիրենք , եթէ ատենք՝ կ'ատենք . մեր կամօքը
մեր զգացումները չենք կրնար փոխել : Ասիկա
սխալ է , և կրնանք զայն ապացուցանել : Երկու
տեսակ սէր կայ . մէկը կը կայանայ հաճու-
թեան կամ հաւանութեան , միւսը՝ բարեսի-
րութեան մէջ : Արդ կրնայ ըլլալ որ այս ինչ
մարդուն չենք կրնար հաւնիլ ինչ որ ընենք ,
զորօրինակ՝ եթէ չար մարդ է , պէտք չէ որ
հաւնինք անոր , և սխալ ըրած կ'ըլլանք . անոր
Աստուած ալ չի հաւնիր : Չեմ ըսեր թէ կին մը
իր չար էրկանը հաւնելու է ամէն կերպով ,
կամ անոր չարութեանը հաւնելու է . ասիկա
մեղք է : Բայց միւս տեսակ սէրն ուրիշ է . այս-
ինքն՝ կրնանք մարդ մը սիրել առանց անոր
հաւնելու . ինչպէս որ Աստուած մեղաւորները
կը սիրէ , բայց չի հաւնիր և չի կրնար հաւնիլ
անոնց մինչև որ չնորոգուին : Այսպէս կին մը

կրնայ իր չար այրը սիրել . այսինքն բարեսիրու-
թիւն ունենալ անոր համար , և ամէն կերպով
ջանալ անոր օգտին . այսպէս ընելու պարտա-
ւոր է : Մեր բնութիւնն այնպէս է որ , երբ
չարունակ ջանք , և մանաւանդ անձնուրացու-
թիւն կ'ընենք ուրիշի մը համար , մեր սրտին
մէջ սէր մը կը ծագի . և որչափ աւելի ջանք և
անձնուրացութիւն կ'ընենք , այնչափ աւելի կը
զօրանայ սէրը : Եւ այս երկուքն այնպէս կա-
պակցութիւն ունին իրարու հետ , որ բարեսի-
րութիւն բառը փոփոխակի կը գործածուի զգաց-
ման և գործողութեան համար միանգամայն :
Մէկը միւսէն կը ծնանի , երբ կը սիրենք , ջանք
կ'ընենք . և երբ ջանք կ'ընենք , սէրը կը ծագի :

Ասկէ կը հետևի թէ կրնանք որ և իցէ մարդ
սիրել , քանզի կրնանք անոր օգտին համար
ջանք ընել : Կին մը որչափ գէշ այր ունենայ ,
կրնայ որոշել որ ամէն կերպով անոր օգուտը
փնտռէ : Այս որոշումն ի գործ դնելով օրըստօ-
րէ կ'աշխատի , քաղցրութեամբ կը վարուի , ա-
նոր խիստ խօսքերուն մեղմով կը պատասխանէ ,
կը ջանայ զանի համոզել որ իր չար գործքերը
թողու : Այսպէս ընելով կինը շուտով նոր
զգացումներ կը գտնէ իր սրտին մէջ , ջերմե-
ռանդութեամբ կ'աղօթէ անոր համար , դիւ-
րաւ արտասուք կը թափէ , պատրաստ է իր ան-

ձը զոհ ընել իր այրն առաքինի ընելու համար .
 իր այրն իրեն հետ մէկ կը համարի , և իր ան-
 ձին պէս կը սիրէ զանի , և ասիկա ճշդ Աստու-
 ծոյ հրամայածն է :

Հիմա յայտնի է որ այս կերպով սիրել
 մեր կամքէն կախում ունի . և որ և իցէ այր
 կամ կին չի կրնար ըսել թէ իմ ընկերս չեմ
 կրնար սիրել : Եթէ ըսուի թէ ասիկա ամուս-
 նական սէր չէ , այլ ընդհանուր Գրիստոնէից
 վերաբերեալ սէր մը . կը պատասխանեմ թէ այս
 սէրը բաւական է , ուրիշ բան պէտք չէ , միայն
 այնչափ աւելի սաստիկ ըլլալու է այս սէրը , որ-
 չափ որ յարաբերութիւններն աւելի մտերմա-
 կան են կնոջ և էրկան մէջ տեղ : Այսպէս ըրէ ,
 և քու բոլոր պարտաւորութիւնդ կը կատար-
 ուի :

Մնամ սիրով

Иррассна

ՆԱՄԱԿ Ե.

Առ կիճև

Սուրբ Գիրքը մեզի կը սորվեցընէ թէ այր և
 կին մէկ ըլլալով , իրենց այս մտերիմ յարաբե-
 րու թեանը համեմատ սէր մը ունենալու են : Մէ-
 կը զմիւսը սիրելու է իր անձին պէս , և փոխա-
 դարձ անձնուրացութիւն և զիջում ընելու են ,
 երբ իրենց փափաքներն իրարու համաձայն չեն ,
 Ըսինք թէ ամէն տան մէջ հարկաւ երկու կամք
 կ'ըլլայ , և թէ աղէկ չէ որ մէկը միշտ տիրէ
 միւսին զրոյ , Բայց միթէ ասիկա հակառակ չէ՞
 Սուրբ Գրոց որ կ'ըսէ . « Ուստի ինչպէս որ եկե-
 ղեցին հնազանդ կ'ըլլայ Գրիստոսին , անանկ ալ
 կնիկները ամէն բանի մէջ իրենց էրիկներուն » .
 Ոչ , հակառակութիւն չկայ . և ասիկա կրնանք
 ցուցընել : Պէտք է որ կինը հնազանդի իր էրկա-
 նը . եթէ իր ուզածը էրկանը ուզածին համա-
 ձայն չէ , ինք զիջանելու է , իր կամքը ձգելու
 է . և այն ժամանակ կատարած կ'ըլլայ իր պար-
 տաւորութիւնը , Բայց այրն ալ պարտաւորու-
 թիւն ունի . պէտք չէ որ բռնաւոր , յամառ և
 անզուժ տէր մը ըլլայ՝ այնպիսի արտօնութիւն
 ունենալուն համար : Պէտք է որ կառավարու-

Թիւն մը ժողովրդեան իշխե՛ . բայց ասկէ չի հե-
տևիր թէ իրաւունք ունի ժողովուրդին փա-
փաքներն ու զգացումները բոլորովին անտես
ընելու : Եթէ այր մը իր կնոջը փափաքին չի նա-
յիր, և անոր կամքին բնաւ չի զիջանիր, շատ
կը սխալի . սակայն կինն ալ չի կրնար զանի
բռնադատել : Այսինքն՝ այրը կրնայ իր կինը
հնազանդեցընել, բայց կինը չի կրնար իր այրը
հնազանդեցընել, թէպէտ էրկանն ալ պարտաւո-
րութիւնն է կնոջը փափաքին նայիլ, և բռնա-
ւորութիւնը մէկդի դնել : Եթէ այսպէս ընէ,
յայտնի է թէ անոնց մէջտեղ կատարեալ սէր
կրնայ ըլլալ, և միանգամայն կինը հնազանդ-
կ'ըլլայ ամէն բանի մէջ :

Աստուծոյ խօսքը պարզ է այս կէտին նկատ-
մամբ, անոր դէմ բան մը չենք կրնար ըսել, կի-
նը հնազանդելու է : Այրը չար մարդ ալ ըլլայ,
դարձեալ կինը չի կրնար այն պարտաւորութե-
նէն ազատ ըլլալ : Անտարակոյս սա բացառու-
թիւնը կայ որ, երբ այրն Աստուծոյ պատուիրա-
նացը դէմ բան մը կը հրամայէ, կինը կատա-
րելու չէ . զոր օրինակ, եթէ այրը կնոջմէն պա-
հանջէ որ չար գործ մը ընէ, ինչպէս՝ կիրակի
օր խնջոյք ընել, կամ անիրաւութիւն մը ընել,
կամ սուտ խօսիլ : Նախ Աստուծոյ հնազանդե-
լու ենք, և ապա մարդոց :

Արդ՝ եթէ լաւ միտ դնենք, պիտի տեսնենք
որ Աստուծոյ ըրած կարգադրութիւնն ամենէն
աղէկն է : Արդարև ամէնքս ալ մեղք ունինք .
ուր որ զօրութիւն կայ, զրկանք կրնայ ըլլալ :
Հաւանական է թէ չկայ մարդ մը որ իր ունե-
ցած արտօնութիւնները երբեմն սխալ չգործա-
ծէ . թերևս չկայ կին մը որ միշտ հնազանդ-
ըլլալով՝ երբեմն քիչ մը փնաս չկրէ, իր իրա-
ւունքը քիչ մը չկորսնցընէ . բայց Սուրբ Գրոց
համեմատ ընթացք մը բռնելով՝ կորսնցուցած էն
հազար անգամ աւելի կը շահի, քանզի այսպէս
վարուող թէ Աստուծոյ և թէ մարդոց առջև
չնորհք կը գտնէ :

Յայտնի է թէ ամէն տուն գլուխ մը ունենալու
է, ապա թէ ոչ բոլորովին անկարգ կ'ըլլայ : Ընտա-
նիք մը իր մէջ գործարանաւոր միութիւն ունեցող
բարոյական մարմին մըն է : Չես կրնար քանի մը
անձինք տան մը մէջ փակել, և զանոնք ընտա-
նիք կոչել : Եթէ կամ հայրը կամ մայրը գլուխ
չհամարուի, անոնց զաւակներն որով պիտի
հնազանդին : Երկու ծնողաց միանգամայն պի-
տի ըսես . բայց երբ ասոնց մէջտեղ անմիաբա-
նութիւն, հակառակութիւն կայ, ինչ կ'ընես :
Եւ այն ընտանիքին մէջ գտնուողներն ի՛նչպէս
գործ պիտի տեսնեն . առուտուր ընողը, դա-
շինքի կամ արոյմանադրութեան մը ստորագրու-

Թիւն դնողն ո՞վ պիտի ըլլայ : Գլուխ չունեցող տուն մը մարդոց հետ չի կրնար վարուիլ : Բնութիւնը մեզի կը սորվեցընէ թէ գլուխը ով պիտի ըլլայ : Բայց որչափ գեղեցիկ է ընտանեաց կարգադրութիւնը , երբ Աստուծոյ պատուիրածին պէս է : Այրը սիրով կը տիրէ , կինը սիրով կը հնազանդի , և երկուքին ազդեցութիւնը բարի կ'ըլլայ իրենց երկիւղած զաւկներուն վրայ :

Երբ այրը գէշ մարդ է , կինը պարտաւոր է արդեօք անոր հնազանդելու : Անտարակոյս : Սուրբ Գիրքը մեզի կը սորվեցընէ թէ Աստուծոյ կարգադրած տէրութեանց հնազանդելու ենք , թէ աղէկ և թէ գէշ եղողներուն , ինչպէս որ ծառաներու կը պատուիրէ (Ա.Պետ . Բ . 18) ըսելով թէ անոնք հնազանդ ըլլալու են իրենց տէրերուն , « չէ՛ թէ մինակ բարերարներուն ու հեղերուն , հապանաև ժանտաբարոյներուն ալ » : Եւ Հռոմ . ԺԳ . կը պատուիրէ որ « ամէն մարդ իր վրան եղած իշխանութիւններուն թող հնազանդի » : Քանզի անոնք Աստուծմէ են , և այլն : Նաև ուրիշ շատ վկայութիւններ կան , տես Տիտ . Գ . 1 . Ա . Պետ . Բ . 13 : Արդ գիտենք որ կառավարութիւնները շատ անգամ չար են , և մանաւանդ Առաքելոց ժամանակն ընդհանրապէս անանկ էին . բայց և այնպէս անոնք այս պատուէրները կուտան : Ասով կը ցուցընեն թէ անոնց , այսինքն՝

չար կառավարութեանց ալ հնազանդութիւն կը պահանջուի : Նոյն բանն է նաև էրկան մը համար : Անոր տիրելը կնկանը վրայ՝ Աստուծոյ կարգադրութենէն է , և Աստուծոյ խօսքը կրկին կրկին կը սորվեցընէ մեզի թէ էրկան հնազանդութիւն պէտք է . բնաւ տեղ մը չըսեր թէ ասկէ բացառութիւն կրնայ ըլլալ , երբ այրը չար մարդ է : Այս բացառութիւնը կ'ըլլայ ան ատեն միայն , երբ էրկան հրամայածն Աստուծոյ պատուիրածին դէմ է : Աստուած կը պահանջէ որ իրեն բացարձակապէս հնազանդինք , ուստի երբ որևիցէ տէրութիւն կամ հրամայող մեզի անոր կամայը դէմ բան մը ընել կը հրամայէ , պարտական չենք անոր հնազանդելու , ինչպէս որ Առաքեալներն ըսին , « Առաւել Աստուծոյ հնազանդիլ պէտք է քան թէ մարդոց » (Գործ . Ե . 29) :

Ուրեմն , քոյրս , էրկանդ չար մարդ մը ըլլալը բնաւ չես կրնար պատճառ ընել անոր չհնազանդելու , երբ անոր պատուիրածն Աստուծոյ պատուիրածին դէմ չէ : Կան կանայք որ կ'ապստամբին և կռիւ կ'ընեն իրենց արանցը հետ , և կը կարծեն թէ կ'արդարանան անոնց չար ըլլալուն համար : Ասիկա շատ սխալ է : Մեր խելքն ալ մեզի կը սորվեցընէ թէ խնաստութիւն է հնազանդ ըլլալ . քանզի , եթէ

մարդը չար է, ինչպէս պիտի շուտով համոզուի իր չարութիւնը ձգելու . կնոջը ապստամբութեամբը և կռիւներովը թէ անոր հեղ և հնազանդ վարմունքովը : Ես չտեսայ երբէք այր մը որ չար մարդ ըլլալով ապաշխարութեան և առաքինութեան առաջնորդութեամբ կնոջը լեզուէն կամ ձեռքէն ծեծ ուտելով : Տէրը մեզի աւերի աղէկ ճամբայ կը ցուցնէ . « Բարիով յաղթէ չարին » : Եթէ ամբարիշտ այր մը ունիս , անիկա քու վարուցող մէջ թող տեսնէ միշտ հեղութեան , քաղցրութեան և աստուածապաշտութեան գեղեցիկութիւնը : Աստուծոյ ողորմութիւնն ալ ակնկալէ : Անիկա պիտի լսէ էրկանդ համար մատուցած աղօթքներդ , և « գուցէ քու էրիկդ պիտի ապրեցընես » : Շատ մարդիկ տեսած եմ որ իրենց կանանց քրիստոնէական և վայելուչ վարմունքովը դարձի եկած են : Գոնէ քու պարտաւորութիւնդ կատարէ , և Աստուած քեզ պիտի օրհնէ ,

Մնամ սիրով

Ирмисси

Ն Ա Մ Ա Կ Զ .

Առ Կիւնն

Էրկանդ լոկ հնազանդիլ բաւական չէ : Եթէ միայն պատուէր տուած ժամանակը անոր ուզածը կատարես , շատ պակաս պիտի գտնուիս : Ադիկէ շատ աղէկ կերպ մը կայ , այսինքն թէ անոր ուզածը գիտնալով՝ զանիկա ընես առանց սպասելու . այնպէս որ հարկ չըլլայ ըսել թէ « Աս ըրէ » : Ըսել կ'ուզեմ թէ ճշմարիտ սէր և բարի զգացում ունեցող կին մը պատուէրի չըսպասելով յօժարութեամբ կը կատարէ իր պարտաւորութիւնները , և էրկանը չուզած կամ չհաւնած բաներէն ետ կը կենայ : Երբ կինն այսպէս կը վարուի , էրկանը տեղի չի մնար իր իշխանութիւնը բանեցընելու , քանզի հարկ չի տեսներ . գիտէ թէ կինը այնպէս յօժար է իր ուզածը կատարելու որ միայն բան մը թելադրել բաւական է : Անտարակոյս ասիկա ամենէն աղէկ կերպն է . առանց ստիպման , առանց պատուէրի անգամ եղած հնազանդութիւնն ամենէն գեղեցիկը և ամենէն սիրունն է :

Ճշմարտապէս ամօթ է , երբ տան մը մէջ էրկանը ձայնը շատ կը լսուի , « Ըրէ » , « Մի ընե՛ր » գոչելով : Ասիկա նշան է թէ կամ այլը իրեն

չվերաբերեալ բաներու մէջ մտնել ուզող, դժ-
գոհ և տրտնջոտ է, և կամ կինը ծոյլ կամ յա-
մառ է: Շատ անգամ աս վերջինը ճշմարիտ է:
Արդարև, այն կինը որ իր էրկանը կամբը գի-
տէ, բայց չի շարժիր, մինչև որ անոր պատուէ-
րը չի լսեր, յիմար ընթացք մը կը բռնէ, և
գանգատանաց, դժգոհութեան և դառնու-
թեան ճամբայ կը պատրաստէ. քանզի այրը կը
գիտէ և կը հասկնայ կնոջը բնութիւնը. կը տես-
նէ թէ անիկա անձնասէր է, և կ'ուզէ իրեն
անհաճոյ երեցած բաներէն փախչիլ: Այսպիսի-
ներուն տանը մէջ միշտ աս խօսքերը կը լըս-
ուին: « Ինչո՞ւ այս ինչ բանը չըրիր », կ'ըսէ այ-
րը կնոջը, « Դուն բան մը չըսիր », կը պատաս-
խանէ կինը: « Բայց դուն գիտէիր թէ պէտք էր
ընել » կը կրկնէ այրը: Այս կերպով մարդը կը
տեսնէ թէ միայն շարունակ խօսելով կրնայ իր
տունը կառավարել: Կամայ կամայ այն խօս-
քերն աւելի դառն կ'ըլլան, և կինը նախատինք
կը բերէ իր գլխուն՝ իր սխալ վարմունքովը:
Յայտնի է թէ այսպիսի ընտանիք մը չի կրնար
երջանիկ ըլլալ:

Այս կերպով վարուող կինը ճշմարիտ սէր չու-
նի, քանզի սէրը յօժարութեան մայրն է: Մի
միայն ստիպողը թող սէրն ըլլայ: « Քրիստոսի
սէրը մեզ կը ստիպէ », կ'ըսէ Առաքեալը: Այն

անուշ ստիպումը ուրիշ ամէն ստիպման հարկա-
ւորութիւնը կը խափանէ: Ուրեմն էրկանդ հա-
մար ունեցած սէրդ թող քեզ ստիպէ: Ասիկա
կ'ըսեմ մանաւանդ քեզի որ դժգոհ և տըր-
տնջոտ էրիկ ունիս: Թող անիկա ինք բան մը
չըսած իր ուզածը կատարուած տեսնէ, թող
հասկնայ թէ դուն շատ յօժար ես և հաճոյ ըլ-
լալ կը փնտռես, անատեն հաւանական է թէ
իր դաժան երեսն ու տրտունջները պիտի թո-
ղու: Եւ եթէ այսպէս չընէ, բոլոր յանցանքն
անորն է, դուն քու պարտքդ կատարած կ'ըլլաս:

Աս նամակին մէջ քեզի կրտսերեան վրայ
պիտի խօսիմ. և միտքս հասկցնելու համար
պատմութիւն մը պիտի ընեմ:

Կը պատմուի թէ մարդ մը համր կին մը ու-
նենալով՝ կը գլխայ անոր դժբաղա վիճակին
վրայ, և զանիկա բժշկի մը տանելով կ'ըսէ.
« Տէր, կրնաս արդեօք կնոջս լեզուն արձակել
որ խօսի »: Բժիշկը կնոջը լեզուին կապերը կըտ-
րելով պէտք եղած դարմանները կ'ընէ, այն-
պէս որ կինը, լեզուն բացուելով, կը սկսի խօ-
սիլ: Այրը շուտով կը տեսնէ որ անոր լեզուին
արձակուիլն անէ՞ք եղաւ, ոչ թէ օրհնու-
թիւն. քանզի կինը լեզուագար, կուռասէր և
տրտնջող էր. ուստի մարդը զանիկա նորէն
բժշկին բերելով կ'ըսէ. « Տէր, կը խնդրեմ որ

այս կնոջ բերանը նորէն գոցես, քանզի անոր լեզուին չեմ կրնար գիմանալ: Բայց բժիշկը պատասխան կուտայ ըսելով. «Կը ցաւիմ որ այդ բանը չեմ կրնար ընել. անոր լեզուն արձակեցի, բայց կապելու կարող չեմ»:

Արդարև լեզուն կրնայ անէծք ըլլալ, ինչպէս որ Յակոբոս Առաքեալ կը վկայէ ըսելով թէ, «Լեզուն կրակ մըն է, անիրաւութեան տիեզերք մը. . . բոլոր մարմինը կ'ապականէ, և բնութեան շրջանը կը բռնկցընէ, ու ինքը գեհեանէն կը բռնկի». և թէ՛ ոչ ոք կրնայ զանիկա նուաճել, թէպէտ ամէն տեսակ գաղափարներուն բնութիւնը կը նուաճուի: Ասկէ աւելի ահաւոր նկարագրութիւն մը չի գտնուիր. բայց, ով քոյրս, աս լեզուն դուն ունիս, կը գործածես և գիտես թէ որչափ սոսկալի և վնասակար գործիք կրնայ ըլլալ: Երբեմն տուներ բոցի կուտայ, և ընտանեաց և ընկերութեանց մէջ դժոխք կը բերէ, ինչպէս որ տեսած ես: Բայց թերևս քու վտանգդ չես զգար. ինչպէս որ ընդհանրապէս իւրաքանչիւր ոք կը կարծէ թէ ուրիշները սխալ կը խօսին, և բնաւ չի հաւատար թէ ինք շատախօս կամ չարախօս է: Յայտնապէս կ'ըսեմ՝ քեզի թէ դուն ամենևին չես կրնար երջանկութիւն ունենալ տանդ մէջ՝ մինչև որ լեզուդ սանձել չսորվիս: Կ'ըսեմ նաև թէ

լեզուն կառավարելը շատ դժուարին է, քանզի կը պարունակէ բոլոր հոգւոյն և սրտին կառավարութիւնը: «Թէ որ մէկը խօսքով յանցանք չընէ, անիկա կատարեալ մարդ է, որ կարող է բոլոր մարմինն ալ սանձելու»: Ուրեմն չկարծես թէ դիւրին է աս գործը:

Քահանայ մը կը պատմէ թէ կին մը գալով անոր ըսաւ. «Տէր, ինչ ընեմ, երջանիկ չեմ. սիրով չեմ էրկանս հետ: Առաջ շատ սիրով էինք, բայց հիմա, չեմ գիտեր ինչ պատճառաւ, այնպէս չէ»: Քահանան մտիկ ընելով, հասկըցած է անոր գանգատանաց բուն պատճառը, և շիշ մը տալով անոր ըսած է. «Այս շիշին մէջ սուրբ ջուր մը կայ. երբ ձեր մէջտեղը վիճարանութիւն մը կ'ելլէ, այս ջուրէն բերանդ առ, թող անիկա բերնիդ մէջ բաւական ժամանակ մնայ»: Կինը քահանային ըսածին պէս ըրած է, և յաջողելով՝ օր մը ուրախութեամբ եկած է քահանային ըսելով. «Տէր, յաջողեցայ, հիմա շատ աղէկ եմք». և դարձեալ այն սուրբ ջուրէն կը խնդրէ. բայց քահանան կ'ըսէ անոր. «Հոգ չէ, որ և իցէ ջուր կրնայ ըլլալ այսուհետև. դնա աղբիւրէն առ»: Այս խնդալի պատմութիւնն աղէկ դաս մը կը սորվեցընէ. քանի որ ջուրը կնկանը բերանն էր անշուշտ կարող չէր խօսելու, կռիւ ընելու. բայց

ասկէ աղէկ ճամբայ մը կայ : Յիշէ թէ ինչ որ կ'ըսես՝ Աստուած կը ըսէ . և թէ՛ Ամէն դատարկ խօսքերու համար որ մարդիկ կը խօսին , դատաստանին օրը հաշիւ պիտի տան : Ի՛նչ հաշիւներ կը դիզեն անոնք որ շատ կը խօսին , և բնաւ զգուշութիւն չեն ըներ իրենց բերնէն ելածին : Շատ կանայք օտարներու առջին անգամ չեն կրնար գոնէ ժամու մը չափ զսպել իրենց չար բնաւորութիւնը . անոնց անզուսպ լեզուներ իսկոյն ամէն բան դուրս կուտայ : Լեզուն բոլոր մարմնոյն և հոգւոյն մատնիչն է . պէտք է որ զանիկա Սուրբ Հոգւոյն կառավարութեանը ներքեւ դնես և հոն թողուս :

Նաև նիւթի մը վրայ ալ ճառեմ այս նամակիս մէջ , որ է հաննայ արդարեւ որեւէ :

Օրինակով բան մը հասկընեմ քեզի : Կոտանդնուպօլսոյ կամ անոր շրջակայ գիւղերէն մէկուն փողոցներուն մէջ պտտելով , շատ փառաւոր հագուստով տիկին մը կը տեսնես . մետաքսէ և թաւիչէ հանդերձ ունի ժապաւէններով զարդարուած , մազերը զգուշութեամբ հիւսուած են , և դիտուն վրայ թեթև ու պատուական գլխարկ մը կայ : Կարծես թէ անիկա շատ պատուաւոր անձ մըն է , և կը փափաքիս անոր բնակած տանը և ընտանեացը կարգադրութիւնները տեսնել : Հետևեալ օրն անոր տունը եր-

թալով ներս կը մտնես , բայց կը զարմանաս , կը շփոթիս : Տգեղ կերպարանքով կին մը կը տեսնես աղտոտ և թերևս պատուած հագուստով , մազերը քակուած և չսանտրուած , և ամէն կողմ անհոգութեան նշանները կը նշմարես : Բայց անիկա առջի օրը փողոցներուն մէջ այնպէս փառաւոր կերպով պտտողն է . հոն հրեշտակ էր , բայց տանը մէջ գուեհիկ կին մը :

Այս նկարագրութիւնը իմ երեւակայութեանէս հանած չեմ : յիշուած քաղքին մէջ , և թերևս ուրիշ տեղեր ալ , այսպիսիներ շատ կան : Բայց այսպիսիներուն ընթացքին մէջ երկու մեծ սխալմունք կայ . նախ՝ դրսի մարդոց առջև փառաւոր երևնալու փափաքիլ . երկրորդ՝ ընտանեաց կամ տան մէջ վայելչութեան չնայիլ : Այս գաղափարով վարուող կին մը ունայնասէր և թեթևամիտ է : Աւելի հարկաւոր է տան մէջ վայելչութեան նայիլ քան թէ դուրսը , քանզի ընտանեաց վարժարանն է տունը . հոն կը հաստատուին ունակութիւնները , և հոն եղած անկարգութիւնները շատ վնասակար ազդեցութիւն ունին : Բաց ասկէ , ընտանեկան երջանկութիւնը մեծաւ մասամբ հոն գտնուելու է . բայց տուն մը ի՛նչպէս կրնայ երջանիկ տեղ մը ըլլալ , քանի որ անկարգութեամբ լի է , և ամէն բան հոն ահաճելի կ'երևայ : Իրցուք թէ դուն դրսի մար-

դոց առջև աղէկ երևոյթ ունենալու կը ջանաս, և տանդ մէջ նոյն ջանքը չես ընէր. այրդ Բնչ պիտի խորհի: Անտարակոյս պիտի հասկնայ թէ դուն անոր հաճութիւնը չես փնտուեր և անոր պատիւ չես ընէր, հետևապէս ան ալ քեզի պատիւ պիտի չընէ: Ուրիշ բան մ'ալ պիտի խորհի պիտի ըսէ իր սրտին մէջ թէ, « Այս կինը, երբ օրիորդ էր և ամուսնանալու խորհուրդ կար, կ'ամչնար այսպէս տեսնուելու ինէ, բայց հիմա որ էրիկ մը ձեռք ձգած է, ալ հոգ չի տանիր »:

Ով քոյրս, միշտ ջանք բրէ քու էրկանդ առջև վայելչութեամբ երևնալու: Չեմ ըսեր թէ գեղեցիկ հագուստ ունենալ պէտք է. հագուստն աղքատիկ թող ըլլայ, բայց մաքուր: Առտուանց երբ կ'ելլես անկողնէդ, անմիջապէս մազերդ շակէ, և բոլոր օրն այնպէս պահէ: Քու ամէն բանդ ոչ թէ փառաւոր՝ այլ կարգաւոր թող ըլլայ. այնպէս որ, եթէ հիւր մը գայ, պէտք չըլլայ փախչիլ մազերդ շակելու և հանդերձդ փոխելու համար, և հիւրը սպասեցընել: Եթէ այսպէս ընես, այրդ շատ պիտի պատուէ քեզ, դրսեցիներն ալ քեզ տանդ մէջ այնպէս տեսնելով պիտի զարմանան և քու բարի օրինակիդ հետևին, « Ամէն բան վայելչութեամբ և կարգաւ թող ըլլայ »:

Մնամ սիրով

Խրսսոռ

Ն Ա Մ Ա Կ Է.

Առ կիներ

Թերևս պիտի ըսուի թէ տուն կառավարելը հոգւոյ փրկութեան չափ հարկաւոր չէ, և թէ պէտք չէ որ ժամանակ վատենք այնպիսի բանի մը վրայ ճառելու: Բայց ասիկա, ըստ մեր համոզմանը, սխալ է. մեզի կը թուի թէ, քանի որ Սուրբ Գիրքը աս նիւթին վրայ կը խօսի, մեղադրելի չենք ըլլար, եթէ մենք ալ ասոր վրայ խօսինք: Եթէ Առակաց գիրքին վերջին գլուխը կարդաս, պիտի տեսնես որ ներշնչեալ և ամենէն իմաստուն մարդը առաքինի կինը նկարագրելով, ուրիշ յատկութիւններէն աւելի նախապատիւ կը համարի անոր տնտեսագիտութիւնը, ցուցընելով թէ որչափ գործունեայ է այնպիսի կին մը, և ինչպէս աղէկ կը կարգադրէ իւր տունը: « Իր տանը ճամբաները », կ'ըսէ, « կը քննէ, և ծուլութեան հացը չուտեր »: Եւ դարձեալ թէ՛ « Անոր էրիկը կը ճանչցուի դռներուն մէջ, երբոր ծերերուն հետ կը նստի »: Եւ ի՞նչպէս կը ճանչցուի: Ասիկայ շատ յայտնի է. այնպիսի կնոջ մը այրը երբ դուրսը կը պատի, կամ ուրիշներուն հետ կը նստի, անոնցմէ աւելի վա-

յելչու թեամբ կ'երեւայ : Անոր հագուստն աւելի մաքուր և աւելի կոկէ . անոր բոլոր կերպարանքը կը ցուցնէ թէ լաւ հոգացող մը ունի : Տնարար կնոջ մը տանտիկնութիւնը չի կրնար ծածկուիլ . այս յատկութիւնը անոր էրկանը և տղոցը կերպարանքէն կը տեսնուի . անոնք ուր որ գտնուին , զիրենք հոգացողին աղէկ տնտեսութիւնը կ'երեցնեն : Ընդ հակառակն , երբ կին մը լաւ տնտես կամ տնայէն չէ , կամայ ակամայ անոր պակասութիւնները միշտ կը յայտնուին իր էրկանը կամ զաւակներուն տեսքէն և երևութէն . անոնք ընդհանրապէս վայելչութեամբ չեն երևար :

Երբ անհոգութիւն կայ այս մասին , սովորաբար ուրիշ պակասութիւններ անոր հետ կ'ընկերանան . ընդհակառակն , կին մը որ հաւատարիմ է այս կողմանէ՝ ուրիշ առաքինութիւններ ալ ունի : Կրնանք ըսել թէ գէշ տնտեսութիւնը գրեթէ միշտ ծուլութենէ յառաջ կ'ուգայ . հազիւ կրնաս գտնել կին մը որ տնտեսութեան մէջ յաջողած չըլլայ , եթէ ժիր է և աշխատելու յոժար : Արդարև կը գտնուին կանայք որ բնաւ ընդունակութիւն կամ յարմարութիւն չունին տան վերաբերեալ կարգադրութիւններ սորվելու . բայց այսպիսիները շատ քիչ են : Գէշ տնտեսութիւնն ընդհանրապէս առանց յանցանքի

և մեղադրութեան չէ . վասն որոյ շերմ եռանդով կ'ուզեմ քեզ խրատել և յորդորել որ այս մասին պակասաւոր չգտնուիս :

Ըսինք թէ կնոջ մը աղէկ տնտես կամ անարար ըլլալուն արգելքն ընդհանրապէս ծուլութիւնն է , թէպէտ երբեմն ուրիշ պատճառ ալ կայ , ինչպէս տկարութիւն կամ մտաւոր պակասութիւն : Արդ ծուլութիւնն այլևայլ կերպով կը յայտնուի , բայց մանաւանդ սա կերպով , որ ծոյլը կ'ուղէ այժմու գործն ուրիշ ժամանակի թողուլ : Գիտէ թէ գործը հիմա ընելու է , բայց նստիլը դիւրին է , և ելլել աշխատիլը՝ դժուարին : Ծոյլը կ'ուղէ քիչ մ'ալ քնանալ , քիչ մ'ալ ձեռք ձեռքի վրայ դնել ննջելու համար . և կամ հաճելի զբօսանաց մէջ ըլլալով՝ դժուարին կ'երևայ անոր իր հաճութիւնները թողուլ որ գործի մէջ աշխատի : Աս պատճառաւ է որ տանը գործը միշտ ետ կը մնայ , և ետ մնալուն համար ալ աւելի ծանր կ'ըլլայ : Դժուարութեան առջևն առնելու համար պէտք է ամէն գործ իր ժամանակին կատարել : Կան կանայք որ այսպէս ընելով այնչափ գործ կը տեսնեն որ ուրիշները կը զարմանան : Առանց այս կանոնին հետևելու՝ շատ գործ աղէկ կերպով տեսնել անհնար է : Գող մը կայ որմէ աւելի վախնալ պէտք է քան բոլոր ուրիշ գողերէ , այն է յարգումը :

Ուրիշ գողեր մեր ստակը մենէ կը յափշտակեն .
յապազումը մեր ժամանակը կը գողնայ , որ աշ-
խարհիս մէջ մեր ամենէն մեծ գանձն է : Ինչ
յիմարութիւն է որ շատերը թոյլ կու տան այս
գողին իրենց տուները մտնել , և իրենց ամենա-
պատուական բանն առնել : Այս գողը կու գայ
քաղցրութեամբ , և իր ձեռքովը մարգուն գլու-
խը շօշափելով զանիկա կը հանգչեցնէ , անոր
աչուըները քնով կը ծանրացընէ , միտքը կը թըմ-
րեցընէ , և այնպէս շարունակելով անոր կենացը
կէսը կը գողնայ :

Իսոյց ժամանակը քնանալով միայն չի կորսուիր :
Կան մարդիկ որ խաղերով կամ պարապ զբօսան-
քով ժամեր կը կորսնցընեն ամէն օր . ժամեր՝
որոնց ամէն մէկը կրնար անոնց և ուրիշներուն
ժամանակաւոր և յաւիտենական օգտին համար
գործածուիլ : Չեմ ըսեր թէ մէկը բնաւ զբօ-
սանք ընելու չէ , այլ կ'ըսեմ թէ իր գործը ժա-
մանակին կատարելու է . և անկէ ետքը , եթէ
կրնայ մարմնաւոր կամ մտաւոր , ոչ թէ ունայն
և վաստակար , այլ օգտակար զբօսանք գտնել
և զբօսնուլ , աղէկ . ասոր դէմ բան մը չեմ ըսեր :

Ըսած ենք թէ պէտք է ամէն գործ իր ժա-
մանակին կատարել , ուստի յայտնի է թէ ամէն
գործ իր յատկացեալ ժամանակն ունենալու է :
Շատ տուներու մէջ այսպէս չէ . կինը իր գոր-

ծերուն նկատմամբ կարգադրու թիւն մը չունե-
նալով , կը կարծէ թէ , երբ գործ մը կը պատա-
հի , ան ատեն կատարելու է : Ասիկա մեծ սխալ-
մունք է . գործերն անտարակոյս ինքնին կար-
գաւ չեն պատահիր , երբ զանոնք կարգի դնող
չկայ . եթէ կին մը առտուանց արթննալուն չի
գիտեր թէ ինչ գործ պիտի տեսնէ , և կարգադ-
րութիւն չունի , այնպիսի մէկը շատ գործերու
մէջ կը տապալակի , և անկարգութեան գերի
կ'ըլլայ : Հաց ուտելու , լաթ լուալու , տունը
շտկելու , ժամացոյցը լարելու անգամ որոշ ժա-
մանակ մը թող ըլլայ : Երբ մարդ մը կը տեսնեմ
որ ամէն ժամանակ իր ժամացոյցը կը լարէ , եր-
բեմն առտուանց , երբեմն կէս օրին , երբեմն
իրիկունը , կը հասկնամ թէ անկարգ մարդ մըն
է , և գիտեմ թէ անիկա շատ անգամ պիտի ըսէ
ուրիշի մը . « ժամը քանին է , ժամացոյցս կե-
ցած է » : կը կարծեմ՝նաև թէ անիկա իր բոլոր
գործերուն մէջ կանոն չունեցող մարդ մըն է ,
և հաւանականաբար , անյաջող :

Սա կանոնը գոց ըրէ ,

Արեւ ըլլայ ասն փորձի

Եւ այն արեւ լող կարարտի :

Վերը ցուցուցինք թէ ամէն գործի համար
որոշեալ ժամանակ մը ունենալ որչափ հարկա-
ւոր է , և թէ պէտք է ամէն գործ իր ժամա-

նակին կատարել : Ուրիշ կանոն մ' ալ կայ որ ընտանեկան սնտեսութեան մէջ յաջողութիւն գտնելու համար նոյնչափ հարկաւոր է : Այս կանոնը հետեւեալ խօսքին մէջ կը պարունակուի .

Տեղ ինչպէս ասի բանի
Եւ բանը իշխոյ այն որի որոնի :

Այսպիսի կանոն չունեցող և չպահող կին մը շատ ժամանակ կը կորսնցընէ , ժամանակին կէսը կ'անցընէ իր բաները փնտռելու : Կան կանայք որ սովորութիւն ունին այս ինչ կամ այն ինչ բանը , զորօրինակ՝ ունելի , աշտանակ , տաշտ (ֆիլճան) և ուրիշ բան գնել ուր որ կը պատահի , կամ զանոնք գործածելէն ետքը ուր որ գնել իրենց դիւրին կուգայ : Այսպիսիները շատ են , և միշտ ծանրաբեռնեալ և նեղեալ իրենց տանը գործերէն . չեն կրնար իրենց գործը լինցընել , քանզի ստիպուած են ասդին անդին պատելու տանը մէջ՝ փնտռելով և հարցընելով թէ « Ուր է դանակը . Թաշկինակս ո՞ւր դրած եմ . Օճառը տեսա՞ր . Մատանին բանալին ո՞ւր է , Անձեռօցը (փէշքիրը) ի՞նչ ըրի » և այլն : Ամենեւին պէտք է , և մանաւանդ մեղք է այս կերպով ժամանակը կորսնցընել : Ամէն անգամ բան մը գործածելէ՞ր ետքը՝ անիկայ իր որոշեալ տեղը դիր , թէև քանի մը

քայլ երթալ պէտք ըլլայ . ետքը քեզի մեծ դիւրութիւն կ'ըլլայ : քանզի այսպէս ընելով ամէն բանին ուր գտնուիլը կրնաս դիտնալ : Ամէն բան իր որոշ տեղը չդնելու վատ ունակութենէն ուրիշ գէշ հետեւանք մ'ալ կ'ելլէ , և սա է որ , այնպէս ընողն իր համբերութիւնը կը կորսնցընէ , և սրտին նեղութենէն կը սկսի ուրիշները մեղադրել : Ձի զգար թէ իրն է յանցանքը . չի գիտեր թէ տունը տակն ու վրայ ընողն ինք է . այլ կը կարծէ թէ տղաքը կամ այրը կը տանին իր գործիքները , ուրիշ տեղ կը թողուն և կը կորսնցընեն : Հաւանական է թէ , երբեմն բան մը փնտռելով և չկրնալով գտնել , կը բարկանայ , և սղոցը մէկը կը բռնէ կը ծեծէ , թէ « Ի՞նչու համար իմ բաներուս կը մտիս , կը կորսնցընես » : Թերևս այս աստիճան խստութեան չհասնի . բայց գէթ կը նեղանայ և կը թթուեցընէ երեսը . յիշեալ անկարգութեան պատճառաւ :

Քիչ մարդ գիտէ թէ որչափ պարապ աշխատանք և որչափ անկարգութիւն և ապերժանկութիւն կը պատճառէ այս ունակութիւնը , այսինքն՝ ամէն բանի համար յատուկ տեղ չունենալ և ամէն բան իր յատուկ տեղը չդնել : Անգղիացիք առակ մը ունին թէ « Ծոյլն ամենէն շատ աշխատանք կը կրէ » , և ճշմարիտ է :

Ծուլութեան պատճառաւ կինը չուզեր սենեակին միւս կողմը երթալ մատնոցն իր տեղը դրնելու, ուստի և բազմոցին վրայ կը թողու. բայց հետևեալ օրը ժամ մը կը պտտի տանը մէջ մատնոցը փնտռելու. ամէն բանի վրան, ամէն բանի տակը կը նայի: Տես, ծուլութիւնը որչափ աշխատանք պատճառեց անոր: Աւելի յարմար և դիւրին չէ՞ փոքրիկ կողով կամ արկղիկ մը ունենալ, և մատնոց, մկրատ և ուրիշ կարի գործիք միշտ հոն պահելով միշտ գիտնալ թէ անոնք հոն կը գտնուին: Երբ ընտանիք մը տուն մը կը մտնէ հոն բնակելու, պէտք է նախ և առաջ այն տանը բոլոր մասերը քննել, և որոշել թէ ամէն գործիք, աման կամ կարասի ուր պիտի պահուի. և ընտանեաց բոլոր անհատներն ամէն մէկ բանին յատուկ տեղը գիտնան: Բոլոր տանը մէջ թաղ չգտնուի թափառական կարասի մը, որ իրեն յատկացեալ անկիւն մը չունենալով, այսօր հոս մնայ, վաղը հոն, միւս օրն ուրիշ տեղ մը:

Տեղ մը բնայ ամեն բանի

Եւ բանը միշտ այն տեղ դրուի

Մնամ սիրով

իրուսնու

Ն Ա Մ Ա Կ Ը.

Առ կիսն

Տաճկաստանի մէջ շատերուն ծանօթ ծերունի քարոզիչ մը կ'ըսէր թէ « Հոգին Սուրբ աղտոտ տան մէջ չի բնակիր »: Այս խօսքին մէջ ճշմարտութիւն մը կայ. թէպէտ չենք կրնար ըսել թէ ամէն կերպով ճշմարիտ է: Սուրբ Հոգին կրնայ բնակիլ ամէնէն խեղճ մաւրացկանին հետ որուն բոլոր մարմինը վէրքերով ծածկուած է, ինչպէս էր աղքատ Ղազարոսինը: Բայց սա ալ ճշմարիտ է որ Գրիստոնէութիւնը զմարդիկ դէպ ի մաքրութիւն կ'առաջնորդէ: Իր մարմինը, հանդերձները, տունը մաքուր պահելու աւելի հոգ կը տանի ճշմարիտ քրիստոնեան, քան թէ քրիստոնեայ չեղող մը: Եւ ինչու համար: Վասն զի Սուրբ Գիրքը կը սորվեցընէ մեզի թէ այնպէս ընելու պարտական ենք: Աստուածաշունչը թէ ուղղակի և թէ անուղղակի բաւական կը յայտնէ մեզի Աստուծոյ կամքն այս մասին: Մասնաւոր դիտողութեան արժանի կէտ մըն է որ, հին տնտեսութեան, այսինքն՝ Մովսիսական օրինաց ներքեւ, մարմնոյ մաք-

բութիւնը հոգևոր սրբութեան օրինակ էր . և ասոր բանաւոր և վայելուչ ըլլալն ինքնին յայտնի է . քանզի ինչո՞ւ համար Աստուած պիտի ընտրէր որ վատթար և անարգ համարուած բան մը սրբութեան օրինակ ըլլար , քան թէ այնպիսի բան մը որ ընտիր և պատուական համարուած է : Մովսիսական օրէնքը կարգալուծ շատ կանոններ կը գտնենք որոնք մարմնոյ, կերակրոյ, տան և երկրի մաքրութեան կը վերաբերին : Սուրբ Գրոց ուրիշ մասերուն մէջ ալ այս օրինակը կը գործածուի : Չոր օրինակ Սաղմոսաց մէջ (ԻԳ. 3, 4) կը կարդանք թէ « Չեռքերով սուրբը և սրտով մաքուրը պիտի ելլեն Տէրոյը սուրբ տեղը » և դարձեալ (ԾԱ. 10) « Ով Աստուած , իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ » : Եսայի ալ կ'ըսէ (Ա. 16) . « Լուացուեցէք , մաքրուեցէք » , ևն . և Յայտնութեան գիրքին մէջ Գառնուկին կնոյը համար կ'ըսուի թէ « Իրեն տրուեցաւ որ մաքուր և լուսափայլ բեհեզ հագնի » : Ասոնք բաւական են ապացուցանելու թէ մաքրութիւնը բարի և վայելուչ բան մըն է . եթէ ասանկ չըլլար , Աստուած ինչո՞ւ իբրև ընտիր բանի օրինակ կը գործածէ :

Գիտենք նաև որ մաքրութիւնն առողջութեան համար ալ հարկաւոր է : Եթէ մարդուն մարմինը մաքուր չպահուի , մորթին ծակափքը

կը գոցուին , և այն վնասակար հիւթերը որ բընականապէս քրտինքով և արտաշնչութեամբ դուրս կը արուին՝ մարմնոյն մէջ մնալով արիւնը կ'ապականեն , և տեսակ տեսակ վէրքեր և օխտեր կը պատճառեն : Երբ տուներ և փողոցներ աղտոտ կը մնան , օդը կ'ապականի և հիւանդութիւն կը պատճառէ : Աղէկ գիտցուած է որ , երբ քաղքի մը մէջ մաղձացաւ (քօլէրա) կայ , ամէնէն աւելի ապականեալ թաղերու մէջ ամէնէն սաստիկ կ'ըլլայ օխտը , և շատ անգամ քաղաքն աղէկ մաքրուելով հիւանդութիւնը կը դադրի : Ուրիշ հիւանդութեանց համար ալ նոյնը կրնանք ըսել :

Բայց թէպէտ Քրիստոնէից պարտաւորութիւնն է մաքուր ըլլալ , պէտք չէ կարծել սակայն թէ ասիկա բարեգործութիւն մըն է որով մարդ կ'արդարանայ . վասն որոյ Քրիստոս յանդիմանեց Փարիսեցիները որոնք շատ զգուշութեամբ իրենց ձեռուրները կը լուային , մինչ անոնց սիրտերը ապականեալ կը մնար : Գաւաթին և պնակին դրսի կողմը միայն կը մաքրէին :

Գրեթէ ամէն բարի բանի մէջ կրնայ չափազանցութիւն ըլլալ : Վտանգ կայ որ մարդ մը մասնաւոր բանի մը շատ հոգ տանելով իր ուրիշ պարտաւորութիւնները զանց ընէ : Չեմ ուզեր ընաւ որ դուն այսպէս ընես : Չեմ ու-

զեր որ այնչափ զգուշութիւն ընես մաքրութեան մասին, որ մնաս ըլլայ քեզի կամ ուրիշներուն: Թող մէկը այնքան զգոյշ և փափուկ չըլլայ որ իր հացը դուրս նետել ուզէ՝ նկանակին վրայ ճանճ մը կոխած ըլլալուն համար: Կան կանայք որ բիծէ մը աւելի կը վախնան քան թէ մեղքէ. և կերակրոյ մէջ գտնուած մազէն աւելի կը զարուին քան թէ իրենց սրտէն ելած չար և ապականեալ խորհուրդներէն: Բայց կայ չափաւոր և վայելուչ զգուշութիւն մը զոր Գրիստոնեայ մարդ մը պէտք է որ միշտ ընէ:

Արևելեան երկիրներու մէջ կան մաքրութեան նկատմամբ քանի մը աղէկ սովորութիւններ, որոնք աղէկ է որ պահուին. ինչպէս կօշիկներ հանել երբ տուն կը մտնուի: Ոմանք շատ կը սխալին կարծելով թէ երբ այլ և այլ հին սովորութիւնները կը ձգեն, պէտք է այսպիսի սովորութիւններ ձգել. կ'ըսեն թէ Եւրոպացիք և Ամերիկացիք այս սովորութիւնը չունին, ուստի իրենք ալ կ'ուզեն թողուլ զայն: Կ'ուզեն աղտոտ կամ ցեխոտ կօշիկներով տուն կամ ժողովարան մտնել, չյիշելով թէ Եւրոպացիք, թէ և իրենց կօշիկները չեն հաներ, ամէն դրան առջև գործիքներ ունին կօշիկ մաքրելու, զոր օրինակ՝ փսիաթ (խսիր) մը կամ յատկապէս այս գործին համար շինուած երկաթ մը: Աս

երկիրը աղտոտ կօշիկներով ներս մտնողներէն ուրիշները կը դայթակղեցընեն և անկիրթ մարդիկ կը համարուին:

Բաղանիք երթալու սովորութիւնն ալ գրեթէ այս երկիրներուն յատուկ է: Ուրիշ երկրացիներ ընդհանրապէս իրենց տուներուն մէջ կը լուացուին: Հաւանական չէ որ աս երկիրն սովորութիւնն այս մասին շուտով պիտի փոխուի, և թերևս փափաքելի չէ: Բայց ասոր հետ կապակցեալ սխալ գաղափարներ կան, ասոնք փոխուելու են: Մէկը սա է որ, շատ տեղեր կանայք կը կարծեն թէ պէտք է շաբաթն անգամ մը բաղանիքը ժողովուիլ, և ամբողջ օր մը հոն անցընել: Ուստի իրենց կերակուրը հոն կը տանին, իրենց ամենէն դեղեցիկ հանդերձները կը հագնին, և պարապ խօսակցութեամբ և զրօսանք ժամեր կը վատնեն. շատ անգամ ալ կուր կը հանեն, որ քանի մը տուներու մէջ խռովութիւն կը պատճառէ:

Ուրիշ գաղափար մ'ալ կայ, այն է թէ, լուացուելու ուրիշ հնարք չկայ, բայց եթէ բաղանիք երթալով: Ուստի երբ բաղանիք չկայ ամենևին չես կրնար համոզել այսպիսիները որ ուրիշ կերպով լուացուին: Կ'ըսեն թէ «Ձեմ' կրնար տան մէջ լուացուիլ. պաղ կ'առնեմ» և այլն, Կ'ուզեն մտնաւանդ ամիսներով աղտոտ

տութեան մէջ ապրիլ քան թէ ուրիշ կերպ մը
փորձ ընել, Արդ շատ դիւրին է աման մը տաք
կամ պաղ ջուր զատ սենեակ մը տանիլ, և
տասնուհինգ րոպէի մէջ օճառով բոլոր մար-
մինն աղէկ մը մաքրել. և ասկէ բնաւ այնչափ
վտանգ չկայ պաղ առնելու, որչափ կայ, մա-
զերը թաց ըլլալով, տաքցած բաղանիքէն
դուրս պաղ օդին մէջ ելլելէն,

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՏՈՒ

Ն Ա Մ Ա Կ Թ.

Առ կիկնն

Մարմինը մաքուր պահելէն ետքը, պէտք է
կերակուրը, տունը և բակն ալ մաքուր պա-
հելու նայիլ: Երբ տուն մը մաքուր չէ, ընդ-
հանրապէս պատճառը կնոջ ծուլութիւնը կամ
անհոգութիւնն է, և ասոնց երկուքն ալ մեղք
են, ուստի և քրիստոնեայ կնոջ մը պարտաւո-
րութիւնն է այս բանին զգուշութիւն ընել. և
ոչ միայն պարտաւորութիւնը, այլ և արտօնու-
թիւնն է, քանզի այսպէս ընելով աւելի հան-
գիստ, աւելի առողջութիւն և աւելի երջան-
կութիւն կ'ըլլայ տանը մէջ. Եթէ չես հաւատար
թէ տունը մաքուր պահողներն աւելի հանգիստ
և երջանիկ կ'ըլլան, կը խնդրեմ որ սա հետե-
եալ բանին վրայ խորհիս, թէ և շատ զգուելի է:
Ո'րչափ տուներ կան որոնց մէջ բնակողները չեն
կրնար գիշերները հանդարտ քնանալ անմաք-
րութենէ ծնած կենդանիներէ տանջուելով:
Անոնց մանկիկները բոլոր գիշերն անհանգիստ
են, իրենց անկողիններուն մէջ ասդին անդին
կը դառնան և շարունակ կու լան: Այնպիսի
տուներ բնակողները ցորեկներն ալ կը տառա-

պին, և որչափ ժամանակ և աշխատութիւն որ ուրիշները կու տան տուններնին մաքուր պահելու, այնչափ և աւելի ալ իրենք կու տան յիշեալ կենդանիները վնասուելու իրենց մարմիններուն վրայ:

Ծոյլին ճամբան որչափ դժուարին է. քիչ մը ջանքէ փախչելով իր բոլոր օրն անհանգստութեան մէջ կ'անցընէ: Այսպէս ապրին անասնական է և մեղք է: Չեմ կարծեր թէ ստիպուած են այսպէս ապրելու անոնք՝ որ հիւանդ և անկարող չեն: Մենք քրիստոնեայքս այսպէս անհոգ չըլլանք, վասն զի անարգ բան է. մեր կրօնից պատիւը կ'աղարտէ:

Իսկ մայր եղող կանանց պարտքն է ոչ միայն իրենց տուները մաքուր պահելու ջանալ, այլ և շատ զգուշութիւն ընել իրենց զաւկներուն համար որ անոնց հանդերձները, երեսը, գլուխը և բոլոր մարմինը մաքուր ըլլան, և որպէս զի անոնք կանուխ սովորին իրենք զիրենք մաքուր պահելու: Եթէ շատ տղայոց գլուխները դիտես, պիտի տեսնես անոնց մայրերուն անհոգութեան նշանները, և զգուշի նշանները: Հաւանական է թէ այն մայրերը չեն դիտեր թէ որչափ անվայել է ասիկա, ուստի և իբրև քրիստոնեայ, քու պարտքդ է այն խեղճերուն ցուցընել շիտակ ճամբան. թերևս անոնց խրատ տուող չկայ այս մասին:

Քեզի համար գոնէ որոշում ըրէ ամէն աղտոցութիւն քու տունէդ արտաքսելու, և ասոր հետ շատ ապերջանկութիւն արտաքսած պիտի ըլլաս անկէ: Բնակարանդ թող աղքատիկ ըլլայ բայց մաքուր, և այն ստեղծ անշուշտ աւելի հաճոյ և բերկրալի պիտի ըլլայ:

Խրատ մ'ալ տալով կը վերջացընեմ գրութիւնս մաքրութեան նկատմամբ: Խրատս սա է. Ամենևին մի կարծեր թէ աղտոցութիւնը միայն ծածկել բաւական է: Ոմանք, երբ սենեակը կ'աւլեն, փոշին և աղտոցութիւնը անկիւն մը ժողվելով բանի մը տակ կը նետեն և այնպէս կը թողուն. աղտոտ հանդերձներ կը հագնին կարծելով թէ վրաս չունի, երբ անմաքորներուն վրայէն զանոնք ծածկող մաքուր բան մը կ'առնեն: Ասիկա կեղծաւորութիւն է, մաքուր ըլլալ չէ: Երբ այսպէս կ'ընեն, շատ ժամանակ չանցած ազականեալ օդը և զգուշի հոտը կը յայտնեն անմաքրութիւնը: Այսպէս ընելը՝ յայտնապէս անմաքուր ըլլալէ աւելի մեղադրելի է, քան զի մեղք մը ուրիշ մեղքով, այսինքն կեղծաւորութեամբ ծածկելու ջանալ է: Ամէն Քրիստոնեայ իր մտքին մէջ հաստատելու է ամէն սուտ երևոյթ մէկդի ընել, որպէս զի թէ Աստուծոյ և թէ մարդոց առջև տեսնուի այնպէս՝ ինչպէս որ է:

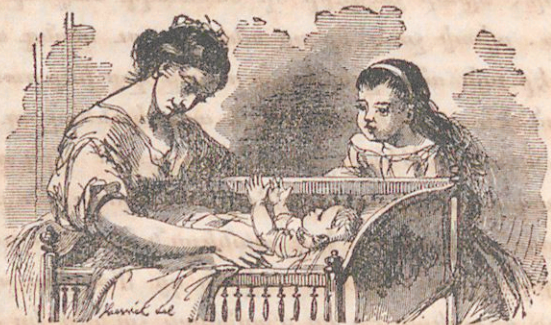
Վերջապէս կ'ուզեմ համոզել քեզ որ ի գործ դնես այս խրատներն իբրև քրիստոնէական պարտաւորութիւններ, և ոչ ուրիշ շարժառիթով: Երանի թէ քրիստոնէից բարքէն տեսնուէր միշտ թէ Քրիստոնէութեան սկզբունքն ամէն տեսակ վայելչութիւն յառաջ կը բերէ: Պէտք է որ այսպէս ըլլայ. որևիցէ կերպով եղած զանցառութիւն մնաս կը բերէ մեր կրօնքին, և կ'արգելու Քրիստոսի գործը: Ո՛վ քոյրս, դիտե՛ս թէ երբ այլազգ մը տունդ կու գայ, քու կարգադրութիւններուդ նայելով պիտի շինուին անոր գաղափարները՝ քու որպիսութեանդ, թերևս նաև քու կրօնքիդ նկատմամբ: Եթէ քու և քու տանդ երևոյթն անվայել է, պիտի արհամարհէ զքեզ, և նախատական անուն մը պիտի տայ քեզ, Բնդհակառակն, եթէ քու կարգադրութիւններդ անոր սովորութենէն և տեսածներէն աւելի աղէկ են, անոր համարմանը մէջ քու անձդ և կրօնքդ աւելի պատուաւոր պիտի ըլլան. թերևս պիտի խորհի թէ «Այս քրիստոնեաները մենէ աղէկ են»:

Արդարև ասոնք արտաքին բաներ են, կըրնանք ըսել թէ Քրիստոնէութեան պտուղները չեն, այլ միայն անոր տերևները: Թող այնպէս ըլլայ. բայց թող տերևներն ալ գեղեցիկ ըլլան:

Ծառ մը երբ քաղցը և հասուն պտուղներով բեռնաւորուած է, վայելուչ կ'երևայ. բայց աւելի վայելուչ չ'երևար, երբ կանանչ տերևներով ալ զարդարուած է, որոնց մէջ պտուղը կը փայլի: Եթէ Յիսուս քու տունդ հիւր գար, ինչպէս Մարթայի և Մարիամու տունը կ'երթար, պիտի չուզէիր որ սենեակդ մաքուր ըլլար. պիտի չուզէիր որ անիկա քու տանդ մէջ ծծէր այն անուշ և մաքուր օդը զոր ինք ստեղծած է, ոչ թէ հոտած և ապականեալ օդ մը որ աղտեղութենէ յառաջ կու գայ: Արդարև Յիսուս յանդիմանեց զՄարթա արտաքին բաներու չափազանց հոգ տանելուն համար. բայց ասիկա ըրաւ Յիսուս, վասն զի Մարթա այնպէս զբաղեալ էր որ ժամանակ չունէր իր Տէրոջը խօսքերը մտիկ ընելու. դժգոհ ալ էր տեսնելով թէ Մարիամ Յիսուսի ուրքը նստած անոր մտիկ կ'ընէր իր հոգւոյն վրկութեանը համար: Եթէ դու ալ այս չափազանցութիւնն ընես, շատ պիտի զղջամ այս խրատները տալուս: Կ'ուզեմ որ դուն Քրիստոսի ուզածին պէս ընես:

Մնամ սիրով

Խրատներ

Անս Տդարք Տէրտէր ժառանգութիւնն եկե:
Սաղ. ԶԻԷ. 3.

ՆԱՄԱԿ Ժ.

Առ Ծնողս

Ձեզի իբրև այր և կին քանի մը խրատներ տուի ձեր զատ պարտաւորութեանց նկատմամբ. հիմայ իբրև առ ծնողք խօսքերս ուղղեմ ձեզի: Հայր կամ մայր սրբազան անուն է: Ծնողական պաշտօնն այնպէս բարձր և կարևոր է, որ ինձի կ'երևի թէ, Սաստուածային գործերէն զատ անկէ դերազանց բան չկայ: Կարծեմ թէ Գաբրիէլ հրեշտակ անկէ վե՛ստ գործ մը չունի: Բայց ինչո՞ւ այսպէս կ'ըսենք. վասն զի այս պաշտօնն անմահ հոգիներ, յաւիտենական երանութեան կամ անվախճան թշուառութեան պատրաստել է. և ասկէ աւելի մեծ բան կայ: Սուրբ Գիբրը կ'ըսէ թէ երբ երկրիս հիմը դրուեցաւ, « առաւօտեան աստղերը մէկտեղ փառաբանութիւն կ'ընէին, ու Աստուծոյ բոլոր որդիները ցնծութեամբ կ'աղաղակէին »: Բայց կարծեմ թէ անոնց ուրախանալուն պատճառը երկրիս գեղեցկութիւնը չէր, այլ Աստուծմէ անոր վրայ ըլլալու մեծագործութիւնները մարդոց նկատմամբ: Ուրախացան հրեշտակները երբ մարդս ստեղծուեցաւ իրենց պէս սուրբ էակ մը և իրենց

յարմար ընկեր՝ մը : Քրիստոս ալ կ'ըսէ թէ երկիրնք՝ Աստուծոյ հրեշտակներուն մէջ ուրախութիւն կ'ըլլայ, երբ մեղաւոր մը դարձի կուգայ: Յայտնի է թէ այն սուրբ էակներն աւելի կը խորհին մարդոց յաւիտենական վիճակին վրայ քան թէ այս աշխարհիս վերաբերեալ որ և իցէ ուրիշ առարկայի վրայ: Ահա, ով ծնողք, աս է ձեր դործը. հրեշտակաց ընկերներ կրթել, Աստուծոյ որդիներ դաստիարակել, որոնք երկնային պալատներ պիտի բնակին: Եթէ ձեզի ըսուեր թէ ձեր որդին քսան տարի ետքը Տաճկաստանի կամ Ռուսիոյ թագաւոր պիտի ըլլար, որչափ զգուշութեամբ զանի պիտի կրթէիք որ այն բարձր վիճակին արժանի մարդ մը ըլլար. բայց խորհեցէք որ, ոչ թէ երկրաւոր աթոռ նստելու համար կը կրթէք ձեր զաւակները, այլ Աստուծոյ թագաւորներ և քահանաներ ըլլալու: Ասիկա երևակայական բան մը չէ, այլ ճշմարիտ: Ամէն անձ որ երկիրնք կը հասնի, հոն այնպիսի փառք պիտի ստանայ որ աշխարհիս վրայ եղած ամէն թագաւորական փառք անոր հետ բաղդատուելով տնանկու թիւն է:

Այս մեծ գործն ըստ արժանւոյն ինչպէս կը կատարուի. զայն կատարելու պատրաստութիւնը կամ յարմարութիւնն ինչ կերպով կ'ըլլայ:

Նախ և առաջ պատրաստութիւնը ձեր մէջ

ըլլալու է: Առաջին ըսելիքս սա է որ դուք Աստուծոյ զաւակներ ըլլալու էք: այնպէս չըլլալով ինչ յարմարութիւն կրնաք ունենալ անոր որդիներ կրթելու: Աշխարհի և Սատանայի որդիները կրնան Աստուծոյ զաւակները կրթել: Եթէ շնորհուած, վերատին չծնած, բնութեամբ Աստուծոյ թշնամիներ էք, ինչ կրնաք ընել այսպիսի գործ մը ձեր վրայ առնելով: Եթէ ձեր վիճակն այսպէս է, քայլ մը անգամ յառաջ մ'երթաք, մինչև որ հին մարդը մէկդի չգնէք, մինչև որ Քրիստոսի արեամբը մաքրուելով և Հոգիէն ծնանելով Աստուծոյ զաւակներ չըլլաք: Ով բարեկա՞նքս, կեցէք ասոր վրայ մտածեցէք և աղօթք ըրէք:

Կը մնայ հարցընել թէ Ծնողք իրենց զաւակներն իբրև ինչպիսի նկատելու, և անոնց հետ ինչպէս վարուելու են: Այս հարցմանց պատասխանելով կ'ըսեմ՝ նախ՝ թէ

Ձեր զաւակներն իբրև յեր սօնէն յետ Գոնչընի Կարեւալու է:

Աղքատ մարդ մը կար որ իր երեսին քրտինքովն հազիւ իր ընտանեաց ապրուստը կը շահէր: Օր մը բարեկամ մը անոր հետ խօսելով ըսաւ, « Դուն շատ տղաք ունիս »: « Այո », ըսաւ միւսը ակրութեամբ, « Աստուած ստակն ուրիշներուն կու տայ, տղաքն՝ ինձի »: Բայց շատ օրեր չանցած, մարդը զոչաց այս արանջական

խօսքերն ըսելուն . քանզի տղաքը հիւանդա-
նալով հետզհետէ մեռան , այնպէս որ խեղճ
մարդն անզաւակ մնաց : Անատեն իր մեծ սխալ-
մունքը տեսնելով՝ կը զգար թէ իր տղաքն ամէն
հարստութենէ աւելի մեծագին էին : « Ահա
տղաքը Տէրոջը ժառանգութիւնն են , և որո-
վայնի պտուղը անոր պարգևն է » : Ո՛րչափ կը
սխալին այն ծնողք որ զաւակները բռն կը հա-
մարին , զանոնք իբրև չարիք կ'ընդունին , և կը
ջանան որ որչափ հնար է անոնցմէ ազատին :
Շատ մայրեր տեսած եմ որ կ'ուզեն իրենց տղա-
քը դպրոց դրկել ասոր համար միայն , որ անոնց-
մէ ազատին : Առտուանց կանուխ կը ճամբեն
զանոնք , և իրիկունը կը դժուարին երբ անոնց
դպրոցէն ետ դառնալը կը տեսնեն : Աստուած
ինչ պիտի ըսէ , երբ իր ամենէն ընտիր պար-
գևներն այսպէս կ'անարգուին : Ոմանք կ'ուզեն
նաև ուրիշներուն տալ իրենց տղաքը , որպէս զի
ալ անոնցմէ նեղութիւն չկրեն : Թերևս զանուին
այնպիսի ծնողք , որոնք , եթէ պատեհութիւն
ունենային իրենց զաւակները մեծ գնով մը ծա-
խելու , զորօրինակ՝ ամէն մէկուն համար տասը
հազար լիրա առնելով , կը ծախէին զանոնք :
Գէթ այսչափ ըսելու կը համարձակիմ թէ , կան
մարդիկ , որոնց մէկուն եթէ առաջարկուէր թէ
սա երկու բանէն մէկն ընտրէ , այսինքն՝ հինգ

զաւակի հայր ըլլալ կամ յիսուն հազար լիրայի
տէր , այս վերջինը պիտի ընտրէր , այսինքն յի-
սուն հազար ոսկւոյ տէր ըլլալ : Կարծեմ թէ
բան մը չկայ որ մարդուս ցած և կոյր վիճակն
աւելի յայտնի կ'ընէ , քան թէ իր և իրեն նման
արարածներուն անմահ հոգւոյն արժէքը չճանչ-
նալով , ոսկին և արծաթը լաւագոյն համարելը :
Երբեմն կը զարմանամ թէ Աստուած ինչու զաւ-
կներ կու տայ չուղողներուն և զանոնք նեղու-
թիւն համարողներուն , իսկ զանոնք շատ յար-
գողներէն ետ կը պահէ . բայց անտարակոյս
Աստուած մենէ աղէկ դիտէ :

Ո՛վ հարք և մարք , որրոցին մէջ պառկողը ,
տան մէջ ասդին անդին վազողը և մանկական
լեզուով թոթովոյն այնպէս նկատեցէք , ինչպէս
որ Մառա իւր սիրելի Իսահակը , խոստմունքին
որդին , կը նկատէր , կամ ինչպէս որ Աննա՝
զՍամուէլ , և Եղիսաբեթ ու Զաքարիա զՅով-
հաննէս Մկրտիչ մանկիկը կը նկատէին : Չեր
զաւակներուն համար Աստուծոյ ամէն օր ցնծու-
թեամբ և երկիւղիւ շնորհակալ եղէք :

Քանի որ խօսքս տղոց պատուականութեանը
վրայ է , կ'ուզեմ ասոր հետ կապակցեալ ուրիշ
նիւթի մը նկատմամբ ալ խրատ մը տալ : Ըսե-
լիքս շատ կարևոր բան մըն է , և թէպէտ դուք
այսպիսի բաներ լրագրաց մէջ տեսնելու սովոր

չէք, բայց և այնպէս անվայել չեմ համարիր
ասոր վրայ համարձակ խօսիլ, յուսալով թէ
խօսքերս շատ կանայք և արք մեղքէ և կորուս-
աէ ազատելու միջոց մը պիտի ըլլան: Շատ տե-
ղեր գարշելի և ահարկու մեղք մը կը գործուի,
որ թէ բնութեան և թէ Աստուծոյ օրէնքին
դէմ է: Եւ ինչ է այս մեղքը: Չմտած զոր
անցնել: Այս բանն ընողը, այսինքն այլևայլ դե-
ղեր կամ միջոցներ գործածելով վիժում յառաջ
բերելու ջանացողը, մարդասպանութիւն կ'ընէ
Աստուծոյ առջեւ: Թող ամէն մարդ գիտնայ
թէ չի կրնար որ և իցէ միջոց գործածել Բէ օր-
ան Զաստի անգամ անցընելու առանց մե-
ղաց: Սա ալ աղէկ գիտնալու է որ այս չար-
նպատակաւ գործածուած դեղերն ու միջոցնե-
րը շատ վնասակար են, և յաճախ մահ անգամ
կը պատճառեն: Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ թէ
Մեղքին վարձքը, այսինքն արդիւնքը, մահ է.
և վորձառութիւնը ցուցուցած է որ մարդիկ
չեն կրնար Աստուծոյ օրէնքներուն մէկը կոտ-
րել առանց կանուխ կամ անազան իրենց վնաս
մը բերելու: Կան շատ մեղքեր որոնց պատիժը
ուշ կը հասնի. այնպէս որ մեղքին ու պատժոյն
մէջտեղ եղած կապակցութիւնը ցուցընել դժ-
ուարին է: Բայց այս մեղքին նկատմամբ որուն
վրայ հիմայ կը խօսինք՝ այնպէս չէ. այս մեղքը

գործուելուն պէս պատիժն իսկոյն կը հետեւի:
Թող չյուսայ մէկը թէ անկէ անվնաս կրնայ
պրծիլ, և թող չվստահի տգէտ և անխիղճ բժշ-
կաց կամ ուրիշ անձանց խօսքերուն, որոնք պի-
տի ջանան համոզել թէ կրնայ անպատիժ գոր-
ծուիլ այս յանցանքը, և թէ այն գործը մար-
դասպանութիւն չէ: Ես քանի մը դէպք գիտեմ
որ կանայք այսպիսի դեղեր գործածելով իրենք
զիրենք մեռցուցած են. շատ անգամ ալ կը պտ-
տահի որ այս կերպով առողջութիւնը կը կոր-
սուի: Մարդ ինչպէս կը համարձակի իր հօգին
այսպիսի ծանր մեղքով մը բռնաւորելով յաւի-
տենական դատապարտութեան մատնել:

Կին մը կար որ այս մեղքը գործած էր, և
սաստիկ հիւանդութենէ մը բռնուելով երբ
տեսաւ որ ալ ապրելու յոյս չկար, Քարողիչ մը
կանչեց, և իր յանցանքը խոստովանելով ըսաւ.
« Ես պիտի մեռնիմ. կ'ուզեմ որ միշտ իմ գոր-
ծած մեղքիս դէմ քարողես, և զիս օրինակ ը-
նես ուրիշներուն, որ ինձի պէս չընեն »: Բայց
այս կինը, թէպէտ յոյս չունէր, առողջացաւ,
և անկէ ետքը իր բերնովն այն մեղքին դէմ կը
քարողէր: Եթէ դուն այս չար խորհուրդն ու-
նեցած ես, շուտով ապաշխարէ. ետ կեցիր ան-
կէ և ճանչուորներդ խրատէ որ անոնք բնաւ
չընեն այդ բանը: Ինչ կերպով որ կատարուի

այս գործը, և ինչ անուն որ տրուի անոր՝ միշտ մեծ մեղք է :

Ձեր ամենէն մեծ գանձը ձեր զաւկներն են. և որովհետև անոնք անմահ հոգիներ են և Աստուծոմէ ընդունուած պարզեաներ, անոնց՝ որչափ յարգ ընծայէք, չափազանց բան մը ըրած չէք ըլլար: Բայց հոս վտանգաւոր կէտ մը կայ. այսինքն թէ ծնողք երբեմն իրենց զաւկները շատ պատուական կը համարին վասն զի անոնք իրենցն են. իսկ այլոց զաւկները բանի մը տեղ չեն դնել: Շատ ցուալի է ըսել թէ, ծնողաց ոմանք իրենց տղոց մեծ յարգ տալով ուրիշներուն տղաքը կ'արհամարհեն, կամ ծուռ աչքով կը նային անոնց, այսինքն՝ աչառութիւն կ'ընեն: Այսպիսիներն իրենց տղոց թերութիւններն ու գէշութիւնները շատ գիւրբաւ կը ներեն, իսկ այլոց զաւկներուն յանցանքները՝ շատ գթուարաւ. իրենց զաւկները նախապատիւ կը համարին, և պատրաստ են ուրիշներուն օգուտն անոնց համար զոհել: Ասիկա անձնասիրութենէ քիչ մը աղէկ է. քանզի այսպիսի մէկուն գերազոյն սէրը փոխանակ իր անձին տրուելու՝ իր ընտանեացը կը արուի: Այսպէս սէրը քիչ մը կ'ընդարձակի, բայց և այնպէս շատ նուաստ բան է և մեծ անիրաւութիւններ և անգթութիւններ պատճառած է: Զորօրինակ մարդ մը կ'ուզէ

որ իր տղաքն ամենէն պատուական տեղերն ունենան, և այս պատճառաւ ուրիշներն անիրաւութեամբ այն տեղերէն կը վռնտէ: Թագաւոր մը կ'ուզէ որ իր տղաքն իշխան ըլլան, և ասոր համար պատերազմի կ'ելլէ, արեւն կը թափէ որպէս զի զանոնք գահերու վրայ նստեցընէ: Որքան անգամ այս ըսուած բանը դպրոցներու մէջ կը տեսնուի: Շատերը կ'ուզեն որ իրենց տղոց մասնաւոր յարգ արուի վարժապետէն, և եթէ չարուի, կը գանգատին անոր դէմ թէ աչառութիւն կ'ընէ: Որքան խռովութիւններ կ'ելլեն քաղքի կամ գեղի մէջ, հոն բնակող ծնողաց ոմանց՝ իրենց զաւկներն ուրիշներուն զաւկներէն աւելի աղէկ կամ պատուական համարելէն:

Ուրիշ բան մ'ալ շատ անգամ կը տեսնուի, այն է թէ մայր մը մեռնելով քանի մը զաւակ կը թողու, և հայրը կրկին ամուսնանալով ուրիշ կին մը կը բերէ որ անոնց մայր ըլլայ. ետքը այն կինն ալ զաւակ ունենալով առջի տղաքը գրեթէ չի ճանչնար, և իր բոլոր սէրը կուտայ իրմէ ծնածին: Միշտ աչառութիւն կընէ. իր զաւկին քաղցր կը խօսի, միւսներուն՝ խիստ անոր շաքար կու տայ, ասոնց՝ ծեծ. անոր չարութեանը ներողամտ է, ասոնց դէմ կը բարկանայ ամենէն չնչին բաներու համար: Երբ ժա-

ուանդութիւնը պիտի բաժնուի, միշտ կը ջանայ
որ մեծ մասն իր տղուն իյնայ: Բնաւ իրաւունք
չունիս զաւակդ այսպէս նկատել, կամ անիկայ
սիրելուդ համար ուրիշներուն ֆլաս ընել: Բայց
որչափ յաճախ կը տեսնուի այս բանը:

Ամէն մարդու հոգին պատուական և անգին
բան մը համարելու ես: Աստուծմէ քեզի տըր-
ուած տղաքը մեծ շնորհակալութեամբ ընդունե-
լու, և նկատելու ես զանոնք իբրև պատուա-
կան գանձ որուն համար պատասխանատու ես
տուողին: Անոնց հոգ տանիլը համարելու ես
իբրև հոգիներ կըթելու գործին քեզի յանձ-
նուած մասը:

Մնամ սիրով

Խրատնա

ՆԱՄԱԿ ԺԱ.

Առ Ծնողս

Տղայ պատուականութեանը վրայ խօսելով ըսած եմ թէ նախ զանոնք իբրև ձեր ամենէն մեծ գանձը նկատելու էք, և հիմա կ'ըսեմ թէ զանոնք նկատելու էք

Իբրև չե՛ր ամենէն մեծ խնամոցն առաքիաները :

Արդարև, եթէ տղուն հանդերձեալ վիճակը և անոր մշտատև կեանքը նկատենք, գողալով ետ քաշուելու ենք զանի կրթելու գործէն, քանզի այն գործին մէջ կայսրութիւններ կառավարելէ աւելի ծանր բաներ կան : Եւ իմաստութիւն է ետ քաշուիլ, եթէ այն գործին ձեռք պիտի զարնենք մեր զօրութեանն ապաւինելով : Յանդգնութիւն է առանց առ Աստուած ապաւինութեան այսպիսի գործ մը սկսիլ : Ուստի, տղաք կրթելու գործին մէջ ես ամենէն կարեւոր բան հասարակ կը համարիմ : Ճշմարտութիւն մըն է որ, որչափ ջանք, որչափ աղէկ սկզբունք, որչափ կատարեալ դաստիարակութիւն, որքան բարի խրատներ ըլլան, առանց Աստուածային ազգեցութեան տղայ մը չի կրնար այնպէս կըր-

Օրսանևս սրգոյ Դարի :

Մասք. ԻՍ. 15

Թուիլ որ կորստեան որդի չըլլայ : Աստուծոյ հոգիէն առանց ազդուելու՝ մարդս հոգևորապէս մեռած է, հոգևոր կենդանութիւն չունի : Որչափ և կրթուի, նոյն վիճակին մէջ կը մնայ, և ի՞նչ օգուտ անոր իր կրթութենէն : Թերևս շահի այս կենաց մէջ քիչ և նուաստ բաներ : Բայց անկէ ետքը կորսուած է յաւիտեան : Ի՞նչ օգուտ մեռեալ մարմին մը փառաւոր զգեստներով զարդարել : անիկա միշտ մեռած մարմին է, միշտ անշունչ և անզգայ դիակ : Նոյնպէս ի՞նչ շահ մեռեալ հոգի մը կրթութեամբ և գաստիարակութեամբ զարդարել : միշտ մեռած հոգի է :

Ջարմանք է որ ծնողաց շատերն այս հիմնական սխալմունքը կ'ընեն . այսինքն՝ շատ կը յոգնին որ իրենց զաւկները գաստիարակութիւն առնեն, բայց հոգ չեն տանիր որ անոնք հոգևոր կեանք ունենան : Եթէ այսպէս ընես դուն, գլխաւոր բանը մոռցած պիտի ըլլաս . իբր թէ զաւկիդ հազուստին, կերակրոյն և բոլոր արտաքին բաներուն հոգ տանէիր, ու մոռնայիր թէ անոր շունչ պէտք է : Ո՛րչափ աւելի իմաստուն էր քան զքեզ այն մայրը որ կ'ըսէր . «Երբ զաւկներուս մարմինները կը լուամ, կ'աղօթեմ որ Աստուած իր հոգւովն անոնց սիրտերը մաքրէ . երբ անոնց հանդերձները կը հագցընեմ, կ'աղաչեմ որ Աստուած անոնց հագցընէ Քրիս-

տոսի արդարութիւնը . երբ անոնց հաց կուտամ, կը խնդրեմ որ Տէրը կերցընէ անոնց երկնաւոր հացը . այսպէս ինչ որ կ'ընեմ անոնց համար աղօթքով կ'ընեմ » : Ի՞նչ եղաւ այս ընթացքին հետևանքը : Անոր հետևանքը սա եղաւ որ այն մօրը բոլոր զաւկներն իրենց մանկութեան ժամանակն Աստուծոյ հոգւովը նորոգուած և բարեպաշտ տղայք եղան և բարեպաշտութեան մէջ մեծցան :

Արդարև չեմ կրնար խօսքով յայտնել այն ծնողաց յիմարութիւնը որոնք, ինչպէս ինձ կը թուի, կը մոռնան թէ տղայք կրթելու մէջ Աստուած ալ գործ ունի, և թէ՛ Աստուածային ազգեցութիւնը դուրս ձգուելով ինչ փոյթ կամ հոգ կամ ջանք որ ըլլայ՝ բոլորն ալ ընդունայն է : Այո, ընդունայն է կ'ըսեմ, քանզի ամէն ժամանակաւոր շահ, եթէ ըլլայ, ընդունայն է, քանի որ յաւիտենական շահ չկայ :

Հաւատքով կրթէ զաւակդ . եթէ այսպէս չընես, զԱստուած դուրս ըրած և անոր գործն անարգած կ'ըլլաս, և այսպէս ընելով պիտի չօրհնուիս : Այս գործը հաւատքով ըրէ ըսելով՝ սա կուզեմ հասկցընել թէ զգալու և խոստովանելու ես որ Աստուած միայն կարող է կատարել այն գործին ամենէն կարևոր մասը, որ է հոգևոր կենդանութիւն աալ . և դարձեալ թէ

զգալու ես որ զաւակդ կրթելու մասին բոլոր ըրածներուդ յաջողութիւնը կախում ունի Աստուծմէ: Ասոնք գիտնալով ուրեմն Աստուծոյ յուսա, և անոր ապաւինելով գործածէ ինչ միջոց որ կը գործածես:

Հաւատքէն զատ, պէտք է նաև մեծ ջանք և աշխատութիւն. բայց հաւատքը թափանցելու և կենդանացընելու է ամէն ջանք: Կարծեմ բաւական յայտնի է թէ կայ գործ մը որ Աստուած միայն կարող է ընել, այն է՝ սբաի նորոգութիւնը. և թէ առանց ասոր որ և իցէ դաստիարակութիւն ընդունայն է:

Հոս բան մը հարցընեմ. այսինքն թէ՛ քանի որ այս գործն Աստուծոյ միայն կը վերաբերի, և անոր Հոգւոյն անմիջական ազդեցութեամբը կ'ըլլայ, ինչո՞ւ չի կրնար ըլլալ որ սրաի այս փոփոխութիւնը տեղի ունենայ մանկութեան ժամանակ. ծնողք ինչո՞ւ չեն կրնար յուսալ որ իրենց զաւկները ծնած օրէն նորոգուած ըլլան:

Գործը կատարողն Աստուած է. միթէ աւելի՞ դիւրին է անոր չափահաս մարդ մը նորոգել քան նորածին մանուկ մը: Ինձի կ'երևի թէ այս մասին շատերը սխալած են. կը տեսնենք որ ընդհանրապէս մարդիկ դարձի կու գան ճշմարտութիւնը լսելով և ուրիշ միջոցներով. բայց կը մոռնանք որ ասոնք միջոց միայն են. գործը

կատարողը Հոգին Սուրբ է: Արդ երբեմն պարագաներն այնպէս են որ միջոց չի կրնար գործածուիլ. զորօրինակ մանկութեան ժամանակ, երբ մանուկը դեռ բան մը չի գիտեր. բայց Աստուծոյ զօրութիւնը նոյն է, և գործը նոյն է, այսինքն՝ սիրտը նորոգել: Ես կը կարծեմ թէ միջոցներ գործածելը մանաւանդ մեր օգտին համար է, այսինքն՝ որպէս զի Աստուծոյ համար աշխատելով զօրանանք, յառաջ երթանք. ոչ թէ անոր համար որ Աստուած միջոցներու կարօտ է: Անիկա կարող է միջոցները տղոց ընդունակութեանը յարմարցընել, և կամ առանց միջոցի այն գործը կատարել: Հաւանական է թէ ոմանք իրենց մանկութեան ժամանակը նորոգուած են, և բնաւ չեն յիշեր թէ երբ սկսեցին բարեպաշտ ըլլալ. անոնց ծնողքն ալ չեն կրնար յիշել այն ժամանակը որ անոնք զԱստուած չէին սիրեր կամ անոր չէին հնազանդեր: Այսպիսիք ընդհանրապէս շատ բարի անձինք են: Հաւանականաբար Սամուէլ և Տիմոթէոս այսպիսիք էին. թերևս և Դանիէլ, Դաւիթ, Յովհաննէս Մկրտիչ և Սուրբ Գրոց մէջ յիշուած ուրիշ անձինք:

Այս մասին մեր հաւատքը շատ թերի է: Հաւատալու ենք որ Աստուած ոչ միայն կարող, այլ և յօժար է մեր զաւակաց սիրտերը փոխելու

անոնց տղայու թեան ժամանակը, որպէս զի անոնք բարեպաշտութեան մէջ մեծնան: Եթէ մեր տղաքը սրտանց կը յանձնենք Աստուծոյ, կրնանք յուսալ թէ անիկա զանոնք պիտի ընդունի անմիջապէս, և պիտի կատարէ տղոց ծնած օրն անոնց ծնողացը հետ ըրած ուխտը թէ « Գեղի ու քեզմէ ետքը քու սերունդիդ Աստուածը ըլլամ: »

Զաւակ կրթելու գործին մէջ հաւատքին կարեւորութեանը վրայ կարծեմ բաւական խօսեցայ: Թերևս ձանձրանալով կ'ըսես թէ « Ինչո՞ւ համար այս նկատմամբ այսչափ խրատ կուտայ, քանզի բոլոր այս բաներն արդէն գիտենք»: Բայց, սիրելիս, երբ ուղեղը գիտէ բանը, սակայն սիրտը չի գիտեր, ինչ օգուտ անկէ: Շատ կը վախնամ թէ հաղարաւոր ծնողաց պէս դու ալ « Գիտեմ, գիտեմ » ըսելով կ'երթաս, և այնպէս կը վարուի որպէս թէ չես հաւատար, և որպէս թէ քու և վարժապետաց ջանքերը բաւական են տղադ այնպէս մեծցընելու որ պէտք եղածին պէս մարդ ըլլայ: Ուրեմն այս կէտը չթողունք, մինչև որ ծնկան վրայ գալով Աստուծոյ չյանձնենք այն մեծ գործը սա խօսքերով աղօթք ընելով:

ԱՂՕԹՔ ԾՆՈՂԱՅ

Ով երկնաւոր Հայր, թէպէտ ես իմաստութեամբ և զօրութեամբ մանուկ եմ, ինծի զաւակ մը տուիր: Ես ինչ եմ որ ինծի այսպիսի պատուական բան մը կու տաս: Անմահ հոգի մը իմ խնամոցս յանձնեցիր. փոքրիկ քերովք մը Գեներէ եկաւ և իմ գիրկս կը պառկի: Ինչպէս պահեմ զանի, ինչպէս հոգամ զանի: Ես յարմարութիւն չունիմ այս զաւակը երկնային պալատին համար, հրեշտակաց ընկեր ըլլալու համար կրթելու: Այս սիրուն և պատուական էակը կրթելու կը վախնամ, քանզի մեղաւոր եմ: Արքայորդի մը ինչպէս մուրացկանի մը գիրկը կը տրուի. ինչպէս կ'ըլլայ որ երկնից թագաւորն իր որդիները մեզի պէս թշուառներու և յանցաւորներու կու տայ: Բայց տուիր, ով Տէր, և ես չեմ կրնար մերժել. և ինչ կրնամ ընել. ողորմէ ինծի, ով Աստուած. մեծ հոգ մը կը ծանրանայ վրաս. և ինչպէս կրնամ տանիլ զայն. մեղաց և դժոխոց զօրքերը կը բազմանան, զիս կը պաշարեն այս պատուական գանձն ինէ յափըշտակելու. աշխարհի փորձութիւնները փութորկի պէս կը կը յարձակին վրաս, մեղանչա-

կան սիրտս ալ միշտ կը տանջէ զիս . ահա նեղ
ճամբուն մէջ տկարութեամբ վարանելով, սահե-
լով և դողալով, յառաջ կ'երթամ, և ինչպէս
ասոր պահապան և առաջնորդ ըլլամ : Ով Հայր,
եթէ չպահես մեզ, երկուքս ալ կը կորսուինք :
Քու թեւերդ երկնցուր մեր վրայ, և մեզ
պաշտպանէ չար աշխարհէն :

Ծագեցուր ըյտդ այս մանկան սրտին մէջ, որ
սկիզբէն տեսնէ և ընտրէ բարին : Տէր Յիսուս,
որ մանուկ եղար, քու Հոգիդ ասոր վրայ հանդ-
չի . դուն որ փոքր տղաք կ'ընդունէիր և կ'օրհ-
նէիր, ես ալ իմինս քեզի կը բերեմ, օրհնէ
աս ալ, օրհնէ աս ալ, սիրելի Տէր իմ . քեզի
կու տամ . ասիկա իմն չէ, թէ և իմ դերկս կը
կրեմ զանի : Օգնէ ինձի որ քու աշակերտդ
ըլլալու համար կրթեմ զանի, որ միշտ քեզի
նուիրուած ըլլայ : Անոր համար հարստութիւն
չեմ խնդրեր, այլ կ'աղաչեմ որ անիկա երկնա-
յին գանձ ունենայ . չեմ աղօթեր որ երևելի
ըլլայ երկրիս վրայ, այլ կը խնդրեմ որ Աստու-
ծոյ հետ քայլէ . որ իմ զաւակս քու զաւակդ
ըլլայ և փառացդ ժառանգ : Ով Հայր, ընդու-
նէ թշուառ ծնողիս մաղթանքը Քրիստոսի սի-
րոյն համար . Ամէն :

Այսպիսի խօսքերով շատ անգամ աղօթք ըրէ :

Մնամ սիրով

Խրատ

Ն Ա Մ Ա Կ Ժ Բ .

Առ Ծնողս

« Աստուծոյ հաւատացի », կ'ըսես, « Սուրբ
Հոգւոյն ազդեցութիւնը խնդրեցի, աւելի բան
մը չեմ կրնար ընել : Որչափ ջանք ընեմ, զաւ-
կիս սիրտը չեմ կրնար փոխել . ինձի ուրիշ բան
չի մնար բայց սպասել որ Աստուած գործէ » :
Քաւ լիցի . այդպիսի խօսքեր սխալ են : Յա-
ջողութիւն գտնելու համար քեզի երկու բան
պէտք է . հաւատք և գործք . Աստուած քե-
նէ ասոնց երկուքն ալ կը պահանջէ : Հաւատ-
քին պաշտօնն է գործելու շարժել ոչ թէ գոր-
ծէ դադրեցընել : Ամենէն աւելի հաւատք ու-
նեցողներն՝ ամենէն աւելի կ'աշխատին : Գիտ-
ցիր որ հաւատք առանց գործոց մեռեալ է :
Քու գործդ, ով ծնող, այնչափ շատ և այնպէս
դժուարին է որ առանց մեծ հաւատքի չես կըր-
նար կատարել զայն : Մի կարծեր թէ գործդ
կատարած կ'ըլլաս զաւակդ մկրտել տալով, ա-
նոր հոգ տանելով այնպէս՝ ինչպէս հասարակ
մարդիկ կը տանին իրենց զաւակներուն . երբեմն
երբեմն աղօթք ընելով անոր համար և անոր
խրատ տալով . և թէ ասոնք ընելէն ետքը կըր-

նաս անհոգ ըլլալ անոր նկատմամբ : Տէրը բնաւ խոստացած չէ այսպիսի ծուլութիւն մը օրհնել :

Հիմա ցուցնեմք քեզի թէ ինչ աշխատանք պէտք է քեզի զաւակդ կրթելու : Մեծ հոգ և խնամք տանելու , և շատ զգուշութիւն ընելու ես որ զաւակիդ մարմնոյն փնաս մը չհասնի : Մօր մը ժամանակին մեծ մասը կը սպառի իր մանկիկը ցուրտէ , կրակէ , ջուրէ , իյնալէ , վտանգաւոր գործիքներէ , վնասակար ուտելիքներէ պաշտպանելով : Գրեթէ ամէն բոլոր անոր վրայ հսկելու է , ինչպէս որ նաւուղիդ մը շարունակ կը նայի նաւին՝ նեղուցէ կամ ուրիշ վտանգաւոր տեղէ մը անցած ատենը : Մահը շատ կերպերով կը շրջապատէ խեղճ մանկիկը . եթէ մայրը ժամ մը անհոգ ըլլայ , թերեւս այն կարճ միջոցին զրկուի իր սիրելի զաւակէն :

Բայց զաւակին մարմնոյն հոգ տանելը՝ ծնողի մը գործին մէկ փոքրիկ մասն է : Այնուհետեւ կու գայ անոր մտքին հոգ տանելու գործը : Մանկան մտքին ձև տալը մեծաւ մասամբ ծնողաց գործն է , և մեծ իմաստութիւն կը պահանջէ : Աշխարհք տգեղ , ծուռ , սխալ կերպով մշակուած մտքերով լեցուն է , Տղուն մտաւոր կարողութիւնները լաւ և վայելուչ կերպով յառաջ տանել , անոր հակամիտութեանցը վրայ

հսկել , նայել որ անոր դաստիարակներն և ուսուցիչները հաւատարիմ ըլլան , միտ դնել թէ մարմինն ինչ յարաբերութիւն և կապակցութիւն ունի մտքին հետ , բոլոր այս բաներուն իմաստութեամբ հոգ տանելը՝ մեծ փոյթ , մեծ արթնութիւն կը պահանջէ :

Բայց քու ծնողական պաշտօնիդ հաշիւն ասով ալ չի լինար : Զաւակիդ հոգւոյն խնամտանելու գործին գալով ինչ ըսեմ : Ասիկա առաջիններէն շատ աւելի մեծ և դժուարին գործ է : Պարտիս սիրով և համբերութեամբ անխոնջ աշխատիլ անփորձ տղուն առաջնորդելու առաքինութեան ճամբուն մէջ : Սրբատ խրատի վրայ , խրատ խրատի վրայ . հրաման հրամանի վրայ , հրաման հրամանի վրայ . քիչ մը հոս քիչ մը հոն . աս է ահաւասիկ գործդ այս մասին : Արդարեւ եթէ մեծ սէր չստիպէ զծնողս , անոնք չեն աշխատիր այսչափ իրենց զաւակներուն համար : Միով բանիւ , դուն , ով ծնող , հրեշտակի պէս արթուն և զուարթուն , միշտ գտնուելու ես զաւակիդ ճամբուն քով , մինչև որ տղադ մեծնայ :

Ծնողաց գործն ուրիշ բան չէ բայց հսկողութեան , աշխատութեան և առ Աստուած անդուլ հառաչանաց մէջ կեանք անցընել :

Տէրը ողորմի անոնց որ կը կարծեն թէ այս գործին մէջ ծոյլ մտաւով , կամ անոր քիչ հոգ

տանելով կրնան իրենց ժամանակին մեծ մասը տալ ուրիշ գործերու կամ զուարճութիւններու : Ինծի կ'երևի թէ այս մասին ծնողաց մէջ ոչ միայն հաւատքի թերութիւն կայ, այլ և հաւատարիմ ջանից պակասութիւն : Թող հաւատքիդ մէկ ձեռքը բռնէ Աստուծոյ խոստմունքէն, և միւսը զաւկիդ համար ամէն օգտակար միջոց գործածելու ծառայէ :

Երբ կը հարցուի թէ տղու մը ի՞նչպէս խնամ տանելու է, բնականաբար նախ անոր մարմնոյն տարուելու խնամքը կը հասկցուի, և ըստ այնմ պատասխան կը տրուի : Ուստի հոս այս մասին քանի մը բաներու նկատմամբ համառօտիւ յայտնենք մեր միտքը :

Նախ սա կ'ըսենք թէ, եթէ կ'ուզես որ զաւակդ առողջ ըլլայ, ամէն տեսակ գեղորայ հեռացուր անկէ ըստ կարի : Ասով ըսել չենք ուզեր թէ փոքր տղոց բնաւ դեղ տրուելու չէ, այլ թէ ամէն թեթեւ ցաւի համար դեղ տալու չէ անոնց, և թէ, առանց շատ աղէկ տեղեկութիւն ունենալու հիւանդութեան և դեղին բնութեանը, անկէ տղուն տալը՝ գէշ և վնասակար սովորութիւն մըն է :

Փոքրիկ տղոց կազմութիւնն այնպէս փափուկ է, որ անոնք դեղերէ շատ դիւրաւ կը վնասուին. և ծնողք ընդհանրապէս այս բանը չգիտնա-

լով դեղերը չափազանց կերպով կը գործածեն : Զորօրինակ, դիցուք թէ դեղ մը կայ, որմէ չափահաս մարդ մը, եթէ պիտի խմէ, քսան կաթիլ խմելու է իբրև յարմար քանակութիւն. Մայր մը տգէտ ըլլալով, կ'ելլէ իր մէկ ամսուան տղուն անկէ տասը կաթիլ կը խմցընէ, կարծելով թէ այն հասակը տղու մը համար այնքան պէտք է : Բայց տասը կաթիլն անոր համար շատ չափազանց է, և թերևս կը մեռցընէ իսկ մանկիկը. նա մանաւանդ տասը կաթիլին կէսն անդամ կրնար չափազանց համարուիլ : Այսպէս մայրը մեծ սխալմունք մը ըրած կ'ըլլայ, յիսուն օխա ծանրութիւն ունեցող մարդու մը և հազիւ երեք օխա եկող տղու մը մէջ տեղ եղած մեծ տարբերութիւնը չհաշուելով : Այս երկրին մէջ աւելի վտանգ կայ դեղերէ, քանզի աղէկ բժիշկներ քիչ են, ժողովուրդն ալ տգէտ ըլլալով շատ կը սխալի : Դեղեր գործածելու մէջ տգէտ եղողները միշտ չափազանցութիւն ընելու ենթակայ են :

Ամենեւին ըսել չեմ ուզեր թէ բժիշկ կանչելու չես, երբ տղադ հիւանդ է. անտարակոյս շուտով կանչուելու է, Ոմանք այս մասին զանցառութիւն կ'ընեն՝ քիչ մը ծախքէ վախնալով, և կը թողուն որ իրենց զաւկըները մեռնին, կամ ցաւազար և հիւանդոտ ըլլան. ասիկա մեղք է :

Այս երկրին մէջ առողջապահու թեան նկատմամբ շատ ֆլասակար կարծիքներ և սովորութիւններ կան : Զորօրինակ՝ շատերը կը կարծեն թէ , առողջ մնալու համար , պէտք է տարին անդամ մը իբր մէկ օխա արիւն հանել երակներէն . կը խորհին թէ այս կերպով արեան գէշ կամ ապականեալ մասը դուրս կը հանուի . որպէս թէ արիւն առնող վիրաբոյժը կրնայ արեան գէշ մասն աղէկէն զատել : Այս կերպով արիւն հանելը մարմինը կը տկարացընէ և օգուտ մը չունի :

Սա գաղափարն ալ թէ , առողջութիւնը պահպանելու համար , պէտք է երբեմն երբեմն մաքրողական դեղ խմել , նոյնպէս սխալ և ֆլասակար է : Ան որ հիւանդ չէ՝ ամենեւին դեղ խմելու չէ : Այս սովորութիւնները կը նմանին հին վարժապետներուն ըրածին , որոնք շաբաթն անգամ մը իրենց բոլոր աշակերտներուն , աղէկին և գէշին , անխտիր ծեծ կու տային՝ իբր թէ անոնց օգտին համար :

Աս սովորութիւնները բնութեան հակառակ են , ոչ թէ նպաստաւոր , մանաւանդ փոքր տղոց համար որոնց փափուկ կսպմութիւնն այն կերպով շատ կը ֆլասուի :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՍՏԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԺԳ .

Առ Ծնողս

Գրեթէ ամէն բան , որչափ գէշ ըլլայ , սովորութիւն ըլլալով կը հաստատուի և կը շարունակուի : Շատ դժուարին է հասարակութեան փոխել տալ իր սովորութիւնները , թէև անոնց գէշ և ֆլասակար ըլլալը ցուցուի :

Այս երկրին մէջ սովորութիւն մը կայ որուն դէմ հիմա պիտի բողբոքեմ . բայց թերևս մեր թուները պիտի տեսնեն անոր փոխուիլը : Բնախնայ սա է որ , աս սովորութեան հետևողներն իրենց տղաքն որրոցին մէջ կը կապեն ուր անոնք այնպէս կը կենան կուսակի վրայ պառկած . չեն կրնար իրենց գիրքը փոխել , ոչ ալ իրենց մէկ թևը շարժել : Այս բանը բնութեան դէմ է : Տես ինչպէս կը վարուի տղայ մը երբ արձակ է . միշտ կը շարժի , իր թևերը կը խաղցընէ , և այս կերպով կ'աճի , կը զօրանայ և առողջ կ'ըլլայ : Անասնոց ձագերն ալ նոյնպէս կ'ընեն : Գառնուկներ և ուլեր որչափ կը խաղան : Ո՞վ կրնայ պնդել թէ պէտք է նոր ծնած ուլը սնտուկի մը մէջ փակել՝ բերանը մի-

այն դուրս թողլով որ դիէ, և այնպէս մեծ-
նայ : Ուստի չեմ հասկնար թէ ինչ հարկ կայ
մանկիկն այնպէս բանտարկելու որրոցին մէջ,
ուր չկրնալով մարմնավարժութիւն ընել՝ բոլոր
զորութեամբը կ'ուլայ և կը պոռայ : Եթէ դուն
այնպէս կապուէիր, շուտով պիտի զգայիր թէ
չատ տաժանելի գիրք մըն է այն . որչափ ևս
աւելի տաժանելի է մանկան մը համար որ քե-
նէ շատ աւելի կարօտ է արձակ ըլլալու, որ-
պէս զի իր անվարժ մկանունքը գործածէ :
Ծիծ տուած ատենդ անգամ չես արձակեր տը-
ղան, այլ որրոցը դէպ ի քեզ քաշելով և անոր
վրայ յենլով ծիծ կուտաս տղուն :

Ուրիշ գէշ բան մ'ալ կայ, այսինքն ասանկ
պառկելէն գլխուն ձևը կը փոխուի : Բեր ինծի
մանկիկդ և քեզի բան մը ցուցընեմ. տես, անոր
գլխուն ետևի կողմն ինչպէս տափարակ է :
Կը կարծես թէ այնպէս ծնաւ, և այն ձևն ու-
նենալու է : Ոչ, Աստուած այն ձևը չտուաւ
մանկան գլխուն . որրոցին մէջ կունակի վրայ
պառկելէն այնպէս եղած է . քանզի տղուն
գլուխը շատ կակուղ ըլլալով իր ձևը գիւրաւ
կը փոխէ . ապա միշտ բարձին վրայ դուրած
ըլլալէն այնպէս եղած է : Մանաւանդ երբոր ու-
րիշ կապ մըն ալ ճակատին վրայէն կ'անցընես
ալ աւելի ճնշում կ'ըլլայ, և աւելի տափարակ

կ'ընէ գլուխը : Երբեմն այս տափարակ տեղը
ճիշդ գլխուն ետևի կողմը չէ, այլ դէպ ի մէկ
ականջը, այնպէս որ ուղեղին մեծ մասը միւս
կողմը կ'երթայ : Ասոր պատճառն ալ սա է որ
մանկիկն ընդհանրապէս ճիշդ ետևի կողմին
վրայ չի պառկիր, այլ քիչ մը մէկ ականջին վը-
րայ, մանաւանդ երբ անոր ծիծ կը տրուի :
Ես տեսած եմ այսպիսի տղաք . և զարմանք է
որ մայրերը չեն տեսներ ասիկա, թէ և անոնք
իրենց մանկանց ամէն շարժումները և երևոյթ-
ներն այնչափ ստէպ կը դիտեն : Կը յիշեմ ման-
կան մը գլուխը որ շատ անհաւասար էր, բայց
մայրը ասիկա չէր դիտեր, թէ և շատ կը սիրէր
իր տղան : Այն ձևը զոր բարձը կուտայ ման-
կան գլխուն՝ հաւանական է թէ միշտ պիտի
մնայ : Արդ շատ գէշ բան է մարդու գլխուն
ձևը փոխել : Ծնողք ինչո՞ւ համար որրոցն այնպէս
կը գործածեն . վասն զի սովորութիւնն այնպէս
է, և մօրը գիւրութիւն է տղուն կապուած
ըլլալը, քանզի ինք կրնայ զանի այնպէս թո-
ղուլ և իր գործին նայիլ : Մանկանց գլուխը
շատ կակուղ է . կ'ըսուի թէ Ամերիկայի վայ-
րենիներուն մէջ Տափաղլուխ կոչուած ցեղ մը
կար . ասոնք սովոր էին իրենց մանկանց ճա-
կատներուն վրայ պղնձէ թիթեղ կապել, որ
ուղեղը դէպ ետև երթայ : Այսպէս այն ցեղին

բոլոր մարդոց ճակատները շան ճակատի պէս կ'երևէին, և ասիկա անոնց քով գեղեցկութիւն մը համարուած էր :

1

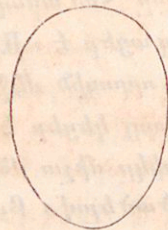
Վերի պատկերը կը ցուցնէ գլխուն բնական ձևը . սակայն աս երկիրը շատ գլուխներ չեն գտնուիր այսչափ կատարեալ ձևով . երբեմն կը գտնուին, բայց որոնք են . անոնք են որոնք իրենց մանկութեան ատենը որրոցին մէջ կապուած չեն : Կան ոմանք որ ան հին սովորութիւնը ձգած են, անոնց տղոց գլուխները աղէկ ձև ունին :

2

Սա երկրորդ պատկերը գլխուն փոխուած

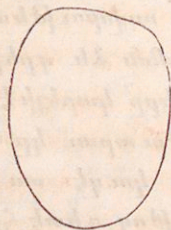
ձևը կը ցուցնէ զոր առած է որրոցին մէջ կարծր բարձին վրայ շատ պառկելէ : Որչափ որ դիտեր եմ չափահաս կամ ծերացած մարդոց մէջ, որոնք հին սովորութեամբ մեծցած են, ասոր քիչ շատ նման ձև գրեթէ ընդհանուր է, այնպէս որ շատերը կարելի է կարծեն թէ բնական ձևն է . դժուարաւ կը համոզուին թէ որրոցէն է : Ով որ կուզէ աս բանը ստուգել, զգուշութեամբ թող գիտէ հին սովորութեամբ մեծցածներուն գլուխները ու ետքը Եւրոպացոց գլուխները . երբոր տարբերութիւնը տեսնէ, տարակոյս չունիմ թէ ըսածիս շիտակ ըլլալուն պիտի համոզուի :

3

Երրորդ պատկերը կը ցուցնէ սկաւառակին բնական ձևը, այսինքն գլխուն գազաթին վերայ նայած ատենդ . պատկերին վարի ծայրը ճակատն է ու վերի ծայրը գլխուն ետևի կողմը, ինչպէս որ կը տեսնուի երբոր մարդը

առջևդ ծռած է, երեսը դէպ ի գետինը ըլ-
լալով ու գագաթը դէպ ի քեզ :

4

Աս պատկերն ալ սկաւառակին ձևը կը ցու-
ցընէ ինչպէս որ երրորդը, բայց գլուխ մըն է
որուն երկու կողմը հաւասար չեն. ուղեղը ա-
ւելի մէկ կողմը գացեր է : Ասոր պատճառը սա
է, որ գլուխը, որոցին մէջ սովորաբար քիչ
մը մէկ կողմին վրայ կեցեր է. նոյն բանը կը
հետեւի երբ պղտիկը միշտ մօրը մէկ ծիծէն կը
դիէ միւսը չգործածելով : Բաւական մանկիկ-
ները և չափահասներ կրնան գտնել որոնց գլուխ-
ները այսպէս են. բաւական երեւելի մէկը գի-
տեմ որ այսպէս է :

«Բայց ինչ ընենք» կ'ըսես, «աս բանը վերցը-
նելու. մեր սովորութիւնը չենք կրնար փոխել
աղքատ ենք, Եւրոպացուց կերպը շատ ծախ-
քով է, մեզի համար դժուար է» : Գուցէ ա-

ւելի ծախքով է, բայց կարողութիւն ունեցող-
ները թող ընդունին այն կերպը, տասը ան-
գամ աւելի աղէկ է մանկիկին համար : Գի-
տեմ թէ աւելի լաթ գործածել, աւելի լաթ
լուալ պէտք է. բայց տղուն մաքրութիւնը,
գեղեցկութիւնը և առողջութիւնը ան բոլոր
ծախքը և գործը կը վարձատրէ. (կամ կանուխ)
կամ ուշ պիտի ձգուի աս հին սովորութիւնը,
և աղէկ է որ դուք յառաջագէմ ըլլաք աս բա-
նին մէջ : Ամէն Անգղիացի և Ամերիկացի մայր
որչափ աղքատ ալ ըլլայ, ան երկիրներուն կեր-
պը կը գործածէ. թէ որ շատ լաթեր չունի,
շատ անգամ կը լուայ զանոնք. հոս ալ նոյն
բանն ընելն անհնարին չէ :

Բայց եթէ համոզուած ես որ չես կրնար ան
կերպը ընդունիլ, ծախքը և գործը շատ ըլլա-
լուն համար, գոնէ սա միջինը ընդունէ որ հի-
մայ պիտի ցուցնեմ : Նախ մանկիկիդ գլխուն
համար շատ կակուղ բարձ մը շինէ, ինչու որ
վրան դրուելիք գլխուն ոսկրները շատ կակուղ
են, շատ դիւրաւ ձև կառնեն : Աս բարձին
համար ամենէն աղւոր բանը սագի կուրծքին
փետուրներն է. ամէն օր աղէկ չարժելու թոթ-
ուելու է որ կակուղ մնայ : Ես դիտեցի որ
ընդհանրապէս կարծր, հաստատուն բարձեր
կը գործածուին ասոր համար, որուն վրայ ես

չպիտի ուզէի երկու ժամ պառկել, քանզի գլուխս կը ցաւցընէր, տախտակի պէս է, ուր կը մնայ պզտիկին գլուխը որուն ոսկրները այնչափ կակուղ են :

Երկրորդ, գլուխը մի կապեր, թող ազատ ըլլայ ասդին անդին դառնալու տղուն ուզածին պէս. թևերն ալ որչափ որ հնար է թող ազատ մնան որ շարժին :

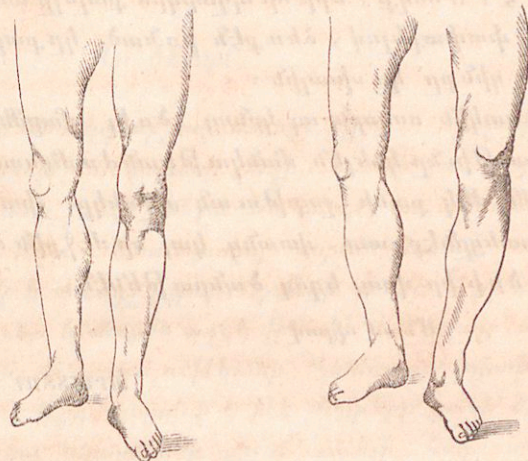
Երրորդ, ծիծ տալու ատենդ միշտ վերցուր տղան որրոցէն, և անկէ դուրս պահէ զանիկայ որչափ որ կրնաս : Թող տղագ հաւասարապէս երկու կողմէն դիէ, չէ թէ միշտ կամ շատ ատեն մէկ ծիծէն :

Աս պարզ կանոնները անտարակոյս կրնաս պահել, և անանկով որրոցին վնասին մեծ մասը պիտի վերնայ, տղադ աւելի ազատ ըլլալով պիտի շարժի, զուարճանայ և աւելի առողջ ու հանգիստ ըլլայ :

Յարմարութիւն կայ հոս ուրիշ բանի մը ուշադրութիւն հրաւիրել :

Ինչպէս որ գլխուն, նոյնպէս ալ մարմինին բոլոր ոսկրները կակուղ են ու դիւրաւ կը ծռին, ասոր համար յայտնի է որ պէտք է զգուշութիւն ընել : Թէ որ պզտիկ մանուկ մը իր ոտուրներուն վրայ շատ կայնեցընես, իր սրունգներուն ոսկրները դեռ ամուրցած չըլլալով, վտանգ

կայ որ անոնք ծռին. յիշաւի աս բանը շատ անգամ կըլլայ, Սա առաջին պատկերը կը ցուցընէ

1

2

սրունգներուն բնական ձևը. իսկ երկրորդը կը ցուցընէ ծռած սրունքներ, որ այսպէս եղած են մանկութեան ատենը :

Այսպիսիներ բաւական շատ կը գտնուին. անանկ եղեր են, գուցէ ծնողաց տգիտութեամբ : Երբոր մէկը շատ կը հագնի, աս տձևութիւնը յայտնի չըլլար, բայց երբ որ փանխաւան հագնի, անմիջապէս յայտնի կ'ըլլայ : Կուք մի ածապարէք որ ձեր մանկիկը կանուխ քալել սորվի. ոտքի վրայ շատ մի կայնեցընէք զինքը. բնութիւնը գիտէ թէ երբ կայնելու քալելու

պատրաստ է, ու երբոր պատրաստ է ինք-
նիրմէն պիտի ընէ : Եթէ մէկ օր առաջ սկսի
ֆլաս է : Ծնողք, երբ որ պզտիկին քալելը տես-
նելու փափաքելով, ձեռքէն բռնած կը քալե-
ցընեն զինքը՝ կը սխալին :

Կռնակին ոսկորն ալ կրնայ ծռիլ մարմնոյն
ծանրութիւնը կրելէն մանկութեան ժամանակը .
ուրեմն մէկ քանի շաբթուան պզտիկը շիտակ
մի նստեցընէք շատ . վտանգ կայ որ մէջքին ոս-
կորը ծռի իր վրայ եղող ծանրութենէն :

Մնամ սիրով

Խրսսոռ

ՆԱՄԱԿ ԺԴ.

Առ ծնողք

Մանուկդ որչափ առողջ ըլլայ, այնչափ քիչ
նեղութիւն կուտայ քեզի . ուստի քու օգտիդ
համար ջանք ընելու ես անոր առողջութիւնը
պահելու : Անտարակոյս տղուն համար ալ ա-
ղէկ է առողջ ըլլալ, քանզի անոր երջանկու-
թիւնը և մտքին աղէկ վիճակի մէջ ըլլալը՝ մարմ-
նոյն կատարելութեանը համեմատ պիտի ըլ-
լայ : Արդ՝ յայտնի է թէ մայրերը քանի մը կէ-
տերու նկատմամբ քիչ մ' աւելի հոգ տանե-
լով կրնան շատ նեղութիւններէ ազատ ըլլալ :
Տղաք շատ անգամ դաժան (թիթիզ) են .
թերևս կը կարծես թէ ասիկա անոնց ան-
հանդարտ և չար ըլլալէն յառաջ կու գայ :
Ընդհանրապէս ասանկ չէ, այլ մարմնաւոր ցաւ
կամ տկարութիւն մը ունենալէն է անոնց դա-
ժանութիւնը : Թէ սրչափ նեղութիւն է մօր մը
տղուն ժամերով լալը՝ դուն քաջ գիտես . ուս-
տի և, եթէ կրնաս այնպէս հոգ տանիլ անոր որ
առանց ցաւի և առողջ ըլլայ, աղէկ քնանայ,
փոխանակ լալու խնդայ, քու բեռդ շատ պիտի
թեթեւնայ : Արդարև կան տկար և հիւանդ

տղաք որ, ինչ որ ընես, չեն կրնար հանգիստ
 ըլլալ. այսպիսիներուն հոգ տանելու և համ-
 բերելու է մինչև որ առողջանան. իմ խօսքս
 ասոնց համար չէ: Ես սա ըսել կուզեմ թէ, կան
 քանի մը պարզ բաներ որոնք եթէ միտք պա-
 հելով ի գործ դնես, տղադ շատ աւելի առողջ
 և հանգիստ կ'ընես: Ապա միտ դիր սա պարզ
 խրատներուն և պիտի տեսնես քանի մը սխա-
 լու մներդ:

Նախ՝ Անկանոն կերպով կը դեպքնես ողան: Երբ ժա-
 մանակ ունիս, և կը տեսնես թէ տղադ կուլայ,
 թերևս ժամը չորս անգամ ծիծ կուտաս. իսկ
 երբ գործ կ'ունենաս, չորս ժամ կը թողուս
 տղան առանց կաթի: Չէս գիտեր որ այս կեր-
 պով անոր մարտոզութիւնը կը ֆլասուի, և հար-
 կաւ ցաւ պիտի կրէ. սխալ է ըրածդ: Տղան
 առողջ եղած ատենը տես թէ երբ կուզէ դիել,
 երբ կ'ուզէ քնանալ, և թէ ամէն անգամ
 դիել կամ քնանալ ուզելուն մէջտեղ որչափ մի-
 ջոց կայ: Հաւանական է թէ երկու երեք ժա-
 մու միջոց պիտի ըլլայ: Ասիկա իմանալով՝ ըստ
 այնմ ծիծ տուր: Մի խորհիր թէ պէտք է ա-
 մէն ժամանակ դիեցընել տղան, երբ որ կուլայ.
 Գուցէ անօթի ըլլալուն համար չէ որ կուլայ,
 այլ ցաւ ունենալուն համար: Երբ որ անանկ
 է ուտելը ֆլաս է:

Իրօք երբ որ շատ պզտիկ է, այսինքն մէկ
 քանի շաբթուան միայն, պէտք է գրեթէ իր
 ուզածին պէս ծիծ տալ, բայց երբ որ քիչ
 մը մեծնայ պէտք է որ մէկ, երկու, երեք ժամ
 միջոց ըլլայ, եթէ չըլլայ ստամոքսը կը վը-
 նասուի, Ոմանք մանկիկը կ'առնեն իրենց քովը
 պառկած ատեննին որ բոլոր գիշերը ծիծը իր-
 բերանը պահէ և ուզած ատենը դիէ. ասիկա
 շատ զէշ բան է. անանկով կէս մարտուած և
 նոր խմած կաթը կը խառնուին անոր ստամոք-
 սին մէջ. եթէ ցաւ չքաշէ զարմանք է:

Դարձեալ՝ Պետր եղածին պէս ճառար չես պահեր ճա-
 նակդ: Կը կարծես թէ անոր մարմինը չես կրնար
 լուալ ուրիշ կերպով բայց եթէ ամէն շաբաթ
 կամ երկու շաբաթն անգամ մը բաղնիք տանե-
 լով: Պէտք է որ ամէն օր լուանաս տղան. հարկ
 չկայ բաղնիք երթալ, սենեակդ թող բարե-
 խառն ըլլայ, առ մեծկակ աման մը որուն մէջ
 տղան կարող ըլլայ պառկել, անոր մարմինը
 ծածկելու բաւական եղածին չափ ալ ջուր դիր
 մէջը: Զուրը նոր կ'թուած կաթի բարեխառ-
 նութեանը չափ տաք թող ըլլայ, զգոյշ եղիք
 որ աւելի տաք չըլլայ. քիչ մ'ալ օճառ դիր
 ջուրին մէջ եթէ պզտիկը վերք չունի որ օճա-
 ուէն ցաւի, և հոգ տար որ իր աչքը չցաւի օճա-
 ուէն. բազմոցին վրայ ալ սիւսածանելի (խաւալս)

մը փռէ որ պատրաստ ըլլայ : Ասոնք այսպէս պատրաստելէն ետքը դիր մանկիկը ջուրին մէջ . ձախ ձեռքդ գլխուն տակը բռնելով՝ միւս ձեռքովդ անոր մարմինը լուս , և ապա շուտով սփածանելոյն մէջ փաթթէ ու չորցուր որ մըսելով պաղ շառնէ . բոլոր այս գործը տասը ըրպէի մէջ կը լմնայ : Տղաք ընդհանրապէս այս կերպով լուացուիլ կը սիրեն , և անիկա միշտ օգտակար է անոնց :

Մանկան առողջութիւնը պահելու համար լոյս և մաքուր օդ շատ հարկաւոր բաներ են : Ընդհանրապէս ասոնց յարգը դիտողած չէ , մանաւանդ լոյսինը . բայց երկուքին ալ կարելորութիւնը հասկնալ դիւրին է : Տես մութ տեղ բուսած տունկ մը , ինչպէս դժգոյն և բարակ է . ընդհակառակն՝ բաց տեղ բուսած տունկեր կանանչ և ուժեղ կ'ըլլան : Խիտ անտառի մէջ ծառը շատ բարձր և բարակ է . լոյս փնտռելով դէպ' երկինք կ'ելլէ , և քիչ տերեւ ունի . որ նոյն ծառը եթէ դաշտի վրայ ըլլայ , ցած բայց տերեւախիտ կ'ըլլայ : Լոյսը որչափ բոյսերու՝ նոյնչափ ալ կենդանիներու պէտք է : Անտարակոյս շատ անգամ դիտած ես թէ անասունք որչափ կը սիրեն արևու մէջ պառկիլ : Տղաք ալ շատ կ'ախորժին արև ծագած տեղեր նստիլ և խաղալ , և ասիկա անոնց օգ-

տակար է : Կ'ըսուի թէ Հելուետիոյ (Զվիցերայի) խոր և մթին ձորերուն մէջ , ուր արեգական ճառագայթները քիչ կը զարնեն , արդոյմէ ահագին մաս մը տխմար կ'ըլլայ , և թէ ուրիշ հիւանդութիւններ ալ հոն շատ են : Անդդիոյ հանգերուն մէջ աշխատելով , երբեմն տարիներով գետնին տակ մնացողներուն տղաքը , հոն ծնանելով և առանց արև տեսնելու մեծնալով , շատ կը փոխուին . անոնց դէմքն անասնական կը թուի :

Գիտենք նաև որ քաղաքներու մէջ ուր որ տուները խիտ են՝ լոյսը սակաւ կ'ըլլայ և օդն ապականեալ , մանաւանդ երբ ընտանիքներ վարի մութ սենեակները կը նստին , ինչպէս որ աղքատները կ'ընեն սովորաբար՝ այնպիսի սենեակներու վարձուն նուազութեանը համար : Այս կարգի մարդիկ հարկաւ տկար և անասնական կ'ըլլան : Եթէ տարավոխիկ հիւանդութիւն մը պատահի քաղքի մը մէջ , ամենէն աւելի այնպիսի տեղեր բնակող մարդոց մէջ կը ճարակի , և ուրիշ տեղերէ աւելի անոնց մէջ կոտորած կ'ընէ : Դարձեալ այնպիսի տեղեր ծնած աղոց շատերն իրենց մանկութեան ժամանակը կը մեռնին : Բայց կրնայ մէկն ըսել թէ , գիւղերու մէջ ալ կը գտնուին ընտանիքներ որ գետնի տակ կը բնակին . և կամ՝

ապակւոյ տեղ թուղթ փակցուած ըլլալով տուներուն պատուհաններուն՝ շատ քիչ լոյս կը թափանձէ ներս. միթէ մարդիկ հոն առողջ չե՞ն ըլլար : Հոն մարդիկ առողջ կ'ըլլան , վասն զի իրենց ժամանակին մեծ մասը դուրսը կ'անցընեն , գիշերները միայն ներսը կը կենան : Դարձեալ այնպիսի տընակներ ընդհանրապէս մեծ ծխահան կ'ունենան , որուն միջոցով օդը միշտ կը փոխուի :

Եթէ կ'ուզես որ տղադ առողջ ըլլայ , թող որ դուրսը խաղայ , աւելի աղեկ է եթէ ստէպ դաշտը տարուի . քանզի դաշտին օդը մաքուր է , քաղքին օդին պէս չէ որ փոշուով և այլ և այլ հոտերով լեցուն է : Շատ աղէկ սովորութիւն է , եթէ ամէն օր բոլոր ընտանիքն անգամ մը դաշտը երթայ իբրև ժամ մը պտտելու : Ո՛րչափ կը գլծամ այն տկար և նեղեալ մանկանց որոնք մութ և անմաքուր տան մէջ կը պահուին , և տխրութեամբ կ'անցընեն իրենց օրերն՝ արևին գեղեցիկ լոյսէն և երկնից առողջարար օդէն զուրկ : Աստուած այս օրհնութիւնները առատապէս տուած է մեզի . տղադ մի զրկեր անոնցմէ :

Կայ բան զոր դուն հաւանականաբար խորհած չես , այսինքն՝ թէ քու մանկանդ առողջութիւնը կախում ունի քու վարմունքէդ .

բայց և այնպէս ասիկա ճշմարիտ է : Զորօրինակ՝ մայր մը շատ կը բարկանայ , և ետքը ծիծկուտայ իր տղուն : Ասկէ քնչ կը հետևի : Մանկան փորը կը ցաւի , շատ կու լայ : Ուրիշ մայր մը շարունակ տրտում և տխուր է . քնչ կ'ըլլայ հետևութիւնը : Անոր ալ մանուկը տկար , լալկան և դժուարաբարոյ է : Այս բաներն քնչու համար այսպէս կ'ըլլան : Վասն զի մօրը զգացումները անոր կաթին վրայ ազդեցութիւն ունին : Սաստիկ բարկութիւն մը այնչափ կը վրնասէ կաթին որ անիկա ուտող տղուն ստամոքսը կ'աւրուի : Եթէ մայրը միշտ տրտում է , թերևս անոր կաթը յայտնի և անմիջական վրնաս մը չընէր տղուն . բայց անտարակոյս այն տխուր զգացումը կ'ազդէ կաթին , և վերջապէս տղուն տկարութեամբ յայտնի կ'ըլլայ վրնասակարութիւնը : Որպէս զի կաթը կատարեալ ըլլայ , պէտք է որ կաթ առող մօրը սիրտը զուարթ ըլլայ , ոչ թէ տրտում և տխուր :

Հիմա , ով այր , քեզի ըսելիք ունիմ : Ըսածս հասկցա՛ր , գիտցա՛ր թէ մօր բարկութիւնը և տրտմութիւնը կաթնկեր մանկան տկարութեան և ցաւոց պատճառ կ'ըլլայ : Մէկզի եկուր , բան մը ըսեմ քեզի . կինդ թող չլսէ : Թերևս կինդ բարկացոտ է . ուրեմն դուն զգոյշ ըլլալու ես որ անիկա չբարկացընես , գոնէ տղուդ

սիրոյն համար համբերէ, մի նեղեր կինդ . եթէ քեզի զարնել անգամ մտաբերէ, դուն հեզ եղիր . մեղմութեամբ ցուցուր անոր իր բարկութեան հետևանքը, թէ երբեմն տղաք մեռած են մինչև անգամ աս պատճառաւ :

Մանաւանդ կ'աղաչեմ, եղբայր, նայէ որ կինդ շատ հոգերով ծանրաբեռնեալ չըլլայ : Երբ անիկա կաթնկէր մանուկ ունի գիրկը, դուն ամէն ջանք ըրէ որ անոր հետ անուշ խօսիս : Անոր սիրտը ուրախացուր, և որչափ հընար է, թող չափաւոր և թեթեւ ըլլան անոր աշխատանքը : Այսպէս ընելով տղադ աւելի աւուղջ, անոր մայրն ալ աւելի երջանիկ պիտի ըլլայ : Քու ջանքդ, համբերութիւնդ, անուշ խօսքերդ ետքը պիտի հատուցուին քեզի . բոլորը, զլուխը՝ տոկոսեօք հանդերձ, պիտի վըճարուի քու երջանկութեանդ աւելնալովը :

Այն մարդը որ իր կինը զանազան հոգերով կը ծանրաբեռնէ անոր տղոցը մանկութեան ժամանակը՝ կամ շատ աղէտ է . և կամ շատ անզգայ և անգութ է, ուստի և անարժան է կին ունենալու : Թող քեզի չըսուի այս խօսքը :

Մնամ սիրով

Խրատես

ՆԱՄԱԿ ԺԵ.

Առ Ծնողս

ՓՈՂՈՅՆԵՐԸ պատող մարդոց երեսները նայէ . անոնց մէջ քանի քանիներ ծաղկի նշան ունին : Շատ անգամ կոյրեր ալ կը տեսնես . ասոնցմէ ալ շատերը ծաղկի պատճառաւ իրենց աչքը կորսնցուցած են . իսկ նոյն ակտեն մեռնողներն աւելի շատ են : Թէպէտ այս ցաւալի բաները կը հետևին ծաղկէ և ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններէ, բայց և այնպէս ծնողք ընդհանրապէս, մանաւանդ այս երկրին ներքին կողմերը, հոգ չեն տանիր իրենց զաւկներն այնպիսի հիւանդութիւններէ հեռի պահելու : Ես տեսած եմ որ ծաղիկ ունեցող տղայ մը դրացիներուն տունները կը տարուի, կամ ուրիշներ իրենց տղաքը կը տանին այն տունը ուր գիտեն թէ ծաղիկ կայ : Այս անհոգութիւնն ընողները կը խորհին թէ պէտք է որ ամէն մարդ ծաղիկ հանէ կանուխ կամ ուշ, և թէ անկէ զերծ մնալու ջանալն անօգուտ է : Կը զարմանամ որ կը դտնուին նաև մարդիկ որոնք կը կարծեն թէ, եթէ մարդ մը իր կենդանու-

Թեան ատենը ծաղիկ չհանէ, գերեզմանին մէջ պիտի հանէ: Այս երկրին մէջ շատերն ազատ պիտի մնային այս ախտէն, եթէ հոս ալ այնպէս հոգ տարուէր, ինչպէս որ ուրիշ երկիրներու մէջ կը տարուի: Ձոր օրինակ՝ Ամերիկացի շատ քիչ մարդիկ կը տեսնես որ իրենց երեսներուն վրայ ծաղիկնշաններ ունին. ունեցողներուն ալ մեծ մասն օտարական են: Իսկ ծաղիկ հիւանդութեան պատճառաւ կոյր եղած մէկը հազիւ թէ կը գտնուի: Բայց հոն ինչպէս կ'ընեն արդեօք: Հոն այսպէս կ'ընեն. Ծաղիկ հիւանդութենէ բռնուողը զգուշութեամբ կը զտեն ուրիշներէն, և ով որ ծաղիկ հանած կամ պատուաստուած չէ՝ այն հիւանդին քովը չերթար. անոր գտնուած փողոցն անգամ կը գոցուի որ անկէ մարդ չանցնի: Հիւանդն առողջանալէն կամ մեռնելէն ետքն ալ անոր անկողինը և բոլոր լաթերը դուրս հանելով կը թաղեն որ ախտին սերմերը չտարածուին:

Բայց ամենէն մեծ միջոցը պատուաստիլն է: Հոն գրեթէ ամէն տղայ իր մանկութեան ատենը կը պատուաստուի. եօթը, ութ կամ տասը տարի ետքը նորէն կը պատուաստուի, և թերեւս անկէ քանի մը տարի ետքը՝ նորէն, որպէս զի միշտ ապահով ըլլայ: Ամէն ծնողաց պարտաւորութիւնն է այս զգուշութիւններն ընել տա-

րափոխիկ հիւանդութեանց նկատմամբ. այս մասին անհոգ ըլլալը մեղք է:

Ո՛րչափ շատ մարդիկ աչտացաւութեան պատճառաւ կ'ոյր կ'ըլլան: Թերեւս քիչերը գիտեն թէ ինչպէս կը տարածուի այս ցաւը: Այս ցաւը կը տարածուի հետեւեալ կերպով:

Աչտացաւ ունեցողին աչքէն կը վազէ հիւթ մը, որուն ամենէն մանր մասը եթէ ձեռքի կամ թաշկինակի քսուելով ուրիշի աչքը մանէ, հոն ալ նոյն ցաւը կը պատճառէ: Ասոր համար է որ աչտացաւ շատ կայ այն տեղեր ուր շատ մարդիկ մէկտեղ կը բնակին. քանզի բազմութեան մէջ այն թունաւոր հիւթը դիւրաւ ուրիշներուն հաղորդուելով, կը տարածուի և կը մնայ: Ապա շատ զգուշութիւն պէտք է:

Յայտնի է թէ չենք կրնար այս նամակներուն մէջ ամէն կարևոր բանի վրայ ճառել. շատ նիւթերու նկատմամբ վերիվերոյ խօսիլ, ուրիշ շատեր ալ բոլորովին զանց ընել կը ստիպուինք: Տղայոց մարմիններուն հոգ տանելու մասին քանի մը խօսք ալ աւելցընելով՝ ձգենք այս նիւթը:

Կան ընտանիք որոնց տղաքը յաճախ իրենց մօրը վրայ կ'երթան անկէ հաց ուզելու. մայրն ալ միշտ կու տայ: Ես ասիկա շատ անգամ տեսած եմ: Այս սովորութիւնն ունեցող ընտանեաց տուները երբ որ երթաս, գրեթէ միշտ կը

տեսնես որ տղաք հաց կ'ուտեն . կանոնաւոր
կերպով ճաշել գրեթէ չեն գիտեր : Ասիկա ֆլա-
սակար է . եթէ մէկ նամակով կարենայի այս
սովորութիւնը փոխել նամակս կարգացողնե-
րուն տուներուն մէջ , շատ ուրախ պիտի ըլլայի :
Ըսի թէ այս սովորութիւնը ֆլասակար է . Բնչ-
պէս ստամոքսին կը ֆլասէ : Մարդս չի կրնար
իր ստամոքսը շարունակ աշխատցընել և ֆլա-
սէ զերծ մնալ : Տղայք շատ անգամ հաց կ'ու-
զեն լոկ զբաղում չունենալնուն համար : Գործ
չունին , խաղալէն ձանձրացած են , և ուրիշ
բան չկայ անոնց միտքը գրաւելու . ուստի կ'ու-
զէն հաց ծամել : Կը տեսնուի որ երբ զբաղմունք
ունին , հաց չեն ուզեր . բայց երբ կէս ժամու
չափ պարապ կը մնան , կը վազեն հաց ուզելու :

Շատ փորձերով հաստատուած է որ զբաղ-
մունք չունեցող հարուստ մարդիկ որ աւելի շատ
կ'ուտեն և կը խմեն՝ քանի մը տարուան մէջ
չափազանց կը գիրնան , և կամ շատ նիհար և
դեղին կ'ըլլան . ասոնց երկուքն ալ վատառող-
ջութեան նշան են : Ես աղէկ կը յիշեմ որ տղա-
յութեանս ժամանակ այն օրերը որ բնկեր չու-
նէի , գործ չունէի և ամէն բանէ ձանձրացած
էի , միշտ կ'ուզէի բան մը ուտել . բայց երբ
զբաղած էի , անօթութիւն չէի զգար . կերակ-
րոյ ժամանակն անգամ կը մոռնայի : Կրնաս շատ

տղաք տեսնել ամէն օր որոնց փորերը չափա-
զանց մեծցած են . անոնք շատ անգամ ցաւ
կ'ունենան , և կամ ծոյլ , թմրած և անասնական
եղած են շատ ուտելէ : Կը յուսանք որ այն դա-
ղափարը այսինքն որ տղան շատ սիրելը անոր
շատ բան կերցնելն ըսել է պիտի վերնայ :

Չեր տանը մէջ թող կանոնաւոր կերպով կե-
րակուր պատրաստուի , և թող ձեր ընտանիքին
ամէն անգամը ճաշու ատեն ուտէ մինչև ցյա-
գուրդ . և որովհետև տղաք բնականապէս ա-
ւելի շուտով կ'անօթենան . անոնց՝ օրը մէկ կամ
երկու անգամ աւելի կրնայ ուտելիք արուել ,
բայց քիչ և կանոնաւոր կերպով : Որոշեալ ժա-
մանակէն ուրիշ ատեն բան մը տալու չէ
անոնց : Եթէ կուլան , փոխանակ հաց կամ ու-
րիշ ուտելու բան մը տալու , անոնց համար հա-
ճելի զբաղում մը գտնելու է , և շուտով կը
մոռնան անօթութիւնը :

Մարդս խող չէ որ իր գործը կամ պաշտօնը
ուտել և գիրնալ ըլլայ : խողի ստամոքս ալ չու-
նի որ կարող ըլլայ շուայտութեան գիմանալ :

Մնամ սիրով

Խրուսնու

ՆԱՄԱԿ ԺԶ.

Առ Ծնողս

Յիտենք թէ մարմնոյ կատարելութիւնը կախում ունի անոր ամէն մասին զօրաւոր ըլլալէն: Երբ ձեռք, ոտք, աչք, ականջ, ամէն անդամ և ամէն զգայարանք պէտք եղած զօրութիւնն ունին, անատեն մարմինը կատարեալ է: Նոյնպէս ալ միտքը կատարեալ է, երբ անոր բոլոր կարողութիւնները պէտք եղածին չափ զօրաւոր են:

Մարմինը կատարելութեան հասցընելու համար քանի մը բան պէտք է, այսինքն՝ սնունդ, վարժութիւն և յաջող կամ նպաստաւոր պարագաներ: Երբ ասոնց մէկը պակաս է, մարմինը չի կրնար կատարելութեան հասնիլ. զորօրինակ երբ կերակուրը պակաս է, միւս բաները որչափ աղէկ ըլլան, մարմինը կը փնասուի: Նոյնպէս երբ օդը գէշ կամ լոյսը նուազ է, փնաս կը կրէ մարմինը, թէև միւս բաներն ի կարգի ըլլան: Նմանապէս, գիցուք թէ սնունդը լաւ և պարագաները նպաստաւոր են, բայց մարմնավարժութիւն չկայ, դարձեալ փնաս պիտի ծագի:

Մարդուս մտքին ալ այսպէս սնունդ, վարժութիւն և նպաստաւոր պարագաներ պիտոյ են անոր աճմանը համար: Մտքին սնունդը գիտութիւնն է, անոր վարժութիւնը մտածութիւնն է, անոր յաջող պարագաներն ալ՝ աղէկ ընկերութեան մէջ բնակիլ, և իր բոլորտիքը խորհրդածելու արժանի բաներ ունենալն է: Յայտնի է թէ աղոց միտքերը զարգացընելու համար պէտք է այս երեք բաներուն հոգ տանիլ: Նախ ըսինք թէ, մարմննոյն պէս միտքն ալ կարօտ է իր սնունդին, այսինքն՝ գիտութեան: Բայց մարմնոյն և մտքին մէջտեղ երևելի տարբերութիւն մը կայ որ սա է. մարմինը կ'աճի և կը զօրանայ ամէն օր նոյն տեսակ կերակուրը գործածելով. բայց միտքը ոչ թէ ամէն օր միևնոյն բանը մտածելով, այլ միշտ նոր նոր գիտութիւն ստանալով կը զօրանայ և կը զարգանայ: Եթէ մարդ մը այսօր նոր բան մը չի սորվիր, այլ միայն երեկուան սորվածը կը կրկնէ, միտքը կանկ կ'առնէ. երէկ ուր որ էր՝ այսօր ալ հոն է և հոն պիտի մնայ, մինչև որ նոր բան մը սորվելով կամ իր գիտցածին վրայ աւելի խորունկ խորհրդածութիւն ընելով նոր քայլ մը առնէ: Ասիկա կ'ընդունիք. անշուշտ ընդունելու էք, բայց զգոյշ եղիք, քանզի ասիկա ընդունելով կործանման հարուածը կը արուի շատ մը հին շէն-

քերու, և կարելի է քու տունդ ալ վրադ փլչի:

Ինչո՞ւ այսպէս կ'ըսեմ: քանզի ասկէ առաջ այս երկրին մէջ դպրոցներ և տղաք կրթելու ուրիշ միջոցներուն շատերն այս զկտրուներին ճիշդ հակառակն էին. և շատերն ալ մինչև հիմա հակառակ են: Տղաք օրէ օր մի և նոյն բաները կը կարդան. և անոնք ալ իրենց չգիտցած և չհասկցած բաներն են, զոր կը կարդան շաբաթներով՝ առանց գիտութիւն մը ստանալու: Եւ ինչ կ'ըլլայ հետեւութիւնը. հետեւութիւնը սա կ'ըլլայ որ տղուն միտքը փոխանակ արթննալու կը թմրի. անանկ որ այնպիսի վարժարաններ գրեթէ տղոց միտքը թմրեցընելու մեքենաներ կ'ըլլան: Ուրախ ենք որ այս երկրին մարդիկն աս բանին նկատմամբ արթննալու վրայ են, և յոյս ունինք որ շատ ժամանակ չանցած պիտի հասկցուի թէ պէտք չէ որ տղաք քանի մը ամիս ա, բ, գ կարդան՝ ամէն օր, ամէն շաբաթ առտուընէ մինչև իրիկուն մի և նոյն դասը կրկնելով:

Եթէ սորվեցընելու կերպը տղոց բնութեանը համաձայն ըլլայ, գիտութիւն ստանալ անոնց անուշ կու գայ, ինչպէս որ կերակուրն անուշ է անօթի եղողին: Մենք բնականապէս կ'ուզենք նոր բաներ սորվիլ: Փոքր տղայ մը սրջափ հետաքրքիր է. շատ բաներու վրայ հարցում

կ'ընէ իր ծնողացը. ասոնք ալ շատ անգամ կը նեղանան և կը պատասխանեն ըսելով. «Ինչո՞ւ ձանձրութիւն կ'ուտաս այսչափ շատ բան հարցընելով»: Բայց ասիկա մեծ սխալմունք է. այսպէս ընող ծնողք չեն խորհիր թէ իրենց ձանձրալի երեցած բաները տղոց համար նոր են, և թէ զանոնք հարցումներ ընելու ստիպողը բնական և գովելի փափաք մըն է: Ո՞վ կ'ուզէ այնպիսի տղայ մը տեսնել որ հետաքրքիր չէ, գիտութիւն ստանալու փափաք չունի, այլ թմրածի պէս կը կենայ: Այսպիսի տղու մը միտքն անշուշտ առողջ չէ: Հետաքրքիր եղողէն շատ յոյս կայ. այնպիսին սրամիտ է, գիւրութեամբ կը սորվի: Բայց այս մասին զգուշութիւն ալ պէտք է. չըլլայ որ տղան անիմաստ կամ չար բաներու նկատմամբ հետաքրքիր ըլլայ: Ուստի ծնողք մեծ խոհեմութեան կարօտ են, որպէս զի օգտակար բաներու գիտութեան առաջնորդեն տղուն միտքը, և այն տեսակ գիտութիւններ հաճելի կերպով ներկայացընեն անոր, Յ.ա.ա. լի է ըսել թէ մարդուս սիրտը չար խորհուրդներու կը գիմէ բնականապէս: Ճամբայ մը կայ որուն մէջ առաջ երթալու կը մղէ զմեզ մեր վատթար բնութիւնը, և ասիկա յանցաւորներուն ճամբան է: Յանցաւորները շատ գիտութիւն կը ստանան, բայց բոլորն ալ չար

և քնասակար գիտութիւն է : Կայ գիտութիւն որ տգիտութենէ աւելի գէշ է : Չար բաներու այս հակամիտութիւնը ծնողաց արդարև շատ դժուարութեան պատճառ կ'ըլլայ . բայց ասոր առջևն առնելու կերպ մը կայ : Կ'ուզե՞ս իմանալ այս կերպը : Թերևս կը կարծես թէ հիմա դիւրին ճամբայ մը պիտի ցուցուի քեզի : Ոչ , ամենևին : Եթէ իմ խրատիս հնազանդիս , պիտի պարտաւորիս մեծ հոգ մը վրադ առնել : Եթէ չես ուզեր ճանչնալ թէ զաւկներդ որ ըստ օրէ բարի կրթութեամբ մեծցընել քու ամէնէն մեծ գործդ է , և թէ չես կրնար միտքդ տալ ստակ շահելու , և թէ ուրիշ գործքեր ոչինչ են բաղդատութեամբ , եթէ կ'ըսեմ ասոնք չես ուզեր ճանչնալ , օգուտ պիտի չըլլայ իմ խրատէս : Եթէ միտք ունիս մէկ բաղկաւ աշխարհը և միւսով զաւկներդ գրկել որ երկուքը մէկտեղ տանիս , անօգուտ է քեզի խրատ տալ , քանզի ըսել է թէ դուն հողիններուն ոսկիներէ աւելի պատուական ըլլալը դեռ սորված չես : Բայց յուսալով թէ աղէկ կերպ մը գիտնալու կարօտութիւնդ կը զգաս , ահա կուտամ քեզի այս խրատը :

Նախ կ'ըսեմ թէ աղօթիւք խնդրէ Սասունժմէ որ զաւկիդ խորհուրդները սրբէ և առաջնորդէ :

Երկրորդ՝ թէ մանկան ձեռքէն բռնած , սիրով , համբերութեամբ և բոլոր հանճարդ բանեցընելով , քայլ առ քայլ զանիկա յառաջ տանիս գիտութեան ճամբուն մէջ : Այլ թէ ինչպէս պարտիս ընել ասիկա՝ ետքը պիտի ջանամ ցուցընել :

Յիմարութիւն և անհաւատութիւն է խորհիլ թէ կարող ես զաւակդ աղէկ կրթել առանց աստուածային օգնութեան : Բայց որովհետև արդէն բաւական խօսած եմ հաւատոյ կարեւորութեանը վրայ , կը խնդրեմ միայն որ այն ըսածներս յիշես :

Հիմա քիչ մ'ալ տղուն միտքը մշակելու վերայ ճառենք :

Հին և շատ հաստատուած սխալ գաղափար մը կայ , ոչ միայն այս երկրին մէջ , այլ և քիչ շատ ուրիշ տեղեր ալ . գաղափար մը որ , դաստիարակութեան հիմերը գրեթէ տակն ու վրայ կ'ընէ : Այս սխալ գաղափարն է կարծել թէ Գասպիարայի-Միւսնի-Գիտութեան ստանալու ճիշդ միայն կը կայանայ : Ասիկայ հիմնական սխալմունք է : Գիտութիւնը միջոց միայն է մբտաւոր և հօգևոր կարողութիւնները զօրացընելու և ի կատարելութիւն յառաջ տանելու , ինչպէս որ կերակուրը մարմնոյն սննդեանը և աճմանը միջոց է : Ուսելը նպատակ չէ , այլ

կ'ուտենք, որպէս զի զօրանանք. նոյնպէս ալ
 դաստիարակու թեան մէջ մեր գլխաւոր նպա-
 տակը գիտութիւն ստանալը ըլլալու չէ.
 դաստիարակութեան բուն նպատակը միտքը զօ-
 րացնելն և գէպ ի կատարելութիւն յառաջ
 տանիլն է: Ուրեմն կ'ըսեմ. մի ջանար որ տղադ
 շատ բան գիտնայ միայն, այլ ջանք ըրէ որ
 գիտութիւն ստանալով և սորվածներուն վրայ
 աղէկ խորհրդածելով իր միտքը զօրացնէ, և
 զգացումները նոյն համեմատութեամբ խորին ու
 բարի ըլլան: Գիտութիւնը միջոց մըն է, ոչ թէ
 վախճան: Մտքին մէջ շատ գիտութիւն դիզել
 անօգուտ է, երբ մտաւոր կարողութիւններն
 անով յառաջ գացած չեն: Շատ մարդիկ կ'ու-
 ղեն բառարան ըլլալ, այնպէս որ ամէն բան ի-
 րենց մտքին մէջ գտնուի. բայց ասիկա լոկ յի-
 շողութեան գործն է. մարդ անով միայն՝ աւե-
 լի վսեմ և կարող անձ մը չըլլար, ոչ ալ միտքը
 խորունկ և դատողութիւնը զօրաւոր կ'ըլլայ:
 Ուրեմն որչափ շատ կը սխալին անանք որ կ'ու-
 ղեն շատ լեզուներ գիտնալ, և շատ ուսմանք
 սորվիլ, սա նպատակաւ միայն որ կարող ըլլան
 ըսել թէ « Գիտենք այն բաները »: Մարդու
 մը մարմնոյ զօրութիւնը և առողջութիւնը ոչ
 այնչափ կերած բաներուն քանակութենէն կա-
 խում ունի, որչափ զանոնք աղէկ մարսելէն և

իր մարմնոյն այլևայլ մասանցը հետ միացնելէն:
 Այսպէս ալ մտաց առողջութիւնը և ուժը կա-
 խում ունի ոչ այնչափ մարդուն ստացած գի-
 տութեան չափէն, որչափ միտքը լաւ կրթուե-
 լէն՝ սորված գիտութեանը վրայ խորհրդածու-
 թիւն ընելու: Մի ուզեր տղուդ մտքին մէջ շատ
 այլևայլ գիտութիւններ դիզել, այլ ուզէ որ
 անիկա ուտէ գիտութիւնը ինչպէս որ հացը կ'ու-
 տէ, և զանիկա մարսելով զօրանայ: Խորունկ
 մտածութիւնը միտքը շատ աւելի կը զօրացնէ
 քան թէ այլևայլ բաներ գոց ընելը: Ապա
 տղուդ միտքը գրգռէ որ խորհի. առանց անոր
 ջանքին սպասելու՝ գիտութիւնը մի յայտներ
 անոր անմիջապէս, այլ անոր փափաքն ու հե-
 տաքրքրութիւնը շարժէ որ ինք փնտռէ: Գի-
 տութիւն ստանալու օգուտը մեծաւ մասամբ
 միտքն անոր վրայ գործածելէն կ'ըլլայ. Եթէ գի-
 տութիւն ստանալու ճամբան շատ դիւրացնես,
 և ամէն բան անմիջապէս յայտնես տղուն, անի-
 կայ իր միտքը շատ չի գործածեր. պատրաստ
 կը արուի անոր, և փնտռելու չի յորդորուիր:

Գիտութեան սրանալու մեծ օգուտը անոր վրայ մտի կե-
 բառութեան մեջն է: Ուրիշ նամակի մէջ ասոր վրայ
 աւելի կը խօսինք:

Մնամ սիրով

Խրսսնու

ՆԱՄԱԿ ԺԷ.

Առ Ծնողս

Եթէ կրնաս տղուդ սրտին մէջ գիտութեան համար բարի փափաք մը կամ ոէր զարթուցանել, շատ մեծ յաջողութիւն է. եթէ չես կրնար, բոլոր ջանքերդ պարապ են : Ուրեմն զգոյշ եղիր որ տղան կարգալ և գիտութիւն ստանալն իբրև բեռ կամ աշխատանք նկատելու չսովորի. այլ իբրև զուարճալի բանի մը՝ ախորժելով հետամուտ ըլլայ իր դասերուն : Ես համոզուած

եմ որ առանց ախորժակի, առանց փափաքի որ-
և իղէ բան սորվելու աշխատիլը վնաս կ'ընէ մշա-
քին, ինչպէս որ առանց ախորժակի զգուելի
բաներ ուտելը ստամոքսին վնասակար է : Եթէ
տղաք ախորժակ չունին սորվելու, զանոնք յան-
դիմանութեամբ և ծեծով սորվելու ստիպելն
անօգուտ է. եթէ ուսումը չես կրնար սիրելի ընել
անոնց, մի յուսար թէ բռնութեամբ կարող պի-
տի ըլլաս զանոնք գոհացուցիչ կերպով կրթել :
Փնտռենք, տեսնենք թէ այս հաճելի կերպն
ինչ է : Դիցուք թէ հինգ կամ վեց տարեկան
տղու մը կարգալ պիտի սորվեցընես. ինչպէս
կրնաս ընել որ անիկա սորվելու պարապի
առանց ձանձրութիւն զգալու :

Նախ՝ տղան քովդ մի պահեր որ գիրերն « էն
մինչև ֆքանի մը անգամ կրկնէ. բոլոր այբու-
բենն ալ մէկէն մի ցուցըններ անոր. եթէ այս-
պէս ընես, տղան անտարակոյս պիտի խորհի թէ
բոլոր այն գիրերը սորվելու համար շատ աշխա-
տելու է, և տեսնելով որ գիրերը շատ են, դժ-
ուար կը համարի զանոնք միտք առնել : Ուստի
«ը միայն ցուցուր անոր, և անմիջապէս մի
ըսեր անունը. ցուցուր միայն ձևը, երեք ակ-
ռայ ունենալը, ևն, և ապա ըսէ գիրին անու-
նը, տղուն ալ ըսել տուր սա կերպով հարցընե-
լով. «Այս գիրը «չէ է, ինչ է, ըսէ տեսնեմ» :

Տղան պիտի ըսէ՝ «Ա,բ է» : — «Ուրեմն ուրիշ
 « մը կրնամ գտնել այս երեսին վրայ . փնտռէ » :
 Տղան կը փնտռէ , և ուրախութեամբ կը գտնէ
 « մը . ետքը ուրիշ մ'ալ փնտռել տուր . շուտով
 ան ալ կը գտնէ ուրախութեամբ : « Ի՞նչ է ա-
 նուհը » , հարցուր նորէն : Տղան պիտի ըսէ ,
 « Ա,բ է » : Անատեն ըսէ անոր . « Ահա « մը կը
 շինեմ քեզի » . և իսկոյն թուղթի կտոր մը առ-
 ու մկրատով « մը ձեացընելով անոր տուր : Տղան
 կ'առնէ զարմանալով , կը նայի անոր , գիրքին
 մէջ « մը կը փնտռէ , և գտնելով կը բազդատէ
 զայն թուղթէ « ին հետ . և ապա թուղթ ու-
 զելով ինք ալ կը ջանայ « եր շինելու մկրատով :
 կը տեսնեն որ այս կերպը ազուն միտքը և սիր-
 տը պիտի գրաւէ . թէպէտ դասը հինգ բոլէ
 հազիւ տեսց , բայց պիտի չմոռցուի : Ուստի
 ալ մի երկնցըներ դասը , աղան թող որ երթայ
 խաղայ . անտարակոյս պիտի վազէ իր փոքրիկ
 ընկերներուն քով՝ նոր ստացած գիտութիւնն
 անոնց իմացընելու : Անոնց պիտի ըսէ . « Ես
 կրնամ « գտնել այս գիրքին մէջ » . պիտի փնտ-
 րէ , և ամէն անգամ որ կը գտնէ , ուրախու-
 թեամբ պիտի գոչէ :

Նոյնպէս ուրիշ երկու գիր ալ սորվեցուր ա-
 նոր , զորօրինակ ջ և ռ . միայն զանազան հը-
 նարքներ գործածէ որ զանոնք յիշէ . յետոյ

ցուցուր անոր այն երեք գիրերով բառ մը շի-
 նել , ինչպէս՝ ջ , ռ , ռ , ծառ : Այս բանը թե-
 րեւս իր խաղերէն աւելի զուարճալի պիտի
 գայ ազուն . բայց ամենևին թող չյոգնի ասով :
 Այս կերպով շուտով թէ բոլոր գիրերը պիտի
 սորվի , և թէ միտքը պիտի գրգռի և արթնայ :

Ես չեմ ուրանար թէ աղան պարտի ջանք
 ընել , և մեծ ջանք ընել որևիցէ բարի և օգ-
 տակար ուսման մը մէջ յառաջ երթալու .
 միայն կրսեմ թէ պարտի այս ջանքն ընել այն
 ուսմանց սիրոյն կամ իր սրտին փափաքին հա-
 մար , ոչ թէ ստիպմամբ : Տղան թող չաշխատի
 չեմ ըսեր . թող աշխատի , այլ ինչպէս որ որ-
 սորգն իր որսը բռնելու կ'աշխատի , ինչպէս որ
 ազահը կ'աշխատի ստակի համար , աղան այն-
 պէս թող աշխատի յօժարութեամբ և եռանդ-
 եամբ , Ըսած եմ թէ մենք արդէն ի բնէ մեծ
 փափաք ունինք բան սորվելու , ուստի գի-
 տութիւն ստանալը հաճելի ընելու համար
 պէտք է միայն որ սորվելու կերպը բնական
 ըլլայ , բայց ինչպէս կրնայ բնական և
 հաճելի ըլլալ , երբ աղան օրը երկայն ժամե-
 րով գպրոցին մէջ բանտարկուած կը ստիպուի
 շարունակ երեքալով կրկնել « Էլիֆ , մէրթէք
 կիպի . պէ , թէքնէ կիպի . փէ , օնա պէնդէր »
 և այլն , կամ Արաբերէն և կամ գրաբար Հայե-

րէն կարգալ միայն կարդալու, ոչ թէ հասկընալու համար: Ասիկա չոր և անհամ սղոցած (թէստէրէ թօղու) ուտելու պէս է:

Հիմա սորվելու բնական և հաճելի կերպ մը ցուցնեմք քեզի: Համարելով թէ տղադ այսպիսի բաներ կարդալու կարող եղած է, ենթադրենք թէ անիկա Աստուածաշունչէն կը կարդայ, զորօրինակ Ծննդոց Գ. գլխուն առաջին տունը՝ «Ե-Տէր Աստուծոյ բաժնի քաջութիւնը քաջաներէն աւելի խորամանկ էր զքեզ»: Հիմա հարցուր տղուն: «Օձ մը տեսած ես բնաւ: Դիցուք թէ տղան «Տեսած եմ» ըսելով պատասխան կուտայ: Ան ատեն սկսէ անոր խօսիլ օձի վրայ. «Շատ տեսակ օձեր կան. ոմանք վոքք են, ոմանք մեծ. կան նաև այնչափ մանրեր որ աչքով չես կրնար տեսնել, և կան ջերմոցի (սուպայի) մը խողովակէն (պօրու) աւելի մեծեր, որ կարող են մարդ մեռցնել. ասոնք կրնան դառնուկի մը ամբողջ մարմինը կլլել: Կան թունաւոր օձեր ալ. ասոնց խայթուածքը մարդուս շատ վտանգաւոր է»: Ասոնք ըսելէն ետքը հարցուր տղուն թէ «Օ՞ն բառն ինչպէս կը գրուի, ց ո՞վ թէ չ ով»: Դիցուք թէ տղան կ'ըսէ, «Չեմ գիտեր»: Դուն անոր սորվեցուր ըսելով. «Նայէ, տղաս, քեզի ցուցնեմք, օձ՝ չ ով կը գրուի ոչ թէ ց ով: Կը տեսնես որ չ քիչ

մը օձի ձև ունի, այսինքն ծուռումուռ է»: Յետոյ առ ուրիշ բառ մը, զորօրինակ Խորամանկ բառը, և հարցուր. «Գիտե՞ս ինչ ըսել է Խորամանկ բառը որ կարդացիր»: — «Չեմ գիտեր»: — «Օձն ինչպէս կը վարուի, երբ կը վազէ. ձայն կը հանէ՞ թէ ոչ»: — «Չայն չի հաներ»: — «Ճամբուն վրայ համարձակ կը պտտի թէ ծածուկ կերպով խտտերու և ուրիշ բաներու տակ»: — «Ծածուկ կերպով»: — «Աղաւնւոյ պէս բնութիւն ունի»: — «Ո՛չ, բնաւ»: «Ասոնց երկուքին մէջտեղ ինչ տարբերութիւն կայ»: — «Շատ մեծ տարբերութիւն կայ»: — «Ի՞նչպէս»: — «Աղաւնին բարի և միամիտ է. իսկ օձը, չեմ գիտեր ինչպէս ըսեմ, անոր բոլորովին հակառակն է. գողի պէս է, կը պահուի, կ'ուզէ մեզ խաբել ու զխասել»: — «Հասկըցայ, ըսել կ'ուզես թէ շատ Խորամանկ է»: — «Այո՛, ճիշդ այնպէս է»:

Տես թէ տղան որչափ հասկցաւ հիմա իր կարդացածը, և ինչպէս քաղցր եղաւ անոր այս տեղեկութիւններն ստանալը:

Կամ դիցուք թէ Աւետարանէն կը կարդայ Յիսուսի ծննդեանը՝ հովիւներուն յայտնուելուն վրայով, Ղուկ. Բ. 8: «Ե- ան որքա՞ն հովիւներ կային որոշի մեջ կեցած, որոնք երեսն հոգիբանս քիչբոսան պահ պանուխանը կ'ընէին»: —

Ասիկայ պարզ համար մըն է բայց և այնպէս տղոց շատերը կարգացած ատեննին, կարելի է չեն խորհիր թէ միտքն ինչ է, միայն կը խորհին թէ պէտք է իրենց համարը կարգալ, ան ալ անհոգութեամբ կ'ընեն բառերուն կէսը սխալ ըսելով: Ասոր պէս աշակերտի մը հարց ու փորձ ընելով կ'իմանաս թէ ընաւ գաղափար մը առած չէ համարէն: « Ի՞նչ էր կարգացածը », կը հարցընես, ան ալ « Չգիտեմ », կը պատասխանէ. « Ո՞վ կար դաշտին մէջ կեցած », կը հարցընես, դարձեալ, « Չգիտեմ », կըսէ: « Հովիւներ կային » կ'ըսես, « բայց ի՞նչ կ'ընէին դաշտին մէջ »: « Չգիտեմ ». նորէն կը պատասխանէ: Բարեկամներս, ի՞նչ կը խորհիք այսպիսի դաստիարակութեան վրայ. մեզք չէ՞ խօսքեր, և մանաւանդ Աստուծոյ խօսքերը այնպէս անհոգութեամբ կարգալ սորվեցընել:

Աւելի աղէկ ճամբայ մը ցուցընեմ. տեսնենք որչափ տարբեր է, երբ որ տղաք ոչ միայն կարգալ սորված են, այլև ուշադրութիւն ընել: Գիրքերը թող գոցուին և վարժապետը հարցում ընէ այսպէս բոլոր դասին. « Աս համարը ի՞նչ կը պատմէ. ձեզմէ ո՞վ կրնայ ըսել »: « Ես կրնամ », կ'ըսեն քանի մը տղաք: « Շատ աղէկ, դուն ըսէ Առաքել »: « Հովիւներուն վրայով է », կըսէ Առաքել. « Բարի, բայց հո-

վիւներուն վրայով ի՞նչ բաներ կ'ըսէ, Յովհաննէս »: — « Կ'ըսէ թէ իրենց հօտերուն կը նայէին », կը պատասխանէ Յովհաննէս: — « Յորե՞կ էր, թէ գիշեր », կը հարցընես. ամէնն ալ « Գիշեր », կ'ըսեն: — « Բայց ո՞ւր էր որ իրենց հօտերուն կը նայէին »: — « Դաշտի մէջ », կը պատասխանեն: կը տեսնես որ աս տղաքը համարին ամէն խօսքը հասկցած են, Հիմայ անոնց օգտին համար կրնաս խօսակցութիւնը շարունակել այսպէս. — « Գրիգոր, ի՞նչ կը խորհիս, հովիւներն ինչո՞ւ գիշերը դաշտն էին. հովիւներ գիշերը կարածեն իրենց ոչխարները »: — « Ոչ », կ'ըսէ Գրիգոր. — « Չանոնք ի՞նչ կ'ընեն ուրեմն գիշերը »: — « Քաղաքը կը բերեն զանոնք »: — « Բայց երբոր քաղաքը հեռու է, ի՞նչ կ'ընեն »: — « Երբեմն շէնքի կ'ըլլայ, հոն կը տանին կը փակեն գիշերը »: — « Շատ աղէկ հաւանական է որ ան դաշտերուն մէջ փարախներ կային ոչխարներուն համար. բայց ինչո՞ւ պահպանութիւն կ'ընէին գիշերը. ինչո՞ւ չէին պառկեր քնանար »: Ամէն մէկը լուռ կենալով կը խորհի. վերջապէս մէկը կ'ըսէ թէ « Գուցէ գողկուգայ », ուրիշ մըն ալ կ'ըսէ թէ « Գուցէ գայլ կուգայ »: — « Շատ աղէկ խորհեցաք, ճշմարիտ է. բայց ուրիշ գաղան չկայ գայլէն ի զատ որ կրնար գալ ոչխարները մեռցընել »: — « Այո, արջ կայ », կ'ըսէ

մէկը , « եւ առիւծ » կըսէ ուրիշ մը , « և շուն » կ'ըսէ ուրիշ մը :

« Շատ աղէկ , հիմայ դուն կարդայ , Եփրեմ » . Եփրեմը կը կարդայ , « Եւ ահա Տերոյն հրեշտակէ անոնց վրայ իջաւ ու Տերոյն փառք անոնց բուրբոյնը ծագեցաւ » ևն :

Կրկին հարցում ընելով կ'ըսես , « Հովիւները ընդհանրապէս ի՞նչ վիճակ ունին , հարձուստ են , թէ ոչ » : — « Խեղճ են , » կ'ըսեն բոլոր տղաքը : — « Ի՞նչ տեսակ հանդերձ կը հագնին » . — « Շատ հաստ » , կ'ըսէ մէկը , — « Եւ պատուած » կ'ըսէ ուրիշ մը , — « Եւ աղտոտ » , կ'ըսէ ուրիշ մը . — « Երբեմն ալ ոչխարի մորթը հանդերձ կը շինեն , բուրգը վրան » : — « Ո՞վ երևցաւ այսպիսի խեղճերուն » կը հարցընես . — « Տէրոյն հրեշտակը » , կ'ըսեն , և ի՞նչ յայտնուեցաւ » : — « Տէրոյն փառքը » , կը պատասխանեն , — « Շիտակ ըսիք , բայց ի՞նչ զարմանալի բան է որ ան խեղճ , աղքատ հովիւներուն երևցաւ : Բայց Աստուած խեղճ մարդն ալ կը պատուէ , Բնաւ եղած չէ՞ երևելի մարդ որ , իր երիտասարդութեան ատենը հովիւ էր » : — « Եղած է , Դաւիթ հովիւ էր » , կ'ըսէ մէկը , — « Յակոբն ալ » կ'ըսէ ուրիշ մը , ևն :

Այսպիսի կերպեր գործածելով որչա՛փ տարբեր բան մը կ'ըլլայ կարդալը , միտքը որչա՛փ կարթնցընէ :

Այս կերպով կարդալ սորվող տղան , փոխանակ ատելու իր գիրքը և անկէ զգուելու , պիտի փափաքի մանաւանդ և հետամուտ պիտի ըլլայ ուսման և կրթութեան . այնպէս պիտի վազէ կարդալու , ինչպէս որ սովորաբար խաղալու կը վազէ : Եթէ այս կերպն ընդունուի և ընդհանուր ըլլայ , դաստիարակութեան մէջ արդարև մեծ յեղափոխութիւն մը պիտի ըլլայ այս երկրին մէջ :

Կը ցաւիմ ըսելու թէ հոս ամենէն աղէկ համարուած դպրոցներուն մէջ տակաւին սա գաղափարը կայ թէ ուսմունք սորվիլ այս ինչ կարգով ըլլալու է . և թէ ով որ այն կարգով կը կարդայ մինչև ընթացքին վերջը՝ դաստիարակուած է : Զորօրինակ՝ կը կարծուի թէ ամէն տղայ այս ինչ ժամանակ քերական և հեգերէն կարդալու է շարունակ , անկէ ետքը Սաղմոս և Նարեկ , և տղուն յառաջադիմութիւնը կը չափուի այս կանոնով : Բայց շատ աղաք կան որոնք այս ընթացքը կատարած են , և կրնան մեծ վարժութեամբ և արագութեամբ կարդալ , սակայն եթէ ասոնցմէ մէկուն գիրքէ մը , զորօրինակ՝ Նոր Կտակարանէն կարճ և պարզ պատմութիւն մը կարդալ կուտաս , և ապա գիրքը գոցելով անոր կը հարցընես թէ կարդացածն ի՞նչ էր , ի՞նչ նիւ-

Թի վրայ էր, ինչ բաներ կը պատմէր, ամենեւին պատասխան մը չի կրնար տալ, բնաւ դադար մը չունի կարգացածին վրայ, քանզի հասկցած չէ: Ասիկա շատ ցաւալի է:

Ինչ է պատճառը որ վարժապետներն այնպէս անփոյթ և անհաւատարիմ են իրենց պաշտօնին մէջ, և տղոց կրթութիւնն այնչափ սխալ և պակասաւոր է: Ինծի կ'երևի թէ այս ամենայն անտեղութեանց պատճառն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ծնողաց անհոգութիւնը: Ծնողք իրենց զակրները դպրոց կը խրկեն անոնցմէ ազատուելու համար. անոնց կրթութեանը չեն խառնուիր, չեն հարցըններ և չեն վնասուեր թէ անոնք դպրոցին մէջ ինչ և ինչպէս կը սորվին: Վարժապետները գիտնալով և տեսնելով թէ ծնողք հոգ չեն ըներ, իրենք ալ անհոգ կ'ըլլան, չեն աշխատիր տղոց օգտին համար, դասերը, չեն մեկններ, կ'ուզեն որ իրենց գործը գիւրին ըլլայ. տղաք սորվին կամ չսորվին ամենեւին անոնց փոյթ չէ: Այսպէս անոնց վարժապետութիւնը լոկ անկենդան արարողութեան պէս բան մըն է: Այս անպատեհութիւնը բնաւ պիտի չվերնայ մինչև որ ծնողաց արթնութիւնը չհալածէ շարունակ ծոյլ և իրենց պաշտօնին մէջ անհաւատարիմ վարժապետները:

Մնամ սիրով

հրսսու

ՆԱՄԱԿ ԺԸ.

Առ Ծնողքս

Մտքի մշակութեան վրայ ճառելով՝ կարգալու նկատմամբ բաւական բան ըսի, և կը վախնամ թէ սխալ դադար մը տուած ըլլամ, այսինքն՝ թէ դաստիարակութիւնը բոլորովին կարգալու մէջ է: Ամենեին այսպէս չէ: Արդարև կարգալը շատ մեծ բան է, բայց միաքը մշակելու ուրիշ շատ միջոցներ կան: Առած մը կայ թէ շատ կարգալը մարդուս խելքը կը փնասէ. և արդարև կան անձինք որոնք գիրքերու այնպէս կը յարին որ իրենց բոլորաիքը եղող իրողութիւնները չեն ըմբռներ, չեն հասկնար, և ուրիշները կը խնդան անոնց յիմարութիւններուն վրայ:

Արդ՝ այն գիտութիւնը որ մարդը չի պատրաստեր իր գործը կատարելու՝ քիչ օգուտ ունի: Ուրեմն աշխատէ որ տղուդ դատողութիւնը զօրանայ, այնպէս որ կարող ըլլայ շատ բաներու վրայ տեսութիւն ունենալ, բարդատութիւն ընել և հետևութիւն հանել: Տղոց վրայ միշտ դատողութեան պակասութիւն կը

տեսնուի, անոր համար մարդ մը որ աղէկ դատողութիւն չունի՝ որպէսզի կ'ըսուի: Տղայ մը չի կրնար ինքզինք հոգալ, չի կրնար գործ տեսնել. անոր նեցուկը իր ծնողքն են. շատ անգամ շփոթութեան մէջ ինչպիսիք անոնց կը դիմէ, անոնց կը հարցընէ թէ ի՞նչ ընելու է. չուզէր անկախ ըլլալ. կը խորշի ինքզինք հոգալէ:

Ի՞նչ միջոց գործածելու է ուրեմն որ տղուն դատողութիւնը զօրանայ: Ես համոզուած եմ որ շատ օգտակար է երբեմն երբեմն, կամ շարունակ, գործքեր կամ խնդիրներ բուրովին տղուն թողուլ, որ ինք տեսնէ այն գործքերը կամ լուծէ այն խնդիրները. եթէ սխալի, թող սխալի, այն կերպով պիտի սորվի: Զորօրինակ քիչ մը ստակ կու տաս տղուդ, և անոր կ'ըսես. « Ինչ որ կ'ուզես ըրէ այս ստակը »: Տըղան ստակն ընդունելով կ'ուրախանայ, և կը սկսի խորհիլ թէ ի՞նչպէս ծախք ընէ. բայց որչափ կը խորհի՝ այնչափ կը շփոթի. կու գայ կը հարցընէ « Հայրս, ի՞նչ առնեմ »: — « Գուն գիտես », կը պատասխանես « Ինչ որ կ'ուզես՝ առ »: Վերջապէս տղան շաքար կ'առնէ և կ'ուտէ: Հետեւեալ օրն անոր կը հարցընես. « Տղաս, ստակդ ի՞նչ ըրիր »: — « Շաքար առի, կերայ »: — « Ուրախ ես որ այն շաքարն

առիր »: — « Ոչ, ամենևին »: — « Հիմա, տըղաս, բան մը ըսեմ քեզի, երբ նորէն քիչ մը ստակ ունենաս, զմեզին մը կամ ուրիշ օգտակար բան մը առ, ոչ թէ այնպիսի չնչին բան մը որ ժամ մը չի տևեր »:

Իմաստուն ծնողք այսպէս պիտի ընեն. շատ բաներ տղոց դատմանը պիտի թողուն, և թոյլ պիտի տան որ անոնք խորհելով, բաղդատելով որոշում ընեն, թէ և յաճախ սխալին. սխալելով պիտի սորվին և իմաստուն ըլլան: Աստուած մեզի հետ այսպէս կը վարուի. անհատներ, ընկերութիւններ, եկեղեցիներ՝ մեծամեծ սխալումներ ընելով աւելի աղէկ դատողութիւն կը ստանան: Տղաք այս կերպով կրնան իրենց մանկութեան ժամանակը բաւական իմաստուն ըլլալ: Նիւ Եօրք կամ Լոնտոն գտնուող եօթը, ութ կամ տասը տարեկան խեղճ տղաք որ լրագիր կը ծախեն կամ կօշիկ կը ներկեն՝ զարմանալի կերպով սրամիտ կ'ըլլան իրենց ապրուստը շահելու, և այն մասին չափահաս մարդոց դատողութիւնը կը ստանան:

Ես ճանչուող մը ունէի որ ընդարձակ գործի տէր ըլլալով իր տղոցն ալ կը սորվեցընէր այն գործերը տեսնել. և ի՞նչպէս կը սորվեցընէր: Գործ կը յանձնէր անոնց. մէկն իր հօրը գործը կը տեսնէր, երբ անիկա դուրսերը կը պատէր.

մէկն ալ, թէև պզտիկ էր, զատ խանութ մը
 ունէր ուր ալիւր, շաքար և շատ բաներ կը
 ծախէր. հայրն այս խանութը և ապրանքն ա-
 նոր յանձնած էր, որ անիկա սխալելով կամ
 յաջողելով, մնաս կամ շահ ընելով սորվէր այն
 գործն ընել: Այն մարդուն տիկինն ալ նոյն
 կերպով կը վարուէր իր աղջիկներուն հետ: Ա-
 նոնք տանն ամէն տեսակ գործը կը սորվէին,
 և անկէ զատ ամէն աղջիկ իրեն յատկացեալ
 սենեակ մը ունէր, որուն կարգադրութեանցը
 համար ինք էր պատասխանատու, և մայրը կը
 պահանջէր որ իւրաքանչիւրը իր սենեակն ա-
 ղէկ նայէր: Այսպէս այն աղջիկները սորվեցան
 կոկիկ ըլլալ. քանի որ ամէն մէկը կը զգար թէ
 սենեակն իրենն էր, և թէ իր պատիւն անոր
 բարեօք կարգադրութենէն կախում ունէր,
 անշուշտ կը ջանար մեղադրելի չըլլալ այս մա-
 սին: Տեսնուեցաւ նաև որ այն ընտանիքին մէջ
 շատ գործունէութիւն, շատ խելացութիւն և
 աղէկ դատողութիւն կար: Անտարակոյս այս-
 պէս պիտի ըլլայ ուր որ տղաք պատասխանա-
 տուութեան տակ ըլլալով՝ իրենց խելքը կը
 բանեցընեն գործ մը աղէկ կերպով տեսնելու:
 Շատ աղէկ բան է. երբ հասարակ գործեր
 միջոց կ'ըլլան տղոց միտքը բանալու և զանոնք
 կարող ընելու: Իմ խորատս աս է որ տղոց

կամ աղջիկներուդ ամէն մէկուն իր մեծու-
 թեանը և կարողութեանը համեմատ գործ մը
 յանձնես. զորօրինակ՝ սենեակ մը կամ պար-
 տէզին մէկ մասը հոգալ, կամ խանութի գոր-
 ծին կամ կերակրոյ նայիլ: Ինչ որ ըլլայ գործը,
 թող տղան զգայ թէ իրն է այն, և թէ պար-
 տի ջանք ընել յաջողելու: Երբ տղան այն մէկ
 գործը կատարելապէս կը սորվի, ուրիշ աւելի
 դժուարին գործ մը յանձնէ անոր. երբ անոր
 ալ կը յաղթէ, ուրիշ մը, մինչև որ տղան գոր-
 ծերուդ բոլոր շրջանը կատարէ, և ամէն կա-
 բելուր բան գիտնայ: Շատերն այսպէս չեն ը-
 ներ. իրենց տղոցը մեքենայի պէս գործել կու
 տան. միշտ անոնց կը սորվեցընեն ըսելով թէ
 այս ինչ կամ այն ինչ կերպով ընելու են:
 Գործն անոնց չեն յանձներ. թող չեն տար ա-
 նոնց իրենց խելքը գործածել, և հետևապէս
 այն տղաք սովորութեամբ կամ ունակութեամբ
 միայն կը գործեն, և ամէն բան ճիշդ հին կեր-
 պին պէս կ'ընեն՝ առանց խորհելու, կամ աւե-
 լի աղէկ կերպ մը փնտուելու: Լաւ է որ տղադ
 քաջալերես խորհելու թէ արդեօք չի կրնար
 աւելի աղէկ կերպ մը գտնել այն գործն ընելու:
 Ես տարակոյս չունիմ որ աւելի ընտրելի է
 գործի մը մէջ շատ անգամ սխալել մեր խելքը
 գործածելով և ջանք ընելով շիտակ ճամբան

գտնելու, քան թէ ամէն ժամանակ շիտակ ընել այն գործը, բայց միշտ ուրիշի պէս գործելով՝ առանց խորհելու, առանց մեր դատողութիւնը բանեցրնելու: Գործը թող միջոց ըլլայ մտաւոր մշակութեան:

Տղոց մտաւոր կարողութիւնները յառաջ տանելու ուրիշ երևելի միջոց մը կայ, այն է՝ չափահաս և խելացի մարդոց ընկերութիւնը: Բնականապէս՝ երբ մեր ընկերներն, իրենց մտաւոր որպիսութեանցը նայելով, մեզի պէս են կամ մենէ վար, չեն կրնար միջոց ըլլալ մեզ յառաջ տանելու. քանզի աւելի վսեմ, աւելի խորունկ, աւելի ազնիւ բաներ չեն մտածեր քան որչափ մենք կը մտածենք, ուստի և այսպիսի բաներ մեզի չեն կրնար հաղորդել: Բայց երբ մենէ աւելի իմաստուն մարդոց հետ ընկերակցութիւն կ'ընենք, անոնց խօսքերը միշտ մեր միտքը կը գրգռեն աւելի բարձր խորհուրդներու ձկտելու: Տղաք ալ այսպէս են. չափահաս և ծանրաբարոյ մարդոց ընկերութիւնը շատ օգտակար է անոնց: Այս պատճառաւ է որ այսպիսի ընկերակցութիւն վայելող տղաք՝ իրենց տղայութեան ժամանակն իմաստուն կ'երևան, այնպէս որ ուրիշները կը հարցընեն թէ ինչպէս եղաւ որ այս տղան այսչափ բան գիտէ, գիտուն մարդու պէս կը խօ-

սի: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ այսպիսի տղաք ի բնէ շատ խելացի են. բայց հաւանական է թէ անոնց այնպէս իմաստուն երևնալուն պատճառն՝ անոնց անձնական հանճարեղութիւնը չէ, այլ անոնք իմաստուն մարդոց հետ ընկերակցութիւն ընելով այն վիճակին հասած են:

Մի կարծեր թէ մեծ, կարևոր և վսեմ խորհուրդներ տղուդ հասողութենէն բոլորովին վեր են, և թէ անիկա խաղալով և չնչին բաներու վրայ մտածելով միայն զբաղելու է. բարձր և վսեմ խորհուրդներ կրնան շատ ազդել տղու մը մտքին: Ես աղէկ կը յիշեմ թէ, երբ տասը տարեկան էի, իմ ծնողացս ծանօթները երբեմն մեր տունը կու գային, և ձմեռուան երկայն իրիկունները նստելով այլևայլ ուսումնական և կրօնական բաներու վրայ կը խօսակցէին. ես ալ բոլորովին արթուն ըլլալով կը նստէի մտիկ կ'ընէի զարմանալով այն բաներուն վրայ, թէ և անոնք չէին գիտեր իմ խորհուրդներս: Շատ անգամ երբ անոնք աստեղագիտութեան վրայ խօսելով, տիեզերաց ընդարձակութիւնը կը պատմէին, և արեգական ու աստղերուն մեծութիւնը և անոնց շարժումները կը նկարագրէին, սարսափ մը կու գար վրաս, և կը դողայի այն վսեմ խորհուրդներով:

Գրեթէ կրնամ ըսել թէ այն տեսակ խօսակցութիւններն ընկերներու հետ զուարճանալէ աւելի հաճելի կը համարէի, և հիմա կը զգամ թէ անոնք որչափ օգտակար եղան ինձի :

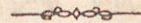
Բայց շատ անգամ կը պատահի որ, երբ այնպիսի բաներ կը խօսուին, ծնողք կ'ըսեն տղուն. « Գնա պառկէ, տղաս ». և տղան տրտմելով կ'երթայ, Ասիկա սխալ է. երբ տղան ուշադիր է, և կ'ուզէ մտիկ ընել, թող տուր որ ունկընդիր ըլլայ : Սա ալ կ'ըսեմ. եթէ իմաստուն, առաքինի, ծանրաբարոյ ծանօթ մը կամ բարեկամ մը ունիս, տղուդ օգտին համար շատ անգամ զանի տունդ հրաւիրէ, որ անոր խօսակցութիւններովը տղուդ միտքն արթննայ և զարգանայ : Այն բարեկամին մի ըսեր թէ նպատակդ այս է. տղուդ ալ մի ըսեր. բայց անիկա թող սորվի այնպիսի ընկերութիւններ սիրել : Ուրիշ բան մ'ալ ըսեմ. թող քու խօսքերուդ նիւթերը մանաւանդ այն տեսակ ըլլան որ տղադ անոնցմէ օգուտ քաղէ :

Այս խրատներուն որչափ հակառակ է անոնց ընթացքը որոնք օգտակար խօսակցութիւն չունին իրենց տուներուն մէջ, այլ միայն խնդալ, պարել, անվայել կամ պարապ պատմութիւններ ընել, հանդերձներու և կամ դրացիներու թերուածանցը վրայ խօսիլ գիտեն : Այսպիսի

տան մը մէջ ծնած և սնած տղայ մը ինչպէս կրնայ երբէք վսեմ կամ մարդու արժանի խորհուրդ կամ գաղափար ունենալ : Ես անոնցմէ չեմ որոնք կը կարծեն թէ խնդալը մեղք է. խընդալու զուարճանալու ժամանակ կայ. բայց երբ որ ուրիշ բան չկայ տան մէջ միայն խնդալ զուարճանալ, բողբոլին անշահ բան մը կ'ըլլայ, ոչ մտքին, ոչ հոգիին օգուտ կ'ընէ : Ասկէ ի զատ բազում տուներու մէջ սովորական խօսակցութիւնները չէ թէ միայն անշահ այլ խիստ վնասակար են, թէ մտքին թէ հոգիին. ան տեսակը հեռացուր քու տունէդ :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՈՒ

ՆԱՄԱԿ ԺԹ.

Առ Ծնողս

Սիրելի բարեկամներս, երբ գրելը ձեռքս կ'առնեմ՝ տղայոց դաստիարակութեանը նկատմամբ դաղափարներս քիչ մ'աւելի յայտնելու, այնքան խորհուրդներ կը ծագին մտքիս մէջ, այնպիսի վսեմ նիւթեր կը ներկայանան ինձի, և սիրտս այնպէս կը շարժի, որ չեմ կրնար զգացումս յայտնել:

Սովոր ենք փնտռել թէ մարդուս միտքն ինչպէս կրնայ ծաղկիլ, յառաջ երթալ, կարող և ընդունակ ըլլալ: Բայց ասիկա ինչո՞ւ համար դժուարին խնդիր մ'ըլլայ: Ամենակարող միտք մը մեզ ստեղծեց, և մեր մտաւոր կարողութիւնները մեզի տուաւ. մեր հունաւոր միտքն անոր անհուն մտքին փոքրիկ պատկերն է: Նոյն անհուն միտքն է որ հաստեց մեր բոլորտիքը աստուածային անհաս իմաստութեան և զօրութեան նշաններով լեցուն եղող այս անբաւ տիեզերքը: Հոն անթիւ առարկաներ կան մարդուս միտքը բանալու, յառաջ տանելու և բարձրացընելու: Երկինք զիշեր ցորեկ Աստուծոյ փառքովը կը փայլի, և երկիրս միշտ կը

յայտնէ ստեղծողին խորհուրդները: Աստուած լեռները, դետերը և ծովը, կանանչ դաշտերը և խիտ անտառները, թռչնոց քաղցր դայլայլիկը և ծաղկանց գեղեցկութիւնը, ահագին ամպերը, ահեղ որոտմունքը, չնաշխարհիկ ծիածանը և ասոնց նման բազմաթիւ բաներ մեր չորս կողմը դրած է մեր մտքին վրայ ներդրծելու, մեր խորհուրդները բարձրացընելու: Ահա Աստուած մեր վարժապետն է, և տիեզերքը մեր վարժարանը. ինչ զարմանալի վարժարան է: Եթէ երբէք ըստ արժանւոյն մտածենք մեր շուրջը գտնուող բնութեան սքանչելեաց վրայ, մեր միտքը հարկաւ պիտի մշակուի: Այո, կ'ըսեմ, եթէ լեռներու մէջ բնակող գեղացի մը կայ որ իրօք այսպէս մտածել և իր միտքն այսպիսի խորհուրդներով սնուցանել սորված է, այն մարդը դաստիարակուած է Աստուծոյ դպրոցին մէջ, և համալսարանէ ելած շատ մարդոցմէ աւելի յարգի է իբրև իմաստուն անձ մը:

Ահա մարդ մը որ ըսածիս պէս գործածեց դաստիարակութեան այս միջոցները, այն է Դաւիթ սաղմոսերգուն: Ինչ բարձր խորհուրդներ ունի անիկա Աստուծոյ գործերուն վրայով, և ինչ ընդարձակութիւն ունի անոր միտքը: Կարդա ժԹ, ԻԹ և ԾԴ Սաղմոսները:

Նաև Յոր ու անոր բարեկամներն ինչ զարմանալի կերպով կը խօսին Աստուծոյ գործերուն վրայ : Մարդկային միտքը չի կրնար այնպիսի բաներ մտածել առանց ընդարձակուելու :

Եթէ Աստուծոյ գործերուն՝ միտք մշակելուն համար այսպէս կրնանք ըսել, ապա որչափ ևս առաւել անոր խօսքին նկատմամբ : Ճշմարիտ է աս որ, բոլոր ճեմարաններուն, բոլոր մարդկային գիրքերուն և բոլոր բնութեան մէջ, միտք մշակելու, ընդարձակելու և բարձրացնելու այնչափ օգտակար բան մը չկայ, որչափ Սուրբ Գիրքը . քանզի ամենէն վսեմ և իմաստուն և միտք արթնցնող ու գրաւող խորհուրդները հոն կը գտնուին : Դաւիթ կ'ըսէ թէ . Իմ բոլոր ուսուցիչներէս աւելի հանճարեղ եղայ, ինչու որ քու վկայութիւններդ իմ մտածութիւնս են» . Սաղ. ճԺԹ. 99 :

Սուրբ Գիրքը ինչ յարմարութիւն ունի մարդկային միտքը մշակելու : Այս հարցման պատասխանելու համար Սուրբ Գրոց որպիսութեանը նայինք : Ի՞նչ է Սուրբ Գիրքը : Սուրբ Գիրք Աստուծոյ՝ մարդոց խօսածներն է . անոր իմաստութիւնը կը պարունակէ : Արդէն ըսի թէ իմաստուն, խոհեմ և հմուտ մարդու մը՝ տունդ յաճախելը շատ աղէկ բան է . քանզի այնպիսի մարդու մը իմաստուն խօսակցութիւն-

ները տղոց միտքը կ'արթնցնեն և անոնց մտաւոր մշակութիւնը յառաջ կը տանին : Եթէ ըսածս ճշմարիտ է, ապա որչափ ևս առաւել օգտակար պիտի ըլլան Սուրբ Գրոց իմաստուն խօսքերը, որ ամենէն խոհեմ և խելացի մարդու մը խօսքերէն աւելի բարձր են :

Եթէ Աստուծոյ գործքերը, ինչպէս որ առաջ ցուցուցի, մարդուս մտքին կ'ազդեն, անոր խօսքերն անտարակոյս աւելի պիտի ազդեն : Եթէ անոր ձեռաց գործքերն այնպիսի վսեմ լեզուով կը խօսին, ապա որչափ ևս առաւել անոր բերանը : Ուրեմն խորհինք և տեսնենք թէ Սուրբ Գիրք որ կողմանէ յարմար է տղոց միտքը մշակելու :

Նախ՝ Սուրբ Գիրք մեզի խորհելու այնպիսի նիւթեր կը ներկայացնէ, որ ամենէն յարմար են մարդուս միտքն անթնցնելու : Աստուծոյ էութիւնը, անոր անհուն ստորոգելիքը, արարչագործութիւնը, նախախնամութեան վսեմ գործողութիւնները, և հանդերձեալ կենաց մէջ ըլլալու մեծամեծ բաները հոն ցուցուած են : Մարդուս միտքը գրաւելու, և զանիկա մեծ, խորունկ, բարձր և գերազանց խորհուրդներով լեցնելու ասոնցմէ աւելի ի՞նչ յարմար բան կայ : Սուրբ Գրոց մէջ մտքին բոլոր կարողութիւնները մշակելու յարմար նիւ-

Թեր ալ կը գտնուին : Հոն շատ աղէկ պատմութիւններ կան , ինչպէս Աբրահամու , Յովսեփայ , Դաւթի և մանաւանդ Քրիստոսի պատմութիւնները : Ամէն մարդ գիտէ թէ պատմութիւններ կարգալը շատ օգտակար է , երբ անոնք երևելի դէպքեր արժանաւոր կերպով մեզի կը ներկայացնեն : Արդ՝ Աստուածաշունչին պատմութեանցը չափ վսեմ՝ պատմութիւն չկայ : Նաև ամենէն գեղեցիկ և քաղցր բանաստեղծութիւններ կան հոն : Վերջին դարուս մէջ երևելի բանաստեղծներ Սուրբ Գրոց բանաստեղծութեան գերազանցութիւնը խոստովանած են , և զայն իբրև օրինակ յաճախ կարդացած են սքանչանօք , միշտ ջանալով անոր գեղեցկութեանը հասնիլ իրենց քերթուածներուն մէջ : Դարձեալ շատ ընտիր առակներ , զարմանալի նկարագրութիւններ , շատ ազդու քարոզներ և ատենաբանութիւններ Սուրբ Գրոց մէջ կը գտնուին : Արդարև զարմանալի չէ որ մտքին Արարիչը միտքը կրթելու ամենէն յարմար կերպը գիտէ : Վերջապէս ճշմարիտ է որ Սուրբ Գրոց ներկայացուցած նիւթերը մարդուս մտքին ամենէն աղնիւ կարողութիւնները գործելու կը շարժեն . և հետևապէս միտքն ամենէն աղէկ կերպով կը մշակեն , երբ ըստ արժանւոյն կը խորհուին :

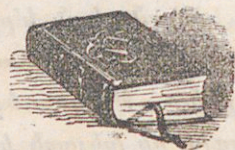
Երկրորդ՝ թէև Սուրբ Գրոց խորհուրդներն այսչափ բարձր են , բայց և այնպէս անոր ոճը շատ պարզ է : Չկայ ուրիշ գիրք մը որ այսպիսի մեծամեծ բաներու վրայ այս աստիճան պարզութեամբ խօսի : Ամէն մարդ , ամէն տղայ կրնայ անոր ըսածին շատը հասկնալ , թէև ամենէն իմաստուն մարդն անգամ բոլորը հասկնալու կարող չէ : Ամէն անգամ որ Քրիստոսի խօսքերը կը կարդամ , զորօրինակ լերան վրայ տուած քարոզը , կը զարմանամ անոր պարզութեանը վրայ :

Երրորդ՝ Սուրբ Գիրք բարոյական մաքրութիւն կը պահանջէ , որ մտքին կարողութեանը շատ օգտակար է : Տարակոյս չկայ թէ մեզքը մարդուս միտքը կը նուաստացնէ , իսկ բարոյական մաքրութիւնը կը բարձրացնէ զայն : Որչափ կ'ընկղմինք մեզքի մէջ , այնչափ կը նուաստանանք , անասնական կ'ըլլանք . որչափ կը սրբուինք , այնչափ կը բարձրանանք , հրեշտականման կ'ըլլանք : Թէպէտ երբեմն կը գըտնուին գէշ մարդիկ որ խելացի են , բայց ընդհանրապէս ուր որ չարութիւն կը գործուի , հոն մտաւոր կարողութիւնները կը վնասուին . և որ ազգի մէջ որ բարոյական մաքրութիւնը շատ առաջ կ'երթայ , ազգն ամենէն յառաջագէմը կ'ըլլայ , և ամէն տեսակ գիտութիւն անոր մէջ կը ծաղկի :

Ով ծնողք, հպարտ մարդիկ դեռ չեն գիտեր, բայց ճշմարիտ է որ Սուրբ Գիրք դաստիարակութեան աղբիւր է : Տղադ թող զայն գործածէ : Բայց սա յիշելու է որ զայն վերելիկերոյ կարգալը, թէ և յաճախ և շարունակ ըլլայ, օգուտ չընէր. պէտք է հասկնալով և աղէկ մտածելով կարգալ : Կը ցաւիմ ըսելու որ, ոչ միայն տղաք, այլ և շատ անգամ չափահաս Գրիստոնեաներ այս կերպով չեն կարգար Սուրբ Գիրքը, և հետեւապէս ըսուած օգուտը չեն քաղեր :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՍՏՈՒ

Առ Ծնողս

ՄԵՂՄ ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տղայոց մարմնաւոր և մտաւոր կրթութեանը վրայ ըստ բաւականին ճառեցինք, թէ և ժամանակ չկայ և տեղ չկայ ամէն կարևոր կէտի վրայ խորհելու արժանի բոլոր բաները գրելու :

Գիտեք թէ բոլոր բարի մարդոց փափաքը և նպատակն աս է, որ աշխարհիս վրայ եղող բոլոր մարդիկ բարոյական սկզբունքներուն համեմատ իրենց վարմունքը շակեն . կամ ուրիշ խօսքով, որ Աստուծոյ հնազանդին, քանզի Ան է բարոյականութեան աղբիւրը և կեդրոնը : Արդ բոլոր մարդիկ ինչպէս կրնան այս վարմունքն ունենալ : Կերպ մը միայն կայ այսգործը կատարելութեան հասցընելու, այն է տըղաքը բարոյական սկզբունքներով կրթելը : Այս գործը յառաջ տանելու համար յայտնի է թէ պէտք է նախ և առաջ Գրիստոնէից տղաքը կրթել ըստ արժանւոյն, քանզի անոնք պիտի ըլլան աշխարհիս լոյսը : Ուրեմն սա խնդիրը կ'ելլէ թէ, մեր տղաքն ինչպէս կրթենք որ անոնց սիրտը և կենցաղավարութիւնը բարոյա-

կան սկզբունքներուն համեմատ, այսինքն՝ Աստուծոյ ուղածին պէս ըլլան: Թերևս շիտակ ճամբան պիտի գտնենք, մարդոց սխալումներուն քիչ մը նայելով:

Գիտենք որ ծնողաց իշխանութիւնը միջոց մըն է Աստուծոյ իշխանութիւնը ճանչցնելու տղոց: Անոնք իրենց ծնողաց հնազանդել սորվելով՝ Աստուծոյ հնազանդել սորվելու են: Բայց երբ ծնողաց իշխանութիւնը բնաւ այն հետեւանքը չունի, շատ թերի է: Ինծի հետ եկուր, տուն մը երթանք, տեսնենք թէ ծնողք ինչպէս կը վարուին:

Ասիկա Պարոն Խոժոռին տունն է. տասնութ հինգ տարիի չափ է որ այս անձը Բամբիշ Դաժանին հետ ամուսնացած է: Ասոնք երեք մանչ և երկու աղջիկ ունին: Երբ դռնէն ներս կը մտնենք, կը լսես կնոյր ձայնը որ ճիչով կը պռուայ. «Մկըր, ի՞նչ կ'ընես կոր. մէյ մ'ալ առ բանը ընես նէ քեզ կը ծեծեմ.» — կամ տղուն մէկը կ'անիծէ, «Աչքդ կուրնայ», կամ «Գետինն անցնիս» ըսելով: Այս տանը մէջ պռուալ միշտ կայ. շատ անգամ ծեծել ալ կայ: Տղաքն իրենց մօրմէն բաւական կը վախնան, բայց մանաւանդ իրենց հօրմէն, քանզի անոր ձեռքը ծանր է: Երբ նա գաւազան կը գործածէ, տղաք կը կարծեն թէ իրենց ոսկրները պիտի

կտրտին. և երբ անոնց թւերէն կը բռնէ, անոր մատուրներուն նշանները գոնէ մէկ շաբաթ անոնց մարմնոյն վրայ կը մնան: Բայց թէև այսչափ վախնալ կայ, ճշմարտապէս հնազանդել ամենեւին չկայ. այսինքն տղաք կը հնազանդին միայն ծեծէն վախնալով և երբ ծնողք ներկայ են: Հայրը կ'ըսէ, «Խաչատուր, սա սալութէն մի ուտեր, հասկցա՛ր»: Տղան վախնալով այն ծառին չի մօտենար՝ ցորչափ որ հայրը ներկայ է. երբ ան կ'երթայ, և մայրը ներսն է ու տեսնող չկայ, իսկոյն կ'առնէ պտուղը և կ'ուտէ:

Մայրը կը պատուիրէ Սրբուհւոյն որ փողոցները չերթայ ուրիշ տղոց հետ խաղալու. բայց երբ մայրը տունը չէ, ան միշտ կ'երթայ, և երբ կը տեսնէ որ մայրը կուգայ, վազելով տունէն ներս կը մտնէ: Մայրը կը հասնի. և ահա Սրբուհի իր գործին զբաղած է, կ'աշխատի իբրև հաւատարիմ աղջիկ: Մայրը կը հարցընէ անոր, «Փողոցները գացի՞ր այսօր»: «Ոչ», կ'ըսէ աղջիկը:

Պր. Խոժոռին և Բամբիշ Դաժանին նպատակը թերևս աղէկ է. անոնք կ'ուզեն որ իրենց տղաքը չարութենէ ետ կենան, ուստի և անոնց հետ շատ խստիւ կը վարուին. կը կարծեն թէ երբ այսպէս կ'ընեն, տղաքը պիտի վախնան անշուշտ գէշ բան մը ընելու: Բայց կը տեսնենք

որ անոնք այսպէս բնաւ չեն վախնար : Մարիամ շաքար կը սիրէ , բայց որովհետև շաքար ուտելուն համար քանի մը անգամ ծեծ կերած է , կը վախնայ . սակայն ի՛նչ կ'ընէ : մօրը կը հնազանդի՞ որ անոր շաքար չառնել պատուիրած է , և չամոներ : Ո՛չ . շաքարը կը գողնայ պահարանէն երբ մայրը դուրսն է , և ետքը « Չառի » բերով , սուտ կը խօսի : Այսպէս Մարիամու բարոյականը փոխանակ աղէկնալու կը գէշնայ : Ծնողաց վախը որ միջոց պիտի ըլլար աղջիկը մէկ յանցանքէ ետ պահելու՝ ընդհակառակն անոր երեք յանցանք ընել կու տայ . այսինքն՝ անհնազանդութիւն , գողութիւն և ստախօտութիւն :

Աս ծնողաց պակասութիւնն ի՛նչ է , սա է որ անոնց բռնած ընթացքին համար տղաքը կը վախնան անոնցմէ , բայց մեղքէ չեն վախնար : Արդարև այս կերպով տղոց միտքը կը շփոթի , այնպէս որ չեն կրնար և չեն ջանար ուղիղը սխալէն որոշել , այլ կը խորհին միայն թէ ինչ բան ընելով պատիժ պիտի ընդունին , և ինչ բան ընելով պիտի չընդունին , ուստի և ինչ որ առանց պատժուելու կրնան ընել , աղէկ կամ գէշ կամ անտարբեր , կ'ընեն . ամենևին անոնց միտքը չի դար որ Աստուած կայ կամ սուրբ օրէնք , Այսպիսի ծնողք կը խորհին արդեօք

թէ իրենց զաւկները շարունակ կը յուեցընեն : Շատ անգամ կ'ըլլայ որ այս կերպով կրթուած տղաք երբ կը մեծնան , անզգամ կ'ըլլան . ասոր չեմ զարմանար , քանզի բնականապէս այնպէս պիտի ըլլար :

Հիմա աղէկ ճամբան ցուցընենք : Ամենևին ըսել չեմ ուզեր թէ տղաք վախնալու չեն իրենց ծնողներէն . անտարակոյս վախնալու են , բայց այնպէս որ ծնողներէն վախնալը միանգամայն Աստուծմէ վախնալ ըլլայ : Տղան թող զգայ թէ հօրն ու մօրը չհնազանդելով՝ Աստուծոյ անհնազանդ կ'ըլլայ , և չարութիւն կ'ընէ . թող հասկնայ թէ դուն քու իշխանութիւնդ Աստուծմէ առած ես , և թէ Աստուած չարերը կ'ատէ : Վերջապէս թող տղուն սրտին մէջ ուղղութեան համար սէր , և չարութեան համար զգուանք ծնանի . բայց ասիկայ ինչպէս կ'ըլլայ : Ասիկայ կ'ըլլայ սա կերպով . Դիցուք թէ տղաք յանցանք մը գործեց . հիմա ի՛նչ ընելու ես , անմիջապէս բռնելու ծեծելու ես : Ո՛չ , իսկոյն այնպէս մ'ըներ : Նախ քովդ կանչէ զաւակդ և ըսէ . « Մարիամ , կը ցաւիմ որ այս գէշ բանն ըրիր . այդ չարութիւնը ինծի դէմ չէր , այլ Աստուծոյ դէմ , և Աստուած ամէն տեղ քեզ կը տեսնէ , քու ամէն ըրածդ գիտէ . թէ և ես չգիտնամ , ան գիտէ . անոր պատժէն չես

կրնար փախչիլ : Այսպիսի բաներ ընելով քու սիրելի Փրկիչդ ալ կ'վիրաւորես . մարդոց մեղքն է որ անոր արիւն թափել տուաւ , և դուն ինչո՞ւ համար մեղք կը գործես :

Հաւանական է թէ տղան շատ պիտի խորհի ըսածներուդ վրայ , և երբ գաղտուկ տեղ մը կը փորձուի և կ'ուզէ նորէն այն բանն ընել , պիտի յիշէ քու խօսքերդ և ետ կենայ անկէ :

Երևելի քրիստոնեայ մը իր պզտիկ տղուն վերայով հետևեալ պատմութիւնը կ'ընէ :

« Անգամ մը երբ որ պառկելու ժամանակ էր , աղուս ըսի թէ , « Հիմայ կարողս , աղաս , գնա պառկէ » . բայց ան , կրակին քովը նստել աւելի փափաքելով , չուզեց երթալ և խոժոռ գէմքով իր տհաճութիւնը ցուցուց , և իր տեղէն չշարժեցաւ :

Քիչ մը սպասելէն ետև անոր խօսեցայ այսպէս . « կարողո՞ս , կարծե՞ս թէ պզտիկ Յիսուսը այդպէս երես մը կը ցուցընէր երբ որ մայրը իրեն կ'ըսէր թէ պառկելու ատենն էր : Երանի թէ հայելին հոս ըլլար որ քու երեսդ քեզի ցուցընէի » : — կարողո՞ս ամչնալ սկսեց , և ես սպասելէ ուրիշ բան չըրի , տեսնելով որ իմ ըսածս կը ներգործէր անոր սրտին մէջ . քիչ մը ետքը անիկայ անուշ և ամէցած երեւոյթով եկաւ զիս համբուրելու և « Գիշեր բարի հայրս » ըսաւ , ես

ալ « Գիշեր լոյս բարի » ըսելով , շատ սիրով զանիկայ համբուրեցի :

Այսպէս հնազանդիլ սրչափ աղէկ էր . պատիժ պէտք չեղաւ : Եթէ հնազանդութիւն կրնայ այսպէս ներսէն ըլլալ , խիստ ընտրելի է քան թէ դուրսէն , այս ինքն ստիպմամբ . Բայց եթէ տղան այնպիսի հոգի մը չի ցուցընէր , այլ կ'անգոսնէ քու խրատդ , պատժէ զանի առանց կրից , որպէս զի պատիժը խրատին զօրութիւն տայ , և որպէս զի երկիւղն ու սէրը մէկտեղ ներգործելով անոր սիրտը դէպ յառաքինութիւն մղեն : Սողոմոն կ'ըսէ . Գաւազանը և յանդիմանութիւնը իմաստութիւն կուտայ , բայց իր կամացը ձգուած տղան իր մայրը կ'ամէցընէ » : « Գաւազանին խնայողը իր որդին կ'ատէ , բայց զանիկայ սիրողը կանուխկեկ կը խրատէ » : « Մանուկին սրտին մէջը յիմարութիւնը կապուած է , զանիկայ խրատի գաւազանը կը հեռացընէ անկէ » : « Տղայէն խրատը մի կտրեր . վասն զի թէ որ զանիկայ գաւազանով ծծես , չմեռնիր » : Առակ . ԻԹ . 15 . ԺԳ . 24 . ԻԲ . 15 և ԻԳ . 13 :

Մնամ սիրով

Խրսսու

ՆԱՄԱԿ ԻԱ.

Առ Ծնողս

Տեսած եմ որ շատ ծնողք իրենց տղաքը հանդարտեցրնելու համար զանոնք կը վախցընեն սուտ խօսքերով : Երբ փոքրիկ տղան կու լայ և նեղութիւն կու տայ , մայրը կ'ըսէ , « Զերքէզ կու գայ , քեզ կը բռնէ կը տանի » , կամ կ'ըսէ թէ « Արջ մը կայ բակին մէջ , կու գայ քեզ կ'ուտէ » : Երբեմն ալ փողոցներէն անցած ժամանակս կնկան ձայն լսած եմ որ իր տղուն կ'ըսէր թէ , « Զայնդ կտորէ , Պատուելին կու գայ , քեզ կը ծեծէ » . և աս լսելով ցաւած եմ որ իմ անունս կը գործածուի տղաք վախցընելու :

Զեմ կրնար պատմել փոքր տղաք վախցընելու բոլոր կերպերը , բայց ամէնքն ալ գէշ են , և ոմանք խիստ վնասակար : Զորօրինակ՝ տղոց կը պատմեն թէ երկաթէ եղունգներով զարհուրելի էակ մը կայ կնկան պէս , որ գիշերը կը պատի , մարդ կը խեղդէ . « Կե՛հ կամ պատու » կը կոչեն ան : Երբ տղան նեղութիւն կու տայ , « Կէլ , պառաւ » , կ'ըսեն . կամ « Մե-

նէ աղէկը կու գայ » , կամ « Փէրի կու գայ » : Ասանկ բաներ տղոց սորվեցընելը գրեթէ ընդհանուր է : Արդ այս բանին մէջ անճառելի սխալմունք կայ երկու նկատմամբ . մէյ մը որ սուտ զրուցել է , և ամէն լուսաւորեալ անձ աս գիտնալու է թէ ճշմարիտ Քրիստոնէութեան ամենեկին աղէկ նշան մը չէ երբ մէկուն խիղճն այնչափ թմրած ըլլայ որ այս ստախօտութիւններն ընէ . մէյ մ'ալ որ այս կերպը տղոց անդարմանելի վնաս կ'ընէ հետեւեալ պատճառաւ :

Այս կերպը գործածելը տղաք երկչոտ կ'ընէ , և անոնք երբեմն իրենց բոլոր կենացը մէջ այն երկչոտութենէն կը տանջուին : Վախի պատճառաւ խենդ եղողները քիչ չեն : Մեծ դժբախտութիւն է այսպիսի բաներ շատ լսել մանկութեան ժամանակ : Ես կը յիշեմ որ տղայութեանս ատեն չար ոգիներու վրայով պատմութիւններ , և խաւարի մէջ եղած զարհուրելի բաներու նկատմամբ խօսքեր լսելով՝ մութ տեղ երթալու շատ կը վախնայի : Այն ժամանակ այս պատճառաւ կրած տանջանքս չեմ կրնար պատմել , և բոլորը պարապ տեղը կրեցի , ինչպէս որ չափահաս ըլլալով իմացայ : Արդեօք ծնողք չէ՞ն խորհիր թէ ինչ կ'ընեն , երբ իրենց տղաքն այսպէս կը վախցընեն : Թող

գիտնան որ այնպիսի վախէ յառաջ եկած հնա-
զանդուծիւնն ամենեւին արժէք չունի : Թող
գիտնան նաև որ , երբ տղաք իմանան թէ բո-
լոր այն բաները սուտ են , այլ ևս պիտի չհա-
ւատան իրենց ծնողացը . աւելի անհնազանդ
պիտի ըլլան , և նոյն կերպով աղէկ պիտի սոր-
վին սուտ խօսիլ : Ես (անուամբ միայն) քրիս-
տոնեաներ տեսած եմ , որոնք օրը քսան ան-
գամ սուտ կը խօսէին իրենց տղոցը , և այնպէս
իրենք զիրենք Աստուծոյ դատապարտութեանը
տակ կը ձգէին , իրենց զաւկներն ալ Սատանա-
յին որդիք կ'ընէին :

Ուրիշ սխալմունք մ'ալ կայ , զոր դրացւոյ մը
տունը երթալով կը տեսնենք : Հոն կը նստի
կարճամիտ պարոն մը , որ բաւական աղէկ մարդ
է , բայց եթէ կիրքը բորբոքի , խոհեմութեամբ
չի վարուիր : Հիմա ընտանիքը սեղան նստած է ,
և տես , ահա կարապետն ամանով մը մածուն
կը բերէ . ութ տարեկան տղայ մը ըլլալով չի
կրնար անսասան քայլեր ընել , և նոյն ժամա-
նակը լեցուն ամանին նայիլ . ուստի խոչընդոտի
մը զարնուելով կ'իյնայ սեղանին վրայ , և մա-
ծունը հօրը անդրավարտեացը (չալվարին) վը-
րայ կը թափի : Հայրը կրակ կտրելով կ'ելլէ
տղուն այնպէս ուժգին ապտակ մը կը զարնէ
որ տղան լալէն գրէթէ կը մարի , մինչդեռ միւս

տղաք այն վտանգաւոր տեղէն սենեակին ան-
կիւնները կը փախչին որ չըլլայ թէ իրենց ալ
բան մը պատահի :

Քիչ մը լուռ կենանք , մինչև որ մարդը
թաց լաթով մը իր անդրալարտիքը սրբէ , և
բարկուծեան նշանները դէմքին վրայէն քիչ մը
անցնին : Հիմա որ փոթորիկն անցաւ և տունը
հանդարտեցաւ , քիչ մը խօսինք այս եղբօրը հետ .
— « Բարեկամ , ցաւալի է որ մածունը թափեցաւ
և հանդերձներդ մնասուեցան . բայց միթէ կարա-
պետն յանցանք ունէր որ ծեծ կերաւ » : — Ունէր ,
անհող էր , անոր համար ծեծեցի » կ'ըսէ հայրը :
— « Բայց դիտե՛ս թէ անհող էր . ինձի կը թուի
մանաւանդ թէ զգուշուծիւն ընելուն համար
ինկաւ . ես տեսայ որ մածունը չթափելու հա-
մար ամանին շատ հող կը տանէր , այս պատ-
ճառաւ խոչնդոտը չտեսաւ և գայթեղով ինկաւ » :
— « Թող ոտու ըներուն նայէր » : — « Բայց քիչ
մը խորհէ . տղայութեանդ ատենը քու ոտքդ
երբէք չէր սահեր . կայ այնպիսի տղայ մը որ
բնաւ չգլորի : Յիշէ որ տղայք չափահաս մար-
դոց պէս վարժուած չեն . երկու բանի միան-
գամայն չեն կրնար ուշադիր ըլլալ . ուստի որ-
չափ և ջանք ընեն , այդպիսի դիպուածներէ
չեն կրնար ազատ ըլլալ : Կարապետն ամենեւին
յանցանք չունէր , բայց սաստիկ պատիժ կրեց ,

և հիմա տրտմութեամբ հեռուն նստած է, և չի կրնար բան մը ուտել, թէպէտ անօթի է : Ո՛րչափ անոր սիրտը կտարեցիր . ինք գիտէ թէ յանցանք չունէր : Այսուհետև քենէ շատ պիտի վախնայ . ոչ թէ յանցանք այլ դժբախտութեամբ պատահած ամէն այսպիսի ձախորդ բանի համար ծեծ պիտի ակնկալէ : Բարեկամ, ներէ ինծի, բայց շատ ցաւեցայ տեսնելով որ դուն տղաքդ կը պատժես, երբ անոնք ապակի մը կամ անօթ մը կը կոտորեն, կամ կրակարանը կը տապալեն սխալմամբ, և կամ դիպուածով ուրիշ այսպիսի միտս մը կ'ընեն . կը պատժես զանոնք՝ առանց բնաւ խորհելու և փնտռելու թէ արդեօք տղուն ըրածին մէջ անոր կողմէն յանցանք մը կ'ա՛ր թէ ոչ : Ընդհակառակն, կը տեսնեմ որ, երբ անոնք իրօք գէշ բան մը կ'ընեն, զորօրինակ՝ երբ սուտ կը խօսին, կամ դրացւոյ մը պարտեղէն պտուղ կը գողնան, կամ գէշ խօսքեր կ'արտասանեն, զանոնք պատժելու ամենեւին հոգ չես ըներ : Ե՛րբեք թէ երբ անոնք ստացուածոց միտս մը կ'ընեն, կամ ուրիշ կերպով քեզ կը բարկացընեն, այն ատեն կը պատժես՝ առանց խորհելու թէ յանցում կ'ա՛յ թէ ոչ : Աստուած ասոր հակառակը կ'ընէ . ամենափոքր մեղքի մը համար կը պատժէ, իսկ ամենամեծ միտսի մը համար չի պատժեր, երբ

միտան ընողին կողմէն յանցաւորութիւն չկայ, այսինքն երբ անոր շարժառիթը գէշ չէ : Եթէ հնար ըլլար որ երկնից մէջ հրեշտակ մը սխալմամբ բոլոր վերին երուսաղէմը բռնկցընէր, Աստուած անոր սիրով պիտի ներէր . իսկ եթէ այն հրեշտակն անգամ մը միայն սուտ զրուցէր, իսկոյն զանի դժոխոց անդունդը գահավէժ պիտի ըներ : Ապա դու ալ, բարեկամ յանցանքի, մեղքի համար միայն պատժէ տղաքդ . վասն որոյ նախ աղէկ խորհէ թէ անոնց ըրածին մէջ մեղք կ'ա՛յ թէ ոչ » :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՍՏՈՒ

ՆԱՄԱԿ ԻԲ.

Առ Ծնողս

Դրացւոց տուները պտտել անոնց պակասութիւնները փնտռելու նպատակաւ իրօք վայելուչ չերևար. բայց և այնպէս երբ աղէկ ճամբան սորվելու և անոնց սխալմունքներէն զգուշանալու մտքով կ'ընենք ան, կրնայ շատ գովելի բան մը ըլլալ:

Չեմ ուզեր բժախնդիր ըլլալ, բայց եթէ մեր փողոցին բոլոր տուները կարգաւ երթայինք, գրեթէ ամէն մէկուն մէջ մէյմէկ սխալմունք պիտի գտնէինք: Կ'ուզեմ անոնք քեզի ցուցնել, որպէս զի գիտնաս անոնց հետեւութիւնները: Կարծեմ թէ ձեր աշուրները բանալով և աղէկ նայելով պիտի իմանաք թէ իմ նկարագրած սխալմունքներս երևակայական չեն, և ես այս բաներն ըսելով օգը ծեծող մէկը չեմ. կարծեմ թէ իրական թշնամիներու հետ կը ծեծկուիմ: Երանի թէ բոլոր Քրիստոնեայք տղայոց հոգիներուն թշնամիներուն հետ պատերազմելու շարուէին:

Մարդ մը կայ, Հեղիեան անունով կը ճանչ-

նամ զանիկայ. տունը Պ. Խոժոռին տանը գիմացն է. ահա հոս է, մտնենք: Այս եղբայրը քաղցր բնաւորութեան տէր է. ամէն մարդ կը սիրէ զանիկայ, բայց զարմանք է որ տղաքը շատ չար են, և բոլոր գրացիներուն ատելի: Այլ թէ ինչո՞ւ համար այսպէս եղան, աս է մեր փրկաւելու բանը: Սակայն կարծեմ թէ շատ դժուար պիտի չըլլայ պատճառը գտնել: Այս մարդը խաղաղասէր մէկն է, չուզեր մինչև անգամ տղայոց հետ հակառակութիւն ունենալ. ուստի և միշտ զիջում կ'ընէ, թոյլ տալով անոնց որ ըստ հաճոյս վարուին: Շատ անգամ խորհած եմ ես, թէ և այսպիսի բաներու խառնուելու իրաւունք չունիմ, թէ այս մարդը սրխալած է տիկին Թաւաբարոյն իրեն կին առնելով. կ'երևայ որ, եթէ Պր. Խոժոռին կինը առած ըլլար, Պր. Խոժոռն ալ ասորը, աւելի յարմար եղած պիտի ըլլար: Անատեն այս տիկինն իր մեղմ բնաւորութեամբը Պր. Խոժոռին խիտ բնաւորութիւնը պիտի բարեխառնէր. իսկ Պ. Խոժոռին խստաբարոյ տիկինն ալ այս մարդուն չափազանց մեղմութիւնը պիտի եղանակաւորէր. բայց Նախախնամութեամբ այսպէս չեղաւ:

Կը տեսնես որ այս ծնողք ամենևին իշխանութիւն չունին իրենց տղոցը վրայ. իրենց տունն

ուրիշ կերպով չեն կրնար կառավարել բայց եթէ շաքարով. ուրիշ միջոց չունին տղաքը հնազանդեցընելու :

Սիմոն գէշ բան մը կ'ընէ, և հայրը կ'ըսէ անոր. «Սիմոն, տղաս, այդ բանը մի ընէր» . բայց Սիմոն չի դադարիր. կրկին և կրկին նոյն բանը կ'ընէ, և հայրը կրկին և կրկին կ'ըսէ, «Մի ընէր», բայց ուրիշ բան չընէր: Տղան գիտէ թէ որչափ անհնազանդ ըլլայ, պատիժ չկայ. միայն «Մի ընէր» ըսել կայ, և ասկէ չի վախնար: Այս տղաքը ստէպ կը կռուին դրացի տղոց հետ և չարութիւն կ'ընեն. բայց երբ ասոր համար գանգատ կ'ըլլայ անոնց հօրը, ասիկայ միշտ կ'ըսէ. «Տղաք են, ներելու է»: Եթէ երբէք պատժէ անոնց մէկը, այնպիսի թեթև կերպով կ'ընէ, որ տղան պատժուելէն ետքը խնդալով և հայրը ծայրելով կ'երթայ:

Տես սա երեք տարեկան պզտիկը. այս ինչ գիրքը կ'ուզէ. մայրը չուզեր առ գիտնալով թէ պիտի պատուէ զայն. պզտիկը կը սկսի լալ և գիրքը ուզել. մայրը կ'երթայ ողկոյզ մը խաղող կը բերէ և կ'ըսէ. «Ո՛հ ինչ գեղեցիկ խաղող բերի քեզի, առ, կեր. ի՛նչ համով է». բայց պզտիկը բարկութեամբ խաղողը կը նետէ և բուրդը զօրութեամբ կը պռուսայ, գիրքը կ'ուզէ: Մայրը ուրիշ հնարքներ կը փորձէ, բայց ի զուր,

օգուտ չընէր. վերջապէս գիրքը կու տայ անոր:

Յիշեալ մեզմ' պարոնն ու անոր թոյլ տիկինը միշտ այսպէս կը վարուին իրենց տղոցը հետ. տղաքն ալ գիտեն թէ լալով, պռուսով ինչ որ կ'ուզեն կրնան առնել: Այս ծնողք շատ անգամ ալ պզտիկները խարել կ'ջանան, «Ձկայ» ըսելով: Զորօրինակ երբ պզտիկը տանձ կ'ուզէ, մայրը կ'ըսէ, «Տանձ չկայ». տղան կը սկսի պռուսալ, և կը պռուսայ, կը պռուսայ, մինչև որ մայրը կուտայ տանձը: Այս կերպով տղան կը հասկընայ թէ մայրը սուտ խօսեցաւ, ուստի և ստախօսութիւն կը սորվի:

Աս տղաքն ինչ չարութիւն որ ընեն միշտ պատիժէ կազատին: Սիմոնը ջուր կը բերէ աղբիւրէն, և իր փոքրիկ քրոջը հանդիպելով որ գետինը նստած կատուին հետ կը խաղայ՝ անոր ետին կայնելով ջուր կը թափէ գլխուն վրայ. աղջիկը կուլայ, հօրը կը վազէ, «Սիմոն վրաս ջուր լեցոյց» ըսելով: «Սիմոն, ինչո՞ւ ըրիր այդ բանը» կ'ըսէ հայրը. բայց Սիմոն կը պատասխանէ թէ, «Այնպէս չէ. ամանը լեցուն էր, ուստի անցնելու ատենս քիչ մը թափեցաւ վրան. ինչո՞ւ համար ճամբուն վրան կը նստի»: Անատեն հայրը կը սկսի աղջիկը մխիթարել ըսելով, «Հոգ չէ, մի լար, անուշիկս. Սիմոն չէր ուզեր վրադ ջուր թափել»: Աղջիկը կը պնդէ թէ գիտ-

մամբ ըրաւ : «Ոչ , ոչ ,» կ'ըսէ դարձեալ հայրը , «մի լար , ահա քեզի կտոր մը չաքար» : Ազջիկը չաքարը կ'ուտէ , և ապա իսկոյն դուրս ելլելով աման մը կ'առնէ , և մէջը ջուր լեցընելով Սիմոնը կը հալածէ . շատ կը յոգնի , բայց պարտապատեղը . չի կրնար անոր վրայ ջուր նետել , մանչը միշտ խոյս տալով և խնդալով կ'ազատի :

Այս ծնողք կարող չեն «Ոչ» ըսել , երբ իրենց տղոցը մէկը բան մը կ'ուզէ . և իրենց չափազանց և անդուծ գթութեամբը դաւաղանք կը խնայեն , և այսպէս իրենց տղաքը կործանեան համար կը պատրաստեն :

Խօսելէ առաջ աղէկ խորհեցէք . ան ատեն ձեր Այոն այո , և ձեր Ոչը ոչ ըլլայ . և մէկ անգամ ըսելը թող բաւական ըլլայ : Թող տըղադ գիտնայ թէ լալ պոռալ օգուտ չունի . թող գիտնայ նաև թէ անհնազանդութեան համար պատիժ կայ :

Սա պատմութիւնը խիստ աղէկ դաս մը կուտայ այսպիսի ծնողքներու :

Պզտիկ տղայ մը կար որ աղէկ սորված էր թէ բարձր ձայնով և երկարատև պոռալով կարող էր իր մօրը յաղթել և իր ուղածն առնել : Օր մը՝ երբ մայրը կ'ուզէր տեղ մը երթալ , որ ինչ տիկին մը առաջարկեց տղուն հոգ տանիլ մինչև որ մայրը տուն դառնայ :

«Իմ քովս ձգէ տղան» , ըսաւ այն բարեկամը : «Քեզ շատ կը նեղէ» , ըսաւ մայրը : «Չեմ կարծեր» , պատասխանեց միւսը : «Շատ աղէկ , կը ձգեմ , և դուն ուղածիդ չափ ծեծէ զանի» :

«Ես չեմ ուզեր ծեծել , եթէ խիստ շատ հարկ չըլլայ» :

«Եթէ այսպէս չ'ընես , չես կրնար զանի զսպել» : Անատեն մայրը գնաց և տղան միւս տիկնոջը քով կեցաւ :

Հետևեալ առտուն տղան ուզեց դուրս երթալ խաղալու , բայց տիկինը չուզեց , քանզի անձրև եկած էր , և գետինը շատ թաց էր . «Երկու ժամ ետքը , երբ գետինը կը չորնայ , կրնաս երթալ» , ըսաւ տիկինը :

«Գետինը թաց չէ ,» ըսաւ տղան . «Թաց է» , ըսաւ տիկինը , «Երկու ժամ ետքը կրնաս երթալ , անկէ առաջ չես կրնար» :

Անատեն տղան սկսաւ բարձր ձայնով լալ ու պոռալ , բայց տիկինը կար կը կարէր որպէս թէ չէր լսէր : Վերջապէս տղան ձայնը կտրելով հարցուց թէ «Հիմա կրնամ երթալ» :

«Երկու ժամ ետքը կրնաս երթալ ,» ըսաւ անիկայ :

Նորէն աւելի բարձր ձայնով պոռալ սկսաւ , բայց տիկինը հանդարտութեամբ իր կարը կը

շարունակէր. տղան կրկին ձայնը կտրելով հարցուց, «Գլուխդ չճաթեցա՞ւ» :

«Ոչ,» ըսաւ տիկինը :

«Հիմայ չե՞մ կրնար երթալ,» հարցուց նորէն տղան :

«Ոչ, երկու ժամ ետքը կ'երթաս,» ըսաւ :

Տղան նորէն աւելի մեծ չանք կ'ընէ ձայն հանելու, ճչելով, գոչելով, պռուտով, տունը կը ընցընէ իր լալուն ձայնովը. ետքը տիկինովը կը հարցընէ ըսելով, «Հիմայ գրեթէ խենդեցած չե՞ս.»

«Ամենեկին,» կը պատասխանէ տիկինը :

Տղան կրկին կըսկսի պռուտ, բայց աս անգամին ինքզինքը անոր առջևը նետելով ոտքերը գետինը կը զարնէ, ու ետքը կը հարցընէ, «Գեռ խենդեցած չե՞ս, ինչո՞ւ զիս չես բռներ թոթովեր, և Գէշ տղայ ես, ըսելով զիս դուրս չես ըներ :»

«Ինչու որ երկու ժամ ետքը պիտի երթաս, ոչ անկէ առաջ,» պատասխանեց տիկինը :

Անատեն տղան նորէն պռուտով, ոտքերն և գլուխն ալ գետինը զարնելով, ետքը կրկին կենալով կը հարցընէ թէ «Ինչո՞ւ զիս չես ծեծեր դուրս ըներ որ ձայնէս աղաթիս» :

«Ինչու որ երկու ժամ ետքը կերթաս, ոչ առաջ :»

«Երբ գլուխս գետինը զարնեմ, չե՞ս վախնար թէ զիս պիտի մեռցընեմ :»

«Ամենեկին :»

«Բայց սոսկալի ցաւ կու տայ գլխուս :»

«Շատ աղէկ, ուրախ եմ :»

Տղան յուսահատելով ըսաւ թէ «Հիմայ ինչ ընեմ, ուրեմն :»

«Ուրիշ զբօսանք գտիր :»

«Խաղալիքներս կրնամ առնել :»

«Այո, անշուշտ :»

Անատեն խաղալիքները առաւ. և հանդարտութեամբ խաղալով ժամանակն անցուց, մինչև որ երկու ժամն անցաւ և անատեն դուրս ելաւ խաղալու :

Աս տղան սորված էր թէ պռուտով, ճչելով, ոտքերը և գլուխը գետինը զարնելով կը-

նար իր մայրը իր կամքին հնազանդեցընել :

Եթէ տղուդ կորուստը կ'ուզես անոր կամքին հնազանդէ այնպէս : Բայց որչափ իմաստուն էր այն միւս տիկնոջ ընթացքը :

Ոմանք ալ ասկէ քիչ մը տարբեր կերպով կը վարուին բայց նոյնչափ կամ աւելի ֆեսս կընեն տղոց, այսինքն դիւրագրգիռ ըլլալով, երբ տղան սխալ բան մը կ'ընէ դժուարեւով սպասուելիք կ'ընեն այս ինչ բանի համար ըսելով թէ, «Եթէ այդ բանը ընես քեզ կը ծեծեմ», աս սպասուելիք ընելու չափ կը գրգռուին, բայց իրենց ըսածը կատարելու հաստատութիւն չունին, երբ որ տղան ան յանցանքը կ'ընէ, պատիժը զանց կընեն, քանզի իրենց բարկութիւնը անցած է, կամ տղուն վրայ կը գլխան : Անտարակոյս երբ հայր մը կամ մայր մը այնպէս կը վարուի, տղան շուտով կը հասկնայ թէ պատիժ չկայ, այլ միայն պատժոյ սպառնալիք, ուստի և չվախնար, յանցանք ընելէն ետ չկենար : Սա պատմութիւնը կը ցուցընէ այսպիսի ընթացքին հեռուութիւնը :

Մայր մը կար որ երկու մանչ տղաք ունէր, և որբեւորի ըլլալով, ան տղաքը խիստ շատ կը սիրէր. մեծը գեղեցիկ և սրամիտ բայց քիչ մը անհնազանդ էր, պզտիկն անուշ բնութեան տէր և միշտ հնազանդ էր : Անոնց բնակած տեղին մօտ բաւական մեծ և խորունկ լիճ մը

կար որ սաստիկ ցուրտ եղած տոներ կը սառէր, այնպէս որ այն գիւղին տղաքը հոն ժողուելով կը խաղային այն սառին վրայ : Օր մը աս տիկնոջը մեծ տղան ուզեց ուրիշ տղոց հետ երթալ այն սառած լիճին վրայ խաղալ, բայց մայրը վախնալով որ սառը կը կտորի և տղան կ'ընկըզմի, չուզեց թողտուութիւն ընել երթալու. «Ոչ՞ ըսաւ, «այսօր չըլլար, վաղը երբ սառը ցուրտէն աւելի հաստատուի, կրնաս երթալ» : Տղան շատ դժգոհ էր, կը պնդէր թէ վտանգ չկար և շատ կ'ուզէր երթալ. մայրը վերջապէս ըսաւ թէ, «Թող չեմ տար, ու թէ որ երթաս քեզ պիտի պատժեմ» : Ան ատենը տղան պարտեզը գնաց իր եղբօրը հետ խաղալու. բայց քանի մը ուրիշ տղաք անցնելով խնդրեցին որ հետեւին լիճը երթայ, ան ալ համոզուելով որոշեց իր մօրը հրամանին դէմ երթալ, բայց պզտիկ եղբայրը խնդրեց որ չերթայ, ըսելով թէ «Մայրս քեզ պիտի պատժէ թէ որ երթաս, անանկ ըսաւ» : — «Անկէ չեմ վախնար», ըսաւ միւսը. «մայրս միշտ կըսէ թէ պիտի պատժէ, բայց բնաւ չընեմ» : Անանկ ըսելով փախաւ, միւսներուն հետ գնաց : Ետքը պզտիկ տղան տունը գնաց, և մայրը անոր հարցուց թէ, «Ո՞ւր է եղբայրդ» : — «Լիճը գնաց», ըսաւ տղան, «միւս տղաքները եկան ուզեցին, և ինքը գնաց

հետերնին» : — «Ո՛հ , ի՞նչպէս կրնար այնչափ չար ըլլալ» ըսաւ մայրը տրտմութեամբ : Ան ատենը պզտիկ տղան ըսաւ , «Մայրս , պիտի պատժես եղբայրս երբ որ կուգայ» : Մայրը չուզեց պատասխան տալ , ինչու որ արդէն կը խորհէր որ , եթէ իր սիրելի տղան ապահով ետ դառնար այնչափ շնորհակալ պիտի ըլլար որ ալ պատժելու սիրտ պիտի չունենար : — «Ինչու այդ բանը կը հարցնես» , ըսաւ պզտիկ տղուն : Տղան պատասխանեց ըսելով թէ , «եղբայրս չպիտի երթար , թէ որ վատահ ըլլար թէ զինքը պիտի պատժէիր . ինձի ըսաւ թէ Ձեմ վախնար , մայրս միշտ կ'ըսէ թէ պիտի պատժէ բայց բնաւ չընեք» : Մայրը սաստիկ ցաւ մը զգաց աս խօսքին համար , և յիշեց իր շատ անգամ ըրած սպառնալիքները որ կատարած չէր , և ինքնիրեն կ'ըսէր թէ «Ո՛հ , ի՞նչ պիտի ընեմ եթէ տղաս կորսուի իր մօրը խօսքէն չվախնալուն համար» : Վերջապէս երբ որ մութը կը կոխէր և տղան գեռ ետ դարձած չէր , ալ չկրնալով համբերել վրան շուրջաններով դուրս ելաւ որ լիճը երթայ տղան փնտռէ . ճամբուն վրայ երբ որ աճապարելով կ'երթար լուսնին լուսովը տեսաւ խումբ մը մարդիկ որ դէպ իրեն կուգային բան մը տանելով : Վազելով անոնց հասաւ և տեսաւ որ թրջուած սառած մարմին մըն էր , շուտով անոր երեսը

բանալով ահա հոն տեսաւ իր խեղճ , խեղճ տղան մեռած , անոր սառած հանդերձները պաղ մարմնոյն փակած : Տղան լիճին մէջ ինկած ու խեղդուած էր : Ի՛նչ անպատմելի ցաւ : Ան գիշերը որբւարին իր ամայի տանը մէջ լալով կ'աղաղակէր , «Որդեակ իմ , որդեակ իմ , ս՛հ սիրելի անդրանիկս , իմ անհաւատարմութիւնս քեզ հոս պառկեցուց» :

Հիմա ով ծնող . ձեզ կը խրատեմ որ ձեր տղաքը պատժելու սպառնալիք չընէք . գէշ սովորութիւն մըն է , բայց եթէ խօսքը ձեր բերնէն ելած է , կատարեցէք ան եթէ բանաւոր պատճառ չկայ չկատարելու . երբ որ ձեր տղաքը սորվին ձեր խօսքին չհաւատալ շատ մեծ վնաս է :

Շատերը գիտեն Հեղեանին սխալմունքը և անկէ կը զգուշանան , բայց ոմանք ճամբուն այն կողմին վտանգէն փախչելով միւս կողմը եղող փոսին մէջ կ'իյնան :

Օրինակի համար , հոս կայ դուրացի մը որ յիշեալ մարդուն ֆրաստիար ընթացքին միշտ կը նայի , և անոր հակառակը կ'ընէ . բայց նոյնչափ մեծ սխալմունք մը կ'ընէ ուրիշ կերպով : Ասիկա աղէկ հասկցած է թէ միշտ աղոց թոյլ տալ իրենց կամքը կատարել մեծ վնաս կ'ընէ անոնց , ուստի և կը մակաբերէ թէ բնաւ թող

տալու չէ անոնց որ իրենց ուզածին պէս բան մը ընեն : «Տղան հնազանդել սորվելու է» ըսելով, զանի կը ստիպէ չուզած բանն ընելու, կամ ուզած բանէն կ'արգիլէ, այն նպատակաւ միայն որ հնազանդութիւն սորվի : Կը կարծէ թէ տղուն ուզածին հակառակելով անոր կամքը կը կոտրէ և տղան կը հնազանդեցընէ, որպէս թէ բուն իսկ հակառակելն է օգտակար : Բայց տեսնենք թէ ինչ է ասոր հետևանքը :

Երբ յիշեալ անձին տղոցը մէկը բան մը կ'ուզէ, հայրը առանց խորհելու կը պատասխանէ, «Ոչ» : Զորօրինակ՝ Միքայէլ կ'ուզէ իր հօրեղբօրը տունը երթալ հոն գանուող տղոց հետ խաղալու, ուստի կը խնդրէ հօրմէն որ հրաման տայ երթալու : — «Ոչ», կ'ըսէ հայրը, «չես կրնար երթալ» : — «Ինչո՞ւ չեմ կրնար երթալ», կը հարցընէ տղան : Հայրը կ'ըսէ, «Քեզի չի վայլեր պատճառը փնտռել» : Տղան չի համարձակիր հօրը երեսին ըսելու, բայց միտքէն կ'ըսէ, «Պատճառը գիտեմ ինչ է, ուզելու է. տրիշ պատճառ չկայ. այո, ինչ որ կ'ուզեմ ընել՝ հայրս կ'արգիլէ. միշտ ընելու եմ ինչ որ չեմ ուզեր» : Այսպէս խորհելով Միքայէլ պատեհութիւն մը կը փնտռէ, և երբ հայրը չի տեսներ, պարտեզին պատին վրայէն անցնելով կը փախչի հօրեղբօրը տունը կ'երթայ, բաւական ժամանակ հոն կե-

նալով կը խաղայ, և ետքը կու գայ, տունը կը մտնէ գաղտուկ կերպով ինչպէս որ փախած էր : Հայրը կը հարցընէ, «Ո՞ւր էիր այսչափ ժամանակ. հօրեղբօրդ տունը գացիր» : «Դունէն դուրս անգամ չելայ», կ'ըսէ խորամանկ տղան, «պարտեզն էի, անկէ կու գամ» : Այսպէս հօրը կողմանէ տղոց ուզածին միշտ հակառակիլ կայ, և տղոց կողմանէ հայրը խաբելու ջանք. այնպէս որ այս ընտանեաց մէջ փոխանակ սիրոյ և քաղցրութեան՝ դառնութիւն միայն կը տիրէ :

Թերևս շատ քիչեր կան որ այսպէս կը վարուին ճիշդ այս մտքով, բայց շատեր ճիշդ նոյն հետևանքը յառաջ բերող ընթացք մը բռնած են : Անհողութեամբ կամ անհամբերութեամբ «Ոչ» կ'ըսեն, երբ տղաքը բան մը կ'ուզեն : Ձեն կչուեր տղոց մեծ փափաքը և պատճառները. չեն խորհիր բանին վրայ թէ արդեօք աղէկ է թէ գէշ. այլ խորհելով թէ տղուն ուզածը հաւանականաբար միշտ գէշ է, իսկոյն «Ոչ» կ'ըսեն, ալ բանին վրայ չեն խորհիր.

Արդ խրատս սա է. բնաւ, ամենէն չնչին բաներու մէջ անգամ, տղուդ կամքին երբէք մի հահառակիր առանց բարեւոք պատճառի մը : Թող տղան գիտնայ թէ դուն չես ուզեր անոր կամացը հակառակիլ, բայց եթէ երբ անոր օգուտը կամ Ստուծոյ կամքն այնպէս կը պա-

հանջէ : Առանց բանաւոր պատճառի եղած ընդ-
դիմութիւնը տղոց կամքը չի նուաճեր , այլ
կը սաստկացրնէ : Յիշելու է նաև որ տղայ մը
երբ բանի մը կը փափաքի , ուժգին կը փա-
փաքի , թէև բանը չնչին ըլլայ : Թերևս տղադ-
աւելի մեծ փափաք ունի խնճոր մը ունենալու ,
քան որչափ դուն պալատ մը ստանալու համար
ունիս : Ապա կարեկից եղիր անոր , և շուտով
« Ոչ » մի ըսեր :

Ուրիշ սխալմունք մըն ալ նկարագրելով աս
նամակը վերջացրնեմ :

Պարոն Ծանծաղամիան ինքզինք եօթն ի-
մաստնոց մէկը կը համարի , և չեմ յուսար թէ
ինէ խրատ կ'ընդունի : Թող չընդունի , բայց թող
ուրիշներ օգուտ քաղեն անոր սխալմունքէն :
Ի՞նչ են անոր սխալմունքը : Ասոնք շատ են .
մէկը ցուցրնեմ . տղոցը ներկայութեանը՝ կը
պատմէ ուրիշներուն անոնց իմաստուն խօս-
քերը , անոնց սրամտութիւնը և հանճարը կամ
գեղեցկութիւնը , և ուրիշ մարդոց անոնց հա-
մար ըսածը : Երբեմն ալ բազդատութիւն կ'ընէ
ըսելով թէ Յարութիւնը շատ խելացի է , շատ
յառաջ կ'երթայ իր դասերուն մէջ , թէ օր մը
դպրոցին մէջ իր վարժապետին այս ինչ հան-
ճարեղ պատասխանը տուաւ , և թէ շուկանե-
րուն մէջ անոր վրայ կը խօսուի : « Բարսեղ » ,

կ'ըսէ « Յարութիւնին չափ քաջաւու չէ , քիչ մը
ծանր կը սորվի , բայց աղէկ յիշողութիւն ունի ,
սորվածը չի մոռնար . կը յուսացուի թէ ծանրա-
բարոյ և խոհեմ մարդ մը պիտի ըլլայ . իսկ
Ստեփանը բթամիտ է . անիկա կօշկակարի քով
պիտի դնեմ , որպէս զի գէթ իր ապրուստը հայ-
թայթել սորվի » : Վարդուհւոյն գեղեցկութիւնը
կը դովէ , ըսելով թէ , երբ մեծնայ , շատեր
պիտի ուղեն անիկա — « Նայեցէք » , կ'ըսէ , « ինչ
աղուոր աչուրներ ունի . մագերն ինչ գեղեցիկ
են » : Մինչդեռ նա այս բաները կը խօսի , տը-
ղաքը բոլորտիքը կայնած ուշադիր են : Յարու-
թիւն իր խելացութեանը վրայ կը դուռողանայ
սրտին մէջ . Վարդուհի իր գեղեցկութեանը
վրայ . Բարսեղ իր ծանրաբարոյութեանը վրայ .
Իսկ Ստեփան ամչնալով գլուխը կը կախէ և
յուսահատութեամբ կը խորհի թէ արդեօք կա-
րող պիտի ըլլայ մուճակ մը գոնէ կարել սորվիլ :

Աղէկ նայէ թէ այս տղաք ինչպէս պիտի
վարուին այսպիսի բաներ լսելէն ետքը : Ամէնքն
ալ իրենց Ստեփան եղբայրը բթամիտ կը կոչեն
սովորաբար : Յարութիւն կը ջանայ միշտ հան-
ճարեղ կամ զաւեշտ խօսքեր ըսել , միշտ բարձ-
րաձայն խօսելով որ ամէն մարդ լսէ . այս
կերպով շատ յիմարական բաներ կ'ըսէ որոնց՝
հայրը միայն հաւնելով կը ժպտի , բայց ու-

րիչներուն զգուանք կը բերեն այն խօսքերը :
 Երբ աղան մեծնայ , ճիշտ հօրը նման կ'ըլ-
 լայ , Միշտ ջանալով իր խելացութիւնը ցուցը-
 նել , Սողոմոնի ըսածին պէս՝ « իր յիմար ըլ-
 լալը ամենուն կը յայտնէ » (Ժող. Ժ. 3) : Բար-
 սեղ իր տղայութեան ժամանակն անգամ ինք-
 գինք դատաւորի պէս խոհեմ կը ձևացընէ , կը
 ջանայ ծերի պէս քալել և խօսել , բնականի
 դէմ ընթացք մը կը բռնէ որ մարդուս խնդալը
 կը բերէ : Նոյն յատկութիւնը կը պահէ մեծ-
 նալէն ետքն ալ . բայց թէև այնչափ ծանրա-
 բարոյ մէկու մը երևոյթն իր վրան կառնէ , առըն-
 չութիւն ունեցողը շուտով կը հասկնայ թէ
 տունը մարդ չկայ : Վարդուհին շատ կը կայնի
 հայելոյն առջևը , և համոզուած է թէ ուրիշ
 աղջիկ մը չկայ իրեն պէս գեղեցիկ . զարդարկատ
 և ունայնասէր կ'ըլլայ , մեծնալուն պէս՝ ժամա-
 ցուցին շղթան ոսկի բայց ինք ոչինչ երկտա-
 արդի մը հետ կ'ամուսնանայ , և այնպէս ինք
 ալ կ'ոչնչանայ : Խեղճ Ստեփանը խօնարհ մէկը
 կ'ըլլայ . բայց աշխատելով իր գործին մէջ կը
 յաջողի . հեղ , բարի և արժանաւոր մարդ մը
 կ'ըլլայ , դրացիները կ'ըսեն թէ անոր ծնողացը
 բոլոր խելքը Ստեփանին ինկած է , միւս տղաքը
 խելք չունին :

Նայեցէք և հասկցէք թէ Պր. Մանժաղա-

միտին բռնած ընթացքին հետևանքը ինչ է :

Տղոց ներկայութեանը մի խօսիք անոնց յատ-
 կութիւններուն , ոչ ալ անոնց ըսածներուն կամ՝
 ըրածներուն վրայ : Չեր գիտցածէն աւելի կը
 խորհին ձեր ըսածներուն վրայ . պղտիկ քար
 մը երբ կարծր ճամբուն վրայ կ'իյնայ , նշան
 չընէր , բայց երբ կաւի վրայ կ'իյնայ տպաւո-
 րութիւն կ'ընէ : Նոյնպէս ալ ամէն պղտիկ
 խօսք տպաւորութիւն կ'ընէ տղոց մտքին վրայ ,
 թէպէտ չափահաս մարդուն չազդէր :

Մնամ սիրով

խրատ

Անոր տղաքը կեղեկ ու զանիկայ երսակելի
կ'սկոռուսենէ:

Ա.Ոսկ. 1.Ա. 28

Ն Ա Մ Ա Կ Ի Գ .

Առ Ծնողս

Այնքան գեղեցիկ և օգտակար բան մը տեսայ որ սիրտս կը ստիպէ զիս ձեզի պատմել: Մայր մը տեսայ որ իր տղաքն իր իշխանութեանը տակ կը պահէր կատարելապէս, բայց ոչ գաւազանով, ոչ ալ խիստ խօսքերով: Չայնը մեղմ էր, դէմքը գարնան եղանակին պէս ժպիտներով պայծառ, խօսքերն ամառնային վտակներուն հոսանացը նման քաղցր. բայց և այնպէս սղաքը շուտով և սիրով անոր կը հրնազանդէին: Իիտեցի նաև որ այս տղաքը չարութիւն կամ գէշ ունակութիւն մը չունէին. կարծես թէ ուրիշ բանէ մը չէին վախնար, բայց միայն մեղքէ. անոնց խիղճը շատ փափուկ էր. չնչին համարուած բանէ մը կը վերաւորուէր: Ի՞նչպէս եղաւ ասիկա: Շատ օգտակար պիտի ըլլայ մեզի, եթէ կարենանք այս մօրը գաղտնիքը գտնել թէ ինչպէս կրցաւ իր զաւակներն այսպէս աղէկ կրթել:

Ես բաւական գիտելով և խորհելով գտայ այն գաղտնիքը, և սա է որ այս մայրը շատ

մտերմութիւն և ընտելութիւն ունի իր տղոցը հետ . ասոնք ալ կատարեալ վստահութիւն և հաւատարմութիւն ունին իրենց մօրը . սովորաբար ամէն բան կը յայտնեն անոր , անկէ բան մը չեն ծածկեր , անոր կը խոստովանին իրենց ամենէն ծածուկ յանցանքներն անգամ , այսինքն այնպիսի բաներ որ մէկը չի կրնար գիտնալ բայց միայն Աստուած . և այսպէս ամէն չարութենէ ետ կը պահուին : Երբ փորձութիւն մը կու գայ անոնց , խեղճ իրենց մօրը կ'երթան անկէ խրատ ընդունելու . վերջապէս չեն համարձակիր բան մը ընել առանց հարցընելու անոր : Արդ այս մայրն ինչպէս ստացաւ իր զաւակներուն վստահութիւնը : Զգուշութեամբ նայէ , և պիտի հասկնաս : Անիկա բնաւ չի հրեր իր տղոցը մէկն ըսելով , « Գնա քովէս , ինձի նեղութիւն մի տար » . երբէք խոժոռ դէմքով չի նայիր անոնց . եթէ պատիժ տայ , արտասուօք և սիրով կու տայ , տղաքն ալ գիտեն թէ այսպէս է : Անոնց բոլոր ցաւերուն մէջ կարեկից է անոնց . եթէ անոնցմէ մէկուն մատը քիչ մը վնասուի , « Բան մը չէ , մի լար » չըսեր , այլ իր մայրական փափուկ կարեկցութիւնը կը յայտնէ , որպէս թէ ինք կը կրէ այն ցաւը : Եթէ տղոց մէկուն շնչին մէկ խաղախկը դիպուածով կտարի , և տղան սկսի

լալ , մայրը կը կանչէ զանի իր քովը , և դիրկն առնելով կը մխիթարէ : Այսպէս անոնց միշտ սէր ցուցընելով և բարերարութիւն ընելով , միշտ անոնց կարեկից ըլլալով կը ստանայ անոնց սէրն ու վստահութիւնը : Բայց այն կէտին հասնելով հոն չի կենար . անոնց սիրտն իրեն գրաւելէն ետքը զայն իրեն համար չի պահեր , այլ Աստուծոյ կը նուիրէ , այսինքն՝ անոնց իր վրայ ունեցած սէրը միջոց մը կ'ընէ զանոնք Աստուծոյ հպատակեցընելու : Տղաքն իրենց մօրը ետեէն կ'երթան , մայրն՝ Աստուծոյ , և այնպէս զանոնք իր հետը կը տանի : Իր բոլոր զօրութեամբը , բոլոր սիրովը կը կրթէ անոնց խիղճը որ բարին չարէն զանազանել սորվին և չարէն փախչին : Այսպէս անոնք կը սորվին Աստուծոյ հնազանդիլ , զԱստուած սիրել : Սէր առ Աստուած և սէր դէպ իրենց մայրը , աս երկուքը մէկտեղ և միաբան կը տանին զանոնք միւսնոյն վախճանին :

Օրհնեալ մայր մըն է ան . օրհնեալ պիտի ըլլայ անիկա տղոցը յիշողութեանը մէջ , և օրհնեալ պիտի ըլլայ նաև յաւիտենականութեան մէջ , երբ զանոնք իր քովը ժողվելով Յիսուսի ներկայացընէ :

Մետաքսեղէն թելերէ աւելի փափուկ բայց զօրաւոր կապ մը կայ ծնողաց և զաւակաց սիր-

տերն իրարու հետ կապող : Այն կապը հաստատուն Աստուած է , և իմաստուն ծնողք չեն ուզեր խզել զայն : Բնական է որ ծնողք՝ իրենց զաւակները , զաւակունք ալ իրենց ծնողքը սիրեն . բայց կրնայ ըլլալ որ այն սէրը կամ ցամքի կամ եղծանի անոնց վարմանցը պատճառաւ : Այն թելը կայ ի բնէ , և կը հաստատուի , կը զօրանայ , եթէ ծնողք ըստ արժանւոյն վարուին : Անթիւ քաղցր խօսքեր , սիրոյ նայուածներ , բարեսիրական դործեր , և ոչինչ համարուած հանապազօրեայ հազարաւոր փոքր անուշութիւններ , ամէնքը մէյմէկ թել ըլլալով՝ այն կապին հետ կը հիւսուին , մինչև որ այն անխզելի ըլլայ : Այս է պատճառը որ ծնողաց ոմանք չեն կրնար մոռցուիլ . այն քաղցր կապակցութիւնն այնչափ զօրացած է որ մահն անգամ կարող չէ զայն խզել : Այն ծնողաց քաղցր ձայնը միշտ կը կենսայ կը խօսի անոնց զաւակաց ականջներուն . անոնց գեղաժպիտ դէմքը կը մնայ զաւակաց մտքին մէջ տպաւորուած . ծնողաց բարեպաշտութիւնը , որ անոնց սիրոյն աղբիւրն է , անոնց բոլոր յիշատակները սրբազան կ'ընէ զաւակաց . միշտ կը քաջէ այն զաւակները դէպ յԱստուած և երկինք : Այսպիսի ծնողաց զաւակները տարիներով կու լան իրենց ննջեցեալ ծնողաց դամբանին վրայ , կը

յիշեն անոնց խրատները և անոնց օրինակին կը հետեին :

Ընդհակառակն ամէն խիստ և անժոյժ խօսք զոր հայր մը կամ մայր մը կ'արտասանէ , տրդուն սիրտը տարապարտ ցաւցնող ամէն անգըթութիւն և ամէն ծուռ նայուածք , սիրոյ կապին մէկ նուրբ թելը կը կտարէ , այնպէս որ այն սէրն օր ըստ օրէ կը նուազի , այն մտերմութեան կապակցութիւնը կը մաշի , կը տկարանայ , և տղայք չեն սիրեր իրենց ծնողաց տունը , քանզի հոն դառնութիւն կը ախրէ և նախատինք կը թափուի իրենց վրայ . հառաչելով կը բաղձան այն ժամանակին հասնելուն , ուր ազատ ըլլալով իրենց ուղածն ընեն : Այսպիսի տղայք իրենց ծնողքը շնորհակալութեամբ չեն յիշեր , անոնց մահուընէն ետքը անոնց անուններն անտարբերութեամբ կ'արտասանեն , անոնց գերեզմանին քով արտասուք չեն թափեր , անոնց խրատները չեն յիշեր :

Գիտցիր , ով հայր , ով մայր , չես կրնար երբէք գէշ բան մը կամ անհամբերութեան խօսք մը ըսել աղուդ , չես կրնար չնչին բանի մը վերայ անոր տղայական տրտմութիւնը կամ ցաւը երբէք ծաղրել՝ առանց տկարացընելու այն սէրը որ ձեր մէջտեղ կատարեալ և միշտ աճելու վրայ ըլլալու է : Եթէ այսօր այնպիսի բան մը

ըսիր կամ ըրիր, այսպէս մտածէ. « Այսօր տը-
ղաս ինէ հեռացուցի. անոր սէրը պաղեցուցի.
անոր սիրտն ի բայ մղեցի ինէ. կապը փոխա-
նակ զօրացրնելու և հաստատելու՝ տկարացու-
ցի. անհամբեր լեզուով անմահ հոգի մը վի-
րաւորեցի: Գիտեմ որ տղաս միշտ փորձու-
թեան ենթակայ է, բայց այսպէս զանի հե-
ռացրնելով ինէ և Աստուծմէ՝ Սատանային ա-
ւելի մտեցուցի, անոր ձեռքը մատնեցի: Ո՛վ
Աստուած իմ, չրթանցս դուռը պահէ, լեզուս
զսպէ, ձեռքս բռնէ, սիրաս կառավարէ որ
այսուհետև սոյն մեղքը չգործեմ»: Այսպիսի
մտածութիւն կարելի է քեզի ցաւ բերէ, բայց
խիստ օգտակար է:

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՏՈՒ

Հ Ա Մ Ա Կ Ի Դ .

Առ Ծնողս

Անգղիացուոց լեզուին մէջ, անոնց գրեթէ
ամենէն ընտիր և անուշ մէկ բառը կայ, այսինքն՝
հօ՛մ բառը, որ Հայերէնի չի կրնար թարգման-
ուիլ: Հայերը չունին անոր ճշտիւ պատասխա-
նող բառ մը, Տաճիկներն ալ չունին, շատ ազ-
գեր չունին: Թարգմանութեանց մէջ րոն բառն
անոր տեղը կը բռնէ, բայց երբէք հօ՛մ բառին
լեցուն միտքը չի յայտներ, և ուրիշ ինչ բառ
որ ընտրես, անոր չի հաւասարիր: Հօ՛մ տուն
միայն չի նշանակեր, ոչ բնակարան, ոչ ալ հայ-
րենիք. մնայուն բնակութեան վերաբերեալ
ամէն հաճելի բան իր մէջը կը պարունակէ.
տունը և անոր շրջակաները, հոն դանուած
հանդասութիւնն ու մտերմութիւնը որ ուրիշ
տեղ չի գտնուիր: Հոն ծնած ենք, հոն հօր և
մօր, եղբարց և քերց հետ ունեցած ենք այն
քաղցր և մտերիմ առնչութիւնը զոր ուրիշներ-
ու հետ չենք կրնար ունենալ. հոն ապահով
էինք, հոն կը խաղայինք, կը հանգչէինք, հոն
մեր բոլոր ցաւերուն համար՝ դարման, ու մեր

բոլոր արտառութիւններուն համար կարեկցութիւն կը գտնէինք: Հօ՞ ըսուելով բոլոր այս բաները կ'իմացուին: «Հօ՞, Կապուտ հօ՞» ըսուած երգ մը կայ զոր ամէն Ամերիկացի գիտէ, անոնց ամենէն աւելի ընտրած երգն է: Անոնք ուր որ թափառին օտար երկիրներու մէջ՝ այն երգն երգելով կը յիշեն խորին զգացմամբ իրենց մանկութեան բերկրութիւնները, ծնողաց ու ազգականաց սէրը և բոլոր այն սրբազան յիշատակները զոր հօ՞ բառն իր մէջ կը պարունակէ: Անոնք երբ երկնից վրայ կը խորհին, իբրև իրենց յաւիտեանական հօ՞ը կը մտածեն զանի. այն տեղ՝ ուր պիտի վայելեն ինչ որ կատարեալ Հօ՞ի մէջ կրնայ գտնուիլ: Շատ աղէկ կ'ըլլար որ այս երկրիս Ժողովուրդն այս բառն ընդունէր և առ հասարակ գործածէր: Քանի որ շահու և գործի վերաբերեալ շատ բառեր կ'ընդունին օտար լեզուներէ և կը գործածեն առանց զգալու թէ անոնք իրենց լեզուին բառերէն տարբեր են, ինչո՞ւ չառնեն այս պատուական բառն ալ որ ստակի չի վերաբերիր, այլ շատ աւելի լաւագոյն բան մը կը նշանակէ:

Բայց բառն առանց իրին շատ քիչ օգուտ ունի. ուրեմն դուք ճշմարիտ Հօ՞ մը ունեցէք: Տարակոյտ չկայ թէ մարդոց՝ դէպ ի չարութիւն ունեցած հակամիտութիւնը զսպող և դէպ յա-

ռաքինութիւն առաջնորդող ամենէն զօրաւոր մարդկային միջոցն այն է զոր նկարագրեցի, այսինքն՝ իր տղայութեան հօ՞ն ազդեցութիւնը: Երանի թէ կարող ըլլայի, ո՞վ բարեկամներս, ձեզի հասկցընել թէ որչափ կարևոր բան մըն է որ ձեր տունն այնպիսի տեղ մը ընէք ձեր զաւակացը համար. թող ամենէն հաճելի տեղն այն ըլլայ անոնց. թող անոնց հայրենի բնակարանն այնպէս ընտիր տեղ մը թուի անոնց, որ բնաւ փափաք չունենան ուրիշ տեղ կենալու, այլ՝ ինչ բերկրութիւն կամ զուարճութիւն որ գտնեն ուրիշ տեղեր՝ միշտ ուրախութեամբ դատնան վերատին իրենց հօրը տունը: Թող տղաքնիդ երջանիկ ըլլան ձեր տանը մէջ, թէ և քիչ մը պոռալով, խնդալով և վազելով ձեզի երբեմն գլխացաւ պատճառեն: Չեմ բեր թէ զանոնք մի սանձեր. բնաւ թոյլ տալու չես անոնց չարութիւն գործել. բայց անվնաս խաղեր թող խաղան, անմեղ բերկրութիւն թող վայելեն ձեր տանը մէջ. անոնց երջանկութեան տեղը թող հոն ըլլայ:

Ի՞նչպէս կրնաս տունդ հաճելի տեղ մը ընել զաւակացդ, այնպէս որ անոնք միշտ սիրեն զայն և շնորհակալութեամբ յիշեն: Եթէ բնակարանդ գեղեցիկ է, շատ աղէկ. բայց գիտցիր որ անոր ներկը չէ, ոչ ալ մէջի զարդա-

րանքը կամ պարտէզին ծաղիկներն ու պտուղներն են որ այն տեղը հաճելի կ'ընեն տղոց . յաւէտ ծնողական սէրն է որ հոն մեղմ լոյս մը կը սփռէ ամէն ժամանակ , այն կարեկցութիւնը որուն յարգը տղաք լաւ կը ճանչնան , և զոր ճշմարիտ ծնողք միայն կրնան ունենալ :

Հաւանական է թէ շատ ծնողք կուզեն դիտնալ թէ ինչ կերպով կրնան իրենց բնակարանն այնպէս ընել : Որպէս զի ասանկ ըլլայ , մեծ ու կարևոր բանն է Քսէնոփոնի յիշատակը : Այսպէս ըսելով սա կ'ուզեմ հասկըցընել թէ , երբ տղոցդ հետ վարուելով զանոնք կը կառավարես , անոնց համար զբօսանք կամ հաճութիւն կը փնտռես , միտքդ բերես քու տղայութեանդ զգացումները , խորհուրդները , փափաքները և ցաւերը , այսպէս ընելով կարելից կ'ըլլաս անոնց : Իր տղայութեան զգացումները յիշողն ամենէն աւելի յաջողութիւն կը գտնէ իր տղաքը մեծցընելու և կըթելու մէջ , քանզի կը գիտնայ թէ ինչպէս վարուելու է անոնց հետ :

Դուն , ո՞վ հայր , տղուդ թուուցիկ մը ունենալու սաստիկ փափաքը թերևս ոչինչ և տղայական բան մը կը համարիս . ժամերով կ'աշխատի զայն շինելու , և չկրնալով յաջողիլ , քեզ կը թախանձէ ըսելով , « Հայր , ինձի օգնէ , թուուցիկս չկրցայ շինել » : Իսկ դուն մտիկ չես

ըներ . բայց կը սխալիս , մեծապէս կը սխալիս . քու աւելի հասուն խելքովդ կրնաս դիւրաւ շինել այն խաղալիկն՝ այնպէս որ օգը հանուելով տղուն մեծ զուարճութիւն պատճառէ : Եթէ այսպէս ընես , տղուդ աւելի պիտի մօտենաս , քու կարեկցութիւնդ անոր աւելի զգալ պիտի տաս , անիկա քեզի պիտի վստահի , սիրոյ կապը պիտի հաստատուի ձեր մէջ տեղը : Եթէ տղուդ թուուցիկ շինելու չօգնես , անիկա պիտի զգայ թէ դուն անոր երջանկութեանը համար հոգ չես ըներ , պիտի խորհի թէ որչափ շատ փափաք ունենայ բան մը ձեռք բերելու , դուն պիտի չուզես մէկ մատդ անգամ շարժել այն բանն անոր համար ստանալու : Յիշէ թէ քու տղայութեանդ ատենը ո՞րչափ սաստիկ կը փափաքէիր զմելի մը կամ խաղալիկ մը ունենալ . յիշէ նաև թէ որչափ դուն տղուդ խաղալիկները կ'արհամարհես , նոյնչափ ան հաւանականաբար կ'արհամարհէ քու փնտռած բաներդ . քու ցորենդ , քու արտերդ , առուտուրդ : Թերևս շատ անգամ զարմանալով կ'ըսէ ինքնիրեն , « Հայրս ինչպէս ցորեն և բուրդ և բամբակ և ասոնց նման փուճ բաներ այնչափ փափաքով կը փնտռէ » : Ան կը կարծէ թէ օգը թուուցիկ հանել , գնդի խաղալ , և ուրիշ ստոնց նման զբաղմունք շատ աւելի յարգի են :

Դու ալ, ով մայր, նուաստութիւն կամ
ձանձրութիւն մի համարիր փոքրիկ աղջկանդ
համար պաճուճապատանք մը շինել : Տարակոյս
չունիմ թէ այն ժամերը զոր կը նուիրէք այս-
պիսի զուարճութիւններ հայթայթելու ձեր տը-
ղոցը՝ աղէկ և օգտակար կերպով կը գործած-
ուին, ինչպէս որ աղօթքի նուիրուած ժամեր,
քանզի այնպէս միջոց մը կ'ունենաք տղաք ձեզի
մօտ, և հետևապէս Աստուծոյ մօտ քաշելու :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՏՈՒ

Ն Ա Մ Ա Կ Ի Ե .

Առ Ծնողքս

Երկար հիւանդութեամբ մը ամէն գործէ ար-
գիլուած ըլլալով՝ գրիչս թողուցի, բայց հիմա
աւելի մեծ փափաքով շարժուած նորէն կը
սկսիմ այս սիրելի գործը . այսինքն՝ ձեզի, սի-
րելի բարեկամներս, նամակ գրել սակայն տկար
և դողացող ձեռքով : Բայց որչափ որ հաճելի է
ձեզի հետ ստէպ խօսիլ այսնիւթոյ վրայ, գուցէ
ձեզի ձանձրալի ըլլան նամակներս, ուստի քանի
մը հատ ալ գրելով՝ պիտի վերջացնեմ խրատներս :

Երբ հիւանդացայ, մտքիս մէջ նիւթ մը կար
որուն վրայ քիչ մը պիտի խօսէի, այն էր՝ Կ-
դատվարութիւն :

Անտարակոյս դուք կուզէք ձեր տղոցը քա-
ղաքավարութիւն սորվեցնել, և ասիկայ աղէկ
է . կուզեմ անոր ճշմարիտ սկզբունքը և հիմը
ցուցնել ձեզի : Կերևայ թէ ոմանք շատ սխա-
լելով կը կարծեն թէ քաղաքավարութիւնը մե-
ծաւ մասամբ ուրիշ բան չէ, այլ միայն շողո-
քորթութիւն և կեղծաւորութիւն, անոր հա-
մար սովորութիւն կ'ընեն արտաքուստ շատ պա-

տիւ տալ և սէր ցուցնել այլոց, զանազան պատուոյ տիտղոսներ միշտ կրկնելով, ինչպէս «Ձեր մեծութիւնը», «Ձեր յարգութիւնը», «Հրամանքնիդ», և նոյն ատեն իրենց խիստ խոնարհ անուններ սեպհականելով, ինչպէս «Ծառադ», «Նուաստս» և ըն, նաև պատուոյ համար շատ նշաններ և շարժումներ ընելով: Աս բաները դատապարտելու համար չեմ խօսիր, այլ ցուցնելու թէ անոնք բոլորը կրնաս ընել առանց ճշմարիտ քաղաքավարութիւն ունենալու: Անթիւ անձինք կան որոնք անպակաս կ'ընեն այս բոլոր արտաքին բաները, և նոյն ատեն առանց զգացման կամ խիղճի քու սիրտդ կը վիրաւորեն ուրիշ կերպով: Թէ որ Արարացի դոզի մը վրանը երթաս կարելի է քեզի շատ պատիւ ընէ, քեզ ընդունելով, իր ամենէն պատուական կերակուրները առջևդ դնելով, հիւրընկալութեան բոլոր պահանջածը կատարելով, որչափ որ կ'ուզես կենալ քեզ պահելով, ու երբոր երթաս, քեզ խաղաղութեամբ ճամբելով, բայց այնչափ ըրած ըլլալով իր բոլոր պարտքը կատարած կը համարի, հետևեալ օրը ճամբուն վրայ քեզի կը հանդիպի, վրադ կը յարձակի, քեզ կը կողոպտէ, և վիրաւորուած ու մերկ կը ձգէ. այս է անոր քաղաքավարութեան արժէքը, և նոյն արժէքն ունի շատ մարդոց քա-

ղաքավարութիւնը, որոնց բոլոր ցուցուցած սէրը ու պատիւը միայն կեղծաւորութիւն է. սիրտդ որչափ վիրաւորեն հոգեբնին չէ, երբոր անանկ ընելով քաղաքավարութեան օրէնք մը կամ սովորութիւն մը չեն աւերեր: Քեզ կը ծեփեն շոքորթութեամբ արտաքուստ քաղաքավարեալ երևնալու, բայց սովորութեան չպահանջած ամենէն չնչին բարերարութիւնը չեն ընէր քեզի:

Ըստ ինձի ճշմարիտ քաղաքավարութեան սկզբունքը սա է, այս ինքն Գրիստոսի խօսքը, «Ամէն ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն, դուք ալ անոնց անանկ ըրէք»: Մեր անձը ուրիշի անձին տեղը դնելու և այնպէս վարուելու ենք անոր հետ ինչպէս մենք կ'ուզենք որ մէկը մեզի հետ վարուի ան պարագայի տակ: Ուրիշներն հանգիստ և երջանիկ ընելու փափաքել, և այն փափաքը ի դորձ դնել մեր վարմանցը մէջ, մինչև անգամ մեր անձնական հանգստութիւնը զոհելով, աս է ճշմարիտ քաղաքավարութիւնը. աս տեսակը սորվեցուցէք ձեր տղոցը: Թող անոնք սովորութեան չպահանջած բանն ընեն և պահանջած բանը զանց ընեն, երբոր անանկ ընելով կրնան ուրիշի մը բարիք ընել, անոր երջանկութիւն տալ: Թող տղաքը միշտ մտածեն ու փնտռեն թէ «Ե՛ս ի՞նչ կը պահանջէ այս պարագայիս

մէջ , չէ թէ «*սուրբաբանն* ի՞նչ կը պահանջէ :
Հիմա ուրիշ բանի վրայ մէկ քանի դիտողու-
թիւններ ընեմ , այն է Սրբարանին մէջ քաղա-
քավարութիւն : Թերևս պիտի զարմանաք ըսե-
լով թէ «*ի՞նչ տեսակ քաղաքավարութիւն է*
աս» : Կը պատասխանեմ թէ այն տեսակ քա-
ղաքավարութիւն է զոր պէտք է սորվեցընել
ձեր տղոցը . ան տեսակը՝ զոր ծնողք անգամ
ընդհանրապէս դեռ սորված չեն : Միտքս յայտ-
նեմ :

Շատ անգամ դիտած եմ որ Աստուծոյ տանը
մէջ ժողովք եղած ատենը աղաք կ'ելլեն դուրս
կ'երթան , մէկ , թերևս երկու , երեք հատ մէկ
տեղ , երբեմն աղօթքի ժամանակ , երբեմն քա-
րովի , երբեմն երգ մը երգուած ատենը : Քիչ
մը ետքը նորէն ներս կը մտնեն , և թերևս կէս
ժամ չանցած նոյն տղան երկրորդ անգամ կ'ելլէ
կ'երթայ և դարձեալ ետ կը դառնայ : Կը ցա-
ւիմ ըսելու թէ միայն տղաք չեն այսպէս ընող-
ները , չափահասք ալ նոյնը կ'ընեն : Արդ այս
բանը վայելուչ չէ , նա մանաւանդ Տէրոջը տանը
մէջ անքաղաքավարութիւն է . ձայն և խառնա-
կութիւն կը պատճառէ , արգելք կ'ըլլայ պաշ-
տամունքին , և սրբարանին վայելչութիւնը կը
խանգարէ : Շատերը պիտի ըսեն թէ այն-
պէս ընել հարկ է մանաւանդ տղոց համար .

բայց ես կ'ընամ ցուցընել թէ հարկ չէ : Ամե-
րիկա ուր շատ ժողովներ տեսած եմ՝ այնպիսի
բան մը չի պատահիր կամ շատ քիչ կը պատահի :
Հոն ժողովները մեծ են , չորս , հինգ , վեց հա-
րիւրէն մինչև երկու հազար անձինք , մեծ և
պզտիկ , ներկայ կը գտնուին , բայց ժողովքին
սկիզբէն մինչև վերջը ոչ ոք դուրս կ'ելլէ : Եթէ
մէկը ժողովքին ատենը ելլէ երթայ , կը կար-
ծուի թէ հիւանդ է , կամ թէ արտաքոյ կարգի
բան մը պատահեցաւ : Ինչպէս որ Ամերիկա
կ'ընեն , դուք ալ կրնաք ընել : Թող ձեր աղաքը
ժողովքէն առաջ գիտնան թէ հանդարտ նըս-
տելու են մինչև ժողովքին վերջանալը , շուտով
պիտի սովորին , և այնուհետև այլևս դժուա-
րութիւն պիտի չըլլայ :

Ուրիշ անքաղաքավարութիւն մ'ալ տեսած
եմ : Ժողովքի եկողներէն ոմանք երգարան ու-
նին , ոմանք չունին : Երգարան ունեցող մը նըս-
տած է , և անոր երկու քովը նստողները եր-
գարան չունենալով կ'ուզեն երգել , բայց չեն
կրնար , քանզի գիրք չունին , այն երկուքին մէջ
տեղը նստողը երգարանը կը բռնէ իր առջևը՝
բնաւ չխորհելով թէ լաւ և վայելուչ է գիրքը
իր քովիններէն մէկուն կամ միւսին մօտ բռնել ,
այնպէս որ ան ալ կարող ըլլայ նայիլ և մէկ
տեղ երգել : Ստէպ դիտելով տեսայ զարմանօք

որ շատ քիչերը սովորութիւն ունին այս փոքր բարերարութիւնն ընելու : Չեր տղոցը սորվեցուցէք ասիկա :

Ուրիշ բան մ'ալ սորվեցուցէք, այսինքն՝ ժողովքի ատեն ֆարողչին ըսածներուն միտ դնել, ոչ թէ չորս դին նայել : Ով գիտէ թէ ֆարողիչը որչափ պիտի քաջալերուի, երբ տեսնէ տղոց ուշադրութիւնը : Քանի քանի անգամ տեսած եմ որ քարողի ատենը, երբոր մարդ մը դռնէն ներս կը մտնէր ժողովարանին մէջ բոլոր նստողները գլուխներնին կը դարձնէին նայելու թէ ով է մտնողը : Ասիկայ ուամկականութիւն է. տղոց սորվեցուց թէ այնպէս ընելու չեն, ուրեմն զգոյշ եղիր որ դուն նոյն բանը չընես :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՍՏՈՂ

ՆԱՄԱԿ ԻԶ .

Առ Ենոքս

Ուրիշ նիւթ մը կայ, զոր մոռնալով մեծ զանցառութիւն ըրած պիտի ըլլայի . այսինքն՝ թէ կերպի օրը է՝ նշալէս կրնաս կարելէ ելածին շտի օգոտար ընել ողոյ :

Գիտէք որ աշխարհիս բնակիչներուն մեծ մասը տղաք են . և որովհետեւ Աստուած այս օրը որոշած է բոլոր մարդոց օգտին համար, եթէ կերպ մը չի գտնուիր զայն տղոց օգտակար ընելու, կը հետևի որ մարդոց կէսէն աւելին օգուտ չեն կրնար քաղել անկէ : Եթէ այնպիսի կերպ մը չկայ ֆրիստոնէից մէջ, կամ եթէ հասարակ չէ, աս կը ցուցնէ թէ ֆրիստոնեաները մեծ սխալման մէջ են այս նըկատմամբ :

Չեզի կը հարցընեմ, ո՞վ ֆրիստոնեայ բարեկամներս, ձեր տղաքն ի՞նչպէս կը նկատեն կիրակի օրը . կը սիրեն զանիկա . կ'ուրախանան անոր մօտենալուն, կը վաժառքին զանիկա Տէրոյը ուզածին պէս անցընել, թէ մանաւանդ բեռ և նեղութիւն կը համարին զանիկա : Երբ կիրակին կը հասնի տրտմած չեն . և երբ ան-

ցած է, ուրախ չե՞ն : Չե՞ն ուզեր խաղալ ինչ-
պէս ուրիշ օրեր . յօժարութեամբ կը թողնուին
իրենց խաղերը որ աստուածպաշտութեան վե-
րաբերեալ բաներ խորհին :

Ինձի կ'երևի թէ սուրբ օրը տղոց պահել
տալու նկատմամբ մեր կերպը սխալ ըլլալով ան
օրուան բարի ազդեցութիւնը մեծաւ մասամբ
կորսուած է տղոց վրայ . բոլորովին կորսուած
չեմ ըսեր, այլ մեծաւ մասամբ : Երկու կեր-
պով կրնայ կորսուիլ այն բարի ազդեցութիւնը.
Երկուքն ալ նկարագրեմ : Առաջին կերպը
չափազանց խստութիւնն է :

Սարկաւագ մը կայ, շատ բարի մարդ մը,
որ վեց օր անդուլ աշխատելով, սուրբ հան-
գաստեան օրը շատ կը սիրէ : Միշտ երբ շաբ-
թուան գործերը կը լինան, շնորհակալ կ'ըլլայ
Աստուծմէ հանգստեան օրուան համար, անոր
յոգնած մարմնոյն և մտքին շատ հաճելի կու
գայ ան . նաև սրտանց կը սիրէ սրբարանը և
Աստուծոյ խօսքը լսելն ու անոր վրայ մտածելը,
ինք կ'ուզէ հիրակի օրը սուրբ պահել, և կը
բաղձայ որ բոլոր մարդիկ այնպէս ընեն, մա-
նաւանդ իր տղաքը : Բայց տեսնենք թէ այս
մարդը հիրակին ինչպէս պահել կու տայ իր
զաւկներուն : Նախ կ'ուզէ որ անոնք բոլոր օրը
հանդարտ կենան . չի հասկնար թէ անոնք ին-

չու կ'ուզեն խաղալ, ինչու չեն կրնար հան-
դարտ նստիլ . չի խորհիր թէ անոնք իրեն պէս
յոգնած չեն, աշխատած չեն, և թէ տղոց հա-
մար գրեթէ անհնարին է բոլոր օրը նստիլ ա-
ռանց մարմնավարժութեան . չի խորհիր թէ ան
որ իրեն շատ հաճելի կու գայ՝ անոնց խիստ
մեծ պատիժ է :

Գարձեալ կ'ուզէ որ տղաքն այն օրը շատ
չխօսին, և կամ եթէ խօսին՝ բարձր ձայնով չըլ-
լայ : Եթէ անոնք կը խնդան, կը յանդիմանէ
զանոնք . այս բանն ալ անոնց դժուար կու գայ :
Անոնց չի սորվեցընել թէ ինչպէս անցընելու են
ժամերը, ինչ օգտակար բան կրնան ընել . այլ
անոր խրատն է միշտ, «Մի ըներ, այսօր սուրբ
օր է» . ուրիշ խրատ գրեթէ չեն լսեր, բայց
միայն աս, «Մի ըներ, մի ըներ» : Այս կերպով
տղաք կը սորվին որ հիրակին այս ինչ բաներ
ընելու օր է . այլ թէ ինչ բաներ ընելու համար
է, կամ թէ ինչ օգուտ ունի, ան չեն սորվիր :
Ի՞նչ է ասոր հետեւութիւնը . անտարակոյս
սուրբ օրը ձանձրալի կ'ըլլայ անոնց, կ'ատեն
զանիկա իբրև ամէն ուրախալի և հաճելի բան
արգիլող, իբրև շաբթուն ամենէն տխուր օրը :
Այս կերպն ինչպէս կրնայ շատ օգտակար ըլ-
լալ տղոց :

Բայց կը խոստովանիմ որ այս երկիրը շատ քիչ

կը գտնուի այս սխալմունքը : Հոս այս մասին թուլութիւն կայ մանաւանդ քան խստութիւն :

Սարկաւագին սխալմունքը հաղիւ երբէք կը գտնուի : Բայց յաճախ կը տեսնուի անոր հակառակ սխալմունքը, զոր պիտի ջանամ նկարագրել ձեզի հետևեալ կերպով :

Եղբայր մը կայ որ քանի մը տղայ ունի, զորոնք հասարակ գաղափարին նայելով, բաւական աղէկ կը կրթէ : Զանոնք սրբարանը կը տանի, և կը ջանայ որ միշտ կիրակնօրեայ գրգրոցին ներկայ գտնուին : Բայց տղոց նայինք, տեսնենք թէ անոնք ինչպէս կը պահեն սուրբ օրը : Արդարև այն օրը շուկան չեն գտնուիր ինչպէս ուրիշ օրեր, այգիները չեն երթար, հասարակ գործերը թողուած են անոնց տանը մէջ, բայց կը տեսնես որ զրօսանաց մասին այն աղաք կիրակիին ու լուր օրերու մէջտեղ տարբերութիւն չեն ըներ. բակին մէջ, երբեմն նաև փողոցը կը խաղան, երբեմն ալ սրբարանին առջև ուրիշ տղոց հետ կը զրօսնուն, և այս բաներուն համար իրենց հօրմէն ամենևին չեն յանդիմանուիր : Այս աղաք չեն գիտեր թէ սուրբ օրն ինչու համար է. հոգևոր գործ չունին. Ժողովքի, կիրակնօրեայ դասի և աղօթքի ժամանակ կարգադրուած բաները կ'ընեն, բայց ան բաներն իբրև սովորութիւն

միայն կ'ընեն և ալ անոնց վրայ բնաւ չեն խորհիր. այն պաշտօններու ժամերէն զատ ինչ որ կ'ուզեն կ'ընեն տանը մէջ կամ գուրոը, այնպէս որ անոնց վարմունքին նայելով չես կարծեր թէ կիրակի օր է : Անոնց ծնողքը տղոց բրածին չեն նայիր, և կամ երբ կը տեսնեն, կ'ըսեն թէ «Անոնք աղայ են», երբ որ մեծնան պիտի սորվին սուրբ օրն ըստ արժանոյն պահել : Այս աղաքը սուրբ օր մը չունին, և այն օրուան նպատակին ամենևին չեն հասնիր : Յաւալի է որ այսպիսիներ շատ կան :

Այս տեսակ ծնողաց սխալմունքը Սարկաւագինէն մեծ է : Անիկա Աստուծոյ օրէնքը կը նկատէ և չափազանցութիւն կ'ընէ. իսկ ասոնք չեն նկատեր զայն : Արդարև երբեմն ինծի կը թուի թէ ծնողներուն շատերն այն սխալ գաղափարը պահած են, թէ սուրբ օրը հանգրստեան և զրօսանաց միայն օր է, ոչ թէ բոլորովին հոգևոր գործի նուիրելու օր մը. կամ գէթ կը խորհին թէ Աստուծոյ օրէնքը տղոց այնչափ չի վերաբերիր : Ասիկա անտարակոյս սխալ է. անշուշտ կերպ մը կայ այս օրը շատ օգտակար ընելու տղոց, բայց շատերն այս կերպը սորված չեն : Ի՞նչ է ուրեմն այս կերպը : Ասոր պատասխան տալ դիւրին չէ, բայց կարծեմ կրնամ լուծում մը տալ բանին :

Արտաքին կերպով սուրբ օրը պահելը թերեւս դժուար է տղոց . բայց ընդունելի եղածն արտաքին բաներուն մէջ չէ : Աստուած սրտին կը նայի : Իրօք այն օրը մենք և մեր տղաքը գործերէ դադարելու ենք Տէրոյը հրամայածին պէս . բայց ինչո՞ւ համար դադարելու ենք . անտարակոյս, որպէս զի մեր բոլոր ժամանակը և խորհուրդները հոգևոր բաներու տանք . եթէ ասիկա չընենք ի՞նչ օգուտ ունի գործէ դադարելը . ի՞նչ օգուտ փարիսեցիներուն պէս զգուշութեամբ օրը պահել արտաքին կերպով , քանի որ սրտին մէջ սէր չկայ , հոգևով և ճշմարտութեամբ Աստուծոյ մօտենալ չկայ : Ուրեմն գլխաւոր բանը սա է որ ձեր տղաքը սիրեն զԱստուած :

Երբ զԱստուած սիրեն , անոր պատուիրանքները պահել պիտի ուզէն , ինչպէս որ Քրիստոս կ'ըսէ Յով. ԺԳ. 15 : Ան ասեն սուրբ օրը որ հոգևոր բաներու բողոքովին տրուելու օր է , անոնց հաճելի պիտի գայ . յօժարութեամբ գործ և խաղ պիտի ձգեն . Սաղմոսերգուին պէս (Սաղ . ՃԻԲ .) ուրախութեամբ Տէրոյը տունը պիտի ելլեն . անոնց քաղցր պիտի թուին Սուրբ Գրոց դասերը : Անոնք տան մէջ պիտի սիրեն հոգևոր խօսակցութիւն , և թէ տունը նստին , թէ պարտիզին մէջ պտտին , և կամ ուր որ ըլլան՝ այն բարի մտածութիւններուն հա-

կամիտեալ պիտի ըլլան . ոչ թէխաղերու : Այսպիսիներու դիւրին կուգայ կիրակի օրը վայելուչ կերպով պահել : Գուք , ո՞վ ծնողք , բնաւ գոհ կամ հանգիստ մի ըլլաք մինչև որ ձեր տղաքն այս սէրը չունենան :

Բայց առ այժմ՝ վնասենք թէ ծնողք ի՞նչ կերպեր կրնան բանեցընել կիրակի օրը օգտակար ընելու իրենց տղոցը . թէ այն օրը սիրողներուն և թէ չսիրողներուն :

Նախ կըսեմ , որո՞ւ օրինակ եղի՞ յեր րոջը . ձեր վարմունքը թող միշտ անոնց ցուցընէ թէ սուրբ օրն ինչպէս պահելու է : Թող յայտնի ըլլայ անոնց թէ դուք սրտանց կը սիրէք այն օրը , ուրախ ոչ թէ տխուր դէմք ցուցուցէք անոնց առջև , և այն ուրախութիւնը սրտին լրութենէն ըլլայ , ոչ թէ վրան հագուած բան մը : Մի խորհիք թէ ձեր տղաքը ձեզմէ աւելի պիտի սիրեն կամ յարգեն այն օրը : Եթէ դուք երևոյթով միայն պահէք զայն , եթէ փոխանակ հոգևոր բաներ՝ մտածելու և խօսելու՝ հասարակ բաներ մտածէք և խօսիք , ինչպէս՝ այլ և այլ գործերու կամ անձանց վրայով ձեր տղաքն ալ ձեզի հետեւելով խաղ ու զբօսանք պիտի մտածեն . պիտի կարծեն թէ Սուրբ օրը արտաքուստ պահել բաւական է , և թէ ինչ բանի վրայ խորհիլ և խօսիլը այնչափ հոգ չէ :

Խիստ ցաւալի է որ շատ ծնողք այսպէս ընե-
լով աս բարեաց աղբիւրը կը թունաւորեն. միայն
կեղծեօք կը յարգեն սուրբ օրը, և իրենց օրի-
նակովը իրենց տղոցն ալ նոյն ընթացքին մէջ
կ'առաջնորդեն : Շատ անգամ, տղաք կը թելու-
նկատմամբ խօսած ժամանակս տեսայ որ հարկ
է ըսել . Անձիդ նայէ, բարի օրինակ եղիր . .
այս բանիս նկատմամբ ալ նոյն խրատը տալ
հարկ է :

Երբեմն տղայ մը իր հօրը տունէն հեռու
կ'աշխատի, և կարող է միայն շաբաթը կամ
ամիսն անգամ մը հայրենի բնակարանը երթալ
որ օր մը կենայ հոն . սրչափ կ'ուրախանայ սոյն
տղան երբ ծնողացը քով հանգչելու օրը հասնի.
սրչափ քաղցր կը թուին անոր այն օրուան ժա-
մերը, երբ իր սիրելիներուն հետ կը խօսակ-
ցի : Կիրակին թող այնպէս ըլլայ ձեզի, այսինքն
օր մը, որ ամէն մարմնաւոր աշխատանք ու
զբաղմունք թողլով բոլոր ժամերը ձեր երկնա-
ւոր հօրը ներկայութեան մէջ կանցընէք : Երբ
սուրբ օրը ձեզի և ձեր տղոցը սիրելի ըլլայ,
աղէկ պիտի պահուի ձեր տանը մէջ :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՍՏՈՒ

ՆԱՄԱԿ ԻԷ.

Առ Ծնողս

Ըսինք որ, եթէ ձեր տղոցը սուրբ օրը պա-
հել տալ կ'ուզէք, պէտք է որ դուք այս մասին
անոնց օրինակ ըլլաք :

Երկրորդ՝ կ'ըսեմ որ դուք անոնց ընկեր ըլլալու էք :
Այո, սուրբ օրուան մէջ դուք անոնց հետ յա-
տուկ ընկերութիւն մը ունենալու էք որ ուրիշ
օրեր չունիք : Չանոնք առաջնորդելու էք բարի
խորհուրդներու . հաճելի խօսակցութիւններով
անոնց միտքը օգտակար բաներով զբաղեցնե-
լու էք : Չեմ կարծեր թէ տղաք աղէկ և վա-
յելուչ կերպով պիտի պահեն սուրբ օրը, եթէ
դուք սենեակին մէկ ծայրը նստած լուռ կե-
նալով դիրք կարգաք, կամ ձեզի հաճոյ երեւ-
ցած կերպով զբաղիք առանց հոգ տանելու ա-
նոնց :

Ծնողաց ոմանք, ինչպէս կ'երեւի, սապէս կը
խորհին . «Ես տէրունական օրը կը պահեմ ին-
ծի օգտակար եղած կերպով . թող տղաքս ալ
իրենց օգտակար եղած կերպով պահեն» : Ասի-
կա ըսել է, «Թող ինձի ներութիւն չտան, թող

դիս չաշխատցընեն, իմ հանդիստս չաւրուի : Այսպիսի ծնողք չեն ուզեր ջանք ընել իրենց տղաքը կրթելու : Տղայոց համար Սուրբ գիրքէն պատմութիւններ քաղելէ, անոնց հետ երգ ըսելէ և կամ նստել խօսակցելէ ձանձրութիւն կը զգան, կ'ուզեն մանաւանդ չափահաս մարդոց հետ խօսակցիլ, կամ միայնակ նստիլ կարգալ : Մեծ սխալմունք մը կ'ընէք, եթէ ձեր տղաքը կրթողութիւնը որ իրենց համար սուրբ օրը պահելու կերպ և յարմար զբաղում գտնեն, կամ այն օրը սիրել սորվին :

Անտարակոյս հանգստեան օրը ծնողաց արբուած է որ ոչ միայն իրենց հոգևոր օգուտը փնտռեն, այլ և իրենց զաւկներուն հոգևոր կրթութիւնը յառաջ տանին : Դուք բոլոր շաբաթը զբաղած էք, բայց հանգստեան օրը ժամանակ ունիք այն ամենաքաղցր գործը կատարելու, որ է ձեր սիրելի զաւկները ձեր բոլորտիքը ժողովել և անոնց հետ խօսակցիլ հոգևոր բաներու վրայով : այնպիսի խումբ մը կազմել որ երանելի է բոլոր սուրբ էակներուն առջևը, և հաճելի Աստուծոյ : Ասկէ աւելի քաղցր ինչ կը փնտռէք, ինչ բան կընայ այնպէս ընարելի ըլլալ ինչպէս այն սուրբ ժամերն անցընել ձեր զաւկներուն հետ զօրոնք Աստուծոյ ընդունած էք, և որոնք ծնած են

ձեր մարմիններէն և հոգիներէն : Ինչո՞ւ կուզէք դրացւոց տուներն այցելութեան երթալ, այգեգործութեան վրայ, այս ինչ օրը պատահած գողութեան վրայ, այն ինչ պատկին վրայ որ պիտի ըլլայ, կամ այլ և այլ անձանց թերութեանց վրայ խօսիլ և կամ այսպիսի բաները թողլով ինչո՞ւ կ'ուզէք ձեր զաւկներէն հեռու կենալ, ինչո՞ւ չէք ուզեր անոնց մօտենալ և անոնց հետ տղայոց հասկնալի լեզուաւ ու ռճով ամենէն բարձր և սրբազան բաներու վրայ խօսակցիլ : Ոմանք թերևս պիտի պատասխանեն թէ «Մենք տղայոց հետ ընկերանալու տաղանդը չունինք» : Եթէ այնպէս է, ափսոս որ ձեզի զաւկներ տրուած են, քանզի բնաւ յարմարութիւն չունիք զանոնք կրթելու : Վայ ան տղուն որ որդեւէր ծնողք չունի : Կ'ըսես թէ «Հոգևոր բաներու վրայ խօսելու տաղանդ չունիմ» : Բայց, կը պատասխանեմ, պատկներու, տան գործերու, կամ բերնէ բերան շրջող լուրերու վրայ խօսելու շատ տաղանդ ունիս : Ես շատ դիտած եմ թէ ուր որ է մարդուն սիրտը հոն է անոր տաղանդը : Այս սրբազան բաներուն համար տաղանդ չունիս, վասն զի չունիս սէր անոնց համար : Կը վախնամ թէ երկնային խօսակցութիւնը և ընկերակցութիւնը քեզի քաղցր չէ, քանզի չես սիրեր ամենէն աւելի երկնանման

բանք, այսինքն՝ զաւկներուդ հետ Աստուծոյ մօտենալ, երկնաւոր բաներու վրայ խօսակցիլ: Քննէ տես, եթէ այս է հիմդ, պիտի սասանի: Վախնամ թէ վէմին վրայ չես:

Թերնս պիտի հարցնես թէ «ի՞նչ կերպով մեր զաւկներուն հետ ընկերանալու ենք որ Կիրակի օրն անոնց օգտակար ըլլայ»: Ասիկա պատշաճ հարցում մըն է, ես ալ Աստուծոյ օգնութեամբը պիտի ջանամ այդ հարցմանդ պատշաճ պատասխան մը տալու:

Փնտուենք թէ ինչ միջոցներ կան սուրբ օրը օգտակար միանգամայն հաճելի ընելու: Շատ միջոցներ կը տեսնեմ: Նախ՝ Սուրբ Գիրքը կայ շատ պատուական բաներով լեցուն: Եթէ այն բաները ձեր տղոցը յարմար կերպով ներկայացնէք, մեծ օգուտ և զուարճութիւն ալ կ'ըլլայ անոնց: Բայց մի սխալիք. եթէ գիրքը բանալով քարոզ տալու պէս անոնց երկայն խօսիս, անոնք պիտի չախորժին, պիտի ձանձրանան մանաւանդ: Քարոզներէ շատ աւելի օգտակար կերպեր կան ձեր տղոցը համար: Տղաք պատմութիւններ շատ կը սիրեն, ուրեմն դուն Սուրբ Գիրքէն պատմութիւններ ըրէ անոնց: Սուրբ Գրոց պատմութիւնները եղական են. անոնց պէս պարզ, գեղեցիկ և օգտակար պատմութիւններ չես կրնար գտնել ուրիշ տեղ: Զա-

նոնք այն պարզ կերպով պատմեցէք տղայոց, որ անոնց ուշադրութիւնը գրաւէ: Զենք կրնար չափէն աւելի գովել Աբրահամու, Յակոբայ, Յովսեփայ, Սամուէլի, Դաւթի, Յիսուսի և ուրիշ շատ պատմութիւններ որ Աստուածաշունչին մէջ կը գտնուին: Մինչև որ ասոնց բոլորը խօսակցութեամբ և պէտք եղած բացատրութեամբ ձեր բոլոր տղոցը հասկըցնէք Կիրակի օրեր, բաւական տարիներ պիտի անցնին: Զեր անդրանկին կը պատմէք այն բաներն անոր տրդայութեան ժամանակը. յետոյ ձեր երկրորդ զաւկին, ապա երրորդին, և այսպէս շարունակելով թէ և մեծերը երկու, երեք, չորս անգամ լսեն զանոնք, պիտի չձանձրանան, քանզի ձեր հետը խօսակցելով և այլ և այլ հարցումներ ընելով միշտ նոր նոր բաներ պիտի սորվին, միշտ աւելի գեղեցիկ պիտի գտնեն այն պատմութիւնները: Նաև բարի կրթութեան արդիւնքները մեծ և յարատե են, ձեր տղաքն այն պատմութիւնները միշտ պիտի յիշեն իբրև հաճելի բաներ. և երբ մեծնալով զաւկներ ունենան, անոնց պիտի պատմեն նոյն բաները, պատմելու ատենն ալ պիտի յիշեն այն քաղցր ժամերը որոնց մէջ տղայութեան ատեն ձեր բերնէն լսեցին այն խօսքերը. ձեր դորովական կերպերն և սիրոյնայուածքներն ալ անոնց միտ-

քը պիտի գան: Դուք, ով ծնողք, ինչպէս որ կը վարուիք ձեր տղոցը հետ, ձեր տղաքն ալ այնպէս պիտի վարուին իրենց զաւկներուն հետ: Ուրեմն այս սրբազան բաները ձեր մտքին մէջ տպաւորուին, և ձեր միջոցովն անոնց մտքերուն մէջ:

Բան մ'ալ կայ զոր չեմ ուզեր ըսել, բայց դժբախդաբար շատ ճշմարիտ է և յիշելու արժանի: Սուրբ Գրոց պարզ պատմութիւններուն նկատմամբ անգամ շատ մեծ տգիտութիւն կայ: Կիրակնօրեայ դպրոցը կուգան այնպիսի տղաք որ եկեղեցւոյ անդամներու տուններուն մէջ ծընած և մեծցած, չափահասութեան ալ մտեցած են, բայց չեն գիտեր սակաւին թէ ո՞վ էր Սողոմոնի հայրը, թէ Պօղոս Առաքեալ ինչ ազգէ էր, կամ թէ ով էր զՔրիստոս մասնողը:

Սուրբ Գիրք մեծաւ մասամբ պատմութիւն է. անոր բոլոր վարդապետութիւններն ու կարեւոր ճշմարտութիւնները պատմութիւններով կը յայտնուին: Զորօրինակ Աստուծոյ նախախնամութեանը վարդապետութիւնը արևի պէս պայծառ կը տեսնուի Եսթերի պատմութեանը մէջ, թէ և Աստուծոյ անունը բնաւ յիշուած չէ այն գիրքին մէջ: Նոյնպէս Քրիստոսի սէրը և մեզ վերկելու յօժարութիւնը կը յայտնուի անոր վրայ գրուած պատմութեանց մէջ, որոնք

կը ցուցնեն թէ ինչպէս անիկա հիւանդները կը բժշկէր, նեղեալները կ'ազատէր, և թէ ինչ տանջանք կրեց խաչին վրայ: Ասոր համար է որ այն վարդապետութիւնները ձեր տղոցը հասկըցնելու համար ամենէն աղէկ կերպն այս իրողութիւնները պատմելն է: Ուստի կ'ըսեմ դարձեալ երկայն մի քարոզէք ձեր տղոցը, այլ այն պատմութիւնները պարզ կերպով կրկնեցէք անոնց:

Ասկէ զատ ուրիշ միջոցներ կան: Գիտենք որ տղաք կը ձանձրանան, երբ անոնց զբաղումը միօրինակ է. ուստի թէ և պատմութիւններն ամենէն աղէկ կերպով ըլլան, եթէ զանոնք երկայն ընես պիտի յոգնեցընես տղոց միտքը: Ուստի զանազանութիւն պէտք է: Երբ կը տեսնես որ տղաք ամենաթեթեւ ձանձրութիւն կը զգան, իսկոյն այն կերպը փոխելով ուրիշ բան մը ըրէ: Բայց, պիտի ըսես, ուրիշ ինչ բան կայ: Օգտակար շատ բաներ կան, որոնց մէկն է երգելը: Գիտենք թէ ամէն ծնող երգելու կամ երգել սորվեցընելու տաղանդը չունի. բայց ընդհանրապէս հայրը կամ մայրը գոնէ քիչ մը ունի այս տաղանդը, այսինքն՝ գէթ իր տղոցը քանի մը երգ սորվեցընելու կարող է. և այսչափն ալ կրնայ մեծ միջոց մը ըլլալ Կիրակին օգտակար և հաճելի ընելու: Ես աղէկ կը յիշեմ քանի մը երգեր զորոնք մայրս

կ'երգէր իմ օրորոցիս վրայ, և անոնք մինչև հի-
մա ազդեցութիւն ունին իմ վրաս, թէպէտ մայ-
րըս այս մասին շատ քիչ տաղանդ ունէր: Եթէ
դուք ամենեւին կարող չէք երգել կամ երգել
սորվեցընել ձեր տղայոց, թերևս անոնցմէ մէկն
ունի այն տաղանդը. թերևս կիրականօրեայ դըպ-
րոցին մէջ սորված ըլլայ այս բանը: Եթէ այս-
պէս է, թող անիկա իր եղբայրներուն և քոյ-
րերուն առաջնորդէ և անոնց սորվեցընէ եր-
գել: Ապաքէն շատ կարևոր բան մըն է զԱս-
տուած երգով փառաբանել: Այս կերպով հո-
գևոր զգացումներ յայտնել սովորութիւն եղած
էր ամէն դարու մէջ. երկնից մէջ ալ շատ հա-
ճելի զբաղում է ասիկա, ուստի և աղէկ չէ այս
գեղեցիկ սովորութիւնը զանց ընել:

Հիմա ուրիշ կէտի մը գանք: Կիրակի օրերն
ալ ուրիշ օրերու պէս տղոց մարմնավարժու-
թիւն պէտք է, Բայց այս բանիս մէջ դժուա-
րութիւն մը կայ, այն է՝ թէ տղաք ինչպէս կըր-
նան մարմնավարժութիւն ընել առանց վազե-
լու, խաղալու և ուրիշ ասոնց նման զբօսանաց,
ինչպէս որ ուրիշ օրեր կ'ընեն:

Արդարև տղաք իրենց մանկութեան ժամա-
նակը սուրբ օրուան և ուրիշ օրերու զբաղմանց
մէջ տեղ եղած տարբերութիւնը զգալու են.
Եթէ այն ժամանակ չզգան, հաւանական է թէ

ետքը բնաւ պիտի չզգան: Բայց և այնպէս ե-
թէ բաց օդ չծծեն, եթէ իրենց մկանուները
չգործածեն, հարկաւ անհանդիստ պիտի ըլլան,
և սուրբ օրը բեռ մը պիտի ըլլայ անոնց, այն-
պէս որ Աստուածաշունչին պատմութիւններէն
կամ երգելէ և ուրիշ այսպիսի բաներէ շատ
քիչ օգուտ պիտի քաղեն:

Ինծի կ'երևի թէ հնարք մը կայ ասոր, և
կը յուսամ թէ այս նկատմամբ հետևեալ թե-
լադրութիւնները պարագ պիտի չըլլան:

Նախ տղաք շաբթուն վեց օրուանը մէջ թող
բաւական մարմնատուր զբաղում ունենան թէ
խաղալով և թէ գործելով, այնպէս որ երբ կի-
րակին կուգայ, քիչ մը յոգնած գտնուին:

Երկրորդ՝ ամէն խաղալիկ թող շաբաթ իրի-
կուրնէ մէկդի դրուի. լաւագոյն է այսպիսի բա-
ներ փականքի տակ դնել, այնպէս որ տղաք
ստուգիւ գիտնան առաջուց թէ հետևեալ օրը,
այն է սուրբ օրուան մէջ, ամենեւին արտօնու-
թիւն չունին այն բաներով խաղալու: Այս կեր-
պով անոնցմէ զրկուելու կը սովորին, և ասիկա
շատ ազդու միջոց մը պիտի ըլլայ սուրբ օրուան
ուրիշ օրերէ տարբերութիւնն անոնց հասկցը-
նելու:

Երրորդ՝ թող ազատաբար շրջին տանը, բա-
կին և պարտէզին մէջ, շաբթում ընելու և մա-

քուր օգտունելու համար, միայն թէ ուրիշ օրերու պէս չխաղան պոռալով կանչելով: Եթէ ժողովարանը տունէն քիչ մը հեռու է, ևս աւելի աղէկ, քանզի հոն երթալու և անկէ տուն գալու ատեն եղած շարժումը զանոնք բաւական գոհ կրնայ ընել: Թող այսչափ մարմնավարժութիւն վայելէն, որպէս զի անոնց միտքն աղէկ վիճակի մէջ ըլլայ, այնպէս որ անոնք կարող ըլլան ուշագիւր ըլլալ այլևայլ օգտակար դասերու: Եթէ բանտարկելոց պէս երկար ժամանակ փակուած մնան և լռիկ նստին անձուկ սենեկի մը մէջ ուր օդն ապականուած է, անոնց վայելած դասերուն օգուտը պիտի խափանուի, և սուրբ օրուան կարգադրութիւնը զգուելի և ատելի պիտի ըլլայ անոնց մանաւանդ քան հաճելի և սիրելի:

Կիրակի օրը տղոց օգտակար ընելու միջոցներն այնչափ շատ են, որ չեմ կրնար ամէնը միանգամայն մանրամասնաբար յիշել: Գրեթէ ամէն տեսակ գիտութիւն կրնայ այս բանին նպաստաւոր ըլլալ: Զորօրինակ, Աստուծոյ խօսքին կամ անոր գործքերուն վրայ, երկրիս կամ արեգական և կամ աստղերուն վրայ, այլ և այլ ազգաց և երկելի անձանց վրայ ձեր գիտցած բաները կրնաք այնպիսի կերպով հաղորդել տղոց, որ անոնց միտքերը Աստուծոյ դար-

ձընէք: Եթէ կ'ուզէք Սուրբ Գիրքէն զատ ուրիշ օգտակար գիրք մը կարդալ, կան այնպիսի գիրքեր. ասոնց ամենէն ընտիրներէն մէկն է, ինչպէս կը կարծեմ, Պընիանի « Ճամբորդութիւնը» կոչուած գիրքը: Հաղիւ պիտի գանուի տղայ մը որ այս գիրքը կարգացուած ատենը յօժարութեամբ մտիկ չընէ. իմ հայրս քանի մը անգամ անիկա կարդաց մեզի ծայրէ ի ծայր, և վերջին անգամ առջինէն աւելի ախորժելի թուեցաւ մեզի:

Օգտակար են նաև իրենց բարեպաշտութեանն ու աշխատութիւններուն համար երեւելի եղող Քրիստոնէից պատմութիւնները: Դարձեալ օգտակար է պատմել տղոց ձեր կենացը փորձառութիւնները, ձեր տեսած բոլոր այն բաները որոնք կը ցուցնեն Աստուծոյ նախախնամութիւնը և բարերարութիւնը, կամ բարի մարդոց երջանկութիւնը, և անզգամ մարդոց չար գործերուն հետևանքը:

Վերջապէս Սուրբ Գրոց և բոլոր տիեզերաց շտեմարանները բաց են ձեր առջևը, և անոնցմէ կրնաք ընարել ինչ որ յարմար է ձեր տղոց միտքը կիրակի օրեր օգտակար կերպով զբաղեցնելու:

Ասոնք ըսելով չեմ ուզեր ըսել թէ ձեր տղոց ընկեր ըլլալով պէտք է որ բոլոր օրը, ա-

աւարտէն մինչև երեկոյ, անոնց հետ նստիք կամ շրջիք: Լաւ է որ անոնք օրուան մէկ մասը պատեհութիւն ունենան առանձին ըլլալու կամ իրարու հետ խօսակցելու: Շատ հաւանական է թէ այն ատեն պիտի խորհին կամ խօսակցին այն բաներուն վրայ որ ձենէ լսեցին:

Համոզուած եմ որ եթէ վերոյիշեալ թեւադրութիւնները կ'ընդունիք, և ձեր սիրտերը հակամիտ կ'ըլլան զանոնք գործադրելու, ձեր տըղոց սիրտերն ալ նոյնպէս պիտի ըլլան: Եթէ ձեզի հաճելի բան մըն է սուրբ օրն այսպէս անցընել, անոնց ալ հաճելի պիտի ըլլայ նոյնը. եթէ ձեզի համար բեռ է, անոնց համար ալ բեռ պիտի ըլլայ:

Այսչափ երկար խօսեցայ այս նիւթիս վրայ, քանզի անոր շատ կարևոր ըլլալը ստոյգ է: Հազարաւոր փորձերով տեսնուած է որ Քրիստոնեայ ազգաց մէջ սուրբ օրը զանց ընելն անառակութեան սկիզբ է: Ամերիկայի բանտերուն մէջ գտնուող յանցաւորներուն շատերը կը վրկայեն թէ կիրակի օրն անարգելով սկսած են իրենց չար ընթացքը, և կը տեսնուի թէ ուր որ սուրբ օրը շատ զգուշութեամբ և խնամով կը պահուի, հոն անառակութիւնը և չարութիւնը նոյն համեմատութեամբ նուազ են: Ասոր պատճառն ինքնին յայտնի է. այն մարդիկ որ

չաբժուան մէջ օր մը Տէրոջը կը նուիրեն Անոր մօտենալու և Անոր պատուիրանքներուն վրայ խորհելու, չեն կրնար Աստուծմէ շատ հեռանալ:

Սուրբ օրն աշխարհին ազգեցութիւնը կոտորելու մեծ միջոց մըն է. երբ որ գործի տէր եղողն շաբաթը մէկ օր իր գործը կը ձգէ, այնչափ գերի չըլլար անոր, այնչափ կոյր չըլլար հոգևոր բաներու. բայց ուր որ սուրբ օր չկայ՝ հոն աշխարհը բացարձակապէս կը տիրէ:

Մնամ սիրով

Խրատեսու

ՆԱՄԱԿ ԻԸ.

Հոս պատշաճ կը համարիմ ընտանեկան աղօթքի նկատմամբ ձեզի քանի մը խրատներ ուղղել : Աս մասին շատ զանցառութիւններ և սխալ կերպեր կ'ըլլան որոնց ըրած վընասները քիչ չեն : Զորօրինակ երբեմն անկանոն կ'ըլլայ աղօթքը , որոշ ատեն չկայ անոր համար , առտուանց ընտանիքը կը ցրուի , որը գործ ունի , որը հաց կ'ուտէ , որը կ'ուզէ տեղ մը երթալ , վերջապէս հայրը կը խորհի թէ աս անգամին չի կրնար ըլլալ աղօթք , շատերը ներկայ չըլլալուն համար : ուրիշ անգամ ընտանեաց կէսը միայն ներկայ է : Իրիկունները հիւր կ'ըլլայ , և անոր երթալուն կըսպասեն , կամ ուրիշ պատճառներով ուշ կը մնայ , ան ատենը որը քուն ունի , որը պառկած է , որը յոգնած է , և ուստի կամ նորէն զանց կ'ընեն աղօթքը , կամ եղած ատենը շատերը կը քնանան : Այսպէս աղօթքը կամ զանց կ'ըլլուի կամ անօգուտ կ'ըլլայ այսպիսի տուներու մէջ : Արդ թէ որ այս վտանքէն ազատիլ կուզէք , քանի

մը բաներ միտքերնիդ պահելու էք : Նախ պէտք է որ որոշ ատեն մը ըլլայ . առջի նամակներուս մէջ ցուցուցի թէ ամէն գործի համար որոշ ժամանակ մը ըլլալու է , բայց մանաւանդ ասոր համար յոյժ կարևոր է . միայն կանոնաւոր ըլլալովը կրնանք յուսալ թէ ընտանեաց բոլոր անդամները ներկայ ըլլան . թէ որ անորոշ է անտարակոյս ոմանք պիտի մոռնան , ոմանք սպասելէ պիտի ձանձրանան ու գործերնուն երթան , ոմանք պատրաստ պիտի չըլլան : Աղօթքի մեծ արքելքն ու թշնամին անկանոնութիւնն է . Սատանան շատ անգամ թէ և չի կրնար Քրիստոնեան համոզել որ աղօթքը ձգէ , այսու ամենայնիւ աղօթքը այլ և այլ պատճառներով ուշացընելու , անկանոն ընելու կը յաջողի և այնպէս կը փճացընէ անոր ազդեցութիւնը :

Երկրորդ , ոչ միայն ըլլալու է աղօթքի ատենը այլ յարմար ալ . առտուանց այնչափ կանուխ ըլլալու չէ որ տղոց ամէն մէկը չկարենայ պատրաստ ըլլալ . իրիկունը այնչափ ուշ ըլլալու չէ որ տղոց ոմանք քուն ունենան : Պարագաներ այնչափ տարբեր են իրարմէ որ չենք կրնար ամէն ընտանեաց համար այսինչ ժամանակը որոշել , բայց ամեն ծնողք թող նային թէ որ ատեն ամենէն դիւրին է ընտանեաց անդամ-

ները ժողովել, և որ ատեն աւելի աղէկ մտաւոր վիճակ ունին ընդհանրապէս, և ան թող ըլլայ միշտ աղօթքի ատենը:

Բայց ասոնցմէ զատ բուն պաշտամունքին եղանակին նայելու է: Կրնայ ըլլալ որ ամենէն յարմար ժամանակը որոշուի, և շատ կանոնաւոր ըլլայ, բայց և նոյն ատեն եղանակն այնչափ սխալ ըլլայ որ դրեթէ անօգուտ բան մը ըլլայ. մէկ քանի սխալմունք ցուցնեմ:

Երբեմն ընտանեկան աղօթք միայն արարողութիւն մըն է. իբրև սովորութիւն կը կատարուի, բայց Սուրբ Գրոց կարգացուած մասը անհամ կ'երևնայ. այսինչ եղանակով, նոյնաձայնութեամբ կը կարգացուի և յայտնի է թէ ոչ կարգացողը ոչ լսողները իմաստը կ'առնեն, աղօթքն ալ պաղ, միօրինակ բան մըն է, ամէն օր նոյնն է առտուանց և իրիկուն, այս ինչ խօսքեր և ոճեր և տիրողոններ շատ կը կրկնուին անանց զգացման, կարօտութիւն, փափաք, սրտի շարժում չկայ աղօթքին մէջ, ընտանեաց վիճակը չյիշուի անոր մէջ, յատուկ փորձութիւնները և պարագաները չեն յիշուի, բոլորը ընդհանուր է, չազդեր մէկուն սրտին: Որչափ որ գիտեմ շատ կայ այսպիսի աղօթք ընտանեաց մէջ:

Երբեմն ալ տղոց անհասկանալի է աղօթքը.

այնպիսի խօսքերով և բարձր ոճերով է որ արդար ամենեւին չեն ըմբռներ իմաստը: Ծնողաց ոմանք երբ խօսակցութիւն կամ զբօսանք կ'ընեն իրենց տղոցը հետ, իրենց ոճերը և կերպն անոնց ընդունակութեանը կը յարմարցնեն, ամէն խօսքերը դիւրիմաց են, բայց երբ աղօթք կ'ընեն անմիջապէս կը սկսին տղոց մտքերէն բոլորովին վեր թռչիլ: Ձեմ գիտեր ինչ է պատճառը, միտք ունին Աստուծոյ պատիւ տալ բարձր ոճեր գործածելով անոր առջեւ ինչպէս որ քաջ մը առջին կ'ընեն, թէ հարկ չեն համարիր տղոց հասկնալը. կարծեմ թէ մեծաւ մասամբ սովորութիւն է միայն:

Կարելի է ոմանք կը խորհին թէ աղօթքի մէջ Աստուծոյ կը խօսինք ոչ թէ մարդոց, և անիկայ կը հասկնայ անտարակոյս: Եթէ այսպէս պիտի տրամաբանենք, թող Լատիներէն ըլլայ աղօթքը, զայն ալ կը հասկնայ Աստուած. բայց բոլորովին սխալ է այսպէս խորհիլ, եթէ Աստուծոյ հասկնալը բանաւոր պատճառ է, ուրեմն աղօթքը պարզ ընեն ևս աւելի բանաւոր է. քանզի որչափ պարզ, կամ անզարդ ոճով ըլլայ՝ ինքը կը հասկնայ: Սակէ զատ աղօթքը ոչ միայն առ Աստուած ուղղուած է, այլ լսողներուն օգտին համար ալ է, որ անոնք հասկնան, միաբանին, և իրենց սիրտը շարժի: Ա-

աւարեալը կ'ըսէ պէտք է աղօթք ընել և սաղմոս երգել ոչ միայն հոգիով այլ մտառութեամբ ալ, և թէ՛ «կ'ուզեմ հինգ խօսք մտառութեամբս խօսիլ որ ուրիշներուն սորվեցնեմ» քան թէ բիւրաւոր խօսքեր օտար լեզուով» : Եթէ տղաքը խորհին թէ եղած աղօթքն իրենց վերաբերեալ բան մը չէ, բնաւ ուշադրութիւն չեն ըներ, ուրիշ բաներու վրայ կը խորհին, կամ չորս կողմ կը նային, կամ խաղալ կ'ուզեն աղօթքի ատենը, և օգուտ չեն քաղեր. գիտեմ թէ շատ տղաք այսպէս կ'ընեն :

Հիմա ջանանք ընտանեկան աղօթքի յարմար կերպը ցուցնել: Միշտ նախ և առաջ գիտնալու ենք թէ պարագաներն և կարօտութիւններն ինչ են. մէկ քանիներ միշտ ներկայ են, ինչպէս, տկարութիւն, մեղքի ներման և Աստուծոյ շնորհաց կարօտութիւնը. բայց ասոնցմէ զատ ամէն օր կ'ըլլան մասնաւոր աղօթքի առարկաներ:

Եթէ տղոց մէկը հիւանդ է, կամ մասնաւոր փորձութիւն ունի, թող յատկապէս յիշուի աղօթքին մէջ. եթէ դժբախտութիւն մը պատահած է ընտանիքին, կամ ուրախալի բան մը եղած է, եթէ մասնաւոր հոգեւր կան, թող պարզ կերպով Աստուծոյ ներկայացուի. եթէ հիւր մը ներկայ է, անօր և անոր բարեկամներուն համար խնդրուածք մատուցուի. դրացիներուն հա-

մար, բարեկամներու համար. միով բանիւ, ինչ որ այն ընտանեաց միտքը գրաւեր է՝ թող աղօթքի առարկայ ըլլայ: Այսպէս ազգու բան մը կ'ըլլայ, զգացում կը շարժէ, տղաք կը սորվին ամէն բանի մէջ Աստուծոյ ապաւինել: Բարձր ոճերը ձգէ և տղու պէս պարզութեամբ և խոնարհութեամբ ձեր կարօտութիւնները երկնաւոր Հօրը յայտնէ :

Երբ հայրը չկայ՝ թող մայրը աղօթք ընէ տղոցը հետ, եթէ մեծցած Քրիստոնեայ տղայ մը չկայ հօրը տեղը բռնելու. աս պաշտամունքին մէջ, մօրը աղօթքը կարելի է աւելի ազգու ըլլայ. իմ մօրս աղօթքները մեծ տպաւորութիւն ըրին իմ մտքիս վրայ տղայութեան ատենս: Թող մայրերը զանց չընեն այս պարտաւորութիւնը, թող ետ չքաշուին կամ իգական պարկեշտութիւնը պատճառ բռնեն ընտանեկան աղօթք չընելու. ոչ Աստուածաշունչին մէջ, ոչ բնութեան մէջ օրէնք կայ որ մայր մը արգելէ իր զաւակացը հետ աղօթք ընելէ :

Ո՛վ Քրիստոնեայ բարեկամներս, խօսք մ'ալ լսեցէք ինէ, որ արդէն ձեզի բաւական խրատներ ուղղած եմ: Մեծ ցաւ կը զգամ երբ կը տեսնեմ թէ հարիւրաւոր ծնողք և տղաք սրբաբարանին արտօնութիւնները կ'անարգեն, ոչինչ պատճառներով ժողովները զանց ընելով :

Անոնց մեծ մասը այսպիսի պատճառներ յառաջ կրբերեն ըսելով թէ «Շաւ չունիմ» կամ «յարմար Ֆիւնան չունիմ» կամ «Գլխարչ չունիմ» : Ես խիստ շատ կ'ամչնամ երբ Քրիստոսի մաքուր կրօնքը դաւանողներն այնպիսի պատճառներ կուտան, մինչեւ անգամ աշխարհային մարդոց առջեւ : Ով կրնայ՝ զլուխը դնելու տեղ չունեցող Փրկչին հետեւող ըլլալ եւ նոյն ատեն ըսել թէ «Շաւ հին է, անոր համար չեմ կրնար Յիսուսի ծառաներուն ժողովին մէջ տեսնուիլ», կամ «Ֆիւնան» դեղեցիկ չէ, անոր համար չեմ կրնար Խաչեալին հաւատացողներուն առջեւ երևնալ» : Մէկը որ այսչափ հպարտ է, այսչափ նախապատիւ կը համարի զգետար աղէկ հոգեւոր ղիճակէ, այսչափ շատ կը նայի մարդոց դաղափարին քան թէ Քրիստոսի, ինչպէ՞ս կրնայ նորոգուած անձ մը ըլլալ : Բայց շատեր ինքզինքնին կը խաբեն ըսելով որ «Ժողովք թէ եւ չեթամ, կրնամ տան մէջ աղօթք ընել» : Որչափ խաբեբայ է սիրտը, ոչ թէ աղօթք ընելու կը կենան տունը, ամենեւին, այլ հպարտութիւնը և ապստամբութիւնը սնուցանելու :

Բայց ենթադրենք թէ տան մէջ աղօթք կ'ընեն, միթէ Աստուծոյ հաճելի կըլլայ : Չեմ կարծեր : Այսպիսի մէկուն խնդրուածներն և Աստուծոյ պատասխանները հոս շարենք :

Խնդրուածք . « Այսօր քեզի կը մօտենամ, ով Աստուած, լսէ իմ ձայնս » :

Պատասխան . Աս ժողովուրդը բերնովը կը մօտենայ, զիս շրթունքներովը կը պատուէ, բայց անոնց սիրան ինձմէ հեռու է » : Ես. Իթ. 13 :

Խնդրուածք . « Իմ մատուցած երկրպագութիւնը այսօր քեզի ընդունելի ըլլայ » :

Պատասխան . « Այլ ինձի ունայն ընծաներ մի բերէք . . . երբ որ ձեռքերնիդ կը տարածէք, աչքերս ձեզմէ պիտի ծածկեմ : Նաև երբ որ աղօթքնիդ կ'շատցնէք՝ պիտի չլսեմ » : Ես. Ա. 13 15 :

Խնդրուածք . « Մեծ խոնարհութեամբ քու պատուանդանիդ կը մօտենամ, ողորմութեամբ նայէ ինձի » :

Պատասխան . « Բարձրամիտը հեռուէն կը ճանչնամ » : Սաղ. ԸԼԸ. 6 :

Խնդրուածք . « Թէև արժանի չեմ, ընդունէ իմ երկրպագութիւնս, պատուէ իմ շրթանցս ընծան » :

Պատասխան . « Ձիս փառաւորողները պիտի փառաւորեմ, ու զիս արհամարհողները պիտի անարգուին » : Ա. Թադ. Բ. 30 :

Խնդրուածք . « Ով Տէր Յիսուս, դուն ես տասը հազարին մէջ երեւելին : Բիւրաւոր հրեշտակներ քեզի երկրպագութիւն կ'ընեն, Տէր, ինձի յայտնէ քու փառքդ » :

Պատասխան. «Ինչու զիս Տէր, Տէր կը կոչէք ու
բասձ բաներս չէք կատարեր»: Առկ. 2. 46:

Խնդրոսած+. «Քու նախախնամութեամբդ ար-
գիլուած եմ սրբարանը երթալէն, բայց ամէն
տեղ ներկայ ես. հոս ալ քու շնորհքդ տուր
ինձի»:

Պատասխան. «Ծոյլը կ'ըսէ, Գուրսը առիւծ կայ»:
Առակ. ԻԲ. 13:

Խնդրոսած+. «Եւ բարեհաճէ, ով Տէր, ժամա-
նակաւոր օրհնութիւն տալ, որպէս զի կարող
ըլլամ գոնէ յարմար զգեստ ունենալ որ վայե-
լուչ կերպով երեւնամ քու սրբարանիդ մէջ»:

Պատասխան. «Ձարդարանքը չըլլայ դրսէն մա-
զերու հիւսուածքներով և ոսկիներու շարքե-
րով, կամ շքեղ հանդերձներ հագնելով հա-
պա . . . հեղ ու հանդարտ հոգիին զարդը թող
ըլլայ որ Աստուծոյ առջեւը խիստ պատուական
է»: Ա. Պետ. Գ. 3, 4:

Խնդրոսած+. «Կարող ըլլամ առանց ամչնալու
մարդոց բազմութեանը մէջ տեսնուիլ»:

Պատասխան. «Ով որ զիս ու իմ խօսքերս դա-
ւանիլը ամօթ սեպէ, Որդին մարդոյ ալ զանի-
կայ դաւանիլը ամօթ պիտի սեպէ երբ որ դայ
իր՝ ու հօրը և սուրբ հրեշտակներուն փառքո-
վը»: Առկ. Թ. 26:

Խնդրոսած+. «Ով Տէր, զիս օրհնէ և մխիթաւ

րէ թէև պարագաները չեն ներեր որ երթամ
քու ծառաներուդ հետ աղօթք ընեմ»:

Պատասխան. «Ով որ իր խաչը չվերցըներ՝ ու
իմ ետեւէս գար, չկրնար իմ աշակերտս ըլլալ»:
Առկ. ԺԳ. 27:

Վերջապէս օրհնութիւն չկայ Աստուծոյ սըր-
բարանը և անոր պատուիրանքները զանց ընե-
լով այս մնտի պատճառներով. ընդհակառակն
հոգևոր ամայութիւն կը հետևի այս ընթացքէն:
Դնենք թէ կը մեռնիս, ու հասնելով երկնից
մարգարտէ դռներուն մէկուն առջեւը, անոր
վրան կեցած պայծառ հրեշտակին կը խօսիս,
ըսելով, կը խնդրեմ գուռը բաց ինձի»:

«Ով ես դուն,» կ'ըսէ հրեշտակը:

«Աստուծոյ ժողովուրդին մէկն եմ,» կ'ըսես:

«Ինչու կ'ուզես հոս մտնել,» կը հարցընէ:

«Որպէս զի իմ Տէրովս ծառաներուն հետ
բնակիմ ու երջանիկ ըլլամ յաւիտեան»:

«Աշխարհին վրայ Քրիստոսը և անոր գործը
և անոր ծառաները կը սիրէիր. անոր առջիւ միշտ
երկրպագութիւն կ'ընէիր իր ժողովուրդին հետ.
ուրախութեամբ Տէրովը տունը կ'ելլէիր սուրբ
օրերը»:

Գլուխդ կը կախես, և պատասխան չունիս:

«Ինչո՞ւ չէիր երթար,» կը հարցընէ:

Դուն կ'ամչնաս, «Շալ չունէի, աղէկ ֆիւթս»

չունէի, ըսելու, և կը պապանձիս: Ան ատեն հը-
րեշտակը կ'ըսէ, «Այս տեղը քեզի պէս եղողնե-
րուն համար չէ. մեր ամենէն մեծ ուրախութիւնը,
այսինքն մեր Տէրոյ առջևը ներկայանալը, քեզի
համար անհամ բան մըն է. գնա, կեղծաւոր»:

Այն ծնողք որ ոչինչ պատճառներով սրբա-
բանը երթալու զանց կ'ընեն, ոչ միայն ինք-
զինքնին կը փնասեն, այլ իրենց զաւկները հե-
թանոտութեան կը տանին իրենց չար օրինա-
կովը: Տղաք ինչ պիտի սորվին այսպիսի ծը-
նողքներէ. անտարակոյս պիտի սորվին կրօնքը
արհամարհել. պիտի հասկընան թէ շա՛տ ֆէ՛րմն,
զարդ ևն, կրօնքէն աւելի կարևոր բաներ են,
ու ան գաղափարին համեմատ պիտի վարուին:
Ով բարեկամ, այս ընթացքը բռնելով դուն
պիտի ամչնաս Գրիստոսի առջևը, և անկէ զատ
հաւանական է թէ քու զաւկներդ ալ պիտի
կորսնցընես: Ինքզինքդ խոնարհեցուր, ժողով
գնա որչափ պարզ որ ըլլայ զգեստդ: Աստ-
ուած աւելի կը պատուէ բոկ ոտքով սրբաբանը
գացողը քան թէ հպարտը որ հագուստի պատ-
ճառաւ չերթար:

Կը յուսամ որ աս նամակները կարգացող-
ները նկարագրածիս չափ անհնազանդ, յիմար
և կարճատես չեն:

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՏՈՒ

ՆԱՄԱԿ Ի Թ.

Սիրելի բարեկաւեններս

Հիմա քանի մը վերջնական խօսքերով իմ
խրատներուս վախճան կուտամ: Երկար ատեն
շարունակեցի այս թղթակցութիւնը: Մի կար-
ծէք թէ բոլոր գրածներս միայն խելքէս ելած
բաներ են, ոչ թէ սրտէս և փորձառութենէս:
Ոչ դիտեմ ծնողաց զգացումները, անոնց ու-
րախութիւնը և տրամուծիւնը. քանզի, մինչ-
դեռ այս նամակները կը գրէի, Աստուած մենէ
երկրորդ զաւակ մը առաւ և դարձեալ ուրիշ
մը տուաւ: Թերևս դուք ալ ինձի պէս ան-
պատմելի ցաւով ձեր անուշիկ զաւկներուն ան-
կենդան մարմիններուն վրայ լացած էք. թե-
րևս իմ երկու մանչ տղաքս հիմա ձերիններուն
հետ կը խաղան, կը զուարճանան անմեղ ուրա-
խութեամբ երկնից գեղեցիկ դաշտերուն վրայ:
Թերևս Յիսուս զանոնք մէկտեղ կը ժողովէ և
նոյն սիրով կը գրկէ իմիններս և ձերինները:
Ուրեմն հաւատացէք որ ի սիրոյ և զգացումէ
շարժեալ գրեցի այս նամակները, թէ և տկա-
րութեամբ:

Չանք բրի ըստ կարի այս նամակներով ձեզի ցուցնել նախ՝ թէ ինչպէս իրարու հետ վարուելու էք, երկրորդ՝ թէ ինչպէս նայելու էք ձեր տանը և գործին. երրորդ՝ թէ ինչպէս հոգալու էք ձեր զաւակներուն մարմնաւոր, մըտաւոր և հոգևոր կարօտութիւնները. և հիմա կրկին մեծ զգացմամբ բոլոր ըսածներս բովանդակելով կ'ըսեմ թէ իմ միմիայն նպատակս է յեր և անոնց յախտնական աղէկութիւնը : Եթէ այս նպատակիս հասած չեմ, գրիչս տրամութեամբ ձգեմ, երեսս ծածկեմ ու լալով աղաղակեմ ըսելով թէ իմ բոլոր Չանքս պարապ գնաց :

Ահա բոլոր ժամանակաւոր բաներուն վախճանը կը մօտենայ, դատաստանը կուգայ, անայլայլելի վճիռը կը տրուի անմահ հոգւոց : Այս կեանքս յաւիտենականութեան արշալոյսն է. կամ կը պայծառանայ դէպ յանվախճան լոյս, կամ կը մթննայ դէպ ի մշտնջենաւոր խաւար : Մինչդեռ Աստուած և հրեշտակք մեր փրկութեանը համար մեծապէս շարժեալ երկինքէն կը նային մարդոց ասպարէզին, մահկանացուք իրենց օրերը և արածնութիւնները կը փճացընեն եղծանելի գանձ և ունայն պատիւ ստանալու : Ծնողք իրենց տղոց ներկայ կենացը հոգ կը տանին և յաւիտենական ապագան զանց կ'ընեն : Դուք այնպէս մի ընէք, կաղաչեմ,

ով սիրելիներս, այլ թող ան որ հիմա ցաւով ու աղօթքով ձեզի խրատ կուտայ, ետքը բերկրութեամբ տեսնէ ձեզ և ձեր զաւակները երկինք հասած. ան ասեն ուրախալից սրտով ողջունեմ ձեզ, թէ և հիմա բարեմաղթելով ձեզի համար առ Աստուած, տրամութեամբ կ'ըսեմ առ այժմ՝ կեցիք բարով :

Մնամ սիրով

ԽՐԱՏՈՒ

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ Ա.

Առ Ա. յրև : — Կինն ինչու համար է : Երես
— Ա. յրն ինչպէս վարուելու է իր կնոջը
հետ : — Ամենէն աղէկ առաջնորդն Աս-
տուածաշունչն է : — Սէրն ամէն պարտաւո-
րութիւն կը պարունակէ : — Արևելեան
ազգերուն սխալմունքը : — Սէրը յայտնելու
է պատիւ ցուցնելով կնոջ : — Ինչպէս կը
համարուի այնպէս կ'ըլլայ 2—9 :

ՆԱՄԱԿ Բ.

Առ Ա. յրև : — Սէր յայտնելու է կա-
րեկցութիւն ցուցնելով կնոջը : — Կանանց
աշխատանքը թեթիւ ըլլալու է : — Ա. յրն իր
կնոջը մտաւոր և հոգևոր ակարութեանն
ու վիշտերուն կարեկից ըլլալու է 10—18 :

ՆԱՄԱԿ Գ.

Առ Ա. յրև . — Կամակորութիւն . — Վիճա-
բանութիւն . — օրինակ : — Ներողամտու-
թեան կարևորութիւնը 19—27 :

ՆԱՄԱԿ Դ .

Առ Կիևն : — Սուրբ Գիրքը կը սորվեցընէ երև
թէ այրն և կինը մէկ են : — Այլը սիրե-
լու պարտաւորութիւն : — Էրկան գէշ
մարդ ըլլալը աս պարտաւորութիւնը չի
խափաներ 28—34 :

ՆԱՄԱԿ Ե .

Առ Կիևն : — Կինը հնազանդ ըլլալու է
բայց այրը բռնաւորի պէս իշխելու չէ :
— Տանը գլուխն ո՞վ ըլլալու է : — Սուրբ
Գիրքը ի՞նչ բացառութիւն կ'ընէ : — Հնա-
զանդ եղող կինն իր այրը կը շահի . . . 35—40 :

ՆԱՄԱԿ Զ .

Առ Կիևն : — Հնազանդութիւն առանց
հրամանի սպասելու : — Լեզուի կիրառու-
թիւնը . օրինակ : — Կանանց արտաքին
տեսքը , և կոկիկ ըլլալու պարտաւորու-
թիւնը 41—48

ՆԱՄԱԿ Է .

Առ Կիևն : — Տնտեսութեան կարևորու-
թիւնը և անոր ազդեցութիւնը : — Յապա-
ղում , կարևոր կանոն մը : — Ամէն բան
որոշ տեղ մը ունենալու է 49—56

ՆԱՄԱԿ Ը .

Առ Կիևն : — Մաքրութիւնը քրիստոնէից երև
պարաքն է , և առողջութեան համար պէտք
է . — Բարեգործութիւն չէ : — Մաքրութեան
մէջ չափազանցութիւն : — Կօշիկները հա-
նելը : — Բաղանիք երթալը 57—62 :

ՆԱՄԱԿ Թ .

Առ Կիևն : — Տունը մաքուր պահելու է :
— Աղտոտութեան տանջանքները : — Տղաքը
մաքուր պահելը : — Աղտեղութիւնը ծած-
կելը : — Տունը թող Յիսուսի հաճելի ըլ-
լայ 63—67 :

ՆԱՄԱԿ Ժ .

Առ Ծնողս : — Ծնողաց պաշտօնը խիստ
բարձր է . ծնողք նորոգումած անձինք ըլ-
լալու են : — Տղաքը մեծ գանձ են : —
Չծնած տղաքը կորսնցընելու մեղքը , և
մեծ վտանգը — Այլոց զաւկներն ար-
համարհելը . աչառութիւն 68—78 :

ՆԱՄԱԿ ԺԱ .

Առ Ծնողս : — Տղաքը մեծ խնա-
մոց առարկաներն են : — Հաւատքի կա-

բեւորութիւնը : — Հողևոր կեանքը մու- Երև
նալը մեծ սխալմունք է : — Մանկութեան
ժամանակընթացութիւնը Աստուծոյ կարո-
ղութենէն դուրս չէ : — Աղօթք ծնողաց : 79—88 :

ՆԱՄԱԿ ԺԲ.

Առ Ծնողս : — Հաւատք ունենալ և ջանք
ընել պէտք է . տղոց մարմնոյն , մտքին և
հոգւոյն հոգ տանելու մեծ աշխատանքը :
— Տղոց առողջութիւնը : — Դեղեր գոր-
ծածելը , և արիւն հանելը 89—94 :

ՆԱՄԱԿ ԺԳ.

Առ Ծնողս . — Օրորոցը սխալ գործած-
ուելուն վնասները . գլխու ձևին փոխ-
ուիլը : — Օրորոցն ինչպէս կրնայ գործած-
ուիլ առանց մեծ վնասի : — Սրունքներն
ինչպէս կը ծռին 95—104

ՆԱՄԱԿ ԺԴ.

Առ Ծնողս . — Կանոնաւոր կերպով մա-
նուկը դիեցընելը և մաքուր պահելը . ինչ-
պէս լուալու է : — Լոյս և մաքուր օդ
պէտք են . դուրսը խաղալը . — Մօրը վար-
մունքն անոր կաթին կ'ազդէ . . . 105—112 :

ՆԱՄԱԿ ԺԵ.

Առ Ծնողս : — Տարափոխիկ հիւանդու- Երև
թիւններէն զգուշանալու է . ծաղիկ , աշա-
ցաւ ևն : — Կերակուր ուտել կանոնաւոր
ըլլալու է : — Երբեմն զբաղմունք հացէն
աղէկ է 113—117 :

ՆԱՄԱԿ ԺԶ.

Առ Ծնողս : — Ինչ պէտք է մարմինը
կամ միտքը կատարելութեան հասցընելու
համար : — Դաստիարակութեան սխալ
կերպեր — Տղոց հետաքրքրութիւնն օգ-
տակար է իրենց : — Տղաք կըրթելու հա-
մար , աղօթք և ջանք պէտք է : — Հա-
սարակ սխալմունք մը դաստիարակու-
թեան ինչ ըլլալուն նկատմամբ : — Դաս-
տիարակութեան մեծ օգուտը մտքի կիրա-
ռութեան մէջ է 118—125 :

ՆԱՄԱԿ ԺԷ.

Առ Ծնողս : — Դաստիարակութեան
բնական և հաճելի կերպը : — Ա , Բ , Գ
ինչպէս սորվեցընելու է . — օրինակ :
— Տղան յօժարութեամբ աշխատելու է ,
ոչ թէ ստիպմամբ : — Օրինակներ տղոց

կարգացրնելու համար : — Ծնողաց ան. Երև
հոգութիւնը դպրոցներուն կը մնասէ 126—136 :

ՆԱՄԱԿ ԺԸ.

Առ Ծնողս : — Դաստիարակութիւնը մի-
այն կարգալով չէ : — Դատողութիւնը զօ-
րացրնելու կերպեր. — օրինակներ : — Հին
սովորութեանց հետևելը : — Չափահաս
և իմաստուն մարդոց բնկերութիւնն օգ-
տակար է տղոց 137—145 :

ՆԱՄԱԿ ԺԹ.

Առ Ծնողս : — Աստուած մեր վարժա-
պետն է և տիեզերքը մեր վարժարանը :
— Աստուածաշունչին՝ միտքը մշակելու
յարմարութիւնը ցուցուած . . . 146—152 :

ՆԱՄԱԿ Ի.

Առ Ծնողս : — Աշխարհիս յոյսը տղոց
բարի կըթութեանը մէջ է : — Պր. Խո-
ժուին սխալմունքը : — Կարողսին հնա-
զանդութիւնը 155—164 :

ՆԱՄԱԿ ԻԱ.

Առ Ծնողս : — Տղաք վախճանելուն մեղ-

քը և մնասը : — Բարկութեամբ պատժելը. Երև
կարճամիտ պարոնին սխալմունքը 162—167 :

ՆԱՄԱԿ ԻԲ.

Առ Ծնողս : — Հեղիեանին սխալմունքը :
— Տղոց գիշանելուն մնասը : — Օրինակ :
— Սպառնալիքը ընելուն բայց չկատարելուն
մնասը : — Օրինակ : — Տղոց ուզածին միշտ
հակառակելը, — Օրինակ. — Անհոգութեամբ
« Ոչ » ըսելը : — Ծանծաղամիտին սխալ-
մունքը, և անոր հետևութիւնը . . . 168—185 :

ՆԱՄԱԿ ԻԳ.

Առ Ծնողս : — Բարեպաշտ, իմաստուն,
և դժած մօր մը օրինակը : — Սիրոյ կապը :
— Խիստ խօսքերուն մնասը . . . 187—192 :

ՆԱՄԱԿ ԻԴ.

Առ Ծնողս : — Հօ՞ բառը, և անոր
միտքը : — Հօ՞ ամենէն հաճելի տեղն ըլլա-
լու է : — Ծնողք տղոց վափաքներուն
կարեկից ըլլալու են 193—198 :

ՆԱՄԱԿ ԻԵ.

Առ Ծնողս : — Գաղաքավարութիւն :

— Սրբարանին մէջ քաղաքավարութիւն : Երես
— Օրինակներ 199—204 :

ՆԱՄԱԿ ԻԶ.

Առ Ծնողս : — Կիրակի օրն ինչպէս կըր-
նանք տղոց օգտակար ընել : — Սարկաւ ա-
գին սխալումը . անոր հակառակը : — Ծը-
նողք օրինակ ըլլալու են տղոց . . . 205—212

ՆԱՄԱԿ ԻԷ.

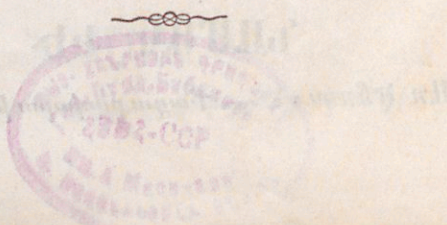
Առ Ծնողս : — Ծնողք իրենց տղոց ընկեր
ըլլալու են : — Աստուածաշունչին պատ-
մութիւնները : — Երգ երգելը են : 213—225

ՆԱՄԱԿ ԻԸ.

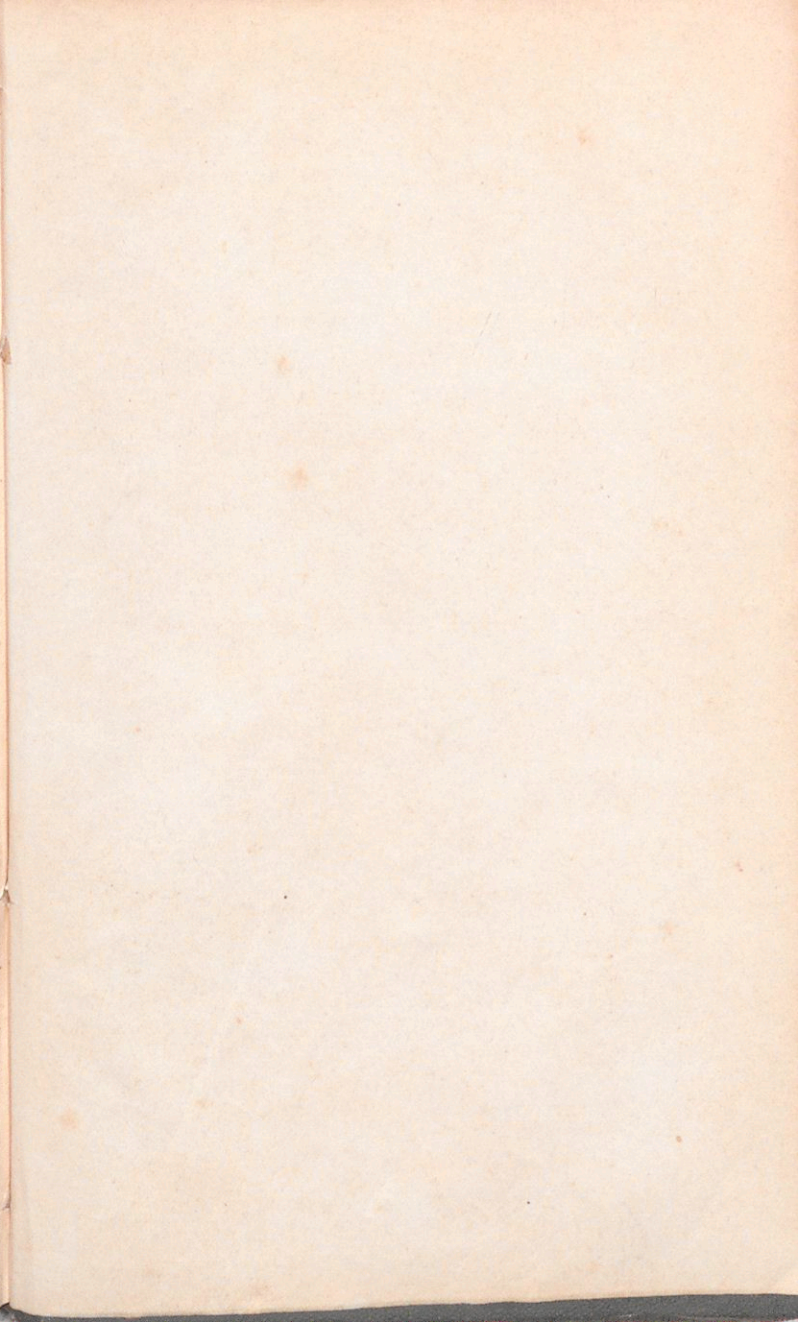
Առ Ծնողս : — Ընտանեկան աղօթք : —
Սրբարանը երթալու զանցառութիւն : 226—236

ՆԱՄԱԿ ԻԹ.

Վերջնական խօսքեր : 237—239

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1733

0025934

